

รายงานสืบเนื่องจาก
การประชุมวิชาการระดับชาติ:
วันสันติภาพสากลครั้งที่ 2

"50 ปี ม.อ.
สันติภาพเพื่อสังคม"

รายงานสืบเนื่องจาก
การประชุมวิชาการระดับชาติ:
วันสันติภาพสากลครั้งที่ 2

"50 ปี ม.อ.
สันติภาพเพื่อสังคม"

รายงานสืบเนื่อง การประชุมวิชาการระดับชาติ:

วันสันติภาพสากล ครั้งที่ 2 “50 ปี ม.อ. สันติภาพเพื่อสังคม” 21 กันยายน พ.ศ. 2560

จัดทำโดย

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
15 ถนนกาญจนวนิช ตำบลคอหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110
โทรศัพท์ 0-7428-9450-4 โทรสาร 0-7428-9451

อีเมล psu-peace@group.psu.ac.th
เว็บไซต์ <http://peacestudies.psu.ac.th>

ISBN : 978-616-271-432-0
210 หน้า
พิมพ์ครั้งที่ 1 : กันยายน 2560
พิมพ์ที่ สหมิตรพัฒนาการพิมพ์ (1992), กทม.

(สงวนสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537)

คำนำ

ด้วยสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กำหนดจัดประชุมวิชาการระดับชาติ: วันสันติภาพสากล ครั้งที่ 2 “50 ปี ม.อ. สันติภาพเพื่อสังคม” ในวันที่ 21 กันยายน 2560 ณ ห้อง FMS 3409 อาคารวิจัยและพัฒนางานองค์ความรู้เพื่อการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ และสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปิดพื้นที่ในการนำเสนอผลงานวิจัย และผลงานวิชาการต่างๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนางานวิจัย ให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้นักวิจัยหรือนักวิชาการที่มาร่วมประชุมได้สร้างเครือข่ายในการวิจัย เพื่อการพัฒนาต่อไป อีกทั้ง วันที่ 21 กันยายน ของทุกปี เป็นวันสันติภาพสากล (International Day of Peace หรือ World Peace Day) สถาบันสันติศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญในวันดังกล่าว จึงกำหนดจัดประชุมวิชาการระดับชาติ ภายใต้ชื่อ “การประชุมวิชาการระดับชาติ: วันสันติภาพสากล ครั้งที่ 2 “50 ปี ม.อ. สันติภาพเพื่อสังคม” โดยการประชุมวิชาการครั้งนี้ประกอบด้วย การปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “บทบาทของมหาวิทยาลัยในการสร้างสันติภาพ” การเสวนา ในหัวข้อ “ม.อ. กับการสร้างสันติภาพเพื่อสังคม” และการนำเสนอผลงานวิจัยของนักวิจัย และนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ โดยมีการนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย จำนวน 14 บทความ ที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความจาก 11 มหาวิทยาลัย และ การจัดเสวนา หัวข้อ “การจัดการความขัดแย้งและสันติศึกษา: บทเรียนจากชุมชนภาคใต้” ตลอดจนการจัดแสดงนิทรรศการผลงาน และผลิตภัณฑ์จากการส่งเสริมการสร้างสันติภาพในพื้นที่ชายแดนใต้คณะผู้ดำเนินงานการจัดประชุมวิชาการใคร่ ขอขอบคุณวิทยากร ตลอดจนผู้นำเสนอผลงานวิจัย ผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการ คณะทำงานจากสถาบันสันติศึกษา และคณะกรรมการจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายใน และภายนอก มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่มีส่วนร่วมสำคัญในการจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้ ให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กันยายน 2560

สารจากอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ ลิ้มสกุล

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นหนึ่งในมหาวิทยาลัยวิจัยชั้นนำของประเทศไทย การขับเคลื่อนและการสนับสนุนการวิจัยจึงเป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของทางมหาวิทยาลัย เพื่อให้บุคลากรและนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสามารถผลิตและพัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ให้ก้าวไปสู่มหาวิทยาลัยวิจัยในระดับนานาชาติได้อย่างภาคภูมิใจ การที่มหาวิทยาลัยจะผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งพัฒนาผลงานวิจัยให้ได้รับการยอมรับจากระดับชาติและระดับนานาชาติได้นั้น บุคลากรและนักศึกษาคำเป็นจะต้องมีพื้นที่ที่สร้างโอกาสในการเสนอผลงาน และเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการระหว่างผู้วิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งจากในสถาบันเดียวกันและสถาบันอื่นๆ ภายในประเทศ

ในการนี้ จึงนับว่าเป็นโอกาสอันดีที่สถาบันสันติศึกษา อันเป็นหน่วยงานหนึ่งของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเปิดพื้นที่ให้นักวิจัยได้นำเสนอผลงานวิจัยของตนเอง ด้วยการจัดโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ: วันสันติภาพสากล ครั้งที่ 2 “50 ปี ม.อ. สันติภาพเพื่อสังคม” ในวันที่ 21 กันยายน 2560 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษาและนักวิชาการได้นำเสนอผลงานวิจัยและผลงานวิชาการต่างๆ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนางานวิจัย เพื่อทำให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำให้นักวิจัยหรือนักวิชาการที่มาร่วมประชุมได้สร้างเครือข่ายในการวิจัยเพื่อการพัฒนาต่อไป

ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การประชุมวิชาการในครั้งนี้จะเป็นอีกก้าวหนึ่งที่เปิดโอกาส ให้กับอาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ตลอดจนผู้สนใจทุกท่านได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเป็นเครือข่ายการสร้างสรรค์งานวิจัย และสามารถพัฒนาองค์ความรู้ที่ได้จากการประชุมวิชาการระดับชาติในครั้งนี้ให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติได้ในอนาคต

สุดท้ายนี้ ผมในนามของอธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ขอขอบคุณเจ้าของผลงานวิจัยทุกท่านที่ได้ผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพและมีคุณค่า จนทำให้การนำเสนอผลงานระดับชาติครั้งนี้ มีความสมบูรณ์ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานตามโครงการในครั้งนี้

รองศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ ลิ้มสกุล
อธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สารจากผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา
รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย กาญจนสุวรรณ

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นองค์กรในการสร้างองค์ความรู้ และผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพด้านสันติภาพ และพัฒนากระบวนการในการแก้ปัญหาหรือความขัดแย้งด้วยสันติวิธี โดยเน้นปัญหาในสังคมไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ และเชื่อมโยงกับกระบวนการสร้างสันติภาพระดับสากล อีกทั้งส่งเสริมให้นักศึกษามีวัฒนธรรมสันติภาพ (Culture of Peace) เพื่อให้อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

การประชุมวิชาการระดับชาติ: วันสันติภาพสากล ครั้งที่ 2 “50 ปี ม.อ. สันติภาพเพื่อสังคม” ในวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2560 ปีนี้มีได้รับเกียรติจาก ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช เป็นองค์ปาฐก บรรยายพิเศษเรื่อง “บทบาทของมหาวิทยาลัยในการสร้างสันติภาพ” โดยมีนักศึกษา นักวิจัย และนักวิชาการได้นำเสนอผลงานวิจัยและผลงานวิชาการต่างๆ เพื่อทำให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ และเพื่อให้ผู้ที่มาร่วมประชุม สร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการวิจัยเพื่อการพัฒนาต่อไป นอกจากนี้วันที่ 21 กันยายน ของทุกปี ถือเป็นวันสันติภาพสากล (International Day of Peace หรือ World Peace Day) ที่สถาบันสันติศึกษาได้ตระหนักว่าเป็นวันที่มีความสำคัญ โดยองค์กรสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นวันที่หยุดใช้ความรุนแรงทั่วโลก และหยุดการทำสงครามตลอดทั้งวัน เพื่อมุ่งหวังให้เคารพต่อชีวิตทั้งหมด เคารพศักดิ์ศรีของแต่ละบุคคล โดยไม่แบ่งชนชั้น หรือลำเอียง ไม่ใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะต่อเด็ก เยาวชน และสตรี

การที่จะให้ผู้คนตระหนักถึงวันนี้สำคัญ เริ่มต้นจากความสงบภายในจิตใจของแต่ละบุคคล เป็นความสงบ “เพียงหนึ่งนาทิต์” ซึ่งทำให้ตระหนักถึงตัวเองรู้เท่าทันตัวเอง ที่จะใช้สติปัญญา แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยสันติวิธี

สถาบันสันติศึกษาขอขอบคุณคณาจารย์ ทั้ง 11 มหาวิทยาลัยที่ร่วมเป็นคณะกรรมการพิจารณา และคัดเลือกบทความ ขอบคุณวิทยากร องค์ปาฐก ท่านอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่มาเป็นประธานเปิดงาน และอาจารย์นักศึกษาทุกท่านที่มาร่วมงาน

รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย กาญจนสุวรรณ
ผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ	ประธานกรรมการ
2. ศาสตราจารย์ ดร.พระชาติรี เหมพนาโช	กรรมการ
3. ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา	กรรมการ
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ชิตชนก เชิงเซาว์	กรรมการ
5. รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ	กรรมการ
6. รองศาสตราจารย์ ดร.เกษตรชัย และหิม	กรรมการ
7. รองศาสตราจารย์ ดร.รงค์ บุญสวยขวัญ	กรรมการ
8. รองศาสตราจารย์ ดร.อุมาพร มุณีแนม	กรรมการ
9. รองศาสตราจารย์ ดร.วรายุทธ ศรีวีรกุล	กรรมการ
10. รองศาสตราจารย์ กรกฎ ทองชะโชค	กรรมการ
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี	กรรมการ
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกรี หลังปุเต๊ะ	กรรมการ
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพรชนาจักร	กรรมการ
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษอรีย์ ยี่หมะ	กรรมการ
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทธิศักดิ์ ตือเระ	กรรมการ
16. ดร.นฤทธิ์ ดวงสุวรรณ	กรรมการ
17. ดร.ธัญรดี ทวีกาญจน์	กรรมการ
18. ดร.ตายุติน อุสมาน	กรรมการ
19. ดร.พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์	กรรมการ
20. ดร.ฐิติวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร	กรรมการ
21. ดร.นพ. บรรพต ต้นธีรวงศ์	กรรมการ
22. ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์	กรรมการ
23. ดร.ส่งเสริม แสงทอง	กรรมการ
24. ดร.นิวัติ สาหิม	กรรมการและเลขานุการ

กำหนดการ

การประชุมวิชาการระดับชาติ: วันสันติภาพสากล ครั้งที่ 2 “50 ปี ม.อ. สันติภาพเพื่อสังคม”
วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2560

08.30 – 09.00 น.	ลงทะเบียน ณ ห้อง FMS 3409 อาคารวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
09.00 – 09.05 น.	กล่าวรายงาน <i>โดย</i> รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ ผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา
09.05 – 09.15 น.	กล่าวเปิดงาน <i>โดย</i> รองศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ลิ้มสกุล อธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
09.15 – 10.15 น.	ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “บทบาทของมหาวิทยาลัยในการสร้างสันติภาพ” <i>โดย</i> ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช
10.15 – 12.00 น.	เสวนา หัวข้อ “ม.อ. กับการสร้างสันติภาพเพื่อสังคม” <i>โดย</i> คุณบรรจง นະແສ นายกสสมาคมรักซ์ทะเลไทย คุณไชรยา จามจรี นักวิชาการสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง ม.อ. ปัตตานี คุณอุดม ทักขระ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลรำแดง คุณภูวสิษฐ์ สุขใส ผู้อำนวยการและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์โพกัสภาคใต้ ดำเนินรายการโดย ดร.นฤทธิ ดวงสุวรรณ อาจารย์ประจำสถาบันสันติศึกษา ม.อ. หาดใหญ่
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 17.00 น.	นำเสนอผลงานวิชาการ ณ สถาบันสันติศึกษา กลุ่มการแก้ปัญหาชายแดนใต้: ณ ห้องบรรยาย 1 สถาบันสันติศึกษา กลุ่มชุมชนกับการพัฒนา: ณ ห้องบรรยาย 2 สถาบันสันติศึกษา กลุ่มวัฒนธรรมกับการแก้ไขความขัดแย้ง: ณ ห้องประชุม ชั้น 3 สถาบันสันติศึกษา (พร้อมรับประกาศนียบัตรในห้องนำเสนอผลงาน)

การเสวนาวิชาการ “การจัดการความขัดแย้งและสันติศึกษา: บทเรียนจาก
ชุมชนภาคใต้”

ณ ห้อง FMS 3409 อาคารวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการจัดการ
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กำหนดการนำเสนอผลงานวิจัย

กลุ่มการแก้ปัญหาชายแดนใต้: ณ ห้องบรรยาย 1 สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
 วิทยากรโดย: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี
 ดำเนินรายการโดย: อาจารย์เพ็ญญา พัชรชนม์

ลำดับ	เวลา	ชื่อเรื่อง
1	13.00 - 13.30 น.	ปัญหาการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของรัฐในพื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ. 2547-2557 โดย: วันฮารงค์ บินอิสริส
2	13.30 - 14.00 น.	Impact of violent conflict incidents on women, children, and elderly in Southern Thailand By: Supaporn Panatnachee*, Metta Kuning, Nittaya McNeil and Mayuening Eso
3	14.00 - 14.30 น.	สิทธิกำหนดชะตากรรมตนเองในความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย โดย: ประวรรณ วงษ์รวยดี
4	14.30 - 15.00 น.	การรับข้อมูลข่าวสารกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ของประชาชนภายใต้ โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย (STEP II) โดย: นิวดี สาหิม* และ ธีรฤดี ทวีกาญจน์
5	15.00 - 15.30 น.	การนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา โดย: พงศ์พัฒน์ เพชรรัตน์* และ ธีรฤดี ทวีกาญจน์
	15.30 - 16.00 น.	รับประกาศนียบัตรในห้องนำเสนอผลงาน

กลุ่มชุมชนกับการพัฒนา: ณ ห้องบรรยาย 2 สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
 วิทยากรโดย: รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสัจการ
 ดำเนินรายการโดย: คุณจรจิเรข เจริญดี

ลำดับ	เวลา	ชื่อเรื่อง
1	13.00 - 13.30 น.	ศักยภาพในการจัดการความขัดแย้งของผู้นำชุมชนตำบลเกาะสะบ้า อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา โดย: คัมภีร์ ทองพูน*, สุนันทา ณ จันทร์, อุไรวรรณ ตรีวัย และ สิริลักษณ์ ทองพูน
2	13.30 - 14.00 น.	ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดย: อนุชา ม่วงใหญ่

ลำดับ	เวลา	ชื่อเรื่อง
3	14.00 - 14.30 น.	การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดย: อนุชา ม่วงใหญ่
4	14.30 - 15.00 น.	สาเหตุและแนวทางการแก้ไขในการจัดการน้ำเสียของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดย: กมลนาวิน อินทนุจิตร
5	15.00 - 15.30 น.	ความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษา ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดย: กมลวรรณ บุตรศรี* , ธัญรดี ทวีกาญจน์ และ นฤบาล ยมะคุปต์
	15.30 - 16.00 น.	รับประกาศนียบัตรในห้องนำเสนอผลงาน

กลุ่มวัฒนธรรมกับการแก้ไขความขัดแย้ง: ณ ห้องประชุม ชั้น 3 สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิพากษ์โดย: ดร.ชนทอง วัฒนะประดิษฐ์

ดำเนินรายการโดย: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร

ลำดับ	เวลา	ชื่อเรื่อง
1	13.00 - 13.30 น.	ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา โดย: หมัดเฟาซี รูบามา* , จิตกริ บุญโชติ, นพวัลภ์ มงคลศรี และ สุกกริ บุญเทพ
2	13.30 - 14.00 น.	สมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี โดย: อติศักดิ์ สืบธรรมมา
3	14.00 - 14.30 น.	กลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนของไทยใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง โดย: พรรณธร ครุจนตร
4	14.30 - 15.00 น.	การสร้างการเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพ โดย: พัฒนินทร์ ศุขโรจน์
	15.00 - 15.30 น.	รับประกาศนียบัตรในห้องนำเสนอผลงาน

การเสวนาวิชาการ “การจัดการความขัดแย้งและสันติศึกษา: บทเรียนจากชุมชนภาคใต้” ณ ห้อง FMS 3409 อาคารวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เวลา	ชื่อเรื่อง
13.00 – 13.30 น.	บรรยายพิเศษ เรื่อง “แนวทางการสร้างพื้นที่เรียนรู้ด้านสันติศึกษาในชุมชน โดย: รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ ผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา
13.30 – 15.30 น.	การเสวนาวิชาการ “การจัดการความขัดแย้งและสันติศึกษา: บทเรียนจากชุมชนภาคใต้” วิทยากร นางสาววรรณิศา จันท์หอม ศูนย์เรียนรู้วิถีธรรมชาติเพื่อชุมชน อ.จะนะ นายสมบูรณ์ คำแหง คณะทำงานติดตามแผนพัฒนา จ.สตูล นายเอกชัย อิศระทะ วิทยาลัยสิทธิชุมชนเขาควหา นางสาวยุรี แก้วชูช่วง นักวิจัยจากชุมชนเกาะขาม นางสาวเบ็ญจวรรณ เพ็งหนู ชุมชนประมงทะเลสาบสงขลา ดำเนินรายการโดย ดร.นฤทธิ ดวงสุวรรณ สถาบันสันติศึกษา วิพากษ์โดย: ดร.อุทัย ปริญญาสุทินันท์ คณะศิลปศาสตร์ ม.อ.หาดใหญ่ คุณพรธนิภา โสทธิพันธุ์ ผู้อำนวยการสงขลาฟอรั่ม อาจารย์จรรยา หยูทอง นักวิชาการอิสระ
16.30 – 16.50 น	ระดมความเห็นและข้อเสนอแนะ “แนวทางความร่วมมือในการสนับสนุนศูนย์เรียนรู้การจัดการความขัดแย้งโดยชุมชนกับสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์” และสรุปแนวทางความร่วมมือในการสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้การจัดการความขัดแย้งโดยชุมชน โดย: คุณอุสมาน หวังสนิ นักวิจัย สถาบันสันติศึกษา
17.00 น..	ปิดการเสวนา

สารบัญ

รายการ	หน้า
คำนำ	iii
สารจากอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รองศาสตราจารย์ ดร. ชูศักดิ์ ลิ้มสกุล	iv
สารจากผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย กาญจนสุวรรณ	v
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ	vi
กำหนดการ	vii
กำหนดการนำเสนอผลงานวิจัย	ix
สารบัญ	xii
กลุ่มการแก้ปัญหาชายแดนใต้	
ปัญหาการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของรัฐในพื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ. 2547-2557 โดย: วันฮารงค์ บินอิสริส	2
Impact of violent conflict incidents on women, children, and elderly in Southern Thailand By: Supaporn Panatnachee [*] , Metta Kuning, Nittaya McNeil and Mayuening Eso	12
สิทธิกำหนดชะตากรรมตนเองในความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย โดย: ประวรรณ วงษ์รายดี	21
การรับข้อมูลข่าวสารกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ของประชาชนภายใต้ โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย (STEP II) โดย: นิวัติ สาหิม [*] และ ธีรฤดี ทวีกาญจน์	38
การน่านโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา โดย: พงศ์พัฒน์ เพชรรัตน์ [*] และ ธีรฤดี ทวีกาญจน์	53
กลุ่มชุมชนกับการพัฒนา	
ศักยภาพในการจัดการความขัดแย้งของผู้นำชุมชนตำบลเกาะสะบ้า อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา โดย: คัมภีร์ ทองพูน [*] , สุนันทา ณ จันทร, อุไรวรรณ ตรีวัย และ สิริลักษณ์ ทองพูน	69

รายการ	หน้า
ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	80
<i>โดย:</i> อนุชา ม่วงใหญ่	
การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	89
<i>โดย:</i> อนุชา ม่วงใหญ่	
สาเหตุและแนวทางการแก้ไขในการจัดการน้ำเสียของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	101
<i>โดย:</i> กมลนาวิน อินทนูจิตร	
ความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษา ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา	
<i>โดย:</i> กมลวรรณ บุตรศรี* , ธัญรดี ทวีกาญจน์ และ นฤบาล ยมะคุปต์	
กลุ่มวัฒนธรรมกับการแก้ไขความขัดแย้ง	
ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา	128
<i>โดย:</i> หมัดเฟาซี รูบามา* , จิตกริ บุญโชติ, นพวัลภ์ มงคลศรี และ สุกรี บุญเทพ	
สมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี	146
<i>โดย:</i> อติศักดิ์ สีบธรรมมา	
กลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนของไทยใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง	156
<i>โดย:</i> พรรณธร ครุฑเนตร	
การสร้างการเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพ	173
<i>โดย:</i> พัฒนินทร์ สุขโรจน์	
ภาคผนวก	188
โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ: วันสันติภาพสากล ครั้งที่ 2 “50 ปี ม.อ. สันติภาพเพื่อสังคม”	189

กลุ่มการแก้ปัญหาชายแดนใต้

ปัญหาการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของรัฐในพื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ. 2547-2557

Problem of Developing Society and Economic in the Area of Thai- Malay Muslims in
southern border provinces of Thailand between 2004-2014

วันฮารงค์ บินอิสริส

อาจารย์ภาควิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Email: Wanharong@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้รัฐล้มเหลวในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ 2) เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการกำหนดนโยบายและนำมาปฏิบัติในพื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู ดำเนินการวิจัยโดยชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เป็นกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลที่ใช้ได้รับมาจากเอกสารและ มีจัดทำโฟกัสกรุปจำนวนสามกลุ่ม กลุ่มละ 10 คนรวมจำนวน 30 คน และสัมภาษณ์ผู้นำในพื้นที่อีกจำนวน 6 คนในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แต่มีการนำเอาเชิงปริมาณบางส่วนมาใช้โดยมีการจัดทำชุดแบบสอบถามจำนวน 50 ชุด สอบถามผู้นำชุมชนในพื้นที่ วิเคราะห์จาก 7 ตัวแปรอิสระ คือ 1) กระแสโลกาภิวัตน์ 2) การกีดกันของเจ้าหน้าที่ความมั่นคง 3) การเลือกปฏิบัติในการพัฒนาพื้นที่ 4) ความเคร่งครัดในศาสนา 5) ทศนคติที่เปลี่ยนแปลง 6) การวางแผนในอัตลักษณ์ และ 7) สถานภาพด้อยทางการศึกษา โดยการวัดระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มาจากตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระที่มีความถี่สูงสุดและมากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไปจะถือเป็นค่าความเป็นไปได้ ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพพบว่า รูปแบบการปกครองในจังหวัดชายแดนภาคใต้คือการกระจายอำนาจให้มีภาษามลายูที่เท่าเทียมกันกับภาษาราชการ และผู้ว่าราชการมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณพบว่า การกีดกันของเจ้าหน้าที่ความมั่นคงมีค่าความเป็นไปได้ร้อยละ 61.7 กระแสโลกาภิวัตน์ มีค่าร้อยละ 59.6 ความเคร่งครัดในศาสนามีค่าร้อยละ 59.6 4) การวางแผนในอัตลักษณ์มีค่าร้อยละ 58.0 ลำดับที่ 5) สถานภาพด้อยทางการศึกษามีค่าร้อยละ 57.4 และลำดับที่ 6) การเลือกปฏิบัติในการพัฒนาพื้นมีค่าร้อยละ 53.2 ส่วนตัวแปรอื่นๆ มีค่าความเป็นไปได้น้อย

คำสำคัญ: ความล้มเหลวในการแก้ปัญหา, สังคมและเศรษฐกิจ, พื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู, จังหวัดชายแดนภาคใต้

ABSTRACT

This research project was aimed to 1) study why the state failed to solve the social and economic problems in the southern border provinces and 2) to find out a suitable model for their policy into these areas. It utilized the ethnic Malay-Muslims from 5 southern border provinces (Yala, Satun, Pattani, Narathiwat and Songkhla) as the sampling group. It is designed into a qualitative method. The data were collected from some document concerned and also from three focus-groups with totaling 30 people, 10 people per each. In addition, it also interviewed with 6 local leaders from Pattani, Yala and Narathiwat. However, a quantitative technique is also utilized for this research. It prepared a set of questionnaires to ask the respondents to obtain some values which might be related with the problem. This study analyzed 7 independent factors: 1) influential globalization, 2) security pressure, 3) discrimination, 4) religious belief, 5) attitude change, 6) tenacious identity and 7) poor education. It measured a relation between a set of precondition (independent factors) and a set of occurrence (dependent factor) to obtain the probability of this research. For the output of this measurement, the biggest frequency or the higher degree than 50% that is accounted as the probability. In the qualitative technique, it has found that decentralization of a system is the primary approach for those local people, Malay language would be an official language the same as Thai and the position of governor would be elected directly in the Muslim populated areas. And, in the quantitative technique, it has found that the security pressure stay at 61.7%, the influential globalization at 59.6%, the religious belief at 59.6%, the tenacious identity at 58.0%, the poor education at 57.4%, and the discrimination at 53.2%. The other factors have little probability.

Keywords: Failure in Resolution, Social and Economic, Ethnic Malay-Muslims Populated Area, Southern Border Provinces

บทนำ

บริบททางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา อาจเป็นกุญแจสำคัญประการหนึ่งสู่ความเข้าใจในการศึกษาความล้มเหลวของรัฐต่อการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถานภาพทางการเมือง โดยเฉพาะการต่อต้านรัฐบาลในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ถือเป็นการณ์รณรงค์ยุทธศาสตร์แบ่งแยกดินแดนที่มีศูนย์กลางอยู่ในเขตดินแดนที่เรียกว่า “ปาตานี” คือในส่วนของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยในปัจจุบัน มีการก่อความไม่สงบที่ลุกลามไปถึงจังหวัดใกล้เคียง เกิดการชุมนุมไปถึงเมืองหลวงของประเทศคือกรุงเทพมหานคร ความขัดแย้งเหล่านี้ได้คร่าชีวิตประชาชนไม่น้อยกว่า 3,000 คนในรอบสิบปีที่ผ่านมา

หากจะจัดลำดับเหตุการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมา บทความนี้ขอเริ่มตั้งแต่เหตุการณ์ในวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2547 มีกลุ่มฝ่ายต่อต้านมากกว่า 100 คน ได้ทำการโจมตีป้อมตำรวจจำนวน 10 แห่งที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และสงขลา (AFP, 22 November 2006) มีจำนวน 32 คนที่ปักหลักต่อสู้กับฝ่ายรัฐอยู่ที่มัสยิดกรือเซะ อย่างไรก็ตาม ในเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2547 (ปีเดียวกัน) ได้เกิดเหตุการณ์ที่มีการปราบปรามชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูอย่างรุนแรงที่ประท้วงอยู่บริเวณหน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอตากใบในจังหวัดนราธิวาส มีชายในพื้นที่ 6 คนถูกจับ จึงเกิดการประท้วงเพื่อเรียกร้องให้มีการปล่อยตัวชายทั้ง 6 คนดังกล่าว แต่ทางตำรวจได้ขอกำลังจากทหารเพื่อเข้าไปประจักษ์เหตุการณ์ ทำให้ชาวบ้านเสียชีวิตในที่เกิดเหตุทันทีจำนวน 7 คน และผู้ที่ถูกจับกุมอีกจำนวน 78 คนเสียชีวิต (The Nation, 28 October 2006:3) จากการถูกวางทับซ้อนกันในรถบรรทุก

ส่วนเหตุการณ์ทางสังคมและเศรษฐกิจนั้น จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาสจะมีโครงสร้างที่คล้ายคลึงกัน คือประชากรส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนเกษตรกร ประชากรมีแนวโน้มด้วยอัตราการเกิดที่เพิ่มขึ้นและย้ายถิ่นเข้ามามากกว่าการย้ายออก (ทะเบียนราษฎร, กรมการปกครอง, 2557) ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 86.3 นับถือศาสนาอิสลาม และใช้ภาษามลายูติดต่อกันและกันในชีวิตประจำวัน

และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา บรรยากาศของความไม่ไว้วางใจจึงเกิดขึ้นเป็นทวีคูณ และเป็นไปอย่างกว้างขวาง

ฉะนั้น บทความวิจัยเรื่อง “ความล้มเหลวของรัฐในการแก้ไขปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ. 2547-2557” จึงเป็นการตรวจสอบโจทย์ปัญหาคือ “เพราะเหตุใด รัฐล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่รัฐล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส

2) เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการกำหนดนโยบายและนำมาปฏิบัติในพื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในพื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนั้นพอจะสรุปสาเหตุความล้มเหลวของรัฐในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ประวัติศาสตร์เชิงจารีตของเมืองปัตตานี นโยบายของรัฐไทย และการกระทำอย่างไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐต่อคนมุสลิมมลายูปัตตานี

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2555) ได้ศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ของพหุวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้กล่าวว่า สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นส่วนหนึ่งของแหลมมลายู เรียกว่า “มาลัยประเทศ” ส่วนดินแดนที่อยู่ทางเหนือขึ้นไปเรียกว่า “สยามประเทศ” ส่วนคนในดินแดนประเทศไทยตั้งแต่ตึกดำบรรพ์ไม่ได้เรียกว่า “คนไทย” แต่สมมติเรียกกันราวหลัง พ.ศ. 1700 เฉพาะคนพวกหนึ่งที่อยู่ในภาคกลางที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเท่านั้น ใน พ.ศ. 2482 รัฐบาลตรากฎหมายให้เรียกคนทั้งประเทศว่า “คนไทย”

อารีพิน บินจิ อับดุลลอฮ์ ลออแมน ชูฮัยมีย์ อิสมาแอล (2556) กล่าวสรุปเรื่อง ปัตตานี ประวัติศาสตร์และการเมืองในโลกมลายูว่า ปัตตานีหมายถึงอาณาจักรมลายูในอดีตก่อนตกเป็นเมืองขึ้นของสยาม ปัจจุบันชาติพันธุ์มลายูคือ ผู้ใช้ภาษามลายูที่มาจากภาคใต้ของเกาะสุมาตรา

สมชาย วิรุฬหผล (2558) เขียนเรื่อง จากนุซันตาราสู่มหานครปัตตานี กล่าวว่า ชนชาติพันธุ์มลายูถือกำเนิด แม้อิทธิพล และมีการวิวัฒนาการต่อเนื่อง เชื่อมโยงทั้งทางบกและทางทะเลด้วยเส้นทางสายใหม่ที่เป็นเส้นทางการค้าแลกเปลี่ยนสินค้า และก่อให้เกิดการผสมผสานของอารยธรรมระหว่างตะวันตกและตะวันออก

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์และสุริยะ สะนิวา (2558) กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการศึกษาสังเคราะห์ความรู้ด้านพหุสังคม ความขัดแย้ง ความรุนแรง และสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ว่า ในปี พ.ศ. 2490 หะยีสุหลงในฐานะประธานสมาคมอิสลามพลังปัตตานีได้ทำหนังสือเขียนขอเรียกร้อง 7 ข้อ แสดงความไม่พอใจต่อพฤติกรรมปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐต่อประชาชนชาวมลายูปัตตานีคือ 1) ต้องมีการเลือกตั้งผู้ที่จะมีอำนาจเต็มเพื่อปกครองสี่จังหวัด และผู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่ข้าราชการในพื้นที่ต้องถือกำเนิดในพื้นที่ 2) ภาษามลายูต้องเป็นภาษากลางที่ต้องใช้เป็นสื่อการสอนในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 3) ภาษาที่เก็บได้ให้ใช้ภายใน 4 จังหวัดนี้เท่านั้น 4) ร้อยละแปดสิบของข้าราชการทั้งหมดต้องเป็นชาวมลายู 5) ขอให้ภาษามลายูควบกับภาษาไทยเป็นภาษาราชการ 6) กฎหมายอิสลามต้องได้รับการรับรองและมีผลบังคับใช้ในศาลชาร์อห์แยกออกจากศาลจังหวัดและมีกฏีเป็นผู้พิพากษา 7) คำว่า “เชื้อชาติมลายู” ต้องได้รับการประกาศให้เป็นอัตลักษณ์ในสำมะโนครัวของชาวมุสลิมในสี่จังหวัด

บทความวิจัยนี้ได้ยึดถือแนวคิดของท่าน Anthony D. Smith (1981) และ Samuel P. Huntington (1991) มาเป็นกรอบการวิจัย ซึ่ง Anthony D. Smith (1981) ในตำราที่ชื่อว่า “ethnic revival” มีความเชื่อว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชนกลุ่มน้อยนั้น จะเข้าไปในลักษณะจากความ

รุนแรงระดับต่ำสุดสู่ความรุนแรงระดับที่สูงขึ้นเป็นลำดับจนถึงขั้นสุดท้ายคือ การรวบรวมดินแดนเพื่อสร้างประเทศที่เป็นเผ่าเดียวกัน ส่วน Samuel P. Huntington (1991) ในตำราที่ชื่อว่า “third wave” มีความเชื่อว่า ความเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้น จะไม่ได้อยู่กับที่ แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น ความเติบโตทางเศรษฐกิจ ระบบการปกครองที่เปิดกว้าง และการเป็นอยู่ในลักษณะสมานฉันท์ของพหุวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นงานวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ข้อมูลต่างๆ ที่นำมาวิเคราะห์จึงเป็นข้อมูลที่ได้รับมาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน รวมทั้งการสร้างแบบสอบถามเพื่อถามผู้ตอบแบบสอบถามชาวไทยเชื้อสายมลายู ทั้งนี้เพื่อให้ได้คำตอบคำถามหลักคือ “เพราะเหตุใด รัฐล้มเหลวในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”

บทความวิจัยนี้ มีทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ด้านเชิงคุณภาพนั้น มีการสร้างเครื่องมือโดยออกแบบสอบถามเพื่อการจัดทำโฟกัสกรุปโดยเฉพาะ กลุ่มละ 10 คน ทั้งหมดมีจำนวน 3 กลุ่ม ในสามจังหวัด จังหวัดละกลุ่ม รวมจำนวนทั้งหมด 30 คน ซึ่งข้อมูลจากโฟกัสกรุปและการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนแบบตัวต่อตัว จำนวน 6 คน ดังกล่าวถือเป็นข้อมูลหลักเชิงคุณภาพเพื่อหาเหตุผลจากคำตอบของโจทย์ปัญหา “รัฐล้มเหลวในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”

คำถามเชิงคุณภาพนั้น เป็นลักษณะการสนับสนุนเหตุผลต่อผลลัพธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยแบ่งออกเป็นดังนี้คือ คำถามการสัมภาษณ์เจาะลึก ตัวอย่างคือ 1. ท่านมีวิธีการสร้างบรรยากาศพหุสังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างไร 2. อัตลักษณ์ของคนมลายูปาดานีมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ปัตตานีอย่างไร 3. การศึกษาของเด็กมุสลิมระดับโรงเรียนปอเนาะ ตาติกา และโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มที่เห็นต่างหรือไม่ อย่างไร 4. ความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้น มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลักอะไรบ้าง 5. ท่านคิดว่า เราจะสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้หรือไม่ อย่างไร และ 6. รูปแบบที่เหมาะสมในการกำหนดนโยบายและนำมาปฏิบัติในพื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูควรเป็นอย่างไร

ส่วนเชิงปริมาณนั้น มีการสร้างแบบสอบถามแบบเจาะจง (purposive method) สอบถามผู้นำชุมชน จำนวน 500 คน แบ่งออกเป็นจังหวัดปัตตานีจำนวน 150 คน จากอำเภอสายบุรี อำเภอมายอ และอำเภอเมือง จังหวัดยะลาจำนวน 150 คน จากอำเภอบันนังสตา อำเภอเมือง และอำเภอรามัน จังหวัดนราธิวาสจำนวน 200 คน จากอำเภอบาเจาะ อำเภอสูโงโกลก อย่างไรก็ตาม ใบสอบถามที่ได้รับกลับได้เพียง 380 ชุด จากจำนวน 500 ชุด คิดเป็นร้อยละ 76

การหาค่าความเป็นไปได้ (probability) นั้นจะได้จากผลลัพธ์ (output) ที่ได้รับมาจากการวัดระดับความสัมพันธ์ระหว่างชุดเงื่อนไขที่กำหนด (preconditions) กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น (occurrence) คือ รัฐล้มเหลวในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

คำถามเชิงปริมาณ เป็นรูปแบบปลายปิด ตัวอย่างคำถามที่ถามในรูปแบบเชิงปริมาณคือ 1) การกวดขันจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง เป็นสาเหตุสาเหตุของความล้มเหลวของรัฐในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่ 2) อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์เป็นสาเหตุสาเหตุของความล้มเหลวของรัฐในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่ 3) ความเคร่งครัดในศาสนา เป็นสาเหตุสาเหตุของความล้มเหลวของรัฐในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่ 4) การหวงแหนในอัตลักษณ์ เป็นสาเหตุสาเหตุของความล้มเหลวของรัฐในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่ 5) สถานภาพด้อยทางการศึกษา เป็นสาเหตุสาเหตุของความล้มเหลวของรัฐในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่ 6) การเลือกปฏิบัติในการพัฒนาพื้นที่เป็นสาเหตุสาเหตุของความล้มเหลวของรัฐในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่ และ 7) ทศนคติเปลี่ยนแปลงด้านลบ เป็นสาเหตุสาเหตุของความล้มเหลวของรัฐในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หรือไม่

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่รัฐล้มเหลวในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส และ 2) เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการกำหนดนโยบายและนำมาปฏิบัติในพื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในพื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลสรุปเชิงคุณภาพพบว่า การกระจายอำนาจให้มีภาษามลายูที่เท่าเทียมกับภาษาราชการและผู้ว่าราชการมาจากการเลือกตั้งโดยตรง

ผลสรุปจากการสำรวจเชิงปริมาณ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้รัฐล้มเหลวในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเรียงจากปัจจัยลำดับที่มีค่าความเป็นไปได้มากที่สุดสู่ปัจจัยที่ลำดับค่าความเป็นไปได้น้อยสุดดังนี้คือ ลำดับที่ 1) การกวดขันจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง โดยมีค่าความเป็นไปได้ร้อยละ 61.7 ลำดับที่ 2) อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์มีค่าความเป็นไปได้ร้อยละ 59.6 ลำดับที่ 3) ความเคร่งครัดในศาสนา มีค่าความเป็นไปได้ร้อยละ 59.6 ลำดับที่ 4) การหวงแหนในอัตลักษณ์มีค่าความเป็นไปได้ร้อยละ 58.0 ลำดับที่ 5) สถานภาพด้อยทางการศึกษามีค่าความเป็นไปได้ร้อยละ 57.4 ลำดับที่ 6) การเลือกปฏิบัติในการพัฒนาพื้นที่มีค่าความเป็นไปได้ร้อยละ 53.2 และลำดับที่ 7) ทศนคติเปลี่ยนแปลงด้านลบมีค่าความเป็นไปได้ร้อยละ 49.0

อภิปรายผล

การกวดขันจากเจ้าหน้าที่นั้น แม้ว่าจะมีความสำคัญมาก แต่ก็ดูเสมือนดาบสองคม ทั้งนี้ ผู้ตอบคำถามเห็นว่ามี ความเกี่ยวข้องกับความล้มเหลวในนโยบายของรัฐ ซึ่งความเคลื่อนไหวใดๆ ที่เป็นความ

เคลื่อนไหวด้านการเมืองแล้วก็จะถูกเพ่งเล็งจากฝ่ายรัฐบาลเป็นพิเศษ ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ กลุ่มวาดะห์ (Al-Wahdah) ที่จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 ทั้งๆ ที่กลุ่มวาดะห์มีความเคลื่อนไหวด้านการเมืองทางสายกลางตามระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทย และร่วมมือกับพรรคฝ่ายรัฐบาลในการจัดตั้งพรรคการเมืองตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยมาโดยตลอด แต่ก็ถูกใส่ความต่อสาธารณะโดยผ่านทีวีเกือบทุกช่องว่า “วาดะห์” คือ “เอกราช” นี่แสดงถึงการมีอคติที่สูงมากของฝ่ายบ้านเมือง ทั้งๆ ที่คำว่า “วาดะห์” หมายถึง “เอกภาพ” นี่ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า กำลังจำกัดสิทธิทางการเมืองของชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู

จากการสอบถามเกี่ยวกับบิอติฮัลของกระแสโลกาภิวัตน์นั้น ผู้ตอบคำถามเชื่อว่าประเทศมาเลเซียให้ความช่วยเหลือแก่ชาวมุสลิมเชื้อสายมลายู แต่เป็นการช่วยเหลือทางด้านสิทธิมนุษยชน เพราะประเทศมาเลเซียให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลี้ภัยทั่วไปโดยตลอด ซึ่งมีใช่แต่เฉพาะชาวมลายูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น แต่จะรวมไปถึงชาวกัมพูชา ชาวบอสเนีย และชาวเวียดนามที่ลี้ภัยสงคราม ซึ่งผู้อพยพเหล่านั้นจะได้รับการโอนสัญชาติมาเลเซีย ปัจจุบัน ชาวกัมพูชาที่ได้รับความช่วยเหลือจากมาเลเซียได้อาศัยพักพิงอยู่อย่างถาวรในเขตอำเภอภูมูซัง รัฐกลันตัน (ที่ติดเขตแดนกับวิไลยะห์เปอร์ซูกูตูวัน ซึ่งเป็นที่ตั้งของกรุงกัวลาลัมเปอร์ เมืองหลวงของประเทศมาเลเซีย) ส่วนชาวบอสเนียจะอยู่ในกรุงกัวลัมเปอร์ และชาวบอสเนียส่วนใหญ่จะได้รับทุนการศึกษาเพื่อเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติแห่งมาเลเซียโดยไม่จำกัดจำนวน ส่วนความช่วยเหลือจากประเทศอินโดนีเซียประชาชนเห็นว่าประเทศอินโดนีเซียมีการยึดถือความเป็นชาตินิยมมลายูสูงมาก มีความภาคภูมิใจที่ได้กอบกู้เอกราชจากฮอลันดา ทำให้ประธานาธิบดีบุงซูการ์โนได้รับขนานนามว่าเป็นบิดาแห่งชาติอินโดนีเซีย ปัจจุบัน นักศึกษาชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เข้าศึกษาต่อประเทศอินโดนีเซียมากขึ้น ทั้งนี้จะเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ได้รับนั่นเอง จะเห็นว่า กระแสโลกาภิวัตน์มีความเกี่ยวข้องกัน สามารถส่งผลกระทบต่อรัฐล้มเหลวในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ส่วนความเคร่งครัดทางศาสนานั้น ผู้ตอบคำถามเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับความล้มเหลวของรัฐศาสนาอิสลามสอนให้ชาวมุสลิมมีพลังในการพัฒนาชีวิต ให้รู้จักความพอดี พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ และดำเนินกิจกรรมด้านพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า มีแบบอย่างการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามอย่างแน่นแฟ้น ไม่ว่าจะเป็ทั้งทางโลกและทางธรรม ตลอดจนการพัฒนาต่างๆ จะต้องให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ชาวมุสลิมมีความเชื่อว่าขนบธรรมเนียมประเพณีรักความสงบสุข และอิสลามสอนให้ชาวมุสลิมสร้างบรรยากาศของการสร้างสมานฉันท์กับคนต่างศาสนิก นั่นคือธาตุแท้ของคนไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู คือเป็นผู้รักสงบ รักศาสนา และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของตนอย่างเคร่งครัดมากกว่าศาสนิกอื่นๆ

สำหรับความเห็นเกี่ยวกับการทวงแหวนในอัตลักษณ์นั้น ความล้มเหลวของรัฐเกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้านวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา และศาสนา สิ่งที่เป็นจำเป็นสำหรับคนในพื้นที่คือ การสนับสนุนงบประมาณและทุนอุดหนุนด้านการศึกษาด้านวัฒนธรรม ประเพณี และด้าน

ภาษาแก่เยาวชนนักเรียนนักศึกษาแก่ทุกศาสนาในพื้นที่ตามสัดส่วนที่แท้จริงของประชากร ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ เชื่อว่าภาษามลายูเป็นภาษาที่มีตัวตนและเป็นภาษาหลักในพื้นที่ หากการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่เช่น รูปแบบการบริหารการปกครองในพื้นที่นี้ ควรให้มีการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง โดยมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการโดยตรง และภาษาราชการควรเปิดกว้างให้มีภาษามลายูควบคู่ไปกับภาษาไทยเช่นเดียวกับรัฐ คิวเบก ของประเทศแคนาดา พุดอีกอย่างคือ ใช้การปกครองของรัฐคิวเบกมาเป็นรูปแบบในการบริหารการปกครอง แล้วปัญหาก็จะหมดไป เพราะถือเป็นการพัฒนาด้านวัฒนธรรมการเมือง สังคมและเศรษฐกิจอย่างแท้จริง

สำหรับด้านเศรษฐกิจนั้น กลุ่มผู้นำอำนาจรัฐทุกระดับในส่วนกลาง ภูมิภาค จนถึงชุมชนท้องถิ่น ต้องมีความรู้ ความเข้าใจว่า การพัฒนาสังคมไทยทั้งระบบใหญ่ของประเทศไทยและระบบย่อยของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมอย่างมีแบบแผนที่ทำให้ประชาชนทุกคนขึ้นในสังคมมีการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม

ส่วนสถานภาพด้อยทางการศึกษามีส่วนต่อความล้มเหลวของรัฐ ประชาชนเชื่อว่าระดับการศึกษาของชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นหากเทียบกับ 15-20 ปีที่แล้ว ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า ประชาชนชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูมีการตื่นตัวต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก ที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ การมีมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา (มหาวิทยาลัยฟาฏอนีในปัจจุบัน) ที่ตั้งอยู่ที่ตำบลเขาตวม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ซึ่งเปิดสอนอยู่หลายคณะอย่างเช่น คณะอิสลามศึกษาและประวัติศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร และคณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ และนอกจากนี้ ภาษาที่ใช้เป็นสื่อการสอนนั้น นอกจากภาษาไทยแล้ว ยังมีหลายสาขาที่เปิดสอนในหลักสูตรนานาชาติโดยใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอาหรับเป็นภาษาสื่อกลาง โดยมีนักศึกษาที่มาจากต่างประเทศประมาณ 20 ประเทศ และในบรรดานักศึกษาต่างประเทศเหล่านั้น มาจากประเทศจีนแผ่นดินใหญ่เป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด สิ่งนี้ เป็นตัวอย่างอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า คนไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูมีการตื่นตัวทางการศึกษาเป็นอย่างมาก ส่วนอีก 2 ปัจจัยคือ การเลือกปฏิบัติ และทัศนคติเปลี่ยนแปลงด้านลบนั้นจะมีผลกระทบต่อรัฐล้มเหลวน้อย จึงไม่มีการอภิปรายในที่นี้

สรุปแล้ว สาเหตุที่รัฐล้มเหลวในการแก้ปัญหาสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส มีความเกี่ยวข้องกับหลายสาเหตุ รวมถึงการกดดันจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ ความเคร่งครัดในศาสนา การหวงแหนในอัตลักษณ์ สถานภาพด้อยทางการศึกษา และการเลือกปฏิบัติในการพัฒนาพื้นที่

ส่วนรูปแบบที่เหมาะสมในการกำหนดนโยบายและนำมาปฏิบัติในพื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในพื้นที่ห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ นำการปกครองของรัฐคิวเบกของประเทศแคนาดามาเป็นรูปแบบในการบริหารการปกครอง

ข้อเสนอแนะ

ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นได้ในทุกสังคม ทุกสถานการณ์ ทุกเผ่าพันธุ์ และทุกเวลา ไม่ว่าจะเป็
สถาบันครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนเมือง และไปจนถึงระดับประเทศ หรือระหว่างประเทศ หรือ
ระหว่างรัฐบาลกับชนกลุ่มน้อยภายในประเทศ ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่า จะทำอย่างไรเพื่อให้เกิดการ
บริหารงานในท่ามกลางของความขัดแย้งนั้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ
จากบทความนี้ Huntington กล่าวไว้อย่างน่าสนใจสามแนวทางที่อาจขจัดความขัดแย้งลงได้ และนำไปสู่
ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาสังคมและเศรษฐกิจคือ 1. แนวทางพัฒนาให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่าง
ยั่งยืน 2. แนวทางพัฒนาระบบการเมืองให้มีความเป็นเสรีมากขึ้น และ 3. แนวทางพัฒนาให้เกิดการ
แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมขึ้นมาในสังคม

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนและคณะขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์จากจังหวัดต่างๆ ทั้ง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และ
ขอขอบพระคุณผู้ให้ทุนวิจัย ซึ่งเป็นงบประมาณแผ่นดินของชาติ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การเผยแพร่ความรู้
ด้านวิชาการ ผู้เขียนและคณะต้องขอขอบพระคุณวารสารวิชาการที่ให้เกียรติ และได้รับการต้อนรับจาก
ผู้อ่านและผู้สนใจทั่วไปอย่างทั่วถึง

เอกสารอ้างอิง

- ก้อง ไชยณรงค์. (2558). ข้อเสนอเชิงนโยบายการใช้การให้ผลงานวิจัยเพื่อการแก้ไขปัญหาชายแดน
ภาคใต้. เสนอสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์. (2549). เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์. กรุงเทพฯ:
สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล.
- โครงการจัดพิมพ์ดีพบุ๊คส์ (deepbooks) ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี. (2557). บทเรียนสันติภาพ เรียนรู้กระบวนการสันติภาพใน
ประสบการณ์ความขัดแย้งร่วมสมัย. จัดพิมพ์ที่ หจก. ภาพพิมพ์.
- ชาญชัย ชัยสุขโกศล. (2550). ทฤษฎีสังคมวิทยากับการวิจัยความรุนแรงและสันติภาพ. ฉบับที่ 26
พฤศจิกายน.
- ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ และสุริยะ สะนิวา. (2558). การศึกษาสังเคราะห์ความรู้ด้านพหุสังคม ความขัดแย้งความ
รุนแรง และสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2558). สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล. พิมพ์คำสำนักพิมพ์.
- สมชาย วิรุฬหผล. (2558). จากอนุชนตาราสู่มุหานครปัตตานี. สำนักพิมพ์วิทยาการกรุงเทพ
- อารีฟิน บินจิ อับดุลลอฮ์ ลออแมน ซูฮัยมีย์ อีสมาแอล. (2556). ปัตตานีประวัติศาสตร์และการเมืองในโลก
มลายู. จัดพิมพ์โดย มูลนิธิวัฒนธรรมอิสลามภาคใต้. สงขลา.

Huntington, Samuel P. (1991). *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman: University of Oklahoma Press.

Smith, Anthony D. (1981). *The Ethnic Revival*. Cambridge: Cambridge University Press.

ผลกระทบจากเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยต่อ
ผู้หญิง เด็ก และผู้สูงอายุ

Impact of violent conflict incidents on women, children, and elderly in
Southern Thailand

Supaporn Panatnachee^{1,2*}, Metta Kuning^{1,2}, Nittaya McNeil^{1,2}, Mayuening Eso^{1,2}

¹Department of Mathematics and Computer Science, Faculty of Science and Technology, Prince of Songkla University, Mueang, Pattani 94000, Thailand

²Centre of Excellence in Mathematics, CHE, Bangkok 10400, Thailand

* Co-responding Author

บทคัดย่อ

เหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรง จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยส่วนใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่
สาธารณะมีผู้คนหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ผู้ชาย ผู้หญิง เด็ก และผู้สูงอายุ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ
อธิบายลักษณะของเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อผู้หญิง เด็ก และผู้สูงอายุ ในสาม
จังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสี่อำเภอของสงขลา ได้แก่ จะนะ เทพา
สะบ้าย้อย และนาทวี และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ที่มีผลต่อเหตุการณ์ความขัดแย้ง
รุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อผู้หญิง เด็ก และผู้สูงอายุ โดยใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลเหตุการณ์ชายแดนใต้
(Deep South Incident Database; DSID) ตั้งแต่ มกราคม 2547 ถึง ธันวาคม 2559 วิเคราะห์ข้อมูลด้วย
ค่าความถี่ ร้อยละ และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสถิติไคสแควร์ (Chi-square test) ผล
การศึกษา พบว่า เหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อเด็ก ผู้หญิง และผู้สูงอายุมีร้อยละ 24.3 และตัวแปรที่มีผลต่อ
เหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรงที่กระทบต่อเด็ก ผู้หญิง และผู้สูงอายุ ได้แก่ ปีที่เกิดเหตุ ลักษณะของพื้นที่
รูปแบบของเหตุการณ์ คู่ขัดแย้ง และประเภทของเหตุการณ์

คำสำคัญ: ความขัดแย้งรุนแรง, จังหวัดชายแดนภาคใต้, ผู้หญิง, เด็ก, ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

The violent conflict in the deep south of Thailand mostly occurs in the public area that relevant to men women children and elderly. This study aims to describe the characteristics of the incidents impacting women, children, and the elderly and to examine the association between relevant variables and the violent conflict on women, children, and the elderly. The cases of intentionally caused injuries in the three southern border provinces of Thailand (Pattani, Yala, Narathiwat) and in four districts of Songkhla province (Chana, The Pa, Saba Yoi and Na Tawi), between January 2004 to the end of December 2016 were collected by Deep South Incident Database (DSID). Frequency and percentage were used to describe the magnitude of the violent incidents. The chi-square test was used to investigate the association between determinants and outcome. The results showed that the percentage of the violent incidents of attack on women, children, and elderly was 24.3. The year, area, form of incident, conflict parties and incidents type were associated with the violent incidents of attack on women, children, and elderly.

Key words: Violent conflict, Southern Thailand, Women, Children and the elderly

INTRODUCTION

The violent conflict in the deep south of Thailand escalated since 2004 until April 2017. There have been 19,279 incidents causing 6,544 deaths and 12,963 injuries (Jitpiromsri, 2017). Women victim numbers are lower than those for men (Chirtkiatsakul, Kuning, Mcneil, & Eso, 2014). The conflict in southern Thailand is ultimately a political problem (Jitpiromsri, 2010). In almost all incidences automatic weapons and explosive devices have been used in order to have maximum damaging impact on the victims. With such deadly weapons the resulting deaths and injuries cannot be avoided. Such violence has especially been committed in public spaces, such as near schools, hospitals, markets and religions places. One of the major ways the international human rights community endeavored the prevention of violence against women was through an international agreement, specifically the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) (Merry, 2003). Very little research exists on the impact of conflict on children. Therefore, this study aim is to explore of the prevalent of violent conflict impact on women, children and elderly. In addition this work will describe the characteristics of the range of impacts on women, children and elderly.

Definitions of violence and places of

Armed conflict is often used to replace the term “war” as there are legal complexities surrounding definitions of war and the changing nature of violent political conflict. Normally, war suggests armed conflict between two states, but we are now increasingly experiencing internal armed conflicts, wars within states, and often conflicts involving non-state actors such as private armies and locally armed militia. Conflicts in the Middle East have highlighted the immense impact of both terrorism and massive armed operations on people’s lives and livelihood.

Incidences of conflict refers to incident occurring in the five southernmost provinces (Pattani, Yala, Narathiwat, Songkhla and Satun) which involve violence related to the ongoing conflict within the southernmost region.

Violent Conflict refers to different forms of conflicts between individuals and groups involving physical harm which lead deaths, injuries, property damage, and other forms of loss.

The Deep South of Thailand - for the proposed study, The Deep South of Thailand includes the province of Narathiwat, Pattani, Yala and 4 Districts in Songkhla.

Violent incident: A violent incident is characterized by a single location and multiple acts of violence.

Form of incident

Single incident - refers to one incident where the perpetrator acts upon the victims with one type of action such as an assailant shooting, a paramilitary ranger to death.

Children - for the proposed study, Children is defined as individuals under 18 years old.

Elderly – for the proposed study, Elderly is defined as people who is at least 60 years of age.

Conflict Parties:

One sided action refers to the violent action by armed group or security forces or militias armed by government towards general civilians only.

Two sided action refers to the violent action by armed group or security forces or militias armed by government engage each other. Although there might be civilians among any group, it is still considered to be two-sided.

Types of Incident:

Type of violence inflicted on victims with or without weapons, equipment, tools, or any objects can be categorized as follows:

1. Shooting refers to use of handgun, infantry gun, domestically produced gun, or replica gun to attack others by shooting to cause physical harm.
2. Bombing refers to use of conventional explosive devices and improvised explosive devices in various forms including planting, throwing, mining, incendiary explosive, 40mm grenade launcher or M-79 in any public or private area with an intention to cause physical and mental harm to others.

OBJECTIVES

1. To describe the characteristics of the incidents impacting women, children, and the elderly.
2. To examine the association between relevant variables and the violent conflict on women, children, and the elderly.

LITERATURE REVIEW

Civilians protection of is an international issue. Women and children, are innocent and vulnerable. The gendered emphasis in the literature focusing on vulnerable groups such as “women, children and elderly” has obscured the gender-based vulnerabilities that civilian males also face in armed conflict, including risks of forced recruitment, arbitrary detention, and execution (IASC, 2006). Children are an especially vulnerable population and need to be properly protected in conflict (Seaman, 2005). In the context of armed conflict, women, children and the elderly are innocent victims who deserve and require active international protection (Niehaus, Costa Rica Delegate to the Security Council, February 1999)

Women, children and the elderly a special vulnerable group, especially vulnerable during violent conflicts, as these groups are always targets. The multiple violent incidences demonstrate the need for greater awareness that these groups need special protection.

There is high risk to women, children and the elderly of being targeted in armed conflict. The death and injuries in this vulnerable group has enormous emotional impact on their communities. For example, on April 19, 1995, domestic terrorists used an ammonium nitrate truck bomb for attack in Oklahoma City USA. Nineteen American children have been killed and 47 were injured in this incident (Quintana and Parker, 1997). On September 2004, the terrorist invaded a school in Beslan, Russia and seized more than 1300 adults and children hostages that caused the death of 329 persons, more than half of them children (Moscardino, Scrimin, Capello, & Altoe, 2010)

Moreover, children are often collateral victims in terrorist incidents in urban areas even though children were not the primary targets. Few researches exists on the impact of conflict children. Trauma data from suicide bombings in Israel shows terror-related injuries in children were more severe than non-terror-related injuries, increasing the demand for acute care of children (Aharonson-Daniel, Peleg, & Waisman, 2003). Moreover, injury severity among children caused by explosions is significantly higher than children injured by shootings (Amir et al., 2005).

Most international protection agencies are coordinated under the Inter-Agency Standing Committee including the World Health Organization (WHO), the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR); the International Committee of the Red Cross

(ICRC). Both of the latter organizations are mandated to protect war-affected population in general (Carpenter, 2005). Thailand was ratified United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) on 9 August 1985 and its optional protocol in 2000

METHODOLOGIES

This study is the retrospective cross-sectional study with secondary data. The incidents occurred in the three southern border provinces of Thailand (Pattani, Yala, Narathiwat) and four districts of Songkhla province (Chana, The Pa, Saba Yoi and Na Tawi). The intentional injury incidents during January 2004 to the end of December 2016 were collected. The data from the police reports on the incidences were obtained and validated by the Deep South Incident Database (DSID). The descriptive statistics included the analysis of year, province, area, form of incident, conflict parties and type of incidents. The outcome of the study is the violent incidents attacked to women, children and the elderly.

RESULTS

During 2004 to 2016, the data cover 9,557 incident against targeted victims. The overall incidences against women, children and the elder are 2,324 violent events (24.3%). Table 1 shows the characteristics of the violent conflict incidents. The greater risk factors are year, area, form of incidents, conflict side and type of incidents. The year 2006 and 2007 have higher risk than the others. In municipal areas, women, children and elderly were more likely to affect to violence incidents (86.3%) than the other. The incidents from shooting was 72.4% which higher than the explosion incidents or other form of incidents.

Determinants	Incident (Total=9,557)		P-value
	No (n=7,233)	Yes (n=2,324)	
Province			0.329
Songkhla	229 (3.2)	85 (3.7)	
Pattani	2,497 (34.5)	771 (33.2)	
Yala	1,843 (25.5)	622 (26.8)	
Narathiwat	2,664 (36.8)	846 (36.4)	

Determinants	Incident (Total=9,557)		P-value
	No (n=7,233)	Yes (n=2,324)	
Years			<0.001
2004	548 (7.6)	106 (4.6)	
2005	715 (9.9)	190 (8.2)	
2006	739 (10.2)	261 (11.2)	
2007	861 (11.9)	351 (15.1)	
2008	497 (6.9)	129 (5.6)	
2009	548 (7.6)	153 (6.6)	
2010	530 (7.3)	183 (7.9)	
2011	504 (7.0)	178 (7.7)	
2012	539 (7.5)	170 (7.3)	
2013	548 (7.6)	179 (7.7)	
2014	451 (6.2)	182 (7.8)	
2015	383 (5.3)	120 (5.2)	
2016	370 (5.1)	122 (5.2)	
Area			<0.001
Municipal	6,731 (93.1)	2,005 (86.3)	
Non-municipal	502 (6.9)	319 (13.7)	
Form of incidents			0.024
Single incidents	6,761 (93.5)	2,140 (92.1)	
Others	472 (6.5)	184 (7.9)	
Conflict parties			<0.001
One side	4,428 (61.2)	1,812 (78.0)	
Two side	2,805 (38.8)	512 (22.0)	
Type of incidents			<0.001
Shooting	5,380 (74.4)	1,683 (72.4)	
Bombing	1,111 (15.4)	462 (19.9)	
Others	742 (10.3)	179 (7.7)	

DISCUSSION AND CONCLUSION

The data showed that violent conflict incidents in southern Thailand impact on women, children and the elderly were significantly in association with year, area, form of incidents, Conflict parties and type of incidents. The results show that the level of intensity of the violence fluctuated during the past 13 years. There were two periods with high levels corresponding to year 2007 (2,409 violent events) and year 2012 (1,851 violent events). This phenomenon could represent a repeating pattern of violence with peaks occurring every five years (Jitpiomsri, 2017).

As a policy recommendation, clear strategies need to be developed and civil society networks need to be empowered to protect women, children and the elderly. Commitment to such strategies is an important issue that requires further dialogues in the contexts of discussions on the special safety zones in public spaces.

ACKNOWLEDGES

This research is supported by the Centre of Excellence in Mathematics, The Commission on Higher Education, Thailand. Dr.Andrea Monar from Northern Illinois University and Dr.Srisompob Jitpiomsri from Center for Conflict Studies and Cultural Diversity to consult.

REFERENCES

- Aharonson-Daniel, L., Waisman, Y., Dannon, Y. L., & Peleg, K. (2003). Epidemiology of Terror-Related Versus Non-Terror-Related Traumatic Injury in Children. *Pediatrics*, 112(4): e280-e280.
- Amir, L. D., Aharonson-Daniel, L., Peleg, K., & Waisman, Y. (2005). The severity of injury in children resulting from acts against civilian populations. *Annals of Surgery*, 241(4): 666-670.
- Carpenter, R. C. (2005). “Women, children and other vulnerable groups”: Gender, strategic frames and the protection of civilians as a transnational issue. *International Studies Quarterly*, 49(2): 295-334.
- Chirtkiatsakul, B., Kuning, M., Mcneil, N., & Eso, M. (2014). Risk Factors for Mortality among Victims of Provincial Unrest in Southern Thailand. *Kasetsart Journal (Soc. Sci)*, 35: 84-91.

Inter-Agency Standing Committee: (IASC). (2006). Women, Girls, Boy and Men. Retrieved from <https://www.humanitarianresponse.info>

Jitpiomsri, S., & McCargo, D. (2010). The southern Thai conflict six years on: insurgency, not just crime. *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*, 32(2): 156-183.

Jitpiomsri, Srisompob. (2017). ความขัดแย้งชายแดนใต้ในรอบ 13 ปี: ความซับซ้อนของสนามควา
รุนแรงและพลังของบทสนทนาสันติภาพปาตานี. Retrieved from
<http://www.deepsouthwatch.org/node/11053>

Merry, S. E. (2003). Constructing a Global law-Violence against Women and the Human Right System. *Law & Social Inquiry*, 28(4), 941-977.

Moscardino, U., Scrimin, S., Capello, F., & Altoe, G. (2010). Social support, sense of community, collectivistic values, and depressive symptoms in adolescent survivors of the 2004 Beslan terrorist attack. *Social Science and Medicine*, 70(1): 27-34.

Quintana, D. A., Jordan, F. B., Tuggle, D. W., Mantor, P. C., & Tunell, W. P. (1997). The spectrum of pediatric injuries after a bomb blast. *Journal of pediatric surgery*. 32(2): 307-311.

สิทธิกำหนดชะตากรรมตนเองในความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย
Right to Self-Determination in Conflict Space of Southern Border
Provinces of Thailand

ปรววรรณ วงษ์รวยดี

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาความขัดแย้งและสันติศึกษา สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
E-mail: wrd.prw@gmail.com

บทคัดย่อ

ราวปี 2009 เป็นต้นมาแนวคิดเรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง (self-determination) ถูกพูดถึงมากขึ้นในสนามความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ แนวคิดนี้ถูกอ้าง แยกชิงความหมายและการตีความโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย ตัวแสดงในความขัดแย้งมีมุมมองต่อแนวคิดดังกล่าวแตกต่างกัน ทั้งเห็นว่าเป็นหลักการพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย สุ่มเสี่ยงต่อความมั่นคงไปจนถึงเกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกดินแดน ความสับสนไม่ลงรอยกันในเชิงแนวคิดทำให้สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองไม่ถูกถกเถียงเพื่อพัฒนาหรือก่อให้เกิดรูปธรรมทางการเมืองที่สร้างสรรค์ งานวิจัยชิ้นนี้สำรวจมโนทัศน์และพลวัตว่าด้วยสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองของตัวแสดงในพื้นที่ความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษาพบว่ามโนทัศน์เกี่ยวข้องกับแนวคิดดังกล่าวที่แตกต่างกันของคู่ขัดแย้งหลักเกิดจากการรับรู้และเลือกรับวาทกรรมประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง ส่งผลต่อวิธีการตีความและการอ้างกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองต่างกัน การตีความและการอ้างมีลักษณะประชันขันแข่ง แยกชิงอำนาจในการบอก ‘ความจริง’ ต่อสาธารณะ ซึ่งล้วนเป็นไปเพื่อสนับสนุนเป้าประสงค์ทางการเมืองของตัวแสดงต่าง ๆ นอกจากนี้ ตัวแสดงในความขัดแย้งมีการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่ต่างเห็นความสำคัญของแนวคิดสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองที่มีมุมมองต่อแนวคิดนี้ในฐานะเงื่อนไขของความขัดแย้งที่จำเป็นต้องมีพื้นที่ถกเถียงและแลกเปลี่ยนเรียนรู้

คำสำคัญ: สิทธิ, การกำหนดชะตากรรมตนเอง, ความขัดแย้ง, จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

¹ สัมภาษณ์องค์กรประชาสังคมกลุ่มแรกที่ริเริ่มการรณรงค์แนวคิดสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ABSTRACT

The conceptions of right to self-determination has been widely discussing in public space since 2009 by the campaign of civil society organization. Right to self-determination by itself was claimed and interpreted by actors which are stakeholders in conflict space. There are different perspectives on right to self-determination e.g. general principle in democracy, cause of internal security problem, or even significance of separatism. This confusion of the idea of right to self-determination has yet to debate for sake of clarity and to bring about to alternative political structures. Therefore, this research explores the conceptions and dynamics of right to self-determination of actors in the southern border provinces of Thailand by using documentary and in-depth interviewing methods. The study found out that contrast idea of right to self-determination are depend on different historical discourses. It influences actors the way they interpret international law relating to right to self-determination. There is hegemonic competition in explaining ‘truths’ in public sphere in order to supporting each political agenda. However, each actors in this conflict space realized that right to self-determination is a significant conflict conditions and requires space for debating and interchange of learning.

Keywords: right, self-determination, conflict, southern border provinces of Thailand

บทนำ

สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองในเป็นแนวคิดที่ขับเคลื่อนอยู่ในปฏิบัติการทางการเมืองในความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทว่าสิทธิดังกล่าวรวมถึงรูปธรรมทางการเมืองอันเป็นผลที่จะเกิดจากการอ้างสิทธินี้ยังคลุมเครือ แม้แต่ในบริบทการพูดคุยของคู่ขัดแย้งหลักก็แทบไม่แตะประเด็นเหล่านี้โดยตรงไปตรงมา ทั้งที่โดยเนื้อหาของการเรียกร้องการต่อสู้ของขบวนการที่ผ่านมาแทบทั้งหมดเป็นเรื่องการพยายามสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองทั้งสิ้น แนวคิดที่ว่าด้วยสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองในมุมมองของรัฐมีท่าทีเคลือบแคลงเมื่อตัวแสดงอื่น ๆ อ้างถึงแนวคิดดังกล่าว และเกรงว่าขอบเขตของเนื้อหาอันจะนำไปสู่รูปแบบการเมืองซึ่งเกินเลยไปจากกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย² ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่าตัวแสดงในความขัดแย้งเข้าใจและคาดหวังต่อแนวคิดสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองแตกต่างกันและความเข้าใจนั้นก็มิพลวัตตามสถานการณ์ การศึกษาเพื่อแสดงภาพ ‘การดำรงอยู่’ ‘ภาวะปัจจุบัน’ รวมทั้ง ‘ความเปลี่ยนแปลง’ ของแนวโน้มนี้จะช่วยเพิ่มพื้นที่ที่ถกเถียง และทำความเข้าใจแนวคิด รวมทั้งเจตจำนงทางการเมืองของตัวแสดงต่าง ๆ ในความขัดแย้งซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในห้วงเวลาของการพยายามก่อร่างกระบวนการสันติภาพ

วัตถุประสงค์

1. สสำรวจมโนทัศน์ และเงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลต่อมโนทัศน์เรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง (self-determination) ของตัวแสดงในพื้นที่ความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย
2. ศึกษาพลวัตของมโนทัศน์เรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง (self-determination) ในพื้นที่ความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

วาทกรรม (discourse)

มิเชล ฟูโกต์ศึกษาวาทกรรมและอำนาจผ่านปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice) ซึ่งเป็นการกระทำ (Action) ที่มีการหมุนเวียน ปะทะ ประสาน เปลี่ยนแปลง มีการส่งเสริมและขัดแย้งกัน ทำให้ความรู้กับอำนาจเป็นเสมือนเหรียญสองด้านที่แยกกันไม่ออก³ ในทัศนะของฟูโกต์ ความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง รวมทั้งมโนทัศน์หรือทฤษฎีต่าง ๆ ไม่ได้เกิดขึ้นโดยตัวเองแต่เกิดจากการทำงานของวาทกรรมที่เป็น

² ดู “บ็ีกู่ กร้าวปิด 5 ข้อเสนอบีอาร์เอ็น” หนังสือพิมพ์บ้านเมือง ฉบับวันที่ 30 เมษายน 2556 (http://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=132956) , “ประเมินวงถกบีอาร์เอ็น กับ 3 ประเด็นที่ต้องคุย” สำนักข่าวอิศรา (http://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=130919) , “สมช.ปิดไม่รับ 5ข้อเสนอบีอาร์เอ็น บัดเดทรุนแรง นัดคุยใหม่13 มิย.” หนังสือพิมพ์ข่าวสด ฉบับวันที่ 30 เมษายน 2556 (http://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=132539) และ รายงานพิเศษ “ขบวนการรับพูดคุยปราศจาก 5 ข้อเรียกร้องแต่มีเงื่อนไข” ของ อัคริรา ซาบัต ซึ่งตอนหนึ่งระบุถึงปัญหาของข้อเรียกร้องข้อที่ 4 ของบีอาร์เอ็น ว่า “ข้อที่ 4. มีปัญหาแน่นอน เรียกร้องให้รัฐบาลไทยยอมรับสิทธิความเป็นเจ้าของหรือสิทธิอธิปไตย (hak pertuanan) ของชาวมลายูปาดานีเหนือดินแดนปาดานี ข้อนี้รัฐบาลไทยรับไม่ได้ถึงแม้บีอาร์เอ็นได้ส่งเอกสารมากกว่า 30 หน้าชี้แจงไปแล้ว” (https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=TVRRreE9UWTNOVGMyc9PQ==)

³ ธีรยุทธ บุญมี ใน “มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault)” หน้า 114

ระบบการผลิตสร้างความหมาย ความเชื่อ ระเบียบต่าง ๆ ผ่านกระบวนการใช้ภาษา เมื่อความเชื่อเหล่านั้นถูกผลิตซ้ำโดยเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้พูด จึงเกิดการสถาปนา ‘ความรู้’ หรือ ‘ความจริง’ บางอย่างขึ้น ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ถูกให้คุณค่า ถูกบอกซ้ำจนสิ่งนั้นกลายเป็นที่ยอมรับโดยกว้างขวางในสังคม อีกด้านหนึ่ง นอร์แมน แฟร์คลัฟ (Norman Fairclough) วิเคราะห์ภาษาเพื่อทำความเข้าใจสังคม แสดงให้เห็นปฏิบัติการทางวาทกรรมซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนพฤติกรรมของมนุษย์ และความเป็นไปของสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสังคม อยู่ในฐานะ ‘ผู้กำหนด’ และ ‘ผู้ถูกกำหนด’ ไปพร้อมกันตลอดเวลา (Jorgensen and Phillips อ้างใน สมัชชา นิลปัทม์ และรุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช, 2556) แต่วาทกรรมไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของภาษา (Language) การพูด หรือการเขียนเท่านั้น มันยังหมายรวมถึงกระบวนการผลิต (Constitute) ความหมาย และเอกลักษณ์ (Identity) ของสิ่งต่าง ๆ ในโลกรอบตัวมนุษย์ ที่นอกจากจะทำหน้าที่สถาปนาความรู้ ความจริงและกำหนดตัวตนของมนุษย์แล้ว วาทกรรมยังทำให้สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับในสังคมด้วย ดังนั้น ในทางกลับกัน การที่สิ่งหนึ่งได้รับการยอมรับ จึงส่งผลให้เกิดการเก็บกั้นอัตลักษณ์หรือความหมายบางอย่างที่ไม่หลงเหลือพื้นที่การดำรงอยู่ ไม่ถูกใช้ ไม่ได้ได้รับความนิยม หรือเลื่อนหายไปได้ด้วยเช่นกัน กระบวนการดังกล่าวดำเนินไปได้ด้วยภาคปฏิบัติของวาทกรรม หรือปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) อาทิ คุณค่า จารีต ประเพณี ความนึกคิด ความเชื่อ ที่อิงแอบอยู่กับสถาบันทางสังคมที่ยึดโยงผู้คนในสังคมเข้าด้วยกัน⁴

พื้นที่ความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอีกหนึ่งสนาม (Field) แห่งการต่อสู้ทางวาทกรรม กล่าวคือ นอกจากเป็นสนามต่อสู้เชิงกายภาพแล้วยังเป็นสนามที่มีการต่อสู้ทางความคิดด้วย ประเด็นสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองเป็นหนึ่งในการต่อสู้ทางวาทกรรมที่มีลักษณะปะทะ ต่อรอง มีการช่วงชิงอำนาจในอธิบาย ชูจุดความคิดสองแนวทางที่ไม่ลงรอยกันดำรงอยู่ในพื้นที่ ด้านหนึ่งเป็นคำอธิบายเรื่องสิทธิกำหนดชะตากรรมตนเองที่อยู่ในขอบเขตของหลักบูรณภาพแห่งดินแดน ส่วนอีกด้านคือการกำหนดชะตากรรมตนเองที่ขยายระดับที่ใหญ่และอันตรายกว่าสู่เรื่องเอกราชและการแบ่งแยกดินแดนซึ่งถือเป็นการท้าทายชุดความคิดแบบแรกอย่างที่สุด

สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง (right to self-determination)

สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 จากกระแสชาตินิยมของชนกลุ่มน้อยในอาณัติกรต่าง ๆ ในยุโรปที่พัฒนาการจิตสำนึกความเป็นชาติและแนวคิดสิทธิทางการเมือง (political rights) เหนือดินแดนบ้านเกิด ทำให้เกิดกระแสการปลดแอกตัวเองออกจากความเป็นอาณานิคม (The Process of Decolonization) โดย The Principle of Rights to Self-Determination ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรกในกฎบัตรสหประชาชาติในช่วง ค.ศ.1945 มีแนวคิดเบื้องต้นว่า ประชาชนต้องมีอิสระในการตัดสินใจเลือกทิศทางการเมืองของตนเอง ต่อมาในปี.ศ.1960 มติสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติรับรองหลักการสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง โดยกำหนดเนื้อหา เรื่อง การให้ออก

⁴ ธนชาติ แสงประดับ ธรรมโชติ ใน “วาทกรรมการเมือง (Discourse)” บทความเผยแพร่ในเว็บไซต์ของสำนักข่าวประชาไท <http://prachatai.com/journal/2010/12/32341>

ราชแก้ดินแดนอาณานิคม (Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples) ดังมาตรา 1.1 มติที่ 1514 ระบุว่า “กลุ่มชนทั้งปวงมีสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง โดยสิทธิดังกล่าวพวกเขามีเสรีภาพในการตัดสินใจในสถานะทางการเมือง การพัฒนา เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างเสรี” มติดังกล่าวทำให้ดินแดนภายใต้อาณานิคมเป็นอิสระ อย่างไรก็ตาม กฎบัตรดังกล่าวไม่ได้ระบุถึงเนื้อหาสาระของสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองเอาไว้ละเอียด และสหประชาชาติไม่ได้เห็นว่าการกำหนดชะตากรรมของแต่ละชาติเป็นสิทธิทางกฎหมาย (legal rights) แต่เป็นเพียงหลักการทางการเมือง (political principle) เท่านั้น⁵

เมื่อสิ้นสุดยุคอาณานิคม สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองไม่ได้รับรองการแบ่งแยกดินแดนอีกต่อไป เป็นเพียงหลักการหนึ่งในกฎบัตรสหประชาชาติที่รับรองสิทธิของชนพื้นเมืองที่รัฐภาคีต้องเคารพ แต่ก็ยังมีการแบ่งแยกดินแดนที่เกิดขึ้นหลังศตวรรษที่ 20 ที่อ้างหลักการกำหนดชะตากรรมตนเองอยู่บ้าง เรียกว่าการกำหนดชะตากรรมที่ไม่ใช่เงื่อนไขของอาณานิคม ซึ่งมีเงื่อนไขบริบทที่เฉพาะเจาะจง เช่น มีการปกครองโดยเผด็จการ การกดขี่ทางชาติพันธุ์ การบังคับให้เคารพศาสนาใดศาสนาหนึ่ง มีปัญหาชนกลุ่มน้อยรุนแรง ซึ่งมีผลให้องค์กรระหว่างประเทศแทรกแซงและเกิดการบังคับใช้สิทธิในการกำหนดชะตากรรมเพื่อแยกดินแดนได้ (ทิมมพร, 2556)

สิทธิกำหนดชะตากรรมตนเอง หรือเรียกว่าการกำหนดเจตจำนงตนเอง ถือเป็นสิทธิของประชาชนในการแสดงเจตนารมณ์ (Will of The People) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ **สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองภายใน (Internal Right to Self-determination)** เป็นการมุ่งเปลี่ยนแปลงมิตินภายในรัฐ เช่น การเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงกฎหมาย กติกา อัตราภาษี หรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่เป็นนโยบายภายในประเทศ เป็นการที่ประชาชนจะสามารถบรรลุเป้าหมายทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมภายใต้กรอบเกณฑ์ที่สังคมวางร่วมกัน และ**สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองภายนอก (External Right to Self-determination)** หมายถึงการกำหนดเจตจำนงของประชาชนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงกายภาพ คือแยกตัวออกจากรัฐเดิมทั้งในแง่ของประชากรและดินแดน⁶ มักเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัญหาการใช้อิทธิพลในการกำหนดชะตากรรมภายในล้มเหลว กดดันให้ชนบางกลุ่มไม่สามารถกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตในแบบที่ต้องการได้จนนำไปสู่ความต้องการแบ่งแยกดินแดน⁷

สิทธิกำหนดชะตากรรมตนเองจึงเป็นหลักการที่ส่งผลต่อรูปแบบการจัดการปกครองภายในรัฐ มีทั้งกรณีที่ใช้เพื่อแยกดินแดนและไม่ใช้ สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองเป็นเรื่องเฉพาะที่แต่ละพื้นที่ตีความ ให้ความหมาย และนำมาใช้แตกต่างกัน

⁵ ซาฮารี เจ๊ะหลง เขียนรายงานพิเศษลงเว็บไซต์สำนักสื่อวาร์ตานิ (Wartani) สื่อกึ่งเลือกหนึ่งในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้/ปาตานี กล่าวถึงแนวทางออกจากปัญหาการเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้/ปาตานีด้วยวิธีการลงประชามติและหลักการกำหนดชะตากรรมตนเอง

⁶ ภัทรมน สาดรักษ์, สกฤติ อีสริยานนท์, และธีระพงษ์ ภูริปาณิก. (ม.ป.ป.). ประชาชนติกับผลในทางกฎหมายระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาควิเบกและไครเมีย. *วารสารการเมือง บริหารและกฎหมาย*, 7(3), หน้า 545-563.

⁷ โปรดดู หลักการกำหนดเจตจำนง the principle of right to self-determination จุลสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 122

วิธีดำเนินการวิจัย

งานศึกษาชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ทั้งเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เลือกลุ่มตัวอย่างจากประชากร 3 กลุ่ม ได้แก่ รัฐ ขบวนการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยปาตานี⁸ และกลุ่มองค์กรประชาสังคมที่เคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การเลือกตัวแทนชั้นแรกอ้างอิงจากสถานะของตัวแทนในการเป็นสมาชิกของรัฐ ขบวนการ และภาคประชาสังคม การมีบทบาทในความขัดแย้ง ประกอบกับการอ้างอิงข้อมูลกลุ่มตัวแทนจากงานโครงการ “การสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้ครั้งที่ 1 (Peace Survey)”⁹ จากนั้นใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จากตัวแทนในชั้นแรกเพื่อเลือกสัมภาษณ์ตัวแทนลำดับถัดไป โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งตั้งแต่พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2560 เป็นช่วง 13 ปี ที่ความขัดแย้งมีจุดพลิกผันสำคัญส่งผลกระทบต่อทั้งนโยบายรัฐและท่าทีของขบวนการ โดยใช้ทฤษฎีวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) เพื่อทำความเข้าใจนัยยะที่เปลี่ยนไปของแนวคิดสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองจากฝ่ายต่าง ๆ

ผลการศึกษา

ข้อค้นพบเบื้องต้นทำให้เห็นภาพของการเคลื่อนไหวของวาทกรรมสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองจากบริบทหลังการล่าอาณานิคมเข้ามาสู่สนามความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปฏิบัติการทางการเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งการต่อต้านอำนาจรัฐ การต่อรองกับความไม่ยุติธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งต่อผู้ปกครองต่างเชื้อชาติ ทำให้นักเคลื่อนไหวเริ่มเห็นความเป็นไปได้และความเข้ากันได้ของหลักการ สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองที่ถูกใช้ในต่างประเทศว่าจะมีประโยชน์ต่อการต่อสู้ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เมื่อหลักการและที่มาที่ไปของแนวคิดดังกล่าวถูกผนวกเข้ากับความทรงจำทางประวัติศาสตร์ของรัฐปัตตานี จึงเกิดการต่อสู้ในประเด็นการถูกล่าอาณานิคม การถูกพรากสิทธิความเป็นเจ้าของเหนือดินแดน การเคลื่อนไหวของประชาสังคมบางกลุ่มสอดคล้องกับข้อเรียกร้องของขบวนการติดอาวุธที่เป็นคู่ขัดแย้งหลัก เป็นไปเพื่อการตอบโต้และต่อรองกับอำนาจของรัฐไทยที่มีเหนือกว่าในแง่การกำหนดรูปแบบทางการเมือง คือใช้วิธีการอิงอำนาจทางกฎหมายที่กว้างกว่าอำนาจรัฐ นั่นคือกฎหมายระหว่างประเทศ

⁸ งานศึกษาชิ้นนี้ใช้คำว่า ขบวนการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยปาตานี เพื่อเรียกรวมกลุ่มผู้เห็นต่างหรือกลุ่มที่อยู่ตรงข้ามกับรัฐ ทั้งที่ต่อสู้ในทางการเมืองและการทหาร

⁹ โครงการสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Peace Survey) ดำเนินการและเผยแพร่ครั้งแรกในช่วงต้นปี 2559 สำรวจประชาชน 1,650 คน ซึ่งได้ใช้วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ ประชาชนในพื้นที่ (1,500 ตัวอย่าง) และผู้นำทางความคิดจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ (150 คน) สำหรับกลุ่มผู้นำทางความคิด ในขั้นแรกใช้วิธีการเชิญเครือข่ายประชาสังคมมาระดมความคิดเห็นและเสนอชื่อบุคคลที่อยู่ในกลุ่มองค์กรตามหลักเกณฑ์การมีบทบาทในพื้นที่ความขัดแย้ง (โดยคำนึงถึงสัดส่วนความเหมาะสมด้านพื้นที่ ศาสนา เพศ และอายุด้วย) เพื่อให้ได้รายชื่อกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 50 คน จากนั้นจึงให้กลุ่มตัวอย่าง 50 คนดังกล่าว เสนอรายชื่อบุคคลที่ควรสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมอีกคนละ 10 ชื่อ (โดยเป็นไปตามหลักเกณฑ์ เช่น สามารถสะท้อนเสียงประชาชน มีเครือข่ายกว้างขวาง มีความน่าเชื่อถือ ได้รับการยอมรับ เป็นต้น) จากนั้นคณะทำงานจะพิจารณาความถี่ของรายชื่อที่ถูกเสนอ ประกอบกับเงื่อนไขที่ว่า รายชื่อที่ถูกเสนอนั้นจะต้องมาจากการเสนอของผู้ที่มีความคิดในรอบก่อนหน้าอย่างน้อย 2 คน ท้ายที่สุด ผู้นำทางความคิดจำนวน 100 คนแรกจากการจัดลำดับตามเกณฑ์ข้างต้น จะถูกใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการสำรวจความคิดเห็นในโครงการสำรวจดังกล่าว

อย่างไรก็ดี ปัญหาของการอ้างหลักกฎหมายหรือกติการะหว่างประเทศมีความท้าทายอยู่ที่การตีความและการปรับใช้ การตีความสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองโดยเจ้าหน้าที่รัฐไทย ขบวนการต่อสู้เพื่อปาตานีและภาคประชาสังคมจึงเหลื่อมซ้อนกัน มีทั้งส่วนเห็นร่วมและเห็นต่าง แง่หนึ่งอยู่บนฐานความเข้าใจแบบสิทธิในการกำหนดชะตากรรมภายใน คือ การที่ประชาชนเป็นผู้กำหนดรูปแบบทางการเมือง มีอำนาจตัดสินใจทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ส่วนอีกแง่หนึ่ง คือความเข้าใจ และเลือกใช้สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองภายนอก การเชื่อมโยงเงื่อนไขการเรียกร้องการแบ่งแยกดินแดนที่ปรากฏในกฎหมายระหว่างประเทศมาใช้ โดยข้อค้นพบจากการศึกษาชี้ให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ปัญหาว่าด้วยสิทธิความเป็นเจ้าของ และการสู้เพื่อแยกดินแดน

หลังปี 2013 การแสดงออกของขบวนการที่หันหน้าเข้าสู่การเจรจาอย่างเปิดเผย แม้เอกสารทางการเมืองในระหว่างการพูดคุยไม่ปรากฏถ้อยคำตรงอย่าง merdeka (เอกราช) แต่คำนี้ก็ถูกพูดโดยตัวแทนปีอาร์เอ็นที่อ่านแถลงการณ์ผ่านเว็บไซต์ยูทูบ พร้อมกับวลีที่แสดงให้เห็นว่าขบวนการยังคงมีเจตจำนงที่ต้องการให้รัฐไทยยอมรับว่าสิทธิของคนมลายูปาตานีถูกพรากไป และชาวมลายูในนามองค์กรปลดปล่อยปาตานีต้องการคืนมาซึ่งสิทธิเหนือดินแดนปาตานี ซึ่งในแง่เป้าหมายก็ตรงกับความเข้าใจของฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ ว่าขบวนการยังคงมีจุดมุ่งหมายเดิมคือ เอกราช¹⁰

การรวมกลุ่มเป็นองค์กรร่วมของขบวนการต่อสู้เพื่อปาตานีในชื่อ มาร่าปาตานี เปิดตัวต่อสาธารณะในปี 2015 เป็นการหันเหทิศทางของขบวนการมาสู่ยุทธวิธีทางการเมืองมากขึ้น มาร่า ยืนยันว่าขบวนการยังไม่ละทิ้งปณิธานเดิมในการ ‘เรียกร้องเพื่อเอกราชปาตานี’¹¹ ขณะเดียวกันก็ยืนยันหลักการเคลื่อนไหวในกรอบ ‘สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง’ ซึ่งเป็นเนื้อหาปรากฏในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) ซึ่งมาร่า เห็นว่าสมควรได้รับการอภิปรายถกเถียงอย่างจริงจัง เพราะเป็นประเด็นใจกลางความขัดแย้งที่ยืดเยื้อมากกว่า 200 ปี¹²

“ใครที่มาปกครองเรา ยึดครองเรา เราเรียกว่า penjaja แปลเป็นภาษาอังกฤษก็คือ colonial ในโลกของนูซันดาราหรือโลกมลายู ถ้าคนอินโดนีเซีย penjaja ของเขาคือชาวดัตช์ สำหรับคนมาเลเซีย penjaja ของเขาคือคนอังกฤษ สำหรับชาวมินดาเนา/โมโร penjaja ของเขาคือสเปน และสำหรับคนปาตานี penjaja ของเขาคือสยาม หมายถึงใครก็ตามที่มาบุกรุก มาครอบครองดินแดนของเรา เราเรียกว่า penjaja แต่ในภาษาอังกฤษไม่มีคำใดที่แปลตรงกับ penjaja ก็เลยยืม colonial เพราะว่าอังกฤษก็เป็น colonial power ฮอลันดา/ดัตช์ สเปน ฝรั่งเศส ก็เป็น colonial power มีรัฐในอาณานิคมทั้งสิ้น เวลาคนปาตานีมองรัฐไทยก็จะมองว่า การเกิดมาเป็นรัฐไทยเขาได้ดินแดนมาจากไหน เขาไปตีพม่า ล้านนา

¹⁰ คำสัมภาษณ์ของพล.ท.อุดมชัย ธรรมสาโรชต์ แม่ทัพภาคที่ 4 ในฐานะผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2555

¹¹ อาบูฮาฟิซ อัลฮากิม <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/th/7212>

¹² อาบูฮาฟิซ อัลฮากิม ในปาฐกถา ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2558

เขมร ลาว รัฐมลายู แล้วเกิดเป็นสยาม ดังนั้นในความคิดคนมลายูนี้ก็จะเป็นลักษณะของเจ้าอาณานิคมหนึ่ง แต่เนื่องจากมีความต่างตรงที่เขายู่ชิดพรมแดนไม่ได้ข้ามทะเลมา แต่เราก็ก็นับเรียกว่า *penjaja*”

คำบอกเล่าของหนึ่งในสมาชิกขบวนการปลดปล่อยปาตานีข้างต้นสะท้อนมุมมองต่อการถูกครอบครองดินแดนโดยไม่ชอบธรรมของรัฐต่อรัฐในอดีตในมุมมองของคนมลายู เขาเห็นว่าการถกเถียงเรื่องถ้อยคำเพื่อเข้าหลักเกณฑ์กฎหมายต่าง ๆ หรือไม่นั้นเป็นเรื่อง *politicalized* คือทำให้เป็นการเมือง ไม่ว่าจะถูกเรียกว่าเป็นอาณานิคมหรือไม่ แต่สิ่งที่สยามกระทำต่อปัตตานีในอดีต คือภาพรวมของการยึดครองดินแดนที่ไม่ใช่ของตน และปกครองด้วยความไม่ยุติธรรม

สิทธิความเป็นเจ้าของของกลุ่มเชื้อชาติมลายูที่กระบวนกรกลืนวัฒนธรรมในระยะต่อมาสร้างปัญหาให้การเมืองการปกครองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ “ไทยคือสัญชาติมลายูคือเชื้อชาติ แต่ของเรานี้ไปเชื่อว่าสัญชาติไทยเชื้อชาติไทยมันผิดตรงนี้ ที่บอกว่าไปหลอกเขาคือหลอกตรงนี้ คุณจะมาบอกว่าเป็นเชื้อชาติไทยได้อย่างไรพูดภาษาไทยก็ไม่ได้แต่งกายก็ไม่ใช่”¹³ การสร้างชาติที่พยายามทำให้คนในขอบเขตทางภูมิศาสตร์มีสำนึกความเป็นชาติเดียวกัน วัฒนธรรมเดียวกัน ทำให้ชนกลุ่มต่าง ๆ ไม่สามารถมีวิถีชีวิตตามครรลองความเชื่อของตนเอง “จริง ๆ แล้วการที่เราจะกำหนดชะตากรรมของเราจะต้องเป็นกลุ่มคนของแต่ละชุมชนเองซึ่งสอดคล้องกับคำพูดของพระเจ้าที่ว่า พระองค์จะไม่ทรงเปลี่ยนแปลงสภาพของกลุ่มชนใดจนกระทั่งกลุ่มชนนั้นเปลี่ยนแปลงสภาพของตัวเอง คำนี้สำหรับคนที่เป็นอิสลามถือว่าพระเจ้าพูดถึงกลุ่มชนไม่ได้พูดถึงคนเพียงคนเดียวเพราะฉะนั้นเมื่อพระเจ้าพูดถึงกลุ่มชนจึงหมายความว่า เป็นเรื่องของกลุ่มคน ดังนั้น การกำหนดชะตากรรมของตนเองก็ต้องมีอำนาจในการจัดการตัวเอง”¹⁴

เมื่อเอกราชและสิทธิความเป็นเจ้าของยังเป็นประเด็นสำคัญตลอดมา คู่ขัดแย้งที่เป็นฝ่ายเรียกร้องดินแดน และการอ้างสิทธิความเป็นเจ้าของ ‘คืนมา’ เพื่อ ‘จัดการตนเอง’ อย่างขบวนการต่อสู้เพื่อปาตานีจึงมียุทธวิธีเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายของตัวเอง การอ้างถึงสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองเป็นเครื่องมือหนึ่งในการบรรลุเป้าหมายนั้น อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในหมู่ประชาชนว่าสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่กฎหมายระหว่างประเทศให้การรับรอง โดยสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิของมนุษย์ทุกคนบนโลกโดยไม่ได้รับการยกเว้นหรือแบ่งแยก แม้ขบวนการที่จับอาวุธจะไม่ได้ปฏิบัติการรณรงค์ในประเด็นนี้อย่างเด่นชัด แต่พูดถึงสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองเกิดขึ้นแล้วในพื้นที่

กลุ่มนักศึกษาในพื้นที่กลุ่มหนึ่งซึ่งอ้างว่าเป็นองค์กรทางการเมืองที่ผลักดันแนวคิดเรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง¹⁵ โดยราวปี 2009 มีความพยายามสร้างพื้นที่สร้างความรับรู้ในสิทธิพื้นฐานว่าด้วยสิทธิในการกำหนดอนาคตทางการเมืองของประชาชน หวังเป็นตัวกลางในการเปิดพื้นที่การถกเถียง

¹³ สัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนราธิวาส

¹⁴ สัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนราธิวาส

¹⁵ นายทหารระดับสูงของกอ.รมน. และข้าราชการฝ่ายพลเรือนระดับสูง ลงความเห็นตรงกันว่า การดำเนินการของนักศึกษากลุ่มนี้ได้รับการสนับสนุนจากขบวนการบีอาร์เอ็นแน่นอน และเห็นว่าไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของกรขับเคลื่อนภาคการเมืองของขบวนการต่อสู้เพื่อปาตานีในสายตาของเจ้าหน้าที่รัฐ ในขณะที่นักศึกษากลุ่มนี้อธิบายยืนยันว่าพวกเขาใช้เงินจากการบริจาคเพื่อขับเคลื่อนงานและไม่ได้รับเงินอุดหนุนจากขบวนการติดอาวุธใด ๆ

เรื่องความต้องการที่แท้จริงของคนปาตานี ย้ำว่าประชาชนในแ่งนี้ไม่ได้หมายถึงเพียงแค่คนมาฮุมมุสลิม แต่หมายรวมถึงคนชาติพันธุ์ไทย จีน ชาติพันธุ์อื่น ๆ ทั้งที่นับถือศาสนาอิสลามและไม่ใช่นับถือศาสนาอิสลามด้วย

“สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการที่ประชาชนจะสามารถพูดหรือฝันถึงอนาคตทางการเมืองในแบบที่พวกเขาอยากจะเป็นได้ พื้นที่นี้จะเปิดโอกาสให้กับทุกแนวคิดแม้กระทั่งความคิดที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐปฏิเสธตลอดมา นั่นคือ การแยกประเทศ”¹⁶

เยาวชนกลุ่มนี้ยืนยันว่าพวกเขาควรมีสิทธิที่จะพูด แต่สุดท้ายแล้วเป้าหมายท้ายสุดของการเคลื่อนไหวของประชาชนก็ต้องใช้มติเสียงส่วนใหญ่ของคนทุกคนในพื้นที่ว่าจะเอาหรือไม่เอารูปแบบการเมืองแบบใด อย่างไร และตามหลักการประชาธิปไตยแล้ว มติของเสียงส่วนใหญ่ก็ต้องถือเป็นข้อยุติ แม้ว่าอาจจะไม่ตรงใจพวกเขาก็ตาม¹⁷

RSD ในมมรัฐและขบวนการฯ

ความไม่ไว้วางใจและยอมรับไม่ได้ของรัฐไทยต่อประเด็นดังกล่าว ที่ชัดเจนมากเหตุการณ์หนึ่งคือเมื่อเจ้าหน้าที่ทหารปลดปล่อยข้อความ self-determination ของสหพันธ์นิสิตนักศึกษา นักเรียน และเยาวชนปาตานี หรือ PERMAS ที่แขวนไว้หน้ามัสยิดบ้านท่าด่าน ต.ตะโละกาโปร์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการต้อนรับเดือนรอมฎอน และวันฮารีรายอ อิดิ้ลฟิตตรีของชาวมุสลิม เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2559¹⁸ ด้วยเหตุผลด้านความมั่นคง ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายความมั่นคงเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็น ‘หมากทางการเมือง’ อย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าขบวนการที่ต่อสู้อยู่กับรัฐพยายามใช้หลักกฎหมายระหว่างประเทศเพื่อ ‘พอก’ ตัวเอง ให้มีความชอบธรรมในทางกฎหมาย เป็น ‘ผู้ปลดปล่อย’ ไม่ใช่ ‘ผู้ก่อการร้าย’ เปลี่ยนบริบทการต่อสู้ที่เรียกว่าสงครามอสมมาตรซึ่งคู่ขัดแย้งมีสถานะไม่เท่ากันให้กลายเป็นคู่ขัดแย้งที่มีสถานะเท่ากันในอาณัติบริเวณการตีความของกฎหมายระหว่างประเทศ

ข้าราชการพลเรือนที่ดำรงตำแหน่งระดับสูงคนหนึ่งเชื่อว่า การพูดเรื่องการกำหนดชะตากรรมตนเองเป็นเรื่องอันตรายอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของรัฐ การเผยแพร่อุดมการณ์หรือแม้แต่ความรู้ความเข้าใจเรื่องการกำหนดชะตากรรมตนเองอย่างกว้างขวางในหมู่ประชาชนสุ่มเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการรณรงค์เพื่อแบ่งแยกดินแดน แม้เชื่อว่าความเป็นไปได้นั้นแทบเป็นศูนย์ ด้วยความซับซ้อนของการเมืองโลกและเงื่อนไขทางกฎหมาย แต่เจ้าหน้าที่รัฐก็ไม่อาจนอนใจหรือใจกว้างมากพอที่จะเปิดพื้นที่ต่อการทำความเข้าใจและการพูดประเด็นนี้ในสาธารณะ รัฐมีท่าทีแข็งกร้าวที่จะไม่ยอมให้ความเสี่ยงเล็กน้อยนี้สร้างปัญหาในอนาคต

¹⁶ สัมภาษณ์เยาวชนสมาชิกกลุ่มที่ขับเคลื่อนเรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง

¹⁷ สัมภาษณ์เยาวชนสมาชิกกลุ่มที่ขับเคลื่อนเรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง

¹⁸ หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าว กลุ่มนักศึกษาได้ชี้แจงถึงความหมายของ self-determination ว่าเป็นเพียงหลักสิทธิว่าด้วยการกำหนดชะตากรรมตนเอง ตามมติสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ เมื่อค.ศ.1960 เท่านั้น ต่อมาในวันที่ 8 กรกฎาคม 2559 เยาวชนรวมตัวกันที่หน้ามัสยิดกรือเซะ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี รณรงค์ชูป้ายข้อความ self-determination เพื่อแสดงจุดยืนในการอ้างสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงมีท่าทีระแวงระวังในการพูดถึงสิทธิกำหนดชะตากรรมตนเอง ขณะเดียวกันก็เริ่มมีทิศทางของการพยายามทำความเข้าใจสิทธิดังกล่าวมากขึ้น ด้วยตระหนักดีว่าพวกเขาเองก็ไม่มีความรู้อย่างละเอียดในเชิงหลักการของสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง โดยมีความร่วมมือกับหน่วยงานด้านนโยบายทั้งที่เกี่ยวข้องกับในและต่างประเทศในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเฉพาะเงื่อนไขว่าด้วยสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองว่าจะก่อให้เกิดการแบ่งแยกดินแดนได้อย่างไร

ในขณะที่เจ้าหน้าที่ทหารมีท่าทีกังวลและอ่อนไหวกับประเด็นการเรียกร้องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง หน่วยงานด้านนโยบายกลับมีท่าทีเปิดกว้างและดูเหมือนจะไม่น่ากังวลว่าการเรียกร้องสิทธิกำหนดชะตากรรมตนเองในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะสามารถนำไปสู่การบังคับใช้สิทธิกำหนดชะตากรรมตนเองเพื่อแบ่งแยกดินแดนได้ เหตุผลหลักคือ ไม่มีเงื่อนไขใดที่เสี่ยงที่จะทำให้เกิดการแทรกแซงจากองค์การระหว่างประเทศได้อย่างที่หลายฝ่ายกังวล ทั้งประเด็นการอ้างว่าสยามล่าอาณานิคม ซึ่งเป็นการอ้างแบบผิดบริบท รัฐปัตตานีเป็นส่วนหนึ่งของสยามในช่วงที่ดินแดนแถบนี้เป็นรัฐโบราณ และเป็นการได้มาจากการชนะสงคราม ไม่ถือว่าเป็นการล่าอาณานิคม¹⁹ ปัจจุบันรัฐบาลไทยเปิดกว้างมากถึงมากที่สุดในการให้ประชาชนกำหนดอนาคตตนเองได้ผ่านรูปแบบการเมืองแบบตัวแทน มีความพยายามเปิดพื้นที่ทางการเมือง ไม่มีเงื่อนไขการละเมิดสิทธิมนุษยชนร้ายแรง รวมทั้งประเด็นที่ยังคงถกเถียงกันเรื่องการขัดกันทางอาวุธ (Armed Conflict) ก็ไม่อาจทำให้เกิดการแทรกแซงจากข้างนอกได้

“หากนับว่าความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการขัดกันทางอาวุธ ICRC คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศจะสามารถแทรกแซงหรือที่เขายกมาว่ามาคุ้มครองใจ แต่ก็ไม่น่ากังวลขนาดนั้น เพราะเจเนีวาคอนเวนชัน มีพิธีสารเพิ่มเติม (Additional Protocol) ที่กำหนดหลักเกณฑ์ย่อย ๆ เช่น ระดับความรุนแรง การมีกองกำลัง มีระบบขนส่งต่าง ๆ ซึ่งไทยไม่ได้เป็นภาคีเลย ดังนั้น ในเชิงหลักการก็ไม่มีสภาพบังคับใช้อยู่แล้ว แต่รัฐบาลไทยก็ต้องปฏิเสธอย่างต่อเนื่อง เพราะตามหลักกฎหมายแพ่ง ถ้าเราไม่ปฏิเสธว่าเราไม่ใช่ armed conflict ก็เข้าหลักเกณฑ์กฎหมายปิดปาก คือ ไม่ปฏิเสธก็หมายถึงยอมรับ”²⁰

ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้าทำให้ทราบว่า กองทัพเองมีความพยายามใช้งานเชิงวิชาการในการคลี่คลายความขัดแย้ง โดยเห็นว่า สิทธิกำหนดชะตากรรมตนเองที่ใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ถูกใช้อย่างผิดเงื่อนไขและเป็นเพียงการบิดเบือนหลักการเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ขับเคลื่อนเพื่อเอกราชปัตตานีเท่านั้น คำอธิบายของความเห็นนี้มีว่า การอ้างเรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรม ไม่ได้เป็นสิทธิพลเมือง แต่เป็นมติ 1514 ของสหประชาชาติ ที่ออกมาในบริบทการรับรองการปลดแอกรัฐชาติที่ตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของประเทศเจ้าอาณานิคม ดังนั้น ประชากรที่เป็นสมาชิกของรัฐชาตินั้น ๆ จึงมีสิทธิในการกำหนดอนาคตทางการเมืองของพวกเขาเองได้โดย

¹⁹ เอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับ right to self determination ของกระทรวงการต่างประเทศ

²⁰ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานความมั่นคงด้านนโยบาย

อิสระ ปราศจากการครอบงำของรัฐบาลอื่น เป็นกระแสการปลดแอกตัวเองจากเจ้าอาณานิคมทั่วโลกแต่ในกรณีจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ที่มีการประชาสัมพันธ์และปลูกฝังแนวคิดทางประวัติศาสตร์ชาตินิยมมาอยู่แล้ว ประกอบกับความพยายามใช้ความรุนแรงเพื่อปฏิเสธอำนาจรัฐอย่างยาวนานไม่ประสบความสำเร็จ จึงเกิดการใช้ทุนเดิมคือสำนักประวัติศาสตร์ของเชื้อชาติมลายู ประวัติศาสตร์การถูกกดขี่และเงื่อนไขความอยู่ดีธรรมในอดีตมาสวมกับหลักการสากลแบบบิดเบือนเพื่อทำให้ประชาชนคล้อยตาม ที่เห็นชัดเจนคือการอ้างว่าปาตานีเป็นรัฐที่ถูกสยามล่าอาณานิคม ทั้งที่การที่ปาตานีตกเป็นส่วนหนึ่งของสยาม เป็นลักษณะความสัมพันธ์ธรรมดาทั่วไปของรัฐจารีต ในช่วงที่ปาตานีเป็นส่วนหนึ่งของสยาม ปาตานียังไม่ป็นรัฐชาติ จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ของการตกเป็นอาณานิคม ขบวนการจึงไม่สามารถอ้างสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองด้วยเงื่อนไขการเป็นอาณานิคมได้ ข้อเรียกร้องของปีอาร์เอ็นรวมทั้งคำแถลงของมาร่าปาตานี ที่อ้างว่ารัฐไทยเป็นนักล่าอาณานิคมสยามนั้นก็เพื่อสื่อสารไปยังนานาชาติว่าปาตานีเป็นอาณานิคมที่ยังไม่ได้รับการปลดปล่อย ทำให้นานาชาติเห็นว่าการอ้างสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองของขบวนการและแนวร่วมมีลักษณะสากลและมีความชอบธรรมในเชิงกฎหมายระหว่างประเทศ²¹

ดังนั้นปัญหาที่รัฐกังวลคือการไม่ต้องการให้นำความขัดแย้งในพื้นที่ภาคใต้ไปสู่พื้นที่ทางการเมืองระหว่างประเทศ ไม่ต้องการให้องค์กรระหว่างประเทศเข้ามายุ่งเกี่ยวไม่ว่าทางใดก็ตาม โดยต้องการให้เรื่องจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเรื่องภายใน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่รัฐไทยเป็นฝ่ายควบคุมสถานการณ์ ซึ่งในทางปฏิบัติเรายังเห็นความลักลั่นระหว่างเรื่องภายใน และเรื่องระหว่างประเทศ กล่าวคือ เราจะอธิบายการตกลงพูดคุยสันติภาพที่มีมาเลเซียเป็นผู้อำนวยความสะดวกว่ายังเป็นเรื่องภายในได้อย่างไร เป็นเรื่องเข้าใจได้ว่าการที่ไทยเกรงว่าเมื่อมีผู้สังเกตการณ์ที่ไม่ใช่มาเลเซียเข้ามาด้วยจะทำให้ความขัดแย้งนี้เป็นเรื่องนานาชาติที่อาจบานปลายไปสู่การรณรงค์ลงประชามติและนำไปสู่การแยกดินแดน แต่การที่ไทยขอให้มาเลเซียเข้ามาเป็นคนกลางในความขัดแย้งนี้เองแสดงถึงปัญหาว่าไทยไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยตัวเองได้²² จึงไม่อาจปฏิเสธการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของนานาชาติในฐานะคนกลางหรือผู้สังเกตการณ์

การพูดคุยสันติภาพในปี 2013 เป็นต้นมา เป็นจุดเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญของขบวนการต่อสู้เพื่อปาตานีที่ให้ความสำคัญกับการเจรจา พยายามหาทางเลือกในการบรรลุข้อเรียกร้องโดยไม่ใช้ความรุนแรง แม้ยังมีบางกลุ่มในขบวนการยังคงยืนยันการใช้อาวุธสู้กับรัฐไทยแต่ท่าทีของพวกเขาคือ หากกลุ่มที่ใช้สันติวิธีในการจัดการปัญหาเริ่มมีลู่วางในการบรรลุความต้องการโดยไม่เสียเลือดเนื้อ ความเข้มข้นของการใช้อาวุธประทัดประหารกันก็อาจลดลง สมาชิกคนหนึ่งในมาร่าปาตานีเห็นว่าไม่ใช่เรื่องง่ายที่คนจับอาวุธและยึดมั่นในแนวทางดังกล่าวมานานจะเปลี่ยนแปลงความเชื่อและยุทธวิธีง่าย ๆ แต่การเปิดพื้นที่การพูดคุยและการแสดงความจริงใจที่จะแก้ปัญหาด้วยการพูดคุยของรัฐไทยน่าจะส่งผลแบ่งวกในการทำให้กลุ่มติดอาวุธเข้ามาร่วมบนโต๊ะการพูดคุยได้มาก หนึ่งในความพยายามล่าสุดของรัฐบาลไทยและมาร่าปาตานี ที่ทำ

²¹ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับสูงในกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน. ภาค 4 สน.)

²² การเริ่มต้นการพูดคุยสันติภาพครั้งล่าสุด คือ 1 ธันวาคม 2014 พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชาเดินทางมาที่ประเทศมาเลเซียเพื่อขอให้นายกรัฐมนตรีนาจิบ ราซัค ของมาเลเซียเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการพูดคุย (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สมาชิกมาร่าปาตานี)

ข้อตกลงนโยบายการสร้างพื้นที่ปลอดภัย (safety zone) นั้น ในมุมมองของมาราชา safety zone ไม่ได้หมายความว่าพื้นที่ปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรงทางกายภาพแต่เป็นความปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะด้วย พวกเขาจะรอดูว่าหลังจากนี้ ประชาชนจะมีเสรีภาพในการ ‘พูด’ แนวคิดและรูปแบบการเมืองการปกครองได้มากน้อยเพียงใด

RSD ในแบบ ‘ชาวบ้าน’

นอกเหนือจากการถกเถียงเรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองระหว่างคู่ขัดแย้งหลักและองค์กรประชาสังคมอยู่ดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีในมุมมองของประชาชนทั่วไปที่เป็นส่วนหนึ่งในปัญหาความขัดแย้งในฐานะสมาชิกทางสังคมที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในดินแดนที่มีข้อพิพาท ความเข้าใจเรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมของคนกลุ่มนี้อยู่ในบริบทของการดำรงชีวิตที่ไม่ได้ไกลไปกว่าเรื่องการทำมาหากิน และการมีชีวิตตามวิถีวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษปฏิบัติสืบกันมา ไม่มีประเด็นที่รัฐต้องกังวลเพียงแต่ต้องเริ่มต้นที่การยอมรับความจริงว่า คนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นคนมลายู และรัฐบาลไทยต้องให้เสรีภาพในการคิดและการพูดของประชาชน ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้กว้างขวาง ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์คือการทำให้เกิดการปกครองตนเองในประเทศนั้น ๆ และต้องเป็นไปในระดับที่มีประสิทธิภาพ กระจายอำนาจให้ประชาชนกำหนดชีวิตตัวเองได้

เหตุที่รัฐไทยกลัวการปกครองตนเองเป็นเพราะความไม่เข้าใจ มองว่าถ้ามีการปกครองพิเศษแล้วต่อไปจะเกิดการแบ่งแยกดินแดน ทั้งที่มีตัวอย่างของการให้สิทธิปกครองตนเองหลายรูปแบบที่อยู่ร่วมกันได้ ทั้งมาเลเซีย หรือประเทศในยุโรป “เมื่อเขาอยู่อย่างมีความสุขพอใจในสิ่งที่ตัวเองเป็นเชื่อว่าไม่มีใครคิดอยากจะแยกดินแดนเพราะการที่จะหาความทุกข์ใส่ตัวไม่ใช่ธรรมชาติของมนุษย์”... “การปกครองแบบรวมศูนย์ของรัฐไทยเป็นสิ่งที่ล้ำสมัยไม่มีประเทศใดในโลกทำกัน และแน่นอนว่าขัดกับหลักการกำหนดชะตากรรมตนเองด้วยเพราะที่จริงแล้วการกำหนดชะตากรรมตนเองหมายถึงว่าหากคนในตำบลใดตำบลหนึ่งต้องการจะทำอะไรโดยไม่ผิดกฎหมายอาญา ไม่ผิดรัฐธรรมนูญ ไม่ผิดกับกับศีลธรรมหรือกระทบความสงบสุขก็สามารถทำได้ทุกอย่าง”²³

ในแง่วัฒนธรรม เป็นเรื่องความภาคภูมิใจในความเป็นชนชาติมลายู ในเรื่องการทำมาหากินเป็นเรื่องปากท้อง “การที่เราไปสัมผัสกับชาวบ้านมาทำให้เรารู้ถึงวิถีชีวิตของเขาว่าเขาอยากทำอะไรอยากคงไว้ซึ่งอะไรเช่นเรื่องการทำมาหากินก็อยู่กับภาคเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตทางศาสนาเพราะมุสลิมนี้วิถีชีวิตของเขาที่เหมาะสมที่สุดคือภาคเกษตรเพราะมีเวลาสำหรับนมัสการพระเจ้า ฉะนั้นผู้ปกครองต้องกำหนดว่าต้องมีการปกครองให้สอดคล้องกับ วิถีชีวิตแล้วเขาก็จะอยู่อย่างมีความสุขมีความภาคภูมิใจ”²⁴

²³ สัมภาษณ์อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนราธิวาส

²⁴ เติ้งอ่าง

ความเข้าใจและความคาดหวังต่อการกำหนดชะตากรรมตนเองในมุมมองของชาวบ้าน จึงเป็นความหมายแบบการกำหนดชะตากรรมตนเองภายใน (internal self-determination) ที่หมายถึงการที่ประชาชนสามารถกำหนดอนาคตตนเองในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมรูปแบบโดยปฏิบัติการเหล่านั้นไม่กระทบกับหลักบูรณภาพแห่งดินแดน แต่เมื่อใดก็ตามที่การกำหนดจัดการตนเองไม่สามารถทำได้ ปฏิบัติการทางสังคมก็อาจเคลื่อนเข้าสู่รูปแบบการกำหนดชะตากรรมที่สอง คือ การเรียกร้องสิทธิกำหนดชะตากรรมตนเองภายนอก (external self-determination) อันเกิดจากการกำหนดชะตากรรมตนเองภายในถูกปฏิเสธหรือกระทำไม่ได้เต็มที่ นำไปสู่การเรียกร้องการกำหนดชะตากรรมตนเองเพื่อแบ่งแยกดินแดน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเงื่อนไขในการกำหนดชะตากรรมตนเองภายนอกถูกลดทอนลงมาก จากการปรับท่าทีของเจ้าหน้าที่รัฐในการส่งเสริมการกำหนดชะตากรรมตนเองภายใน ประกอบกับท่าทีการประนีประนอมของฝ่ายขบวนการต่อสู้เพื่อปาตานี อย่างน้อยที่สุดกลุ่มมาร่าปาตานี มีท่าทีเห็นด้วยกับสันติวิธีมากกว่าการใช้กำลัง

สรุป

แนวคิดสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองจากบริบทต่างประเทศทำให้เห็นว่าสามารถนำไปสู่การแบ่งแยกดินแดนได้โดยการอ้างหลักกฎหมายระหว่างประเทศและการให้สิทธิในการกำหนดอนาคตทางการเมืองของประชาชนให้ได้ตัดสินใจใหม่ผ่านกระบวนการลงประชามติ ซึ่งเป็นลักษณะของการกำหนดชะตากรรมตนเองภายนอก อย่างไรก็ตาม การเกิดการใช้สิทธิกำหนดชะตากรรมตนเองเพื่อการแบ่งแยกดินแดนไม่ได้เกิดขึ้นโดยง่าย มีเงื่อนไขสำคัญ อาทิ มีความขัดแย้งที่เป็นการขัดแย้งกันทางอาวุธ มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ กลุ่มคู่ขัดแย้งมีอัตลักษณ์เฉพาะของตนเอง ถูกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และมีประเด็นสิทธิในการปกครองดินแดนมาแต่เดิม ซึ่งบางเงื่อนไขรัฐบาลไทยพยายามลดข้อจำกัด ในขณะที่บางเงื่อนไขก็ยังคงมีการถกเถียงกันในเชิงหลักการ

การที่นักวิชาการบางส่วนยืนยันว่าความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการขัดกันทางอาวุธ แต่ฝ่ายความมั่นคงไทยโดยเฉพาะกองทัพมองว่าปฏิบัติการของขบวนการที่ใช้อาวุธในพื้นที่เป็นลักษณะของการก่อการร้าย (terrorism)²⁵ เพราะคำเรียกที่ต่างกันนี้มีผลต่อแนวทางและวิธีปฏิบัติตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ในการจัดการกับกลุ่มผู้ก่อการ ดังนั้น นโยบายของการพยายามแย่งชิงการนิยามทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นสถานะของสถานการณ์ เงื่อนไข การอ้างประวัติศาสตร์ชุดต่าง ๆ รวมทั้งข้อกฎหมาย เป็นลักษณะของการแย่งชิงอำนาจนำในการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น โดยมีเบื้องหลังเป็นความคาดหวังและเป้าประสงค์ทางการเมืองของตัวแสดงในความขัดแย้งที่มีจุดยืนต่างกัน

เมื่อมีการรณรงค์ให้ความรู้เรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองในพื้นที่ แม้จะเน้นเรื่องการให้เสรีภาพในการแสดงออกและการกระจายอำนาจเพื่อตอบสนองความต้องการทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของท้องถิ่น แต่ก็สะท้อนถึงเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงที่กังวลว่าขอบเขตของการแสดงออกนั้น

²⁵ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ทหาร หนึ่งในคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้

จะบานปลายไปถึงขั้นการเรียกร้องแยกดินแดน ในขณะที่องค์กรประชาสังคมโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนเห็นว่าการพูดเรื่องการกำหนดอนาคตของคนปาดานีจะทำให้เห็นทางออกจากความขัดแย้ง กล่าวคือ การโยนอำนาจการตัดสินใจกลับไปยังประชาชนให้แสดงออกว่าพวกเขาอยากอยู่ในสังคมแบบใด การเมืองหน้าตาอย่างไร แม้กระทั่งการปกครองแบบพิเศษหรือการสนับสนุนการแยกตัวเป็นอิสระก็ควรได้รับโอกาสให้ถูกอภิปรายเพื่อให้เห็นข้อดี ข้อด้อย เพื่อว่าท้ายที่สุดประชาชนจะเป็นผู้เลือกเส้นทางของพวกเขาเอง แต่แม้จะมีผู้เห็นว่าประชาชนน่าจะหลีกเลี่ยงเรื่องการแบ่งแยกดินแดนได้โดยเสรีในบริบทของการปกครองแบบประชาธิปไตย พวกเขาเห็นความเป็นไปได้ของเรื่องนี้ริบหรี่มาก เพราะโดยหลักการเป็นไปตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองซึ่งไทยเข้าร่วมเป็นภาคีโดยมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ ค.ศ. 1997 (พ.ศ. 2540) นั้น ไทยได้แถลงข้อสงวนในทางกฎหมายไว้ว่า การกำหนดชะตากรรมตนเองไทยไม่ได้หมายความว่าความถึงการแบ่งแยกดินแดนด้วย²⁶

สาเหตุหลักของการที่ตัวแสดงต่าง ๆ ในความขัดแย้งมองสิทธิในการกำหนดชะตากรรม และมีความกังวล และความคาดหวังที่แตกต่างกัน เป็นเพราะการเลือกรับและผลิตซ้ำว่าทฤษฎีประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง ด้านหนึ่งอยู่บนฐานประวัติศาสตร์แบบไทยเป็นศูนย์กลาง อีกด้านหนึ่งชูประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชนชาติมลายู ดังนั้นจึงนำมาสู่การแย่งชิงพื้นที่ ‘ความจริง’ การการพยายามอธิบาย เผยแพร่ และชวนเชื่อ ชุดความจริงที่ต่างฝ่ายต่างเชื่อว่า ‘จริงกว่า’ อันนำไปสู่การตีความกฎหมายระหว่างประเทศที่แตกต่างกัน และเป็นไปเพื่อรองรับจุดยืนของคู่ขัดแย้งที่ต่างกัน นั่นคือ บูรณภาพแห่งดินแดนไทย และเอกราชของปาดานี

คนในกองทัพเห็นว่าความขัดแย้งจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากการจัดการปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรงทางกายภาพแล้ว ต้องแก้ปัญหาความไม่ลงรอยกันของประวัติศาสตร์ และการบิดเบือนความจริงด้วย และกองทัพจำเป็นต้องต่อสู้ด้วยข้อมูลเหมือนกัน แม้จะอ้างเช่นนั้นแต่สิ่งที่พบในการแก้ปัญหาของรัฐเมื่อมีตัวแสดงอื่น ๆ พูดถึงสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองกลับเป็นการใช้อำนาจทางกฎหมายเรียกบุคคลเข้าพบเพื่อ ‘ปรับทัศนคติ’ และจำกัดกรอบพื้นที่ในการพูด ทำให้เกิดคำถามว่า การกระทำกับแนวคิดสวนทางกันนี้จะทำให้การแก้ปัญหาที่จะสู้ด้วยข้อมูลที่จริงกว่ามีประสิทธิภาพได้อย่างไร?

แม้การเรียกร้องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองจะเป็นไปได้ว่าจะนำไปสู่การแบ่งแยกดินแดน และเป็นความชอบธรรมตามหลักการระหว่างประเทศในบางเงื่อนไข แต่รัฐไทยมีข้อจำกัดในทางกฎหมาย คือ นอกจากรัฐธรรมนูญมาตรา 1 ระบุว่า ประเทศไทยไม่สามารถแบ่งแยกได้แล้ว ในกฎหมายระหว่างประเทศ คือ อนุสัญญาเจนีวา (Geneva Conventions)²⁷ ซึ่งไทยไม่ได้เป็นภาคีในพิธีสารเพิ่มเติมที่จะทำให้องค์กรระหว่างประเทศเข้ามาแทรกแซงได้ นอกจากนี้ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รัฐบาลไทยได้มีคำแถลงตีความ (Declaration) / ข้อสงวน (Reservation)

²⁶ สัมภาษณ์องค์กรนักศึกษาที่ขับเคลื่อนเรื่องการกำหนดชะตากรรมตนเองในจังหวัดชายแดนภาคใต้

²⁷ อนุสัญญาเจนีวา 1949 เป็นสนธิสัญญาต่างประเทศ 4 ฉบับ ที่ว่าด้วยกฎเกณฑ์หลักในการปฏิบัติต่อเหยื่อของสงครามอย่างมีมนุษยธรรม มีเนื้อหามุ่งจำกัดผลกระทบของความขัดแย้งทางอาวุธ เช่น การคุ้มครองทหารบาดเจ็บ การคุ้มครองพลเรือน และการคุ้มครองพลเรือน โดยประเทศไทยเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1954

ว่า “การใช้สิทธิการกำหนดเจตจำนงตนเอง ซึ่งไทยมิให้ตีความว่า อนุญาตหรือสนับสนุนการกระทำใด ๆ ที่จะเป็นการแบ่งแยกดินแดน” เท่ากับว่า แม้ที่สุดแล้วการอ้างหลักการในการกำหนดชะตากรรมตนเอง เพื่อสนับสนุนการต่อสู้ของขบวนการปลดปล่อยปาตานีจะชอบธรรมด้วยเงื่อนไขใดก็ตาม การอ้างการกำหนดชะตากรรมตนเองเพื่อร้องขอการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเมืองการปกครองก็ไม่สามารถไปไกลจนถึงขั้นแบ่งแยกดินแดนเป็นรัฐอิสระได้ ยังไม่นับรวมปัญหาความชอบธรรมว่าด้วยการเป็นตัวแทนของขบวนการต่อสู้เพื่อปาตานี ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จริงหรือไม่ เมื่อลำพังการอ้างว่าปฏิบัติการใช้อาวุธในพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนจากมวลชนนั้นไม่เพียงพอจะอ้างว่าพวกเขาเป็นตัวแทนในการแสดงเจตจำนงของประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม เหนือไปจากการแย้งชิงการตีความและอธิบายเรื่องสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเอง คือภาพการสันคลอนวาทกรรมรัฐเดี่ยวที่มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจการจัดการอย่างเข้มข้นด้วยวาทกรรมกระจายอำนาจและการปกครองรูปแบบอื่นที่กำลังท้าทายอย่างเงียบ ๆ โดยมีแนวคิดเรื่องการกำหนดชะตากรรมตนเองเป็นเครื่องมือในปฏิบัติการท้าทายนั้น ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ ดูเหมือนว่าทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายขบวนการ ต่างไม่เชื่อว่าประชาชนในพื้นที่ ‘คิดเองเป็น’ รัฐไม่เปิดพื้นที่ในการแสดงออกอย่างเต็มที่แก่ประชาชนบางกลุ่มที่คิดต่างจากตนเพราะเชื่อว่าจะเป็นการชักจูงประชาชนส่วนที่เหลือให้คล้อยตาม ในขณะที่ฝ่ายขบวนการเองก็ไม่ได้มีวิธีการที่น่าเชื่อถือที่จะแสดงว่าตนเองเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ข้อสังเกตนี้มาจากยุทธศาสตร์ข้อหนึ่งของทั้งรัฐไทยและขบวนการติดอาวุธที่เหมือนกัน คือการ ‘แย่งชิงมวลชน’ ซึ่งเป็นไปในลักษณะ ‘ชวนเชื่อ’ และใช้ความหวาดกลัวบังคับปฏิบัติการทั้งของขบวนการติดอาวุธและรัฐไม่มีใครสะท้อนความต้องการให้ประชาตัดสินใจ ‘ด้วยตัวเอง’ การใช้หลักการสิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองที่ไม่เชื่อมั่นในศักยภาพของปัจเจกบุคคล จะไม่สร้างความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นอย่างมั่นคง ไม่ว่ารูปแบบการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้จะยังอยู่กับรัฐไทยหรือไม่ก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. (ม.ป.ป.) ICCPR กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง. ค้นเมื่อ 4 กรกฎาคม 2560, จาก <http://humanrights.mfa.go.th/th/humanrights/obligation/international-human-rights-mechanism/ICCPR.php>
- กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (ม.ป.ป.) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights”, 30 กันยายน 2559. <http://humanrights.mfa.go.th/th/download/?type=book>
- ข่าวสดออนไลน์. (2558). “มาราปาตานี” แดลง-ขอร่วมยุติไฟใต้ เสนอ3ข้อ-ถึงรบ. จัดเป็นวาระชาติ. ค้นเมื่อ 6 กันยายน 2559, จาก https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=1440730917

- จรัญ โฆษณานันท์. (2556). “สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดนปรัชญา กฎหมายและความเป็นจริงทางสังคม”. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิราพร งามเลิศศุภกร. (2556). เข้าใจเป้าหมายสุดท้ายการต่อสู้ของ BRN เส้นทางสู่สันติภาพที่ยั่งยืน. *ประชาคมวิจัย*, 19(112): 7-10.
- ทิฆัมพร รอดชั้นเมือง. (2556). การบังคับใช้สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองโดยข้อตกลงสันติภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษา “การเกิดสาธารณรัฐชูดานใต้”. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไทยทริบูน. (2558). กลุ่มมารา ปาตานี เสนอทางการไทย 3 ข้อให้กำหนดการพูดคุยสันติภาพเป็นวาระแห่งชาติ-ยอมรับ องค์กรอยู่บนโต๊ะเจรจาและขอคุ้มครองทางกฎหมายแก่คณะพูดคุยเผยทุกอย่างขึ้นกับชาวปัตตานี “เอกราช-ปกครองตนเอง-เป็นอยู่แบบปัจจุบัน”. ค้นเมื่อ 6 กันยายน 2559, จาก http://www.thaitribune.org/contents/detail/302?content_id=13896
- ธีรยุทธ บุญมี. (2551). มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- เบนานิวส์. (2559). สามจังหวัดชายแดนใต้: จำเป็นต้อง “ทบทวน” ข้อเรียกร้องอิสราภาพ. ค้นเมื่อ 23 มิถุนายน 2560, จาก <http://www.benarnews.org/thai/news/TH-MY-abuhafiz-11282016163222.html>
- ภัทรมน สาทร์รักษ์, สกฤติ อีสริยานนท์, และธีระพงษ์ ภูริปาณิก. (ม.ป.ป.). ประชาคมกับผลในทางกฎหมายระหว่าง ประเทศ: กรณีศึกษาควิเบกและไครเมีย. *วารสารการเมือง บริหารและกฎหมาย*, 7(3): 545-563.
- รอมฎอน ปันจอร์. (2556). อัตตบัญญัติปาตานี?: เมื่อประชา(ชน)กลุ่มน้อยตกอยู่ในวงล้อมรัฐประชาชาติ. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 19(1): 37-72.
- รอมฎอน ปันจอร์. (2556). เลือกอนาคต: บทสังเคราะห์การพิจารณาทางเลือกเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในเวทีนโยบายสาธารณะ ‘ชายแดนใต้จัดการตนเอง’. ค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2559, จาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/4886>
- รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช. (2558). เส้นทางกระบวนการสันติภาพปาตานี. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- โรเปอร์ส, นอร์เบิร์ต. (2558). สิทธิในการกำหนดชะตากรรมตนเองและสู่ทางการประนีประนอม. ใน ฟรีดา ปันจอร์ (บรรณาธิการ), *คู่มือกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้/ปาตานี: เราจะทำงานร่วมกันได้อย่างไร?*. (193-228). ปัตตานี: ดีพิวี่ส์.
- ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. (2556). เอกสาร "General Consensus on Peace Dialogue Process" (ฉันทามติทั่วไปว่าด้วยกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพ) พร้อมคำแปล. ค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2559, จาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/4013>
- สมัชชา นิลปัทม์. (2557). วาทกรรมสื่อมวลชนในกระบวนการสันติภาพสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2556. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 32(4): 1-27.

สำนักสื่อสารคดี. (2559). “จนท.ของรัฐปลดปล่อย *selamat hari raya* ของ PerMAS ออก อ้างมีข้อความ RSD (Right to Self Determination) ผิดกฎหมาย”. [เฟซบุ๊กโพสต์]. ค้นเมื่อ 17 กันยายน 2559, จาก <https://www.facebook.com/wartanimap/posts/816777158424024>

สุรชาติ บำรุงสุข. (บรรณาธิการ). (2556). *หลักการกำหนดใจตนเอง The Principle of Self-Determination*. กรุงเทพฯ: โครงการความมั่นคงศึกษา.

อัครวุฒิ หิรัญหัตถ์. (2537). *การศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างสิทธิในการกำหนดอนาคตตนเองและสภาพเสมือนอาณานิคม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.

การรับข้อมูลข่าวสารกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ของประชาชนภายใต้
โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย (STEP II)

Information Exposure in Communication for Peace under Southern
Thailand Empowerment and Participation Project II (STEP II)

นิวัติ สาหิม^{1,*} และ ธัญรติ ทวีกาญจน์²

¹นักวิจัย สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*Email: niwadee.s@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจระหว่างกันของคนในสังคมซึ่งปัจจุบันมีช่องทางในการสื่อสารที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ทำให้คนทั่วไปเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายมากยิ่งขึ้น การศึกษาค้นคว้ามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับข้อมูลข่าวสารและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ของประชาชนภายใต้โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาคใต้ที่ได้รับสนับสนุนงบประมาณโครงการโดยองค์การสหประชาชาติด้านการพัฒนา โดยกิจกรรมโครงการนั้นดำเนินการผ่านช่องทางการสื่อสารในสามรูปแบบ ได้แก่ การผลิตสื่อ การอบรมผู้นำ และการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 1,002 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าที การทดสอบความแปรปรวนทางเดียว ผลการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ ผ่านช่องทางของสื่อสันติภาพรูปแบบออนไลน์ เช่น Facebook, Website และ Line มากที่สุด ผ่านช่องทางตัวบุคคล (ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา) และสื่อสิ่งพิมพ์ (หนังสือพิมพ์ Sinaran และ Patani Minguan) อยู่ในลำดับรองลงมา และผ่านสื่อช่องทางของศูนย์การเรียนรู้ที่น้อยที่สุด และติดตามข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพเป็นประจำทุกเดือน นอกจากนี้ระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ และอาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลทำให้การรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าสามารถนำไปพัฒนารูปแบบของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารให้มีประสิทธิภาพ เพื่อขยายพื้นที่และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพในพื้นที่ชายแดนใต้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การสื่อสารเพื่อสันติภาพ, ช่องทางการสื่อสาร, กระบวนการสันติภาพ

ABSTRACT

It is widely believed that communication plays an important role in peace building process; thus, emerging of communication for peace discourse should be investigated. The present work aims to examine the communication pattern and efficiency of peace media through the information exposure observation under Southern Thailand Empowerment and Participation Project II (STEP II). On the basis of survey approach, 1,002 qualified participants, who live in Pattani province, Yala province and Narathiwat province were enquired. The results were recorded and stored in Epi-Data program. Further, descriptive statistics (frequency, percentage, mean and standard Deviation) and inferential statistics (t-test and analysis of variance (ANOVA)) were used to analyses the data for the purpose of this study. The study reveal that, according to peace media activities, the majority of participants generally accessed information on peace process through online platforms, like Facebook and website, and offline channels, such as newspapers and leaders, respectively. In comparison, in term of measures of information exposure communication coverage in mass media were more effective than leaders' capacity building program and learning center. Additionally, it was found that individual's understanding on positive peace process was at a high level. Additionally, the difference in personal characteristics, such as age and occupation, affected individual's understanding differently. In this way, it is hoped that peace media will be considered as a supportive mechanism for hopeful peace process in the southernmost of Thailand.

Keywords: Communication for Peace, Platform Communications, Peace Process

บทนำ

จากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนใต้ซึ่งเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องกว่าหนึ่งทศวรรษตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน โดยในช่วงปี พ.ศ. 2556 รัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตรได้กำหนดให้มีการพูดคุยสันติภาพอย่างเป็นทางการ กระบวนการดังกล่าวดำเนินเรื่อยมาจนกระทั่งรัฐบาลคนปัจจุบันภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีการยกระดับการพูดคุยเพื่อสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้เป็นวาระแห่งชาติ และมีการจัดตั้งคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนใต้อย่างเป็นทางการ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2559) การพูดคุยเจรจาสันติสุขระหว่างรัฐบาลไทยกับตัวแทนของกลุ่ม BRN เป็นเรื่องที่สำคัญ ซึ่งตัวแทนของแต่ละกลุ่มจะต้องได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย ในขณะเดียวกันองค์กรภาคประชาสังคมจะต้องมีส่วนร่วมและสื่อสารให้ทั้งสองฝ่าย ไม่ใช่อาวุธ เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีระหว่างการเจรจา ภายหลังจากการพูดคุยสันติภาพอย่างเป็นทางการ ทำให้เกิดการตื่นตัวด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้เป็นอย่างมาก องค์กรที่ทำงานด้านสันติภาพทั้งหน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา และองค์กรเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่ เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ วิทยาลัยประชาชน สำนักปาตานีรายา เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ เครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ เป็นต้น ได้มีการขับเคลื่อนการสื่อสารเพื่อสันติภาพทั้งในรูปแบบของการให้ความรู้ ผ่านการจัดกิจกรรมการผลิตสื่อ การอบรม การสัมมนา เพื่อให้คนในพื้นที่เองได้ตระหนักและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้มากขึ้น แต่กระนั้นก็ตาม เหตุการณ์ในพื้นที่ก็ยังคงยืดเยื้อและดำเนินต่อไป เฉกเช่นเดียวกับประสบการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในบางประเทศ อาทิ ประเทศศรีลังกา เป็นต้น ภาคประชาสังคมในพื้นที่โดยเฉพาะสายสื่อสารมวลชนมีพยายามร่วมกันสื่อสารผ่านสื่อกระแสหลักและโซเชียลมีเดีย โดยแบ่งปันและเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลเพื่อการหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ให้เกิดขึ้น โดยทุกคนต่างสามารถเป็นส่วนหนึ่งของสื่อสาร ทั้งการให้ข้อมูลและภาพผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อลดความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดความรุนแรง เพื่อก้าวไปสู่กระบวนการสันติภาพเพื่อสันติสุขในพื้นที่ได้ (สมัชชา นิลปัทม์, 2559) นอกจากนี้สื่อท้องถิ่นเองก็มีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งส่งต่อข้อมูลในพื้นที่ให้แก่สื่อกระแสหลักและสังคมวงกว้างได้รับรู้ในการสื่อสารและสะท้อนเรื่องราวในพื้นที่ ทั้งนี้คนในพื้นที่เองจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจและมุมมองสันติภาพเชิงบวก โดยเฉพาะความเข้าใจบริบทของความขัดแย้งในทุกมิติให้รอบด้าน รวมทั้งจะต้องพิจารณาแหล่งข่าวและแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ ซึ่งองค์ความรู้ทางการสื่อสารท่ามกลางความขัดแย้ง และกระบวนการสันติภาพ จะช่วยให้ผู้ทำหน้าที่สื่อสารทั้งสื่อกระแสหลัก สื่อทางเลือก สื่อท้องถิ่น และนักวิชาการในพื้นที่ได้เรียนรู้การสื่อสารเพื่อนำไปสู่กระบวนการสันติภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

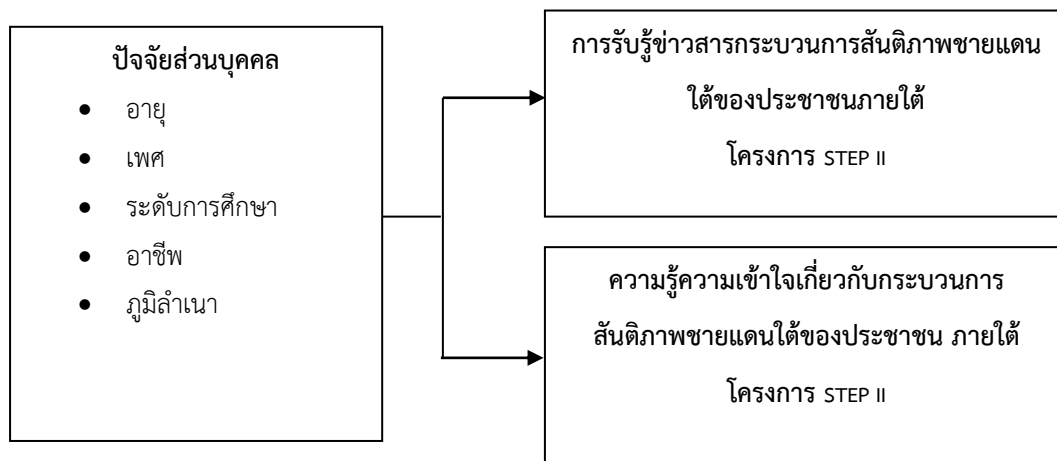
บทบาทการสื่อสารในกระบวนการสันติภาพ อาจจะถูกแบ่งเป็นสองระดับ คือ การสื่อสารในระดับภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นการสื่อสารที่ช่วยเปิดพื้นที่ปลอดภัย สำหรับให้ผู้คนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมถึงการแลกเปลี่ยนความหวาดกลัวและความหวัง และอีกระดับคือบทบาทสื่อที่อยู่ในฐานะสื่อมวลชนในกระบวนการสันติภาพ การสื่อสารเพื่อการขยายพื้นที่การรับรู้ด้านกระบวนการพูดคุยสันติภาพไม่

สามารถหยุดชะงักได้ ควรทำให้พื้นที่ของการสื่อสารสาธารณะมีชีวิตและยังคงต้องสื่อสารในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสันติภาพในพื้นที่ต่อไป เพื่อความหวังของคนในพื้นที่ที่จะให้สันติภาพเกิดขึ้นได้ในอนาคต ดังนั้น การศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการประเมินระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและประสิทธิภาพของสื่อสันติภาพในหลายรูปแบบ ที่ต่างทำหน้าที่ให้ข้อมูล สร้างความเข้าใจ คลี่คลายความขัดแย้งของคนในและนอกพื้นที่ อีกทั้งยังช่วยหนุนเสริมการสื่อสารในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองต่อการเข้าถึงข้อมูลของคนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ของประชาชนภายใต้โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาคใต้ (STEP II)
2. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ของประชาชนภายใต้โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาคใต้ (STEP II)
3. เพื่อเปรียบเทียบระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

กรอบและแนวคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1: กรอบและแนวคิดของการวิจัย

วิธีวิทยาการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและความเป็นปรนัยจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 ท่าน จำนวน 1,002 ชุด ซึ่ง

แบบสอบถามมีทั้งหมด 19 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพผ่านโครงการ STEP Project II Output 1 จำนวน 4 ข้อ ตอนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ จำนวน 8 ข้อ ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ จำนวน 2 ข้อ โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านการพิจารณา และการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง โดยผู้วิจัยให้สิทธิในการตัดสินใจกับผู้รับผิดชอบโครงการในแต่ละโครงการที่เป็นคนทำงานในพื้นที่ และมีประสบการณ์ด้านการทำงานด้านสันติภาพอย่างน้อย 5 ปี เป็นคนคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการอธิบายข้อมูลที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่าง เช่น ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Average) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นต้น และใช้สถิติเชิงอนุมาน t-test และ ANOVA ในการทดสอบความแตกต่างในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มที่เคยผ่านการเข้าร่วมโครงการ และกลุ่มที่ไม่เคยผ่านการเข้าร่วมโครงการมาก่อน

การบันทึกข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

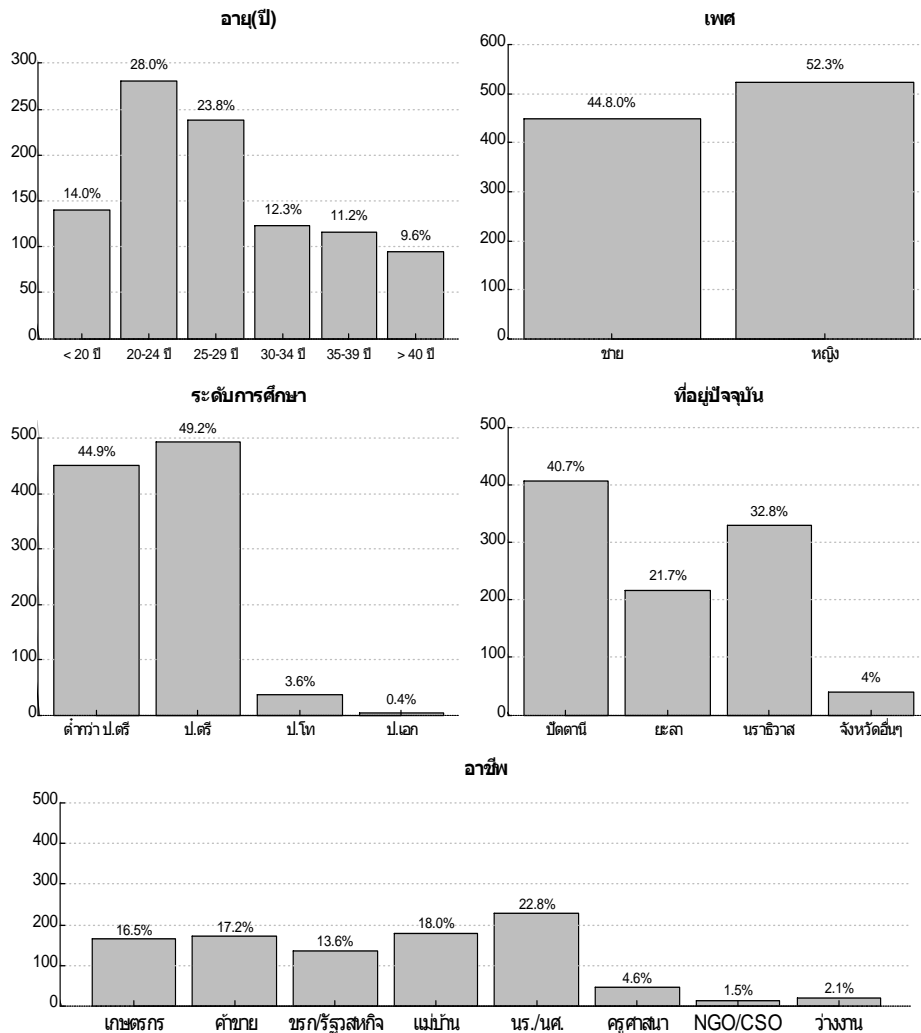
บันทึกข้อมูลโดยใช้โปรแกรม Epi-Data Version 3.1 เพื่อตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น ก่อนนำมาวิเคราะห์ในขั้นตอนถัดไป และใช้โปรแกรม R ในการวิเคราะห์ข้อมูลและสร้างกราฟ (R Development Core Team, 2010)

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแสดงเป็นจำนวน และร้อยละ ของอายุ เพศ การศึกษา อาชีพ และ ที่อยู่ปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงดังภาพที่ 2 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นพบว่า อายุ: ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 20 – 24 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.0 ของกลุ่มอายุทั้งหมด รองลงมาคือ ผู้ที่มีช่วงอายุ 25-29 ปี, ต่ำกว่า 20 ปี, 30-34 ปี, 35- 39 ปี และกลุ่มอายุมากกว่า 40 ปี ขึ้นไป โดยคิดเป็นร้อยละ 23.8, 14.0, 12.3, 11.2 และ 9.6 ตามลำดับ เพศ: เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.3 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 44.8 ระดับการศึกษา: ส่วนใหญ่การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 49.2 รองลงมาคือ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 44.9 และระดับปริญญาโท และ ปริญญาเอก ตามลำดับ โดยคิดเป็นร้อยละ 3.6 และ 0.4 ตามลำดับ ที่อยู่อาศัยปัจจุบัน: พบว่า ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในปัตตานี รองลงมา คือ จังหวัดนราธิวาส ยะลา และอื่นๆ โดยคิดเป็นร้อยละ 40.7, 32.8, 21.7 และ 4.0 ตามลำดับ ในส่วนของผู้ที่ตอบจังหวัดอื่นๆ คือ กรุงเทพมหานคร กระบี่ และพัทลุง อาชีพ: พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา ร้อยละ 22.8 รองลงมา มีอาชีพ แม่บ้าน รับจ้างทั่วไป,

ค้าขาย ประกอบธุรกิจส่วนตัว, เกษตรกร ทำนา ทำไร่ ทำสวน ทำการประมง, ข้าราชการ พนักงาน หรือเจ้าหน้าที่รัฐ และรัฐวิสาหกิจ, อุซตาส ครูสอนตาดีกา และ ครูสอนศาสนา, ลูกจ้างโครงการ เจ้าหน้าที่องค์กรภาคประชาสังคม และองค์กรเอกชน โดยคิดเป็น ร้อยละ 22.8, 18.0, 17.2, 16.5, 13.6, 46 และ 1.5 ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบอีกว่ามีผู้ว่างงานจำนวน 21 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 2.1

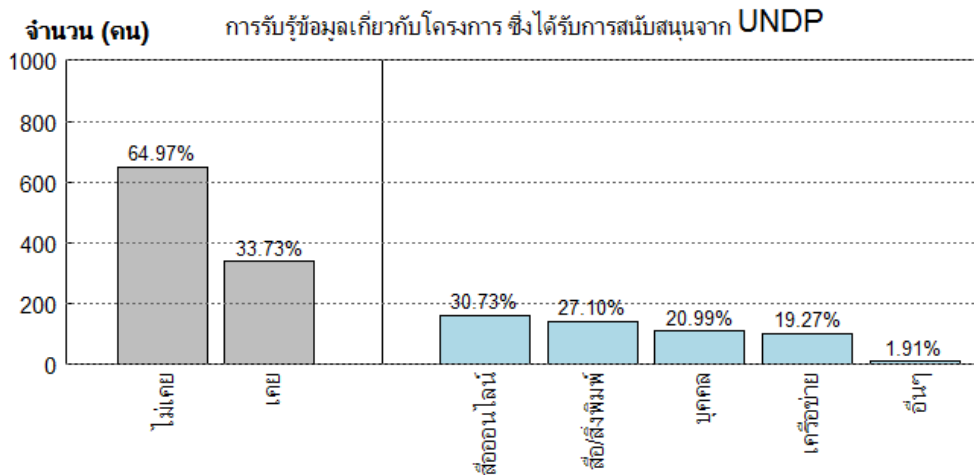

ภาพที่ 2: แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพผ่านโครงการ STEP Project II Output 1

การประเมินการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพผ่านโครงการ STEP II Output 1 ที่ได้รับการสนับสนุนจาก UNDP นั้น พบว่า ประชาชนโดยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.36) มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพผ่านสื่อและกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ STEP II โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 338 คน คิดเป็นร้อยละ 33.73 เคยได้ยินข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ STEP และจากจำนวนผู้ที่เคยรับรู้ดังกล่าว เข้าถึงข้อมูลสันติภาพจากสื่อออนไลน์ เช่น Facebook, Twitter Line และ Website ต่างๆ สูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30.73 ของผู้รับรู้ทั้งหมด รองลงมา พบว่า สื่อกระแสหลัก (หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ต่างๆ), บุคคล (ครอบครัว ญาติ เพื่อน), เครือข่าย

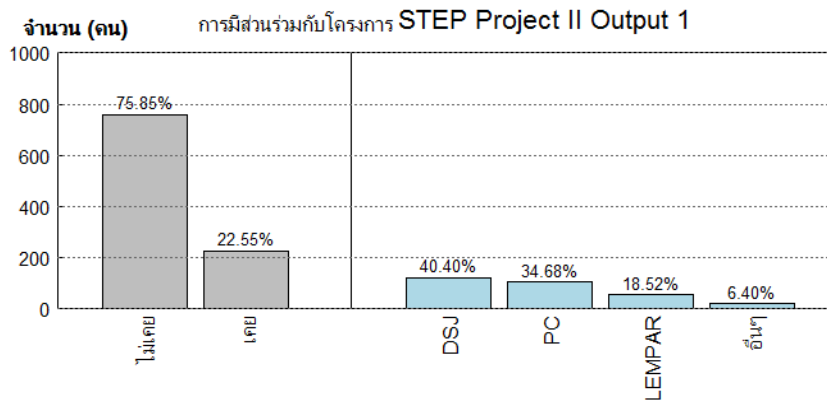
สันติภาพในพื้นที่ โดยคิดเป็นร้อยละ 27.10, 20.99, และ 19.27 ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังมีการรับรู้ข้อมูล ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ STEP Project II Output 1 จากงานสัมมนา และกิจกรรมที่ทางเครือข่าย ได้จัดขึ้นอีกด้วย แสดงดังภาพที่ 3

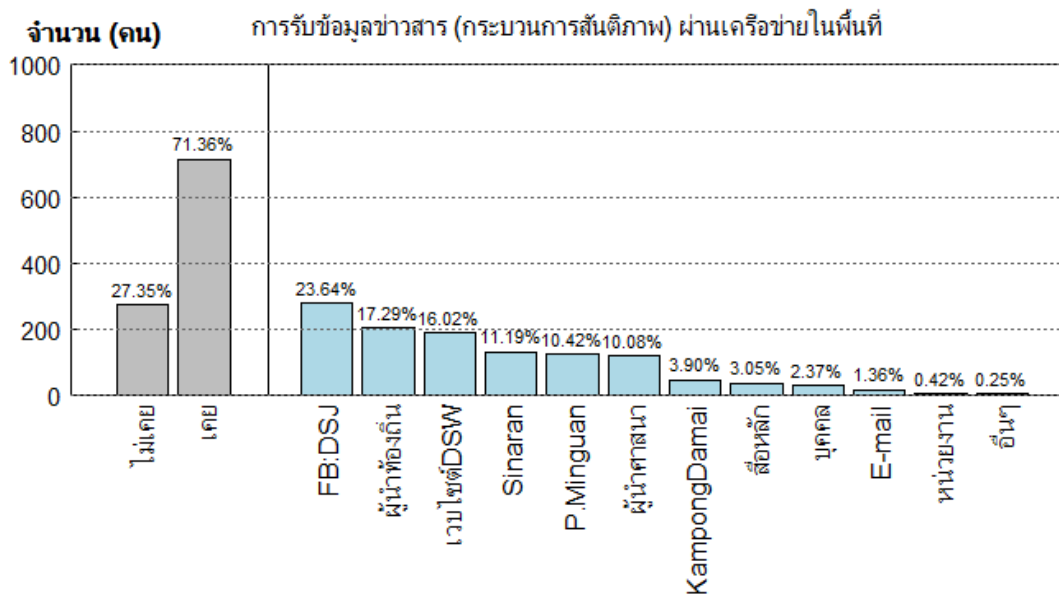
ภาพที่ 3: แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย (STEP Project)

ในส่วนของการมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆผ่านเครือข่ายที่ได้รับการสนับสนุนจาก STEP II Output 1 ทั้งในรูปแบบการผลิตสื่อ การอบรม และการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ พบว่า ผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการภายใต้การสนับสนุนจาก STEP II Output 1 จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 22.55 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด และจากผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการดังกล่าว เป็นผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาสื่อเพื่อการสื่อสารชายแดนใต้/ปาตานี (โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้: DSJ) โดยคิดเป็นร้อยละ 40.40 รองลงมาคือโครงการอบรมผู้นำท้องถิ่นกับพื้นที่สนทนาสันติภาพเชิงบวก (วิทยาลัยประชาชน: PC) และโครงการเครือข่ายนำร่อง Kampong Damai ศูนย์การเรียนรู้สันติภาพชุมชน (สำนักปัตตานีรียาเพื่อสันติภาพ: LAMPAR) โดยคิดเป็นร้อยละ 34.68 และ 18.52 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีผู้เข้าร่วมที่เคยได้รับการสนับสนุนจากทางโครงการ STEP เช่น โครงการวิจัยการกีดเซาะชายฝั่ง การจัดรายการวิทยุ และอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 6.40 ของผู้ที่เคยเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ STEP Phase I และ STEP Phase II แสดงดังภาพที่ 4

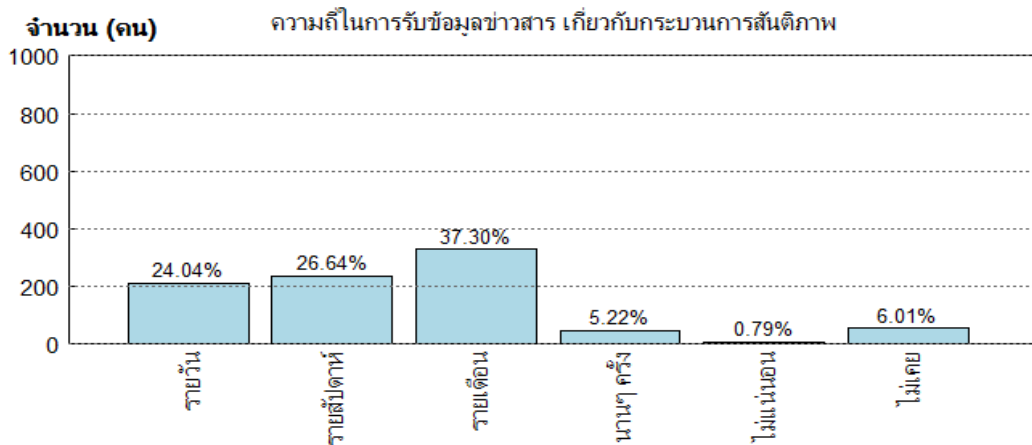
ภาพที่ 5 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านเครือข่ายในพื้นที่ ในรูปแบบต่างๆ พบว่าจากจำนวนผู้ที่สนใจและติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ จำนวน 715 คน คิดเป็นร้อยละ 71.36 ซึ่งเป็น 2 ใน 3 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด และพบว่าคนส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพผ่านช่องทาง Facebook (DSJ-โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้/โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้-ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้-DSJ/dsj.school) สูงสุด โดยคิดเป็นร้อยละ 23.64 รองลงมาคือ ผู้นำท้องถิ่น/ท้องถิ่น (อบต./ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน), เว็บไซต์ <http://www.deepsouthwatch.org/>, หนังสือพิมพ์ sinaran, สื่อออนไลน์ Patani Minguan, ผู้นำศาสนา และ ศูนย์ Kampong Damai-ชุมชนสันติธรรม โดยคิดเป็นร้อยละ 17.29, 16.02, 11.19, 10.42, 10.08 และ 3.09 ตามลำดับ

ภาพที่ 4: แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนที่มีส่วนร่วมกับโครงการ STEP Project II Output 1

ภาพที่ 5: แสดงจำนวนและร้อยละของประชาชนที่ติดตามข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ

ภาพที่ 6: แสดงจำนวนและร้อยละความถี่ของการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพในพื้นที่ของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำหรับความถี่ของการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ ดังแสดงในภาพที่ 6 พบว่า เห็นว่าคนส่วนใหญ่ ร้อยละ 37.30 ติดตามและรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ เป็นรายเดือน รองลงมา รายสัปดาห์ รายวัน นาน ๆ ครั้ง และไม่แน่นอน โดยคิดเป็น ร้อยละ 26.64, 24.04, 5.22 และ 0.79 ตามลำดับ และยังพบอีกว่ามีผู้ที่ไม่เคยรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพร้อยละ 6.01 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้

ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพใช้คำถามในการประเมินจำนวน 8 ข้อ แบ่งข้อคำถามเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ ข้อคำถามเพื่อทดสอบความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพในลักษณะ ถูก-ผิด และกำหนดเกณฑ์ของระดับคะแนนสำหรับข้อคำถามดังกล่าว และในส่วนที่ 2 เป็นการประเมินการให้ความหมายคำว่า สันติภาพ

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนผู้ตอบคำถามความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ

ประเด็นคำถาม		ถูก	ผิด	สรุปผล
- กระบวนการสันติภาพ รัฐไม่สามารถดำเนินการได้เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นๆ	จำนวน	914	64	มากที่สุด
	ร้อยละ	93.46	6.54	
- การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยส่งเสริมกระบวนการสันติภาพ	จำนวน	881	98	มากที่สุด
	ร้อยละ	89.99	10.01	
- ผู้นำชุมชน มีส่วนช่วยในการผลักดันกระบวนการสันติภาพให้เดินหน้า	จำนวน	827	146	มากที่สุด
	ร้อยละ	84.99	15.01	
- ความเข้มแข็งของชุมชนจะช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีต่อกระบวนการสร้างสันติภาพ	จำนวน	829	147	มากที่สุด
	ร้อยละ	84.94	15.06	
- การพูดคุย และการเจรจาสันติภาพคือแนวทางยุติการใช้ความรุนแรง	จำนวน	719	259	มาก
	ร้อยละ	73.52	26.48	
- การสื่อสารข้อมูลที่เชื่อถือได้เป็นสิ่งจำเป็นในการขับเคลื่อนกระบวนการสันติภาพ	จำนวน	829	149	มากที่สุด
	ร้อยละ	84.76	15.24	
- การมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพสามารถเริ่มต้นได้จากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ไม่บิดเบือน	จำนวน	858	120	มากที่สุด
	ร้อยละ	87.73	12.27	

ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากผู้ตอบคำถามจำนวน 1,002 คน พบว่า ส่วนใหญ่มีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ แสดงดังตารางที่ 1 โดยข้อคำถามกระบวนการสันติภาพ รัฐไม่สามารถดำเนินการได้เพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนอื่นๆ เป็นข้อที่มีการตอบถูกสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 93.46 ในทางกลับกัน ข้อคำถามที่มีการตอบผิดมากที่สุดคือ การพูดคุย และการ

เจรจาสันติภาพคือแนวทางยุติการใช้ความรุนแรง โดยรวมคะแนนของผู้ที่ตอบผิด คิดเป็นร้อยละ 26.48 ซึ่งมีค่าสูงกว่าข้อคำถามอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด และข้อดังกล่าวเมื่อแปรผลแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เข้าใจในประเด็นดังกล่าวอยู่ในระดับมาก ในขณะที่ประเด็นคำถามอื่นๆ เข้าใจในระดับมากที่สุด

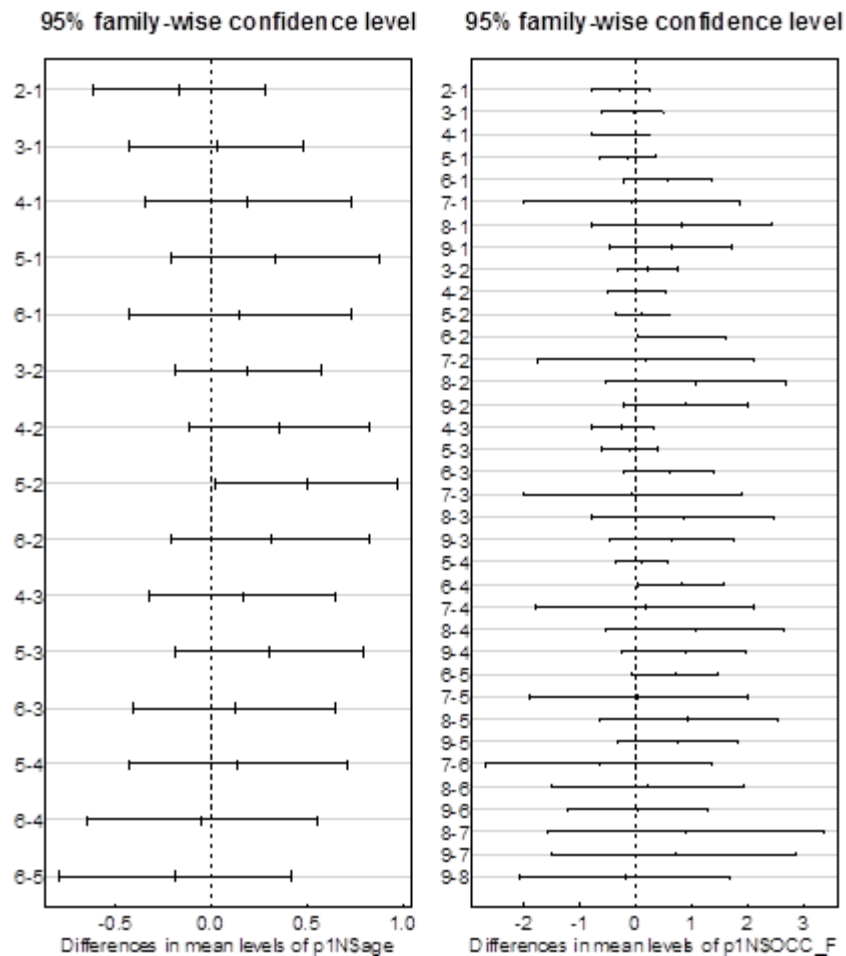
การวิเคราะห์เปรียบเทียบความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย ผลจากการวิจัยแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ กับปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ภูมิลำเนา

ตัวแปร	n	Mean	S.D	Test	p-value
1. อายุ					
1. ต่ำกว่า 20 ปี	140	5.971	1.538	F-test = 2.265	0.046*
2. 20-24 ปี	281	5.810	1.741		
3. 25-29 ปี	238	6.000	1.402		
4. 30-34 ปี	123	6.165	1.228		
5. 35-39 ปี	116	6.307	1.256		
6. 40 ปีขึ้นไป	95	6.121	1.389		
2. เพศ					
1. ชาย	449	6.021	1.511	t-test =0.031	0.975
2. หญิง	524	6.018	1.485		
3. ระดับการศึกษา					
1. ต่ำกว่าปริญญาตรี	450	5.986	1.514	F-test = 0.736	0.531
2. ปริญญาตรี	493	6.031	1.476		
3. ปริญญาโท	36	6.371	1.165		
4. ปริญญาเอก	4	6.000	2.000		
4. อาชีพ					
1. ทำนา/ทำสวน/ ทำไร่/ประมง	165	6.069	1.397	F-test = 2.731	0.005***
2. ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	172	5.806	1.534		
3. ข้าราชการ/พนักงานราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ	136	6.037	1.368		
4. แม่บ้าน/รับจ้างทั่วไป	180	5.825	1.512		

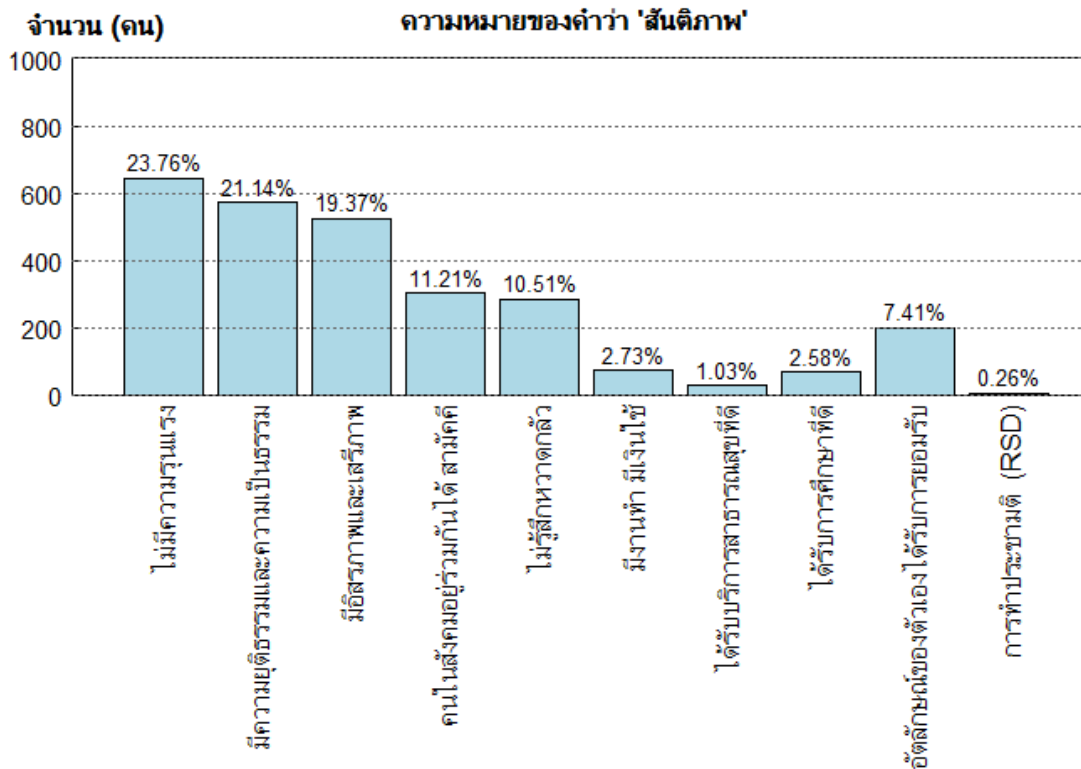
ตัวแปร		n	Mean	S.D	Test	p-value
5.	นักเรียน/นักศึกษา	228	5.938	1.739		
6.	อุซตาส/ครูสอนตาติกา/ครูโรงเรียนเอกชน	46	6.644	0.933		
7.	ลูกจ้างโครงการ/เจ้าหน้าที่องค์กรภาค ประชาสังคม/NGO/CSO	6	6.000	1.265		
8.	นักพัฒนาเอกชน/พนักงานเอกชน	9	6.889	0.333		
9.	ว่างงาน	21	6.700	0.733		
5. ภูมิภาค						
1.	ปัตตานี	408	5.964	1.495	F-test = 1.945	0.085
2.	ยะลา	217	6.104	1.482		
3.	นราธิวาส	329	5.981	1.455		
4.	สงขลา	25	6.480	0.872		
5.	พัทลุง กระบี่ และ กทม.	12	5.083	3.118		
6.	กรุงเทพฯ	3	7.000	0.000		

จากการวิเคราะห์ความต่างของค่าเฉลี่ยการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ วิเคราะห์ความแปรปรวนของค่าเฉลี่ย โดยใช้วิธี One-way ANOVA กับปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และที่อยู่อาศัย ผลการวิเคราะห์พบว่า อายุ และอาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลทำให้การรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยช่วงอายุที่ 35-39 ปี มีการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้สูงที่สุด และช่วงอายุ 20-24 ปี มีการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ต่ำที่สุด ในส่วนของอาชีพ พบว่าอาชีพที่มีการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้สูงสุดคือ นักพัฒนาเอกชน/พนักงานเอกชน โดยมีค่าเฉลี่ยการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้เท่ากับ 6.889 คะแนน ส่วนอาชีพที่มีการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ต่ำที่สุดคือค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนการรับรู้เท่ากับ 5.806 คะแนน ในขณะที่ เพศ ระดับการศึกษา และที่อยู่อาศัยไม่ได้ทำให้การรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้แตกต่างกัน ดังแสดงในภาพที่ 7

ภาพที่ 7: แสดงความต่างของคู่เฉลี่ยในแต่ละปัจจัยส่วนบุคคล

ในส่วนของการวิเคราะห์เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจความหมายของคำว่า “กระบวนการสันติภาพ” โดยให้เลือกตอบได้ 3 ข้อ ที่คิดว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ผลการวิเคราะห์พบว่า จากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 1002 คน ลำดับที่ 1 ร้อยละ 64.27 ให้ความหมาย “สันติภาพ” คือ ไม่มีความรุนแรง ลำดับที่ 2 ร้อยละ 57.19 มองว่ามีความยุติธรรมและความเป็นธรรม ส่วนลำดับที่ 3 คือ มีอิสรภาพและเสรีภาพ ร้อยละ 52.40 นอกจากนี้ ยังมีการให้ความหมายคำว่าสันติภาพอีกหลากหลาย นอกเหนือจากตัวเลือกที่ให้ เช่น การรับฟังเสียงของประชาชน มีรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับพื้นที่ และ RSD (Right to Self Determination) หรือ หลักการการกำหนดชะตากรรมตนเองของสหประชาชาติ ที่ให้สิทธิกับทุกชนชาติในการกำหนดอนาคตตนเองอย่างเสรี ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับผลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติภาพชายแดนใต้ครั้งที่ 1 (Peace Survey 1) และการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสันติภาพชายแดนใต้ครั้งที่ 2 (Peace Survey 2) โดยมีค่าร้อยละ ที่ใกล้เคียงกัน แต่ลำดับการจัดเรียงต่างกัน (เครือข่าย Peace Survey, 2559) ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8: แสดงจำนวนและร้อยละของการให้ความหมายคำว่า “สันติภาพ”

ตารางที่ 3: แสดงผลการวิเคราะห์การทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ กับกลุ่มที่เคย เข้าร่วมโครงการ STEP Project II และรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้

ตัวแปรกำหนด		ไม่เคย	เคย	t-test	df.	p-value
การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ STEP Project II Output 1 ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก UNDP	ค่าเฉลี่ย	5.97	6.14	-1.5972	411.54	0.111
	SD	1.55	1.31			
การมีส่วนร่วมกับโครงการ STEP Project II Output 1	ค่าเฉลี่ย	5.97	6.08	-1.104	734.76	0.2699
	SD	1.55	1.39			
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ “กระบวนการสันติภาพ” ผ่านเครือข่ายสันติภาพในพื้นที่	ค่าเฉลี่ย	5.49	6.20	-5.8583	378.63	< 0.0001
	SD	1.79	1.32			

การวิเคราะห์ความต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ โดยแยกตามกลุ่มของผู้ที่เคยและไม่เคย ในสามประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ STEP Project II การเข้าร่วมโครงการ STEP Project II การติดตามข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพผ่านเครือข่ายในพื้นที่ มีผลต่อคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความ

เชื่อมั่น 99% ($P < 0.01$) โดยกลุ่มที่เคยติดตาม รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพมีค่าคะแนนเฉลี่ยการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ สูงกว่ากลุ่มที่ไม่เคยติดตามและรับรู้ข้อมูลข่าวสารกระบวนการสันติภาพ 0.71 คะแนน ในทางกลับกันการมีส่วนร่วมกับโครงการ STEP Project II Output 1 และการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ STEP Project II Output 1 ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก UNDP ไม่ส่งผลต่อคะแนนการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ ดังแสดงในตารางที่ 3

สรุปผลและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องการรับรู้ข้อมูลข่าวสารกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ ผ่านช่องทางการสื่อสาร ภายใต้การสนับสนุนของโครงการ STEP Project II แสดงให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ และติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ และสื่อเป็นสิ่งสำคัญ และมีความจำเป็นในการช่วยขับเคลื่อนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มที่มีการติดตามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพได้ดีกว่ากลุ่มที่ไม่มีการติดตามข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด การสื่อสารเพื่อสันติภาพ (Communication for Peace) ที่เน้นไปที่เป้าหมายของการสื่อสารที่มีกระบวนการสันติภาพเป็นองค์ประกอบเชิงเนื้อหาผ่านสื่อสันติภาพและกระบวนการทำงานเชิงพื้นที่ โดยผู้คนส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพผ่านช่องทางที่หลากหลายและมีสื่อออนไลน์เป็นหลัก เช่น Facebook Website Line เป็นช่องทางที่ถูกใช้ในการติดตามข้อมูลกระบวนการสันติภาพสูงที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสื่อเพื่อสันติภาพ โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของวาลักษณ์ งามกระมลและอมรรัตน์ ชนะการณ (2557) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง สื่อทางเลือกยุคดิจิทัลกับผลประโยชน์สาธารณะ: กรณีศึกษาการเป็นพื้นที่กลางเพื่อสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ ที่พบว่าสื่อในพื้นที่ยังคงแสดงบทบาทหลักในการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพ นอกจากนี้ตัวบุคคล (ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา) และสื่อสิ่งพิมพ์ (หนังสือพิมพ์ Sinaran และ Patani Minguan) ก็ยังเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารด้านกระบวนการสันติภาพ ที่คนผู้คนให้ความสนใจเช่นเดียวกัน ในส่วนของความถี่ในการรับข้อมูลพบว่า ผู้คนส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพเป็นประจำทุกเดือน นอกจากนี้ระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ และอาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลทำให้การรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลในการขับเคลื่อนของสื่อในการสื่อสารเพื่อสันติภาพได้อย่างดี โดยสามารถนำผลการศึกษาที่ได้นี้ไปต่อยอดทางความคิดและการปฏิบัติ เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานของสื่อสันติภาพในพื้นที่ชายแดนใต้ในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อผลักดันกระบวนการสันติภาพต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ ผู้ริเริ่มและให้คำปรึกษาในขณะเริ่มต้นโครงการวิจัย ขอขอบคุณหัวหน้าโครงการย่อยทั้งสามที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการ STEP II ซึ่งได้แก่ นายมุฮัมมัด ตือราแม นายเวอิสมาแอล แนแซ และนายตูแวนดาเนียา ตูแวนแมง ที่ให้ความร่วมมือและให้ข้อมูลในการทำวิจัยมาโดยตลอด รวมถึงประชาชนทุกคนที่ให้ความร่วมมือให้ข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถาม ท้ายนี้ ขอขอบคุณสถาบันสันติศึกษา คณะวิทยาการจัดการ และโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของไทย ที่เป็นผู้สนับสนุนในการทำวิจัยให้สำเร็จ ล่วงไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- เครือข่าย Peace Survey. (2559). รายงานฉบับสมบูรณ์ ผลการสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้ [PEACE SURVEY] ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ของเรา. 128 หน้า.
- เครือข่าย Peace Survey. (2559). รายงานฉบับสมบูรณ์ ผลการสำรวจความคิดเห็นประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้ [PEACE SURVEY] ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล. 122 หน้า.
- วลักษณ์ จ่างกระมล และอมรรรัตน์ ชนะการณ (2557). สื่อกฎกฤตคติจติดลกับผลประโยชน์สาธารณะ: กรณีศึกษาการเป็นพื้นที่กลางเพื่อสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้. สืบค้นจาก <http://www.presscouncil.or.th/wp-content/uploads/2014/06/warakkamol.pdf>
- สมัชชา นิลปัทม์. (2559). นวัตกรรมสื่อสารภาคพลเมือง : กรณีศึกษาสื่อพลเมืองประเทศศรีลังกาของโครงการ ICT4Peace. สืบค้นจาก <http://www.deepsouthwatch.org/en/node/9878>.
- สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2559). นโยบายการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2560-2562. สืบค้นจาก <http://library2.parliament.go.th/>.
- R Development Core Team. (2010). *R: A Language and Environment for Statistical Computing*. Vienna: R Foundation for Statistical Computing. 1706 pp.

การนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา

The Implementation of Harmonized City Policy In Yala Municipality

พงศ์พัฒน์ เพชรรัตน์^{1*} และ ธัญรดี ทวีกาญจน์²

Pongpat Petcharat* and Thunradee Taveekan

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*Email: vewvy1928@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติ และศึกษาปัจจัยด้านการพัฒนาองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา จำนวน 397 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนประชากร มีแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลาอยู่ในระดับมาก หากพิจารณารายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านการเป็นองค์กรต้นแบบมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความสมานฉันท์ในสังคม และด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและการดำเนินชีวิตประจำวัน ตามลำดับ สำหรับปัจจัยด้านการพัฒนาองค์การคือ ปัจจัยภาวะผู้นำและปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติ โดยปัจจัยภาวะผู้นำมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน 2 ปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลร่วมในการพยากรณ์ประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติ ร้อยละ 42.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ของครัวเรือนต่อเดือน และระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลาไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: การนำนโยบายไปปฏิบัติ, ประสิทธิผล, นโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์, การพัฒนาองค์การ

ABSTRACT

The objectives of this study were to examine the effectiveness of the implementation of the harmonized city policy in Yala Municipality, and to investigate organizational development factors affecting the effectiveness of the implementation of the harmonized city policy in Yala Municipality. The sample group consisted of 397 residents of Yala City Municipality recruited using stratified random sampling method. A questionnaire was used to collect data, and the statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, comparison of means test, one-way ANOVA and multiple regression analysis.

The study found that the overall effectiveness of the implementation of the harmonized city policy in Yala Municipality was at a high level. When considered by item, it was found that the aspect of safety of life and property and daily life, the aspect of social harmony, and the aspect of exemplary organization were at a high level, especially the aspect of exemplary organization had the highest mean followed by social harmony, and safety of life and property and daily life, respectively. For organizational development factors, leadership, and people participation were the factors positively affected the effectiveness of the implementation of the harmonized city policy in Yala Municipality at the significance level of .05. Leadership had more influence than people participation; however, these two factors together could significantly predict 42.10 percent of the effectiveness of the implementation of the harmonized city policy. The results of the study further indicated that people with different personal factors, which were extraneous variables-gender, age, marital status, level of education, occupation, monthly income of the household and the length of time living in the area-did not significantly have different opinions on the effectiveness of the implementation of the harmonized city policy in Yala Municipality.

Keywords: Policy Implementation, Effectiveness, Harmonized City Policy, Organizational Development

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ได้ยึดกรอบของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และ Thailand 4.0 โดยวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยังคงมีความต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ที่เน้นนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาที่ยืดหยุ่นและยืดหยุ่น ยั่งยืนพร้อมกับให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคงและยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขขับเคลื่อนด้วย 10 ประเด็นยุทธศาสตร์ ทั้งนี้หนึ่งในยุทธศาสตร์ที่เป็นเรื่องสำคัญและน่าสนใจในปัจจุบันคือเรื่องของความมั่นคง โดยหมายความรวมถึงสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้ตั้งเป้าหมายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยกระบวนการสันติสุขและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ บนพื้นฐานความแตกต่างทางอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ ผ่านแนวทางและวิธีการสร้างสังคมแห่งความสมานฉันท์ในการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ ที่ยึดเยื้อและสะสมมาเป็นระยะเวลานานถึง 13 ปี ซึ่งได้ก่อให้เกิดความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินจำนวนมาก โดยมีผู้เสียชีวิต จำนวน 6,850 ราย บาดเจ็บ จำนวน 12,547 ราย และรัฐบาลใช้งบประมาณในการแก้ไขปัญหาไปแล้ว จำนวน 264,953 ล้านบาท (ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้: ออนไลน์. ข้อมูล ณ 4 มกราคม 2560) ปัญหาดังกล่าวส่งผลคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส รวมถึงพื้นที่รอยต่อเขตอำเภอของจังหวัดสงขลา เกิดความหวาดกลัวจนไม่กล้าประกอบอาชีพและดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างปกติสุข มีการแบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย เกิดความขัดแย้งระหว่างศาสนาและภายในกลุ่มศาสนาเดียวกันเอง เกิดความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจกัน มือคดและความเกลียดชังจากการรับรู้ประวัติศาสตร์ที่ผิดเพี้ยน ตลอดจนเรื่องของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่เป็นความรู้สึกในชาติพันธุ์มลายู ซึ่งแสดงออกในการใช้ภาษามลายูท้องถิ่น (ภาษายาวี) วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตแบบมลายู โดยเฉพาะใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน (ศรีสมภพ จิตรภิมภยมศรี และคณะ, 2550: ออนไลน์) จนนำไปสู่สถานการณ์การก่อเหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้น

เทศบาลนครยะลาได้ให้ความสำคัญกับปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้กำหนดนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ เพื่อมุ่งหวังให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เสริมสร้างการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลายภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมอย่างปกติสุข โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย 4 กลยุทธ์คือ การสร้างเครือข่ายรักษาความปลอดภัย สร้างกิจกรรมการอยู่ร่วมกัน การส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี และการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของเมือง (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครยะลา พ.ศ. 2560-2563, 2559) อันนำไปสู่การดำเนินแผนงาน/โครงการ เพื่อให้นโยบายบรรลุประสิทธิผล ขณะที่หลักการบริหารงานของเทศบาลนครยะลา ได้ยึดกระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นในทุกๆ มิติและทุกระดับ ประกอบกับภาวะผู้นำของนายกเทศมนตรีนครยะลา นายพงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ เป็นผู้

ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดริเริ่มที่สร้างสรรค์ พยายามที่จะกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรู้สึกรักและหวงแหนท้องถิ่น จากบริบทของหลักการบริหารงานและภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญส่งผลให้เทศบาลนครยะลาได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติ ด้านการพัฒนาองค์กร (วรเดช จันทรศร, 2551) จึงมีความเหมาะสมต่อการใช้ศึกษาการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา อย่างไรก็ตามนโยบายสาธารณะจำนวนมากที่ผ่านการกลั่นกรองว่าเป็นความคิดที่ดีแต่เมื่อแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติเป็นแผนงานหรือโครงการและนำไปปฏิบัติจริงแล้วนั้น พบว่าบางนโยบายสามารถบรรลุเป้าหมายเกิดประสิทธิผลขึ้น และบางนโยบายเกิดความล้มเหลว โดยมีปัจจัยต่างๆ ที่ผันแปรให้เกิดผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความต้องการศึกษาประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติและศึกษาปัจจัยด้านการพัฒนาองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการประเมินผลและปรับปรุงนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ของเทศบาลนครยะลาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นๆ สามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ตามอำนาจหน้าที่และบริบทของพื้นที่ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการพัฒนาองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิด

1. แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลในการนำนโยบาย

การศึกษานโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วัดประสิทธิผลการนำนโยบายไปปฏิบัติว่าอยู่ในระดับใด ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอและอธิบายแนวคิดการวัดประสิทธิผลไว้อย่างหลากหลาย โดย วรเดช จันทรศร (2551: 104-109) ได้เสนอแนวคิดในการวัดความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ สามารถวัดจากผลรวมของ 3 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 การวัดผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้น จะต้องมี การวัดทั้งกระบวนการโดยเริ่มจากจุดเริ่มต้นของการนำนโยบายไปปฏิบัติจนถึงจุดที่สิ้นสุดของนโยบาย การวัดผลตั้งแต่ต้นจนจบถึงเป็นหัวใจที่ทำให้รู้ได้ว่าวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายโดยรวม จะสามารถบรรลุความสำเร็จได้หรือไม่เพียงใด เสนอให้พิจารณาผลที่ได้จากนโยบาย 3 ประการคือ 1) ผลผลิตสามารถวัดได้โดยการใช้เกณฑ์ด้านปริมาณ เวลา ค่าใช้จ่ายคุณภาพและความพึงพอใจ 2) ผลลัพธ์คือ ผลที่เกิดต่อจากผลผลิตสามารถวัดได้

โดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายได้รับจากนโยบายและ 3) ผลลัพธ์ที่บ่งบ่งปลายกล่าวคือ ผลผลิตและผลลัพธ์โดยรวมส่งผลให้เกิดผลต่อการพัฒนาประเทศ

มิติที่ 2 ความสำเร็จของนโยบายจะต้องเป็นความสำเร็จอย่างแท้จริงซึ่งสามารถพิจารณาได้จากเงื่อนไข 4 ประการคือ

- (1) นโยบายต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อนโยบายอื่นๆ
- (2) ต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาความน่าเชื่อถือในของผลนโยบาย
- (3) นโยบายต้องไม่มีปัญหาทางด้านมาตรการของนโยบายที่นำไปปฏิบัติ
- (4) ความสำเร็จการนำนโยบายไปปฏิบัติ ต้องไม่มีปัญหาทางด้านมนุษยธรรมหรือศีลธรรม

ศีลธรรม

และมิติที่ 3 นโยบายของรัฐนอกจากมุ่งให้เกิดความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติและไม่ก่อให้เกิดผลเสียหรือปัญหากับนโยบายหรือโครงการอื่น แล้วผลรวมความสำเร็จของนโยบายแต่ละนโยบายจะก่อให้เกิดผลรวมของการนำนโยบายไปปฏิบัติ และนโยบายนำไปสู่ความสำเร็จโดยรวมของประเทศได้เพียงใด

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิผลในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ผู้วิจัยจึงวัดประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติ โดยวัดจากมิติของผลลัพธ์เชิงความคิดเห็นของประชาชนที่เกิดขึ้น สามารถบรรลุเป้าหมายของนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์มากน้อยเพียงใดและอยู่ในระดับใด

2. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

วรเดช จันทรศร (2551) ได้ทำการพัฒนาตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ 6 ตัวแบบ ได้แก่ ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล ตัวแบบด้านการจัดการ ตัวแบบด้านการพัฒนาองค์การ ตัวแบบทางกระบวนการของระบบราชการ ตัวแบบทางการเมืองและตัวแบบเชิงบูรณาการ โดยตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติด้านการพัฒนาองค์การมีความเหมาะสมใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เนื่องจากมีความสอดคล้องกับบริบทในการบริหารงานของเทศบาลนครยะลาที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมากและได้ดำเนินการในทุกระดับทุกมิติ ประกอบกับภาวะผู้นำของนายกเทศมนตรีนครยะลา เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมีความคิดริเริ่มที่สร้างสรรค์อยู่เสมอ พยายามกระตุ้นให้ประชาชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนท้องถิ่น สังเกตได้จากเทศบาลนครยะลาได้รับรางวัลพระปกเกล้าทองคำครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน ด้านการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชนและประชาสังคม ด้านเสริมสร้างสันติสุขและความสมานฉันท์ และยังได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประเภทโดดเด่น ประจำปี 2559 จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดปัจจัยที่อาจส่งผลต่อการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติ 2 ปัจจัยได้แก่ ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยสรุปสาระสำคัญของแนวคิดไว้ดังนี้

2.1 ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติด้านการพัฒนาองค์กร (Organization Development Model)

ตัวแบบนี้เน้นพฤติกรรมและวัฒนธรรมองค์กร โดยเฉพาะภาวะผู้นำ การสร้างแรงจูงใจ การทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานและการสร้างความผูกพันยอมรับร่วมกัน โดยมองว่าปัจจัยที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติคือ การทำให้ผู้ปฏิบัติงานตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งและมีความสำคัญต่อการนำเอานโยบายไปปฏิบัติ (วรเดช จันทรศร, 2551) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำและปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.2 แนวคิดผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership)

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ตาม โดยเปลี่ยนแปลงความพยายามของผู้ตามให้สูงขึ้นกว่าความคาดหวัง พัฒนาความสามารถของผู้ตามไปสู่ระดับที่สูงขึ้น มีศักยภาพมากขึ้น ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในภารกิจของกลุ่มและองค์กร มีการจูงใจผู้ตามให้มอง เกินกว่าความสนใจ ประโยชน์ส่วนตนไปสู่ประโยชน์ของกลุ่มองค์กรและสังคม ซึ่งกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานหรือผู้ตามนี้ จะกระทำโดยผ่านองค์ประกอบพฤติกรรมเฉพาะ 4 ประการ ดังต่อไปนี้ (ศศิภาพิชัยศานต์, 2556: 32-33)

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์
2. การสร้างแรงบันดาลใจ
3. การกระตุ้นทางปัญญา
4. การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

สรุป ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นพฤติกรรมที่ผู้นำสร้างอิทธิพลต่อผู้ตามให้เกิดแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้ผู้ตามเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะทำงานเพื่อกลุ่มหรือองค์กร ให้บรรลุความสำเร็จเจริญเติบโตและพัฒนา เนื่องจากนายกเทศมนตรีนครยะลาเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดริเริ่มที่สร้างสรรค์ใหม่ๆ พยายามกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น และสร้างความตระหนักให้ประชาชนรู้สึกรักและห่วงแหนท้องถิ่นจากพฤติกรรมดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาใช้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลาในครั้งนี้

2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม

Cohen & Uphoff (1981, อ้างถึงใน ชาตรี สองศรี, 2542) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

- ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม
- ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
- ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

3. แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์

เทศบาลนครยะลาได้กำหนดนโยบายการพัฒนาเมืองยะลาภายใต้แนวทาง 3 R ได้แก่ 1) Re-Structure การปรับโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ การศึกษาและคมนาคม 2) Re-Positioning การวางตำแหน่งเมืองยะลาให้เป็นเมืองแห่งความสมานฉันท์ และ 3) Re-image การปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของเมืองยะลา ซึ่งนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์เป็นหนึ่งในนโยบายหลักของการบริหารงานของเทศบาลนครยะลา โดยการสร้างสังคมแห่งความสมานฉันท์ มีจุดเน้นที่การป้องกันความขัดแย้งและพยายามลดความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่มีใช้ภารกิจด้านการแก้ไขปัญหาความรุนแรงด้วยรูปแบบการใช้กำลังทางอาวุธ หรือการเจรจาไกล่เกลี่ยกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบโดยตรง

3.1 เป้าหมายของนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์

1. ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างปกติสุข
2. ประชาชนมีความสมานสามัคคี ไม่เกิดความแตกแยกทางเชื้อชาติและศาสนา
3. สามารถเป็นต้นแบบและนำไปสู่การถอดบทเรียนด้านความสมานฉันท์

3.2 การนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปสู่การปฏิบัติ

เมื่อนายกเทศมนตรีนครยะลาในฐานะฝ่ายบริหาร ได้กำหนดนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ เป็นหนึ่งในนโยบายหลักการบริหารงานของเทศบาลนครยะลาแล้วนั้น ได้มีการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยนำเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ในกระบวนการจัดแผนพัฒนาเทศบาล และกำหนดเป็นประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการเสริมสร้างความปลอดภัยและความสมานฉันท์ในสังคม ขับเคลื่อนด้วยกลยุทธ์/แนวทางการดำเนินงาน ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ

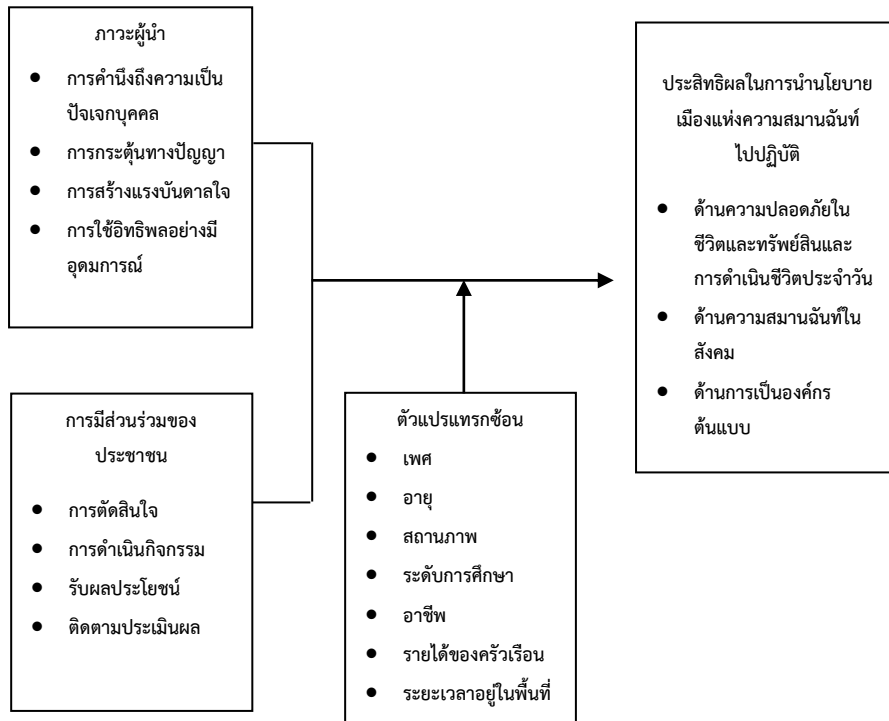
1. การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในการรักษาความปลอดภัย ประกอบด้วยโครงการฝึกอบรมการใช้วิทยุสื่อสารสำหรับประชาชน ฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ยุวชนป้องกันภัยเทศบาลนครยะลา เป็นต้น
2. สร้างกิจกรรมให้ประชาชนอยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย โครงการออร์เคสตราเยาวชนเทศบาลนครยะลา ค่ายเยาวชนสำนึกรักท้องถิ่นเสริมสร้างความสมานฉันท์ สภาเด็กและเยาวชนเทศบาลนครยะลา ธรรมะสัญจรและค่ายพุทธบุตร เป็นต้น
3. ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายและครอบคลุมทุกเชื้อชาติ ศาสนา ประกอบด้วยโครงการชักรพระ รอมฎอนสัมพันธ์ ไหว้พระจันทร์และ Melayu day @ Yala เป็นต้น
4. การปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของเมือง ประกอบด้วยโครงการ ติดตั้งไฟประดับเมืองมหกรรมแข่งขันนกเขาชวาเสียงอาเซียน การชกมวยไทยไฟต์ การแข่งขันเทเบิลเทนนิสชิงแชมป์ประเทศไทยและปิ่นแลนบิง ยลเมืองยะลา เป็นต้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาองค์การเป็นปัจจัยที่สามารถทำการวิเคราะห์ผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ และสามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จได้ดี ซึ่งปัจจัยด้านภาวะผู้นำส่งผลการนำนโยบายไปปฏิบัติจากผลการศึกษาของ อธิชัย สีดำ (2553) เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติ และ ศศิภา พิทักษ์ศานต์ (2556) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ไปปฏิบัติ กรณีศึกษา อำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่

ในขณะที่นักวิจัยบางส่วนยังพบว่าปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติจากผลการศึกษาของ เกสสุณี ทวีแก้ว (2557) เรื่องการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล และ สุภาวดี พงษ์เสนาะ (2556) เรื่องการประเมินผลการนำนโยบายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ไปปฏิบัติ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

6. สมมติฐานการวิจัย

1. ประสิทธิภาพการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา อยู่ในระดับมาก
2. ปัจจัยด้านภาวะผู้นำส่งผลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา
3. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ประชาชนในเขตเทศบาลนครยะลา จำนวน 61,220 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 397 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมา ผ่านการทดสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน มีค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.952 และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยการประสานความร่วมมือผ่านประธานชุมชนและเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือชุมชนเทศบาลนครยะลา ซึ่งได้รับแบบสอบถามคืนและมีความสมบูรณ์ที่สามารถนำไปวิเคราะห์ได้ จำนวน 322 ชุด คิดเป็นร้อยละ 81.11 (Response Rate) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ค่าสถิติ t-test F-test และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษา

ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 58.40 มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 24.80 มีสถานะภาพสมรส ร้อยละ 58.70 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 38.50 ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 29.80 มีรายได้ของครัวเรือนต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 47.50 โดยอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครยะลามากกว่า 20 ปี ร้อยละ 64.60

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา

ผลการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งหากพิจารณาแยกรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการเป็นองค์กรต้นแบบ ด้านความสมานฉันท์ในสังคมและด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและการดำเนินชีวิตประจำวัน ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการพัฒนาองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายเมืองแห่งความสามัคคีไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา

จากการศึกษาปัจจัยด้านการพัฒนาองค์การซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยด้านภาวะผู้นำและปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน มีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ด้านภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำของนายกเทศมนตรีนครยะลา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งหากพิจารณาในด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ด้านการสร้างแรงบันดาลใจและด้านการกระตุ้นทางปัญญา ตามลำดับ

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งหากพิจารณาในด้านด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านการรับผลประโยชน์และ ด้านการติดตามประเมินผล อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านการรับผลประโยชน์และด้านการติดตามประเมินผล ตามลำดับ

3. ปัจจัยด้านการพัฒนาองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายเมืองแห่งความสามัคคีไปปฏิบัติ

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ เพื่อพิจารณาอิทธิพลของตัวแปรอิสระต่อประสิทธิภาพการนำนโยบายเมืองแห่งความสามัคคีไปปฏิบัติ พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำ และปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพในการนำนโยบายเมืองแห่งความสามัคคีไปปฏิบัติ โดยปัจจัยภาวะผู้นำมีอิทธิพลมากกว่าปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลร่วมในการพยากรณ์ประสิทธิภาพในการนำนโยบายเมืองแห่งความสามัคคีไปปฏิบัติ ร้อยละ 42.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งกำหนดให้เป็นตัวแปรแทรกซ้อนพบว่า เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ของครัวเรือนต่อเดือน และระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพนโยบายเมืองแห่งความสามัคคีไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษา สามารถนำมาสรุปและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ประสิทธิภาพการนำนโยบายเมืองแห่งความสามัคคีไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา อยู่ในระดับมาก

ผลการศึกษาประสิทธิผลการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก หากพิจารณาประสิทธิผลการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยสอดคล้องกับข้อมูลทฤษฎีก็คือ รายงานผลการปฏิบัติราชการของเทศบาลนครยะลาประจำปี 2559 ในยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการเสริมสร้างความปลอดภัยและความสมานฉันท์ในสังคม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก จากผลการศึกษาสามารถอธิบายผลได้ดังนี้

1. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการดำเนินชีวิตประจำวัน

เทศบาลนครยะลาได้สร้างเครือข่ายภาคประชาชน ในการดูแลรักษาความปลอดภัยในทุกๆ ชุมชน โดยการจัดตั้งชุดปฏิบัติการชุมชน (ขป.) การสนับสนุนวิทยุเครื่องแดงและอุปกรณ์ต่างๆ พร้อมทั้งจัดฝึกอบรมการใช้วิทยุสื่อสารสำหรับภาคประชาชน การฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในทุกๆ ปี ผลจากการดำเนินโครงการจึงเป็นการเตรียมความพร้อมและเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลรักษาความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน นอกจากนี้ เทศบาลนครยะลาได้บูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ที่มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรง เช่น ตำรวจ ทหารและหน่วยเฉพาะกิจ เป็นต้น ทำให้การดำเนินงานด้านการรักษาความปลอดภัยในพื้นที่เขตเทศบาลนครยะลาเกิดเอกภาพเป็นอย่างมาก

2. ด้านความสมานฉันท์ในสังคม

เทศบาลนครยะลาได้ใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางให้คนมาอยู่ร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ผ่านการดำเนินโครงการออร์เคสตราเยาวชนเทศบาลนครยะลา ซึ่งผลที่เกิดขึ้นทำให้เด็กและเยาวชนต่างศาสนาได้มาอยู่ร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกัน จึงทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ดนตรีออร์เคสตราซึ่งมีความคลาสสิก จะช่วยกล่อมเกล่าจิตใจให้เด็กและเยาวชนมีความอ่อนโยน ลดการซึมซับความรุนแรงจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ และยังก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองของเด็กอีกด้วย นอกจากนี้ผลการดำเนินโครงการค่ายเยาวชนสำนึกรักท้องถิ่นเสริมสร้างความสมานฉันท์ ได้ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนเป็นพลเมืองที่ดี รักถิ่นที่อยู่อาศัย เกิดการรับรู้ ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และรู้สึกถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

3. ด้านการเป็นองค์กรต้นแบบ

จากหลักการบริหารงานและผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม เด่นชัด ส่งผลให้เทศบาลนครยะลาได้รับรางวัลต่างๆ มากมาย ประชาชนจึงเกิดความภาคภูมิใจและให้การยอมรับในองค์กร มีความเชื่อมั่นและคาดหวังต่อทิศทางการดำเนินงานขององค์กร อีกทั้งยังมีความคิดเห็นว่าเทศบาลนครยะลาเหมาะสมแก่การเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน และถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านการรักษาความปลอดภัย และการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำส่งผลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา

จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยสอดคล้องกับตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติด้านการพัฒนาองค์การของ วรเดช จันทรร (2551) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิชัย สีดำ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติ ศึกษากรณีผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในจังหวัดปัตตานี พบว่าภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิกา พิทักษ์ศานต์ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนไปปฏิบัติ กรณีศึกษาอำเภอเมืองกระบี่ จังหวัดกระบี่ พบว่าภาวะผู้นำวิสาหกิจชุมชนส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนไปปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า นายกเทศมนตรีนครยะลา เป็นผู้ที่มิวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดริเริ่มที่สร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่เสมอ ได้คำนึงถึงปัจเจกของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการลงพื้นที่เข้าถึงทุกกลุ่มคนอย่างเท่าเทียมกัน รับฟังปัญหาความต้องการของประชาชน เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประกอบการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น และประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ประชาชนรู้สึกไว้วางใจ และมีความยินดีที่ได้ปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นำของเทศบาลนครยะลากับประชาชนในพื้นที่

สมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลเชิงบวกต่อประสิทธิผลในการนำนโยบายเมืองแห่งความสมานฉันท์ไปปฏิบัติของเทศบาลนครยะลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยสอดคล้องกับตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติด้านการพัฒนาองค์การของ วรเดช จันทรร (2551) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกสสุณี ทวีแก้ว (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมส่งผลต่อระดับความสำเร็จของการนำนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาวดี พงษ์เสนาะ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประเมินผลการนำนโยบายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไปปฏิบัติ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการมีส่วนร่วมส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า เทศบาลนครยะลาได้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้

เกิดขึ้นในทุกๆ มิติ และทุกระดับโดยการเปิดเวทีให้ประชาชนเข้าร่วมเพื่อหาแนวทางการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เช่น โครงการสภาประชาชน สภากาแฟ เทศบาลสัญจร ศูนย์ประสานงานสวัสดิการประชาชน และประชุมคณะกรรมการชุมชนประจำเดือน เป็นต้น โดยนำปัญหาความต้องการและข้อเสนอแนะ จัดทำเป็นฐานข้อมูล (Data Base) ใช้ประกอบการตัดสินใจกำหนดเป็นนโยบายหรือดำเนินการต่างๆ และได้สร้างเครือข่ายภาครัฐ เอกชนและประชาคม เข้ามาร่วมในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมต่างๆ พร้อมกับเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินตามแผนพัฒนาเทศบาลและการบริหารงานของเทศบาลนครยะลา

ทั้งนี้ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า บริบทของเทศบาลนครยะลาซึ่งอยู่ในพื้นที่สถานการณ์ความไม่สงบ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นข้อจำกัด/อุปสรรคขององค์กรในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยตัวแบบทางทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติด้านการพัฒนาองค์กรของ วรเดช จันทรศร (2551) สามารถใช้ได้และเกิดผลได้จริงกับเทศบาลนครยะลา หากหน่วยงานให้ความสำคัญในพฤติกรรมและวัฒนธรรมองค์กร โดยเฉพาะด้านภาวะผู้นำและด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน และเป็นที่น่าสนใจว่าการนำนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติ ในส่วนของจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส หากได้คำนึงถึงปัจจัยดังกล่าวซึ่งเป็นปัจจัยผันแปรผลของการนำนโยบายไปปฏิบัติ จึงมีโอกาสูงที่นโยบายเหล่านั้นจะประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายของนโยบายนั้นได้ อีกทั้งยังเป็นความร่วมมือกันขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนามตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ในการสร้างความสันติสุขสู่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรประสานหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบและเพิ่มความรัดกุมในการดูแลรักษาความปลอดภัยบริเวณที่มีคนพลุกพล่าน เช่น ตลาดสด หรือย่านการค้าต่างๆ ในเขตเทศบาลนครยะลา
2. การนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นควรพิจารณาทั้งปัจจัยภายในองค์กรคือปัจจัยภาวะผู้นำและปัจจัยภายนอกคือการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อยังคงรักษาและเพิ่มประสิทธิภาพในการนำนโยบายไปปฏิบัติ อีกทั้งยังเป็นความท้าทายขององค์กรที่จะดำเนินการอย่างไรให้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้น มีความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาตัวแปรอิสระในมิติอื่นๆ ที่ครอบคลุมและวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปัจจัยภายในองค์กรและภายนอกองค์กร เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในด้านการพัฒนาองค์กรต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ดำเนินการสำเร็จด้วยดีโดยได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือชุมชนเทศบาลนครยะลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล และได้รับข้อมูลรายละเอียดแผนงานโครงการต่างๆ จากกองวิชาการและแผนงาน สำนักงานเทศบาลนครยะลา และได้รับคำแนะนำ ข้อคิดเห็น จาก ดร.ฉัตรดี ทวีกาญจน์ ประธานกรรมการสอบ ดร.ชายนีย์ ช. บุญพันธ์ และ ดร.สิริวิทย์ อิศโร กรรมการสอบ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาให้สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กล้า ทองขาว. (2548). *การนำนโยบายและแผนการศึกษาไปปฏิบัติ: แนวคิดทฤษฎีและแนวทางการดำเนินงาน*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เกสสุณี ทวีแก้ว. (2557). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการนำนโยบายสิ่งแวดล้อมไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.). *วารสารวิชาการสถาบันการพลศึกษา*, 6(3): 69-80.
- ชาตรี สองศรี. (2542). *การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการดำเนินงานสุขภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน: กรณีศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เทศบาลนครยะลา. (2559). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครยะลา (พ.ศ.2560-2563)*.
- วรเดช จันทรศร. (2551). *ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย.
- ศศิภา พิทักษ์ศานต์. (2556). *ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการนำนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจ ชุมชนไปปฏิบัติกรณีศึกษาอำเภอมะนังจังหวัดกระบี่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการและการวางแผนภาครัฐ, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2548). *นโยบายสาธารณะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. (2559). *ฐานข้อมูล DSID: การวิเคราะห์ข้อมูลเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ในรอบปี 2558*. สืบค้นจาก <http://www.deepsouthwatch.org>.
- ศรีสมภพ จิตรภรณ์ศรี และคณะ. (2550). *ยุทธศาสตร์สันติวิธีภาคประชาชนจังหวัดชายแดนใต้*. สืบค้นจาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/92>.
- สุภาวดี พงษ์เสนาะ. (2556). *การประเมินผลการนำนโยบายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไปปฏิบัติ อำเภอรำวัญ จังหวัดเชียงใหม่*. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อิทธิชัย สีดำ. (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติ: ศึกษากรณีผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล.

กลุ่มชุมชนกับการพัฒนา

ศักยภาพในการจัดการความขัดแย้งของผู้นำชุมชนตำบลเกาะสะบ้า อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

Potential of Conflict Management of Community Leaders in Koh-Saba
Sub-District, Thepa District, Songkhla Province

คัมภีร์ ทองพูน^{1*}, สุนันทา ณ จันทร², อุไรวรรณ ตรีวิทย์² และ สิริลักษณ์ ทองพูน³

¹อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จ.สงขลา

²นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชนคณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จ.สงขลา

³อาจารย์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ จ.สงขลา

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงศักยภาพในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของผู้นำชุมชนในตำบลเกาะสะบ้า อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลกับผู้นำชุมชน จำนวน 8 คน และประชาชนในชุมชนตำบลเกาะสะบ้า 8 หมู่บ้าน จำนวนหมู่บ้านละ 10 คน แจกแบบสอบถามรวมทั้งสิ้น 88 ชุด จากการศึกษา พบว่า ผู้นำชุมชนสามารถใช้ศักยภาพในการจัดการความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ที่ดีแก่ส่วนรวม ซึ่งศักยภาพในการจัดการความขัดแย้งประกอบด้วยด้านการหาทางออกเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้นำชุมชนสอดคล้องกับศักยภาพความเป็นผู้นำ ด้านการหาทางออกเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนในชุมชนและผู้นำชุมชนสอดคล้องกับหลักการจัดการความขัดแย้ง และด้านความแตกต่างทางศาสนามีผลกระทบต่อชุมชนในระดับที่น้อยมาก

คำสำคัญ: การจัดการความขัดแย้งผู้นำ ศักยภาพ ชุมชน สงขลา

ABSTRACT

The objective of this research was to study the potential of conflict management of community leaders in Koh-saba sub-district, Thepa district, Songkhla province. The 88 questionnaires were used as instrument. Participants were from 8 communities' leaders and 80 people in Koh-saba communities from each village. The study found that community leaders applied their potential to solve the conflict efficiently and it was also beneficial to communities. Regarding to conflict resolution, community leaders relate with their potential. In the part of conflict resolution between the community leaders and people in communities, it has correlate with conflict management principles and in the part of different of religious has a least impact to communities.

Keyword: Conflict management, Leaders, Communities, Potential, Songkhla

บทนำ

ชุมชนตำบลเกาะสะบ้าอำเภอเทพา จังหวัดสงขลาเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม มีความเชื่อและความศรัทธาที่แตกต่างกัน การอยู่ร่วมกันจึงเป็นเรื่องที่ยากต่อการทำความเข้าใจ อาจมีบางสถานการณ์ของการอยู่ร่วมกันเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งของความไม่เข้าใจกันระหว่างการใช้ชีวิตที่มีความเชื่อความศรัทธาที่แตกต่างกัน ดังนั้นบุคคลที่สำคัญในการเชื่อมรอยต่อของความขัดแย้งคือผู้นำชุมชน ในการทำหน้าที่ผู้นำชุมชนเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและต้องให้ความยุติธรรมทั้งสองฝ่าย ความสำคัญของศักยภาพความเป็นผู้นำในชุมชนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาปฏิบัติ หรือในส่วนของการสั่งการให้ชาวบ้านหรือผู้ตามในชุมชนปฏิบัติตามล้วนเป็นสิ่งสำคัญทั้งสิ้น จากปัญหาที่เกิดขึ้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำชุมชนต้องนำศักยภาพของความเป็นผู้นำมาใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อให้ชาวบ้านหรือผู้ตามในชุมชนได้เห็นถึงความจำเป็นผู้นำที่สามารถนำพวกเขาเหล่านั้นไปสู่ความปรองดองและความอยู่ดีมีสุข จากความสำคัญดังกล่าวนี้ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาศักยภาพในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของผู้นำชุมชนในตำบลเกาะสะบ้า อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาศักยภาพในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของผู้นำชุมชนตำบลเกาะสะบ้า อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

1. ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ (Behavioral theories) เป็นการพัฒนาในช่วงปี ค.ศ.1940 -1960 แนวคิดหลักของทฤษฎี คือ ให้มองในสิ่งที่ผู้นำปฏิบัติและชี้ให้เห็นว่าทั้งผู้นำและผู้ตามต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน นักทฤษฎีที่สำคัญในกลุ่มนี้ ได้แก่ Kurt Lewin Rensis Likert and Mouton และ Douglas McGregor

2.ทฤษฎีตามสถานการณ์ (Situational or contingency leadership theory) เป็นทฤษฎีที่นำปัจจัยสิ่งแวดล้อมของผู้นำมาพิจารณาว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จของผู้บริหารขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่อำนวยให้ผู้นำได้นำเอาแนวทางแบบใดแบบหนึ่งหรือหลายแบบมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับภาวะการณ์ในขณะนั้นๆ

3.ทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership theory) เป็นทฤษฎีของการศึกษาภาวะผู้นำแนวใหม่ เป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ไปสู่ความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และมีการกระจายอำนาจหรือเสริมสร้างพลังใจ เป็นผู้นำที่มีคุณธรรมและกระตุ้นผู้ตามให้มีความเป็นผู้นำ

4. ทฤษฎีการจัดการความขัดแย้งตามแนวคิดของ Thomas-Kilmann model เกิดจากนักจิตวิทยาสองท่านคือ Kenneth Thomas และ Ralph Kilmann โมเดลนี้แสดงให้เห็นว่าแต่ละบุคคล

เลือกแนวทางการรับมือกับความขัดแย้งอย่างไร โดยมีห้าทางเลือกที่มักใช้ในกระบวนการรับมือความขัดแย้ง ซึ่งก็คือ การแข่งขัน (competing) การโอนอ่อน (accommodating) การหลีกเลี่ยง (avoiding) การอ่อนข้อ (compromising) และ ประสานงานร่วมกัน (collaborating)

การศึกษาศักยภาพภาวะผู้นำและการจัดการความขัดแย้งในการปกครองชุมชนตำบลเกาะสะบ้า อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลามีกรอบแนวคิดเพื่อให้การศึกษาวิจัยในประเด็นด้านศักยภาพ ด้านกระบวนการ และการจัดการความขัดแย้ง เอื้อต่อประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนตำบลเกาะสะบ้า เพื่อให้เข้าถึงมุมมองถึงการทำงานที่มีศักยภาพ กระบวนการทำงานที่เป็นระบบและเข้มแข็ง และการจัดการความขัดแย้งที่สามารถหาข้อตกลงอย่างลงตัว จึงใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ โดยผู้วิจัยเลือกใช้ผู้นำท้องที่ในชุมชนจำนวน 8 คน และประชาชนในชุมชนตำบลเกาะสะบ้าอีกจำนวน 80 คนเป็นประชากรกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องศักยภาพของผู้นำในชุมชนตำบลเกาะสะบ้า อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลามีระเบียบการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างวิธีสุ่มตัวอย่าง

ผู้นำในชุมชนซึ่งมาจาก 8 หมู่บ้านในตำบลเกาะสะบ้าจำนวนชุมชนละ 1 คน โดยเลือกผู้ใหญ่บ้านของแต่ละตำบลเป็นตัวแทนในการให้ข้อมูลเนื่องจากเป็นบุคคลที่มีความจำเป็นต้องใช้ทักษะของความเป็นผู้นำชุมชนในการบริหารปกครองชุมชนให้อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข

ตัวแทนประชาชนในชุมชนตำบลเกาะสะบ้า จำนวนหมู่บ้านละ 10 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลเนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักที่เกิดจากการบริหารปกครองของผู้นำชุมชน ซึ่งสามารถสะท้อนภาพการทำงานของผู้นำชุมชนได้เป็นอย่างดี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยชุดคำถามที่ให้กลุ่มตัวอย่างตอบโดยการกาเครื่องหมายและการเขียนตอบ เป็นการนิยามถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและความคิดเห็นส่วนบุคคล แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามให้ตอบเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัว เช่น ชื่อ – สกุล เพศ อายุ รายได้ การศึกษา สถานภาพ อาชีพ ศาสนา และความคิดเห็นต่อผู้นำ ตอนที่ 2 แบบสอบถาม 5 ระดับเพื่อสอบถามความพึงพอใจต่อศักยภาพการทำงานของผู้ที่มีต่อชุมชน และตอนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะ

ทั้งนี้เกณฑ์ที่ใช้ในการจัดระดับความพึงพอใจจะแบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้

1.00 – 2.33	หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย
2.34 – 3.66	หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง
3.67 – 5.00	หมายถึง ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

3. การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

การทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามจากการศึกษาเอกสารกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อออกแบบข้อความการวิจัย จากนั้นจึงนำแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและให้คำแนะนำ แล้วจึงปรับแบบสอบถามให้ถูกต้องเหมาะสมและนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ลงพื้นที่เพื่อสอบถามข้อมูลโดยตรงจากประชาชนในพื้นที่ชุมชนตำบลเกาะสะบ้าทั้ง 8 หมู่บ้าน
2. นำแบบสอบถามลงพื้นที่สอบถามประชาชนกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) กับผู้ใหญ่บ้านจาก 8 หมู่บ้าน และสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (convenient sampling) กับตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านอีกจำนวนหมู่บ้านละ 10 คน
4. ตรวจสอบความสมบูรณ์และความครบถ้วนของแบบสอบถาม
5. นำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องศักยภาพของผู้นำชุมชนตำบลเกาะสะบ้า อำเภอเทพา จังหวัดสงขลาสามารถนำเสนอผลการวิจัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	45	51.10
หญิง	43	48.90
อายุ		
15 – 25 ปี	15	17.00
26 – 35 ปี	25	28.40
36 – 49 ปี	22	25.00
50 - 59 ปี	15	17.00
60 ปี ขึ้นไป	11	12.50

ลักษณะข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	9	10.20
5,000 – 15,000 บาท	35	39.80
15,001 – 25,000 บาท	32	36.40
มากกว่า 25,000 บาท	12	13.60
การศึกษา		
ประถมศึกษา	11	12.50
มัธยมตอนต้น	16	18.20
มัธยมตอนปลาย	30	34.10
ปริญญาตรี	19	21.60
สูงกว่าปริญญาตรี	12	13.60
สถานภาพ		
โสด	30	34.10
สมรส	52	59.10
หย่าร้าง	3	3.40
หม้าย	3	3.40
อาชีพ		
เกษตรกร	39	44.30
ธุรกิจส่วนตัว	18	20.50
รับจ้างทั่วไป	15	17.00
รับราชการ	12	13.60
อื่นๆ	3	4.50
ศาสนา		
พุทธ	58	65.9
คริสต์	6	6.8
อิสลาม	24	27.30
ผู้นำมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากน้อยเพียงใด		
ไม่มี	10	11.40
มีปานกลาง	22	25.00
มีมาก	44	50.00
มีมากที่สุด	12	13.60

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 48.90 และเพศชายจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 51.10 อายุส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในช่วง 26-35 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 28.40 และต่ำที่สุดอยู่ในช่วง 60 ปีขึ้นไป รายได้ส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในช่วง 5,000-15,000 บาท จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 39.80 และต่ำสุดอยู่ในช่วงต่ำกว่า 5,000 บาท การศึกษาส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในช่วง มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 34.10 รองลงมาอยู่ในช่วงปริญญาตรี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 21.60 และต่ำที่สุดอยู่ในช่วงประถมศึกษา จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 สถานภาพส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ในสถานภาพสมรส จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 59.10 รองลงมาอยู่ในสถานภาพโสด จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 34.10 และต่ำสุดอยู่ในสถานภาพหย่าร้าง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.40 และหม้าย จำนวน 3 คนคิดเป็นร้อยละ 3.40 เช่นกัน อาชีพส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเกษตรกร จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 44.30 รองลงมาอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50 และต่ำที่สุดอาชีพอื่นๆ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 65.9 รองลงมานับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 27.30 และต่ำสุดนับถือศาสนาคริสต์ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 6.8 ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นว่าผู้นำมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับมีมาก จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาอยู่ในระดับมีปานกลาง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 และต่ำที่สุดในระดับไม่มี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.40

ตารางที่ 2 การแสดงความพึงพอใจในศักยภาพการทำงานของผู้นำที่มีต่อชุมชน

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ผลการประเมิน
ด้านศักยภาพของผู้นำ			
- ศักยภาพของผู้นำในการดำเนินตามแผนการพัฒนาชุมชน	3.63	1.05	ปานกลาง
- ศักยภาพที่ดีของผู้นำในการพัฒนาชุมชน	3.59	.97	ปานกลาง
- ศักยภาพในการบริหารงานของผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน	3.47	.92	ปานกลาง
- ศักยภาพในการให้คำแนะนำและตอบข้อสงสัยแก่ชาวบ้าน	3.48	1.09	ปานกลาง
สรุปด้านศักยภาพของผู้นำ	3.54	1.01	ปานกลาง
ด้านกระบวนการแก้ปัญหา			
- มีวิธีการขจัดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนได้อย่าง	3.47	1.21	ปานกลาง

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ผลการ ประเมิน
ยุติธรรม - พยายามให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความ ชัดแย้งที่เกิดจากคนในชุมชน	3.68	1.11	มาก
- การหาทางออกเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งระหว่าง ผู้นำชุมชน	4.28	1.18	มาก
- การหาทางออกเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิด ระหว่างคนในชุมชนและผู้นำในชุมชน	3.73	1.10	มาก
สรุปด้านกระบวนการแก้ปัญหา	3.79	1.13	มาก
ด้านบทบาทของผู้นำชุมชน			
- ความพร้อมของผู้นำในการพัฒนาชุมชน	3.51	1.28	ปานกลาง
- มีบทบาทสำคัญที่ดีต่อการเป็นผู้นำชุมชน	3.55	1.15	ปานกลาง
- ความแตกต่างทางศาสนามีผลกระทบต่อการพัฒนา ชุมชนเพียงใด	1.70	1.26	น้อย
สรุปด้านบทบาทของผู้นำชุมชน	2.92	1.23	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า ในภาพรวมความพึงพอใจด้านกระบวนการแก้ปัญหาของศักยภาพการทำงาน
 ของผู้นำที่มีต่อชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.79 รองลงมาคือด้าน
 ศักยภาพของผู้นำมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลางเท่ากับ 3.54 และด้านบทบาทของผู้นำชุมชนมี
 ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับน้อยเท่ากับ 2.92 ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาศักยภาพในการจัดการความขัดแย้งของผู้นำชุมชนในพื้นที่หมู่บ้าน 8
 หมู่บ้านของตำบลเกาะสะบ้า อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา โดยทำแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 88
 คนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยผลการวิจัยสามารถสรุปได้
 ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 51.10 อายุระหว่าง 26 – 35 ปี ร้อยละ 28.40
 รายได้อยู่ในช่วง 5,000 – 15,000 ร้อยละ 39.80 สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 21.60

สถานภาพสมรส ร้อยละ 59.10 อาชีพเกษตรกร ร้อยละ 44.30 ศาสนาพุทธ ร้อยละ 65.9 ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในระดับมีมาก ร้อยละ 50

2. ความพึงพอใจในศักยภาพการทำงานของผู้นำที่มีต่อชุมชน

จากผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในศักยภาพการทำงานของผู้นำที่มีต่อชุมชนพบว่าด้านกระบวนการแก้ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเท่ากับ 3.79 ซึ่งเมื่อพิจารณารายด้านแล้วพบว่า การหาทางออกเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้นำชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 4.28) รองลงมาได้แก่ การหาทางออกเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดระหว่างคนในชุมชนและผู้นำในชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.73) พยายามให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากคนในชุมชน (ค่าเฉลี่ย = 3.68) และมีวิธีการขจัดปัญหาความขัดแย้งในชุมชนได้อย่างยุติธรรม (ค่าเฉลี่ย = 3.47) ตามลำดับ

นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าผู้นำชุมชนสามารถใช้ศักยภาพในการจัดการความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นผลประโยชน์ที่ดีแก่ส่วนรวม เนื่องจากผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับชาวบ้าน รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน ยกย่องและเป็นมิตรให้เกียรติกับทุกคน เพื่อที่จะได้พัฒนาชุมชนร่วมกันให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และเพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นความเป็นผู้นำที่สามารถนำพาพวกเขาเหล่านั้นไปสู่ความปรองดองและความอยู่ดีมีสุข

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผลการวิจัยในครั้งนี้ได้สะท้อนและสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของผู้นำชุมชนที่มีความสำคัญต่อการบริหารปกครองชุมชนนับเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในการนำไปสู่การเป็นสังคมแห่งความยั่งยืน มั่นคง มั่งคั่ง

ข้อเสนอแนะ

จากผลงานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้นำมีศักยภาพการทำงานเหมาะสมกับการเป็นผู้นำชุมชน ซึ่งทั้งนี้หากมีการร่วมกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและเพิ่มความร่วมมือกันระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้าน จะทำให้ผู้นำเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนเป็นที่พึ่งพาของประชาชน และสามารถทำให้ชุมชนมีการพัฒนาได้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1. เนื่องจากชุมชนที่ผู้วิจัยได้ศึกษามีจุดเด่นกระบวนการแก้ปัญหา ผู้นำชุมชนรวมถึงคนในชุมชนควรรักษาและส่งเสริมกระบวนการแก้ปัญหาให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนต่อไป ควรสร้างให้เป็นวัฒนธรรมของชุมชนที่แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำเป็นบุคคลอื่นแต่ยังคงสามารถรักษาศักยภาพด้านนี้ให้คงอยู่ในชุมชนต่อไปได้

2. ควรยกและพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนให้สูงขึ้นโดยการเตรียมความพร้อมของผู้นำในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอาจมีกระบวนการพัฒนาเช่นการอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้นำชุมชนทั้งก่อนการเข้ามาเป็นผู้นำชุมชนและระหว่างการเป็นผู้นำชุมชน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขของชุมชน

3. ควรมีกิจกรรมความร่วมมือระหว่างผู้นำกับผู้ตามเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีให้คงอยู่ต่อไป เนื่องจากชุมชนมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม กิจกรรมความร่วมมือจะสามารถช่วยสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชนไว้ได้

4. เนื่องจากงานวิจัยเป็นการศึกษาแบบสำรวจ ดังนั้นหากมีการต่อยอดการทำวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยควรศึกษาโดยใช้กระบวนการเชิงคุณภาพควบคู่ด้วยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้นำชุมชนตำบลเกาะสะบ้าและชาวบ้านตำบลเกาะสะบ้าที่ให้ความร่วมมือตอบแบบสอบถาม ทำให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กฤษ ศักดา. (2533). การศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้นำเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่ตำบลสุขภาวะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบางนอน อำเภอพุนพินจังหวัดสุราษฎร์ธานี. การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น. วิทยาลัยการปกครองมหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ธีรพงศ์ ธนเจริญรัตน์. (2553). หลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารอู่กลางประกันภัย. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (บริหารธุรกิจ), มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร.
- ประยุทธ ชูสอน. (2548). ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง. ปริญญาโทปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎี บัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประเสริฐ สมพงษ์ธรรม. (2538). การวิเคราะห์ภาวะผู้นำของศึกษาธิการจังหวัดที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลองค์การ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มธมนต์ แคนเทอร์เรนซ์. (2554). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารกับความผูกพันองค์การของพนักงานในองค์การพหุวัฒนธรรม ABC. โครงการทางธุรกิจบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาลี จุฑา. (2542). จิตวิทยาการเรียนรู้การสอน. กรุงเทพมหานคร: หจก.ทิพย์วิสุทธิ์.
- วาสนา ยิ่งรุ่งโรจน์. (2547). การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสูงเนิน อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์. ภาคนิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- วัชรินทร์ พงศ์พันธุ์อัศดร. (2545). ความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในจังหวัดมหาสารคาม.
- สุรพงษ์ รุ่งวารินทร์. (2555). การพัฒนาภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี.4(3):239-258.
- สำนักงานบริหารการปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.(ออนไลน์).(2560). การปกครองท้องถิ่น.เข้าถึงได้จาก : <http://pab.dopa.go.th/mmenu.l.h>
- สร้อยตระกูล (ตีวยานนท์) อรรถมานะ. (2541). พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์ กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2536). เพิ่มมิติประสิทธิผลเข้ากับมิติพฤติกรรมด้านงานและมิติพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์.
- เสนาะ ตีเยาว์. (2535). การบริหารแบบผู้นำ . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชน
ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

Factors related to refusal of temporary release for juveniles
at Observation and Protection Centers

อนุชา ม่วงใหญ่

อาจารย์ประจำฝ่ายศึกษาโรงเรียนนายเรือ และหัวหน้าสำนักงานวิจัยโรงเรียนนายเรือ

E-mail: anuchar2221@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์การไม่ขอประกันตัวของเด็กและเยาวชน ศึกษาถึงความคิดเห็นและความพึงพอใจของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจและเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับมาตรการประกันตัว ศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรค แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรค กำหนดและพัฒนาระบบการประกันตัวต่อการขอปล่อยตัวชั่วคราว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นตำรวจ จำนวน 73 คน เจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด 119 คน บิดามารดา หรือผู้ปกครอง เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด จำนวน 155 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง 347 คน โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูปการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

คำสำคัญ : การปล่อยตัวชั่วคราว, การประกันตัว, สิทธิเด็ก

ABSTRACT

This research study was on “Factors related to refusal of temporary release for juveniles at Observation and Protection Centers.” The purposes of this study are the following; to investigate the situations of the refusal of temporary release; to study the attitude and level of satisfaction of parents, police, and staff members at the Department of Juvenile Observation and Protection located in the provinces outside Bangkok in relation to the bail system; to examine obstacles and to find solutions to the problems in order to set directions to help improve the system. With a total of 347 participants, there are 73 policemen, 119 staff members of the Juvenile Observation and Protection Center, and 155 juveniles’ parents; Statistic analysis included: Frequency, Percentage, Mean, and Standard Deviation. The following are the results:

Keywords: Pretrial Release, Bail, Right of the Child

บทนำ

“ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” ถือว่าเป็นประเด็นทางสังคมที่มีความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขในการแก้ไขปัญหาการไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราว โดยจากสภาพการณ์การไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทั่วประเทศในปี 2547 เด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ขอลปล่อยตัวชั่วคราวคิดเป็นร้อยละ 95.02และไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราวคิดเป็นร้อยละ 4.98 ปี 2548 เด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ขอลปล่อยตัวชั่วคราวคิดเป็นร้อยละ 94.89 และไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราวคิดเป็นร้อยละ 5.11ซึ่งแนวโน้มเด็กที่ไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราวมีแนวโน้มสูงขึ้นดังกล่าว การศึกษาวิจัย “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาถึงสภาพการณ์การไม่ขอประกันตัวของเด็กและเยาวชนตลอดจนศึกษาถึงความคิดเห็นและความพึงพอใจของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจ และเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับมาตรการประกันตัว ศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรค แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรค กำหนดและพัฒนาระบบการประกันตัวต่อการขอลปล่อยตัวชั่วคราว สภาพการณ์การไม่ขอประกันตัวของเด็กและเยาวชน ศึกษาถึงความคิดเห็นและความพึงพอใจของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจและเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับมาตรการประกันตัว และเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรค แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรค กำหนดและพัฒนาระบบการประกันตัวต่อการขอลปล่อยตัวชั่วคราว โดยผลจากการศึกษาดังกล่าวจะนำมาสู่การกำหนดพัฒนาระบบ และวิธีการประกันตัวเพื่อขอลปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวก และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ตลอดจนการบูรณาการองค์ความรู้ในด้านกระบวนการยุติธรรมของสังคมไทยที่สามารถนำมาช่วยในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ กฎเกณฑ์ แนวทาง วิธีการ และกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อคืนเด็กและเยาวชนเหล่านี้สู่อ้อมกอดของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

การศึกษา “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงสภาพการณ์การไม่ขอประกันตัวของเด็กและเยาวชนตลอดจนศึกษาถึงความคิดเห็นและความพึงพอใจของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจและเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับมาตรการประกันตัว
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรค แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรค กำหนดและพัฒนาระบบการประกันตัวต่อการขอลปล่อยตัวชั่วคราว สภาพการณ์การไม่ขอประกันตัวของเด็กและเยาวชน

3. เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นและความพึงพอใจของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจและเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับมาตรการประกันตัว

ขอบเขตการศึกษาวิจัย

การศึกษา“ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน”โดยมีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาถึงสภาพการณ์ของการไม่ขอประกันตัวของเด็กและเยาวชนตลอดจนศึกษาถึงความคิดเห็นและความพึงพอใจของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจและเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับมาตรการประกันตัว ทั่วประเทศ และ

2. ศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรค แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรค กำหนดและพัฒนาระบบการประกันตัวต่อการขอปล่อยตัวชั่วคราว สภาพการณ์การไม่ขอประกันตัวของเด็กและเยาวชน ความคิดเห็นและความพึงพอใจของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจและเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับมาตรการประกันตัวและปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรค แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรค กำหนดและพัฒนาระบบการประกันตัวต่อการขอปล่อยตัวชั่วคราว ในด้านหลักประกัน ด้านผู้ปกครอง ด้านเจ้าหน้าที่ ด้านความปลอดภัยของเด็กและปัจจัยในด้านบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษา“ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน”โดยเป็นการศึกษาจากข้อมูลเอกสารทางวิชาการ ตำรา หนังสือ วารสาร รายงาน ผลงาน รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ เอกสารทางราชการที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ตลอดจนมีการทบทวนวรรณกรรม อาทิปรัชญาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการกระผิด และกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ตลอดจนประวัติความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในไทยและในต่างประเทศ สถานการณ์ เหตุผล ความจำเป็น ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ระบบแนวทางในการดำเนินงานเป็นต้น ตลอดจนการศึกษาภาคสนาม โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นตำรวจ จำนวน 73 คน เจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด 119 คน บิดามารดา หรือผู้ปกครอง เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด จำนวน 155 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง 347 คน จำนวนทั้งสิ้น 44 จังหวัด โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” พบว่าความคิดเห็นและความพึงพอใจของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจ และเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับมาตรการประกันตัว พบว่า บิดามารดา ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความพึงพอใจมาตรการการประกันตัวในด้านนโยบาย วิธีการปล่อยชั่วคราว หลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว หลักฐานเอกสารประกอบการยื่นขอลปล่อยตัวชั่วคราว การมอบอำนาจ การใช้หลักทรัพย์ หลักประกัน วิธีการดำเนินการขอลปล่อยตัวชั่วคราว การกำหนดจำนวนเงินที่ต้องชำระในกรณีผิดสัญญาประกัน และการถอนหลักประกัน สำหรับด้านอัตราค่าประกันตัวเด็กและเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครองเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่ยังไม่พอใจ ความคิดเห็นของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจ และเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราว หลักเกณฑ์การปล่อยตัวชั่วคราว พบว่า ในภาพรวมมีความเห็นด้วยมากที่สุด ความคิดเห็นของตำรวจและเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับมาตรการการประกันตัวส่วนใหญ่เห็นด้วย กล่าวโดยสรุปดังนี้

1. สภาพการณ์การไม่ขอประกันตัวของเด็กและเยาวชนตลอดจนความคิดเห็นและความพึงพอใจของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจ และเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับมาตรการประกันตัวพบว่า ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราว โดยปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคตามความคิดเห็นของ บิดามารดา ผู้ปกครอง คือปัจจัยด้านตัวเด็กและเยาวชน ปัจจัยด้านคดี เช่น ความรุนแรงของคดี และปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ตามลำดับ ปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรคต่อการไม่ปล่อยตัวชั่วคราวในภาพรวม พบว่า ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคระดับมากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยด้านหลักเกณฑ์ในการขอลปล่อยตัวชั่วคราว ปัจจัยด้านเงื่อนไขสัญญาประกัน และปัจจัยด้านประเภทคดีที่กระทำผิด ตามลำดับ ความคิดเห็นของตำรวจ และเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดเกี่ยวกับผลกระทบในภาพรวม ต่อการไม่ขอลปล่อยตัวชั่วคราว พบว่า ส่งผลกระทบในระดับมาก โดยส่งผลกระทบต่อกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและสถานแรกรับ รองลงมาส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคม และผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรค แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรค กำหนดและพัฒนาระบบการประกันตัวต่อการขอลปล่อยตัวชั่วคราว สภาพการณ์การไม่ขอประกันตัวของเด็กและเยาวชน พบว่าปัจจัยด้านนโยบายกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรกำหนดนโยบายด้านการปล่อยตัวชั่วคราวให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมและเป็นระบบ ด้านเด็กและเยาวชน ควรให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรช่วยเหลือและควรสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดให้กับเด็กและเยาวชนที่ได้รับการพิจารณาขอลปล่อยตัวชั่วคราว ด้านบิดามารดา ผู้ปกครอง ควรให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ ความเข้าใจแก่บิดามารดา ผู้ปกครอง เกี่ยวกับการขอลปล่อยตัวชั่วคราว ด้านหลักฐานเอกสารประกอบการยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว ประเภทคดีที่กระทำผิด หลักเกณฑ์การปล่อยตัวชั่วคราว ควรปรับปรุง

เกี่ยวกับเกณฑ์ในเรื่องคดีที่กระทำผิดให้ชัดเจนประกอบการพิจารณาขอปล่อยตัวชั่วคราว ควรปรับเกณฑ์ในการขอปล่อยตัวชั่วคราวสำหรับคดีที่กระทำผิดที่มีโทษสูงสุด โดยควรพิจารณาเกี่ยวกับประวัติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนประกอบการขอปล่อยตัวชั่วคราว หากมีประวัติและพฤติกรรมไม่มีเรื่องเสียหายร้ายแรง ก็ควรจะได้รับพิจารณาให้ปล่อยตัวชั่วคราว ด้านอัตราค่าประกันตัวเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาครอบครัว มีปัญหากับบิดามารดา ผู้ปกครองไม่มีที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมไม่เป็นคุณ ได้พักพิงชั่วคราวในระหว่างที่ได้รับการพิจารณาการปล่อยตัวชั่วคราว ด้านกลุ่มมิชชันนารี หรือแก๊งค์มิชชันนารี ควรขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการสอดส่องดูแลเด็กและเยาวชน ด้านระบบและแนวทางในการขอปล่อยตัวชั่วคราว วิธีการปล่อยและขั้นตอนในการปล่อย กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบและแนวทางในการขอปล่อยตัวชั่วคราว วิธีการปล่อยและขั้นตอนการปล่อยให้ใช้เวลาสั้นลง และลดขั้นตอนไม่ให้ยุ่งยากซับซ้อน ด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอนในการขอปล่อยตัวชั่วคราว กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ควรจัดทำสื่อและเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอนในการขอปล่อยตัวชั่วคราวด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้อง กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ควรปลูกจิตสำนึกให้กับเจ้าหน้าที่ในการทำงานกับเด็กและเยาวชนและผู้ปกครองในการให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนการขอปล่อยตัวชั่วคราว

3. ความคิดเห็นและความพึงพอใจของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจและเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับมาตรการประกันตัวพบว่า บิดามารดา ผู้ปกครอง เห็นด้วยมากที่สุดว่าเด็กและเยาวชนสามารถประกันตัวหรือขอปล่อยตัวชั่วคราวได้ตลอด 24 ชั่วโมง รองลงมา การยื่นขอประกันตัวเด็กและเยาวชนใช้เวลาประมาณ 30 นาที และ ผู้ปกครองหรือผู้ประกันต้องชำระเงินค่าประกัน และทำใบนัดฟังคดีกับเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ธุรการคดี ตามลับ ตามความคิดเห็นของตำรวจ และเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เห็นด้วยมากกว่าด้านบุคลากรบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ในการขอปล่อยตัวชั่วคราว มีความตั้งใจปฏิบัติงานและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ปล่อยตัวชั่วคราวดี รองลงมา ประเภทคดีที่กระทำผิด คดีบางประเภทที่ปล่อยตัวชั่วคราวไปอาจเป็นอันตรายต่อสังคม และด้านบิดามารดา ผู้ปกครองควรได้รับคำปรึกษา เพื่อเข้าใจปัญหาของเด็กหรือเยาวชนก่อนมอบตัวเด็กหรือเยาวชนกลับไป

สรุปผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษาวิจัย “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” พบว่า สภาพการณ์การไม่ขอประกันตัวของเด็กและเยาวชนตลอดจนความคิดเห็นและความพึงพอใจของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจและเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับมาตรการประกันตัวพบว่าปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการไม่

ขอปล่อยตัวชั่วคราว โดยปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคคือปัจจัยด้านตัวเด็กและเยาวชน ปัจจัยด้านคดี เช่น ความรุนแรงของคดี และปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรคต่อการไม่ปล่อยตัวชั่วคราวในภาพรวม ได้แก่ ปัจจัยด้านหลักเกณฑ์ในการขอปล่อยตัวชั่วคราว ปัจจัยด้านเงื่อนไขสัญญาประกัน และปัจจัยด้านประเภทคดีที่กระทำผิด ความคิดเห็นของตำรวจ และเจ้าหน้าที่สถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดเกี่ยวกับผลกระทบในภาพรวม ต่อการไม่ขอปล่อยตัวชั่วคราว พบว่าส่งผลกระทบในระดับมาก ส่วนปัจจัยที่เป็นปัญหา อุปสรรค แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรค กำหนดและพัฒนาระบบการประกันตัวต่อการขอปล่อยตัวชั่วคราว สภาพการณ์การไม่ขอประกันตัวของเด็กและเยาวชน คือการกำหนดนโยบายด้านการปล่อยตัวชั่วคราวให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม และเป็นระบบ ด้านเด็กและเยาวชน ควรให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรช่วยเหลือและควรสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดให้กับเด็กและเยาวชนที่ได้รับการพิจารณาขอปล่อยตัวชั่วคราว ด้านบิดามารดา ผู้ปกครอง ควรให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ ความเข้าใจแก่บิดามารดา ผู้ปกครอง เกี่ยวกับการขอปล่อยตัวชั่วคราว ด้านหลักฐานเอกสารประกอบการยื่นคำร้องขอปล่อยตัวชั่วคราว ประเภทคดีที่กระทำผิด หลักเกณฑ์การขอปล่อยตัวชั่วคราว ควรปรับปรุงเกี่ยวกับเกณฑ์ในเรื่องคดีที่กระทำผิดให้ชัดเจน ประกอบการพิจารณาขอปล่อยตัวชั่วคราว ควรปรับเกณฑ์ในการขอปล่อยตัวชั่วคราวสำหรับคดีที่กระทำผิดที่มีโทษสูงสุด โดยควรพิจารณาเกี่ยวกับประวัติและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนประกอบการขอปล่อยตัวชั่วคราว และประการสุดท้าย ความคิดเห็นและความพึงพอใจของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตำรวจและเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด เกี่ยวกับมาตรการประกันตัวพบว่า บิดามารดา ผู้ปกครอง เห็นด้วยมากที่สุดว่าเด็กและเยาวชนสามารถประกันตัวหรือขอปล่อยตัวชั่วคราวได้ตลอด 24 ชั่วโมง และ ผู้ปกครองหรือผู้ประกันต้องชำระเงินค่าประกัน และทำใบนัดฟังคดีกับเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ธุรการคดี ในด้านบุคลากรบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ในการขอปล่อยตัวชั่วคราว มีความตั้งใจปฏิบัติงานและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ขอปล่อยตัวชั่วคราวดี และในด้านบิดามารดา ผู้ปกครองควรได้รับคำปรึกษา เพื่อเข้าใจปัญหาของเด็กหรือเยาวชนก่อนมอบตัวเด็กหรือเยาวชนกลับไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยจากการศึกษาถึง “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอปล่อยตัวชั่วคราว เด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” ควรมีการดำเนินการดังนี้

1. นโยบายการให้ประกันตัวเด็กและเยาวชนหรือปล่อยตัวชั่วคราวเป็นนโยบายที่เอื้อแก่เด็กและเยาวชนที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจน ไม่มีหลักทรัพย์ ไม่มีผู้ค้ำประกันที่เป็นตัวบุคคล ทำให้ไม่มีความเสมอภาค เป็นการเปิดโอกาสให้เฉพาะเด็กและเยาวชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง และดี

2. ควรกำหนดวงเงินประกัน หรือหลักประกันที่ต่ำกว่าในคดีผู้ใหญ่กระทำผิด หรือควรกำหนดวงเงินประกันพอเป็นพิธีเท่านั้น หากจะเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนทุกคนมีโอกาสได้ประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราวโดยเท่าเทียมกัน

3. ควรจัดให้มีกองทุนประกันตัว เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ครอบครัวไม่สามารถประกันตัวเด็กหรือไม่มีผู้มาประกันตัว ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับเด็กและเยาวชน รวมทั้ง สอดคล้องกับกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารความยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน

4. ควรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่มีสถานะที่เป็นนักเรียน นักศึกษา หรือที่อยู่ในระหว่างการทำงาน เจ็บป่วย ได้รับการพิจารณาให้ประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราวเป็นอันดับแรก

5. การให้ประกันตัวหรือปล่อยตัวชั่วคราว หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ไม่ควรวิตกกังวลว่าเด็กและเยาวชนที่ปล่อยตัวไปแล้วจะหลบหนี เพราะพึงระลึกถึงประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 ด้วยว่าในกรณีที่เด็กอายุไม่เกิน 14 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด กฎหมายยังไม่ให้เด็กต้องรับโทษ เพียงแต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการว่ากล่าว ตักเตือน แล้วปล่อยตัวไป หรือมอบตัวให้บิดามารดา หรือผู้ปกครอง เป็นผู้ดูแลสามารถกระทำได้ และมีอายุกว่า 14 ปี หากไม่เกิน 17 ปี ก็สามารถใช่วิธีการตามมาตรา 74 ได้ หากศาลเห็นเป็นการสมควร หรือหากเด็กและเยาวชนหลบหนีก็พิจารณาออกหมายเรียกหรือหมายจับได้

นอกจากนี้ กรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ หรือศาลมอบตัวเด็กหรือเยาวชนไว้กับบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ หรือบุคคลที่องค์กรอื่นตามมาตรา 50 หรือมาตรา 89 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว มาตรา 91 ก็กำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือศาล ออกหมายเรียกให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนมาสถานพินิจหรือศาล หากไม่มาหรือไม่ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนโดยจงใจ หรือไม่มีเหตุผลสมควร ก็สามารถสั่งให้บุคคลนั้นชำระเงินจำนวนไม่เกิน 5,000 บาท แก่สถานพินิจ หรือศาล แล้วแต่กรณี แสดงให้เห็นว่ากฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะสนับสนุนให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวเด็กหรือเยาวชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่การใช้มาตรการตามมาตรา 89 หรือ มาตรา 91 น้อยมาก ซึ่งควรจะใช้เพิ่มมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการไม่ขอปล่อยตัวชั่วคราวเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” สำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือด้วยดีจาก คณะผู้ร่วมวิจัยอันได้แก่ รศ.ดร.ทัศนีย์ ลักษณะภิกขชัช ผศ.ดร.สุดจิต เจนนพกาญจน์ ผศ.สุมน ถนอมเกียรติ อ.เสาวภา ไพทยวัฒน์ และเงินทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานประมาณประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก กระทรวงยุติธรรม ตลอดจน บิดามารดา ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด คณะผู้วิจัยจึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

หากผลการวิจัยครั้งนี้ได้มีส่วนในการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายที่ไม่ขอลดตัวชั่วคราว การกำหนดพัฒนาระบบ และวิธีการประกันตัวเพื่อขอลดตัวชั่วคราว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องกับความดีนี้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตามที่ได้ระบุไว้แล้วข้างต้น ที่มีส่วนช่วยในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ กฎเกณฑ์ แนวทาง วิธีการ และกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

เอกสารอ้างอิง

- บุญเพราะ แสงเทียน (2540) คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (มปป.).
ประธาน วัฒนวานิชย์ (2478) กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็กและกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก.
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 หน้า 598 ลงวันที่ 10 มิถุนายน 2478
- พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2540) ประเมินสภาพการณ์ องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบงานยุติธรรมในศตวรรษหน้า. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุน (สกว.)
- พระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 22) ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 108 ตอนที่ 203 (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ 22 พฤศจิกายน 2534 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก. หน้า 1-99 ลงวันที่ 11 ตุลาคม 2540.
- พลเอก พิสิษฐ์สังขการ (2534) คำอธิบาย พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนครอบครัวและครอบครัว พ.ศ.2534 ศึกษาแบบเรียงมาตรา ฉบับแก้ไขปรับปรุง (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร : ปิพัท กรุณสยามพริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด , ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล. (2540). (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร: เกน โกรจ.
- สถาบันการพัฒนาการกระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว. (2540). ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชน และครอบครัว พ.ศ. 2534 กรุงเทพมหานคร ก้างกันส่วนจำกัดพิมพ์อักษร.
- สถาบันกฎหมายอาญา และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ). (2543). รายงานการศึกษาวิเคราะห์เรื่องกฎหมายและแนวปฏิบัติในประเทศ เฉพาะกรณีที่ไม่สอดคล้องตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา กรุงเทพมหานคร :คอมแพคท์พริ้น จำกัด.

การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและ
เยาวชนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

Follow-up and Evaluation of Juveniles after Release from Juvenile Training
Centres, The Department of Juvenile Observation and Protection.

อนุชา ม่วงใหญ่

อาจารย์ประจำฝ่ายศึกษาโรงเรียนนายเรือ และหัวหน้าสำนักงานวิจัยโรงเรียนนายเรือ

E-mail: anuchar2221@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ศึกษาถึงผลการฝึกอบรม การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาคriminalกระทำผิดซ้ำ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ศึกษาแก้ไขแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อเด็กและเยาวชนหลังการปล่อยตัว เพื่อศึกษาความต้องการในการขอรับบริการสังคมด้านต่าง ๆ และ แนวทางการจัดบริการสังคมในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ตลอดจนศึกษาถึงแนวทางในการให้ความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในการติดตาม สอดส่อง ดูแลและให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่ได้รับการปลดปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ระหว่างเดือนมกราคม ถึง ธันวาคม 2547 จำนวน 223 คน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบิดามารดาหรือญาติพี่น้อง หรือนายจ้างของเด็กและเยาวชน จำนวน 500 คน และนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติหน้าที่ติดตามและประเมินผล เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย จำนวน 31 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่คณะวิจัยเป็นผู้สร้างขึ้น โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป การวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

คำสำคัญ : การติดตาม, ประเมินผล, ศูนย์ฝึกและอบรมเด็ก

ABSTRACT

This research is titled “Follow-up and Evaluation of Juveniles after Release from Juvenile Training Centres,” The Department of Juvenile Observation and Protection.

The five purposes of this study are the following : 1) To study the juveniles’ lifestyles after releases; 2) To study the outcome of the juvenile treatment, rehabilitation, and development programs in changing the juveniles’ behavior; 3) To study the causal factors and the possible solutions to recidivism problems, and study the obstacles to their livelihood; 4) To study for appropriate ways to improve the juveniles, including social supports after releases; and 5) To study possible guidelines cooperating with multiple agencies to follow up, identify and provide appropriate services to serve the needs of the released juveniles.

The population include in this study were 233 juveniles released from the Juvenile Training Centres throughout the country from January to December 2004. Five hundred of the juveniles’ family members and employers were also included in this study as well as 31 social workers who completed the follow-up and evaluation procedures. The instrument used in this study was a questionnaire that these researchers had developed. The statistical analysis was conducted using the ready-made Social Science Research Computer Program. The present results consist of frequencies, percentages, mean, and standard deviations.

Keyword : Follow-up , Evaluation , Training Centres

บทนำ

การศึกษาวิจัย “การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีวัตถุประสงค์ เพื่อแก้ไขการกระทำผิดซ้ำภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยศึกษาถึงผลการฝึกอบรม การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือการกระทำผิดซ้ำ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ศึกษาแก้ไขแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อเด็กและเยาวชน ภายหลังการปล่อยตัว เพื่อศึกษาความต้องการในการขอรับบริการสังคมด้านต่าง ๆ และ แนวทางในการจัดบริการสังคมในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยและ เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการให้ความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในการติดตาม สอดส่อง ดูแลและให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย เพื่อนำเสนอแนวทางหรือรูปแบบที่ได้จากการศึกษาถึงการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ผลการฝึกอบรม การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ตลอดจนปัจจัยที่เป็นสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ และ แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ฯ อันจะนำมาบูรณาการเพื่อการใช้ประโยชน์ในการกลับคืนเยาวชนคนดีสู่สังคมต่อไป

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

การศึกษาวิจัย “การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงผลการฝึกอบรม การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือการกระทำผิดซ้ำ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินชีวิต
3. เพื่อศึกษาแก้ไขแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อเด็กและเยาวชนภายหลังการปล่อยตัว เพื่อศึกษาความต้องการในการขอรับบริการสังคมด้านต่าง ๆ และ แนวทางในการจัดบริการสังคมในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยและ

4. เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการให้ความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในการติดตาม สอดส่อง ดูแลและให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย

ขอบเขตการศึกษาวิจัย

การศึกษา “การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” มีขอบเขตการศึกษาโดยศึกษาถึง “การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” จากเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่ได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้นจำนวน 17 แห่ง ระหว่างเดือนมกราคม ถึง ธันวาคม 2547 จำนวน 223 คน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบิดามารดาหรือญาติพี่น้อง หรือนายจ้างของเด็กและเยาวชน จำนวน 500 คน และนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติหน้าที่ติดตามและประเมินผล เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย จำนวน 31 คน

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษาวิจัย “การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” โดยเป็นการศึกษาจากข้อมูลเอกสารทางวิชาการ ตำรา หนังสือ วารสาร รายงาน ผลงาน รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ เอกสารทางราชการที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ตลอดจนการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่ได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ระหว่างเดือนมกราคม ถึง ธันวาคม 2547 จำนวน 223 คน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นบิดามารดาหรือญาติพี่น้อง หรือนายจ้างของเด็กและเยาวชน จำนวน 500 คน และนักสังคมสงเคราะห์ที่ปฏิบัติหน้าที่ติดตามและประเมินผล เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย จำนวน 31 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่คณะวิจัยเป็นผู้สร้างขึ้น โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป การวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปและอภิปรายผลจากการศึกษาวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย “การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” ในการศึกษาถึงการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ศึกษาถึงผลการฝึกอบรม การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาเด็กและ

เยาวชนที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนตลอดจนปัจจัยที่เป็นสาเหตุและแนวทางในการแก้ไขปัญหาและ แนวทางในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ฯ สรุปและอภิปรายผลตามหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. การดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย

- การอยู่ในความปกครองของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ทุกกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันโดยส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนจะอยู่ในความปกครองหรืออาศัยกับบิดามารดา

- แนวทางการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ทุกกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันส่วนใหญ่จะศึกษาและเรียนต่อ และเด็กและเยาวชนจะประกอบอาชีพ

- การว่างงาน ทุกกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันโดยส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนยังไม่มียานทำ เนื่องจากมีวุฒิการศึกษาต่ำ

- การศึกษาวิชาสามัญ และการศึกษาต่อ ทุกกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันโดยส่วนใหญ่จะศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1-3)

- การฝึกวิชาชีพและการประกอบอาชีพ โดยส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยแล้วจะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และมีรายได้ส่วนใหญ่ 150 – 199 บาทต่อวัน เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างบิดามารดา หรือผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่าขณะรับการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พบว่า มีผลการฝึกอยู่ในเกณฑ์ดี โดยส่วนใหญ่จะฝึกวิชาชีพ ช่างปรับอากาศ โดยส่วนใหญ่คิดว่าไม่แน่ใจว่าผลของการฝึกวิชาชีพจะสามารถประกอบอาชีพภายหลังปล่อยได้ สำหรับความคิดเห็นของนายจ้าง พบว่า ระยะเวลาที่เด็กและเยาวชนเข้ามาทำงาน คือ 1-6 เดือน และส่วนใหญ่ความรู้ความสามารถที่เด็กและเยาวชนได้รับการฝึกอบรมมาเกี่ยวข้องกับมากกับงานที่เยาวชนทำอยู่และเยาวชนสามารถนำไปใช้ได้ โดยรายได้ของเด็กและเยาวชนมีรายได้ต่ำ 5,000 ต่อเดือน โดยเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีความตั้งใจในการทำงานดี การทำงานของเด็กและเยาวชนอยู่ในขั้นดีมาก โดยยังไม่ปรากฏพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ขณะที่เด็กและเยาวชนทำงาน เด็กและเยาวชนไม่เคยแสดงพฤติกรรมที่ไม่ดีออกมาทำให้ในการทำงานของเด็กและเยาวชนทำให้นายจ้างไม่รู้สึกหนักใจ

- การบรรพชา อุปสมบท ส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนได้บรรพชา หรืออุปสมบทแล้ว ซึ่งผลของการบรรพชาหรืออุปสมบททำให้เด็กและเยาวชนดีขึ้น

- การหลบหนีออกจากบ้าน หรือเร่ร่อน หลังจากได้รับการปล่อยตัวแล้ว ส่วนใหญ่ เด็กและเยาวชนกลับมาอยู่ในครอบครัวและสังคม เด็กและเยาวชนมีการปรับตัวเข้ากับสังคม ซึ่งบิดามารดา ผู้ปกครองมีความเห็นว่า ส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ไม่มีปัญหา สำหรับเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะปรึกษาบิดามารดา สำหรับเด็กและเยาวชนที่หลบหนีจากบ้านส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากเพราะความเยาว์วัยและเพื่อนชักชวน

- การบำบัดรักษาเมื่อเจ็บป่วยภายหลังจากเด็กและเยาวชนได้รับการปล่อยตัว เด็กและเยาวชนจำนวนหนึ่ง เข้ารับการบำบัดรักษาด้วยโรคประจำตัว และบำบัดรักษาการติดยาเสพติดประเภท

ของยาเสพติดที่ใช้คือ ยาบ้า หลังจากการรักษาอาการเจ็บป่วยแล้วส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนมีสุขภาพร่างกายและจิตใจแข็งแรงสมบูรณ์ดี สำหรับเด็กและเยาวชนที่เจ็บป่วยด้วยการเสพยาเสพติดมีสาเหตุเกิดจากเพื่อนชักชวน

- การยอมรับในตัวเด็กและเยาวชนของครอบครัว ชุมชน และสังคมภายหลังปล่อย ส่วนใหญ่เป็นที่ยอมรับภายหลังปล่อย

- การใช้เวลาว่างของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างเป็นประโยชน์ในการเล่นกีฬากลางแจ้ง โดยบิดามารดา หรือผู้ปกครอง เห็นว่าเด็กและเยาวชนใช้เวลาว่างโดยรายการโทรทัศน์

2. ผลการฝึกอบรมและการบำบัด แก่ไข ฟันฟู และพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในเชิงบวกและลบของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย

โดยส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมจบหลักสูตร และคุณภาพของกิจกรรมอยู่ในระดับดี และมีความเหมาะสม สำหรับผลการฝึกอบรมและการบำบัด แก่ไข ฟันฟูและพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน พบว่า ส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในทางที่ดีขึ้น โดยบิดามารดา ผู้ปกครอง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สำหรับนักสังคมสงเคราะห์ การฝึกอบรมมีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน พบว่า ส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

3. ปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำและแนวทางในการแก้ไขปัญหาคกระทำผิดซ้ำและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย

ตามความคิดเห็นของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง มีความคิดเห็นว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น และปัจจัยที่เป็นสาเหตุ คือ การคบเพื่อน ส่วนปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำ ส่วนใหญ่เกิดจากปัจจัยของเด็กและเยาวชน ปัจจัยเกี่ยวกับครอบครัว และปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งยั่วยุจากสื่อและการสื่อสารมวลชน ส่วนความคิดเห็นของนักสังคมสงเคราะห์เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนเกิดจากปัจจัยเกี่ยวกับศูนย์ฝึกและอบรมฯ เช่น การไม่มีการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน การฝึกอบรม ปัญหาเด็กและเยาวชนที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ขาดระบบการบำบัดระบบการฝึกวิชาชีพไม่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาคกระทำผิดซ้ำและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย คือ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ ต้องมีการทำจำแนกประเภท ต้องพัฒนาระบบการบำบัด แก่ไข ฟันฟู การเพิ่มประสิทธิภาพในการฝึกวิชาชีพให้ทัดเทียมกับระบบการฝึกวิชาชีพภายนอก เป็นต้น

4. ความต้องการในการขอรับบริการสังคมด้านต่าง ๆ และแนวทางในการจัดบริการสังคมในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ตามความคิดเห็นของเด็กและเยาวชน พบว่า เด็กและเยาวชน ได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เด็กและเยาวชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการบริการสังคม

และการสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ ตามความคิดเห็นของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง พบว่า ก่อนที่เด็กและเยาวชนจะปล่อย บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่แน่ใจว่าเด็กและเยาวชนได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และไม่คิดว่าเด็กและเยาวชนจะมีปัญหาและไม่ได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือหรือบริการด้านสังคมใดๆ และตามความคิดเห็นของนักสังคมสงเคราะห์ พบว่า นักสังคมสงเคราะห์ส่วนใหญ่ได้จัดเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยได้มีการประสานงานกับเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐบาลและเอกชน การสงเคราะห์เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนมีความต้องการรับการสงเคราะห์ โดยต้องการทุนการศึกษา ค่าเดินทาง ทุนประกอบอาชีพ

5. แนวทางในการให้ความร่วมมือและสร้างเครือข่ายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐและเอกชนในการติดตามสอดส่องดูแล และการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยคือ

5.1 กระทรวงยุติธรรม ควรเป็นหน่วยงานหลักเพื่อดำเนินการจัดทำความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐและเอกชนในการติดตาม สอดส่องดูแล และให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย

5.2 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม และองค์กรเครือข่ายและแผนแม่บท ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรกำหนดนโยบายเรื่องการติดตาม สอดส่องดูแล และการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยให้ชัดเจนร่วมกัน

5.3 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม และองค์การเครือข่าย ภาครัฐและเอกชนควรส่งตัวแทนเข้ามาเป็นคณะกรรมการเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการยุติธรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติร่วมกัน โดยกำหนดนโยบายและแผนแม่บท หลักการดำเนินงานเรื่องนี้ร่วมกัน ซึ่งคณะกรรมการแห่งชาติดังกล่าวนี้จะทำหน้าที่ให้คำปรึกษา แก้ไข ปัญหาในการติดตามผลปัญหาการดำเนินการสอดส่องดูแล และให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยของหน่วยงานที่รับผิดชอบ

5.4 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรมควรจัดทำ Flow Chart การดำเนินการติดตาม สอดส่องดูแล และให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยของหน่วยงานภายใต้สังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนองค์กรเครือข่าย ภาครัฐอื่นและเอกชนอย่างเป็นระบบและชัดเจนเพื่อทำความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้องในการประสานการทำงานและร่วมมือกัน

5.5 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม และองค์กรเครือข่ายภาครัฐอื่น และเอกชน ควรจัดทำหลักเกณฑ์ กฎ ระเบียบ วิธีดำเนินการ และการขอรับบริการด้านการติดตาม สอดส่อง ดูแล และการสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยของหน่วยงานต่าง ๆ ให้ชัดเจน

5.6 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรมควรจัดทำทำเนียบองค์กรหน่วยงานเครือข่ายภาครัฐและเอกชนในการติดตาม สอดส่อง ดูแล และการสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็ก

และเยาวชนภายหลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชนที่เกี่ยวข้อง สำหรับเป็นคู่มือการปฏิบัติงานให้กับนักสังคมสงเคราะห์ในศูนย์ฝึกต่าง ๆ ได้นำไปใช้ปฏิบัติงาน

5.7 คณะกรรมการยุติธรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ควรทำหน้าที่ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานในด้านนี้ต่อไป และหากพบว่ามีปัญหาควรทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ปรึกษาหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาต่อไป กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรมจัดทำ ทำเนียบองค์กรหน่วยงานเครือข่ายเหล่านี้ สำหรับเป็นคู่มือการปฏิบัติงานให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

5.8 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการประสานความร่วมมือและสร้างเครือข่ายของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการติดตาม สอดส่องดูแล และการสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนภายหลังต่อไป กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม จัดทำทำเนียบองค์กรหน่วยงานเครือข่ายเหล่านี้ สำหรับเป็นคู่มือการปฏิบัติงานให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

สรุปผลการวิจัย

1. การดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยควรส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนจะอยู่ในความปกครองหรืออาศัยกับบิดามารดา ตลอดจนส่งเสริมกิจกรรมครอบครัวและสังคม ให้เด็กและเยาวชนมีการปรับตัวเข้ากับสังคม ตลอดจนการยอมรับในตัวเด็กและเยาวชนของครอบครัว ชุมชน และสังคมภายหลังปล่อย 2. การฝึกอบรมและการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนในเชิงบวกและลบของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย โดยมีกิจกรรมการส่งเสริมให้บิดามารดา ผู้ปกครอง และนักสังคมสงเคราะห์ เข้ามามีส่วนในการฝึกอบรมมีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน 3. ปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำและแนวทางในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ได้แก่ปัจจัยเกี่ยวกับครอบครัว และปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งยั่วยุจากสื่อและการสื่อสารมวลชนมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย คือ ศูนย์ฝึกและอบรมฯ ต้องมีการทำจำแนกประเภท ต้องพัฒนาระบบการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู การเพิ่มประสิทธิภาพในการฝึกวิชาชีพให้ทัดเทียมกับระบบการฝึกวิชาชีพภายนอก 4. ความต้องการในการขอรับบริการสังคมด้านต่าง ๆ และแนวทางในการจัดบริการสังคมในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ควรมีการจัดเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย มีการประสานงานกับเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐบาลและเอกชน การสงเคราะห์เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยในด้านทุนการศึกษา ค่าเดินทาง ทุนประกอบอาชีพ และประการสุดท้าย 5. แนวทางในการให้ความร่วมมือและสร้างเครือข่ายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐและเอกชนในการติดตามสอดส่องดูแล และการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย คือ กระทรวงยุติธรรม ควรเป็นหน่วยงานหลักเพื่อดำเนินการจัดทำความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่

เกี่ยวข้องกับภาครัฐและเอกชนในการติดตาม สอดส่องดูแล และให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม และองค์กรเครือข่าย และแผนแม่บท ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรร่วมกันกำหนดนโยบายเรื่องการติดตาม สอดส่องดูแล และการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยให้ชัดเจนร่วมกัน มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ยุติธรรมเด็กและเยาวชนแห่งชาติ เพื่อกำหนดนโยบายและแผนแม่บท ร่วมกัน เพื่อร่วมกันทำหน้าที่ให้ คำปรึกษา แก้ไข ปัญหาในการติดตามผลปัญหาการดำเนินการสอดส่องดูแล และให้การสงเคราะห์ ช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยของหน่วยงานที่รับผิดชอบ และคณะกรรมการยุติธรรมเด็ก และเยาวชนแห่งชาติ ควรทำหน้าที่ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานในด้านนี้ต่อไป ตลอดจนมีการจัดทำ คู่มือการปฏิบัติงานให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัย “การติดตามและประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย จากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน” ในการศึกษาถึงการ ดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ศึกษาถึงผลการฝึกอบรม การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูและ พัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนตลอดจนปัจจัยที่เป็นสาเหตุ และแนวทางในการแก้ไขปัญหาและ แนวทางในการแก้ไขปัญหาค่าผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ฯ สรุปลำดับหัวข้อต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ด้านนโยบาย กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ควรมีนโยบายที่ชัดเจนและจริงจัง เกี่ยวกับการติดตามผลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยและการสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนภายหลัง ปล่อย เนื่องจากงานดังกล่าวนี้ เป็นงานที่มีความสำคัญและจำเป็น เพราะงานดังกล่าวจะส่งผลสัมฤทธิ์ ให้แก่กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนทั้งระบบ

2. หากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กำหนดให้การติดตามผลเด็กและเยาวชนภายหลัง ปล่อยและการสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยเป็นนโยบายที่สำคัญ และเป็นบทบาทหน้าที่ และภารกิจของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กรมควรหาวิธีการหรือแนวทางในการขอรับการ สนับสนุนงบประมาณให้มากที่สุด และขอรับการสนับสนุนด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่จำเป็นใน การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย การสงเคราะห์ภายหลังปล่อยแก่เด็กและเยาวชน และการติดตามผล ภายหลังปล่อยอย่างจริงจัง ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ให้งานสงเคราะห์ภายหลังปล่อยและติดตามประเมินผลภายหลังปล่อยเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีความ มี อัตรากำลัง งบประมาณอย่างเพียงพอ และได้สัดส่วนกับจำนวนเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปลดปล่อย

- การปรับปรุงระบบข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว ที่อยู่ของเด็กและเยาวชนให้สมบูรณ์ เพื่อประโยชน์ ในการติดตามผล โดยเฉพาะที่อยู่ให้มีความสมบูรณ์เป็นจริง แผนที่บ้าน หมายเลขโทรศัพท์

- จัดทำระบบการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ รวมทั้ง การให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาเดือดร้อนในด้านต่างๆ

3. เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2544 ให้กรมคุมประพฤติรับผิดชอบดำเนินการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดภายหลังปล่อยและพ้นจากการคุมความประพฤติ ซึ่งหมายรวมถึงเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด แต่การดูแลภายหลังปล่อยก็ยังเป็นเรื่องที่สำคัญ จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความสับสนในแนวทางการปฏิบัติงานที่แท้จริงว่าเมื่อโอนภารกิจงานด้านสงเคราะห์ภายหลังปล่อยไปแล้ว ขอบเขตการทำงานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จะสามารถดำเนินการได้ในระดับใดเมื่อเด็กและเยาวชน รวมทั้งครอบครัวพ้นไปจากอำนาจการดูแลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนไปแล้วประกอบกับเมื่อถูกโอนงานไปแล้วก็หมายถึงไม่มีงบประมาณและบุคลากรในการดำเนินงานทำให้การปฏิบัติงานไม่เกิดความคล่องตัว และเกิดการทักท้วงข้อขัดแย้งระหว่างกรมคุมประพฤติ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ดังนั้น ในการทำงาน กรมคุมประพฤติควรต้องจัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปทำงาน ร่วมกันโดยต้องมีส่วนร่วมในการดูแลเด็กและเยาวชนตั้งแต่ขั้นการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเพื่อให้ได้รู้จักเด็กและเยาวชน และครอบครัว และการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือภายหลังปล่อยรวมทั้ง การติดตามผลภายหลังปล่อยเป็นไปได้อย่างเหมาะสม

4. ในการดำเนินการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนกลับคืนสู่สังคมควรปรับปรุงดำเนินการตั้งแต่รับตัวเด็กและเยาวชนอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาจนกระทั่งขั้นเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย การสงเคราะห์ภายหลังปล่อย การติดตามและประเมินผลภายหลังปล่อยอย่างเป็นระบบตามลำดับขั้นตอนการดำเนินการกลับคืนสู่สังคม ดังนี้

4.1 การจัดโปรแกรมหรือกิจกรรมในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เพื่อให้การคุ้มครองและเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับเด็กและเยาวชนกลับคืนสู่สังคม และการบริการที่สำคัญโดยมีการประเมินความเสี่ยงและการศึกษา วิเคราะห์เต็มรูปแบบ เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหา ได้แก่ การจำแนกประเภทซ้ำ การจำแนกเพื่อการบำบัด พืชพันธุ์ และการจำแนกเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

4.2 ควรจัดโปรแกรมหรือกิจกรรมในการควบคุมดูแล และฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเมื่อกลับคืนสู่สังคม ซึ่งนับเป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่าน โดยชุมชนจะต้องเข้ามารับผิดชอบในการดูแลเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวออกไปจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน บริการที่จัดให้แก่เด็กและเยาวชนในช่วงนี้ ได้แก่

4.2.1 การกำหนดให้เด็กและเยาวชนทุกรายที่ได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนได้รับการคุมประพฤติทุกรายอย่างน้อยเป็นเวลา 1 ปี

4.2.2 ควรจัดหาอาสาสมัครในการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยตัว หากเด็กและเยาวชนอยู่ภายใต้การคุมประพฤติภายหลังปล่อยก็จะมีพนักงานคุมประพฤติและ

อาสาสมัครซึ่งอาจจะเป็นกรรมการสงเคราะห์ หรือผู้พิพากษาสมทบหรืออาสาสมัครในชุมชนจากองค์กร เครือข่ายเป็นผู้ติดตามดูแล

4.2.3 ควรจัดการศึกษาสายสามัญที่ต่อเนื่องจากการศึกษาภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน หากเด็กและเยาวชนประสงค์จะศึกษาต่อหรือยังศึกษาไม่จบภาคบังคับ

4.2.4 ควรพัฒนาทักษะทางด้านงานอาชีพให้แก่เด็กและเยาวชน กรณีที่เด็กและเยาวชนยังไม่มีทักษะเพียงพอ จำเป็นต้องจัดให้มีการฝึกทักษะเพิ่มเติม หรือจัดให้มีการศึกษาต่อสายอาชีพกับสถาบันทางการศึกษาด้านงานอาชีพอื่น ๆ หรือการฝึกวิชาชีพเพิ่มเติม

4.2.5 ควรจัดหาสถานที่บำบัด ฟื้นฟูด้านยาเสพติดและด้านสุขภาพจิตแก่เด็กและเยาวชนสำหรับการบำบัดแก่เด็กและเยาวชน ในกรณีที่พบว่ามีโอกาสเสี่ยงสูงที่จะกลับไปใช้สารเสพติด หรือมีอาการป่วยทางด้านจิตใจ

4.2.6 ควรจัดหาที่พักอาศัย หรือการจัดให้มีสถานสงเคราะห์ภายหลังปล่อยในกรณีที่พบว่าการกลับไปอยู่ในสังคมของเด็กและเยาวชนยังคงเป็นปัญหา ขาดผู้ดูแลหรือผู้ปกครองไม่มีความเหมาะสมหรือไม่พร้อมที่จะรับเด็กและเยาวชนกลับไปดูแล หรือเด็กและเยาวชนประสบปัญหาอื่น ๆ ที่ไม่สามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวของตนเองได้ ซึ่งนอกจากการจัดที่พักอาศัยแล้ว สถานสงเคราะห์ภายหลังปล่อยควรมีบริการให้คำแนะนำปรึกษา หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่สามารถดำเนินการในเชิงบูรณาการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาต่าง ๆ ให้ได้รับความช่วยเหลือเหมาะสมอย่างทันที่ และ

5. ควรจัดโปรแกรมหรือกิจกรรมระยะยาวภายหลังการปล่อยตัว โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการทำงานร่วมกับองค์กรเครือข่าย การติดตามดูแลเด็กและเยาวชนเป็นรายคน รวมทั้งจัดหาเครือข่ายองค์กร บริการสังคมและองค์กรในชุมชน เพื่อให้บริการแก่เด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงลงได้อย่างสมบูรณ์ หากปราศจากความร่วมมืออย่างดียิ่ง”จาก คณะผู้ร่วมวิจัยอันได้แก่ รศ.ดร.ทัศนีย์ ลักษณะากิชนชัช ผศ.ดร.สุดจิต เจนนพกาญจน์ ตลอดจนนักสังคมสงเคราะห์ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทุกแห่งทั่วประเทศ รวมทั้งเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด บิดา มารดา ผู้ปกครอง ครู และนายจ้างของเด็กและเยาวชน ซึ่งข้อมูลที่ได้รับนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนางานด้านการฝึกอบรมการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอย่างมีประสิทธิภาพ คณะผู้วิจัยจึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

หากผลการวิจัยครั้งนี้ได้มีส่วนในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการสงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดภายหลังปล่อย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน คณะผู้วิจัยก็ใคร่ขอขอบคุณความดีนี้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตามที่ได้ระบุไว้ข้างต้นทุกคน

เอกสารอ้างอิง

- พรชัย ชันดี, พ.ต.ท, ดร. (2543). *ทฤษฎีและงานวิจัยทางอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: บั๊กเน็ตท.
- เพลินใจ แต่เกษม. (2540). *การเตรียมการปลดปล่อยและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดภายหลังปล่อย*
เอกสารการสอนชุดวิชาการปฏิบัติผู้กระทำผิด. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยุพา วงศ์ไชย. (2519). *บทบาทของสังคมในการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ*. อาชญากรรมด้านป้องกันสังคม
รายงานทางวิชาการ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เยาวดี รวงชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2548). *การประเมินโครงการแนวคิดและแนวปฏิบัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 4
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2528). *และการวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร:ศึกษาพร
วิไลวัลย์ กฤษณะภุติ. ไม่ระบุปี พ.ศ. *สังคมสงเคราะห์เบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอเดียนส์โตว์.
- สกันต์ ตามไท. (2525). *การคุมประพฤติผู้ได้รับบริการพักโทษ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.
- สถานจิต สิงหเสนี. (2541). *สังคมสงเคราะห์ จุลภาค*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุดจิต เจนนพกาญจน์. (2545). *สถานเตรียมความพร้อมก่อนบ่าย*, ไม่ระบุสถานการณที่พิมพ์.
- สุดจิต เจนนพกาญจน์. (2545). *บทบาทและแนวทางการดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ศึกษาเฉพาะกรณี*
สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, ไม่ระบุสถานที่พิมพ์.
- อนันต์ ศรีโสภณ. (2520). *หารวัดและการประเมินการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

สาเหตุและแนวทางการแก้ไขในการจัดการน้ำเสียของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในพื้นที่
ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Causes and Solutions for Wastewater Management of Municipal
Wastewater Treatment Plants in Songkhla Lake Basin

กมลนาวิน อินทนุจิตร

อาจารย์ประจำโปรแกรมวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
Tel: +66-698-7788 Fax: +6674-260-261 E-mail: kamonnawin@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์บ่งชี้สถานการณ์ของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยการสอบถาม แบบตรวจสอบระบบบำบัด เพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุและแนวทางการแก้ไข ปัญหาการจัดการน้ำเสีย รวมถึงข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการจัดการน้ำเสียของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยนำข้อมูลที่ได้มาเสนอประเด็นปัญหาที่พบสำหรับการจัดการน้ำเสียแบบมีส่วนร่วมโดยประยุกต์ใช้วิธีแผนผังอิชิคาวะ ได้แก่การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การจัดลำดับความสำคัญ และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา โดยผู้วิจัยนำเสนอสภาพปัญหาที่พบจากการเก็บข้อมูลคำแนะนำทางวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสามารถใช้งานได้จริงเพียงสองแห่งคือ ระบบบำบัดน้ำเสียเทศบาลนครหาดใหญ่และเทศบาลนครสงขลา ซึ่งพบปัญหาด้านการรวบรวมน้ำเสียได้น้อยกว่าน้ำเสียที่เกิดขึ้นจริงและระบบที่ออกแบบไว้ และมีการรวบรวมน้ำเสียกับน้ำฝนเจือปนผ่านรางน้ำเปิดทำให้ค่าคาร์บอนต่อไนโตรเจนในน้ำเสียชุมชนมีค่าต่ำกว่าก่อนเข้าระบบ ส่วนระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนขนาดเล็กแบบนาร่องของเทศบาลเมืองสะเตา เทศบาลเมืองพัทลุง เทศบาลเมืองปากพะยูน และ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองรี ไม่สามารถใช้งานได้ ซึ่งสามารถสรุปปัญหาในภาพรวมแบ่งเป็นสองด้านคือ ด้านวิศวกรรมและด้านการจัดการ โดยแบ่งเป็นด้านนโยบาย ด้านปริมาณและลักษณะสมบัติของน้ำเสีย ด้านระบบรวบรวมน้ำเสีย ด้านระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนแบบนาร่อง และด้านการควบคุมระบบ ปัจจัยด้านการควบคุมระบบมีความสำคัญมากที่สุด คือ ไม่มีบุคลากรดูแลระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนแบบนาร่องโดยตรง ไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการควบคุมระบบบำบัดน้ำเสีย ไม่มีการตรวจสอบระบบบำบัดอย่างต่อเนื่อง สุดท้ายคือไม่มีเครื่องเติมอากาศสำรอง

คำสำคัญ: ระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนแบบรวมและนาร่อง แผนผังอิชิคาวะ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ABSTRACT

This research was a survey study to identify the situation of the municipal wastewater treatment plants by query, check list of treatment system for analyzed the causes and solutions to the problem of wastewater management include the suggestion for solving the problem of wastewater management in municipal wastewater treatment plants in Songkhla lake basin. This research showed the information of issues for participatory wastewater management by applying the Ishikawa diagram that presented the problems encountered by data collection and technical advice based on environmental engineering. From surveyed municipal wastewater treatment plants in Songkhla lake basin found that the current wastewater treatment plants is actually only available in two places: Central wastewater treatment plants liked Hatyai city municipality and Songkhla city municipality but there had problem of collecting wastewater that less than the actual wastewater and plants designed and collected rainwater through the open gutter effect lowers the carbon to nitrogen values in wastewater before entering the plants. The pilot municipal wastewater treatment plant in Municipality of Sadao, Phatthalung, Pakpayun and Klongri sub district administrative organizations were not available, which can be summarized as two parts in engineering and management like personnel, raw materials, tools, and processes, that show the most important factor was personal factor. Frist was no direct personnel to control pilot municipal wastewater treatment plants, no knowledge of wastewater treatment plant, there was no continuous monitoring system; Finally, no backup aerator.

Keywords: Central and Custer Municipal Wastewater Plants, Ishikawa Diagram, Songkhla Lake Basin.

บทนำ

ปัญหามลพิษทางน้ำในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นปัญหาสำคัญที่เกิดจากน้ำเสียจากชุมชน อุตสาหกรรม ฟาร์มสุกร และนากุ้ง ส่งผลให้คุณภาพน้ำในลำคลองและทะเลสาบเสื่อมโทรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำเสียชุมชนมีปริมาณและความสกปรกสูงมากเมื่อคำนวณและรายงานเป็นค่าภาระบรรทุกสารอินทรีย์เทียบกับภาระบรรทุก (Loading) ของสารอินทรีย์ที่ปล่อยทิ้งจากน้ำเสียแหล่งอื่นๆ และน้ำทิ้งชุมชนมักมีสารอินทรีย์ที่ตรวจวัดในรูปของค่าบีโอดี (Biochemical Oxygen Demand, BOD) หรือซีโอดี (Chemical Oxygen Demand, COD) ในปริมาณต่ำ เนื่องจากน้ำทิ้งเหล่านั้นผ่านการบำบัดด้วยระบบบำบัดตามบ้านเรือน เช่น บ่อเกรอะ ที่บำบัดของเสียจากส้วมในแต่ละบ้านเรือน และผ่านระบบรวบรวมน้ำเสียรวมน้ำฝนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ทำให้ความเข้มข้นของสารอินทรีย์ในน้ำเสียชุมชนมีค่าต่ำ แต่จะพบสารประกอบอินทรีย์ โดยเฉพาะในรูปไนโตรเจนและฟอสฟอรัสสูง หากน้ำเสียไม่ได้มีการบำบัดด้วยระบบบำบัดที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลให้แหล่งน้ำเกิดปรากฏการณ์ Eutrophication (Chislock, M. F. et al. 2013) อันเนื่องมาจากไนโตรเจนและฟอสฟอรัสถูกสาหร่ายดึงไปใช้ในการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะสารประกอบอินทรีย์ไนโตรเจนที่ไม่มีการบำบัดจะส่งผลต่อแหล่งน้ำที่มีความเค็มเนื่องจากเป็นธาตุอาหารจำกัด ((Thomann and Linker. 1998) อ้างโดย ธงชัย. 2544) การจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนที่เหมาะสมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นหนึ่งในมาตรการหลัก ในการควบคุมและป้องกันมลพิษทางน้ำที่จะเกิดขึ้น

ในระยะเวลา 30 ปี ที่ผ่านมา รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดการน้ำเสียชุมชนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะด้านการก่อสร้างระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ทั้งสิ้น 108 แห่ง เป็นภาคใต้ทั้งหมด 17 แห่ง มีปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้น 1,310,929 ลบ.ม.ต่อวัน ปริมาณน้ำที่ระบบบำบัดน้ำเสียในพื้นที่สามารถบำบัดได้ 313,050 ลบ.ม. ต่อวัน คิดเป็นร้อยละของน้ำเสียที่บำบัดได้เท่ากับ 23.9 (กรมควบคุมมลพิษ. 2558ก) ซึ่งมีหลายแห่งที่ประสบปัญหาในการเดินระบบและการดูแลรักษา ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณที่จะนำมาก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียทำให้ไม่สามารถก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียให้กับทุกชุมชนได้ เช่น ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งรองรับน้ำเสียขนาดใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด คือ สงขลา พัทลุงและนครศรีธรรมราช มีระบบบำบัดน้ำเสียแบบรวมเพียง 6 แห่ง คือ เทศบาลนครหาดใหญ่ เทศบาลนครสงขลา เทศบาลเมืองสะเดา องค์การบริหารส่วนตำบลคลองรี จังหวัดสงขลา และ เทศบาลเมืองปากพะยูน เทศบาลเมืองพัทลุง อย่างไรก็ตามยังมีปริมาณความสกปรกของน้ำเสียจากชุมชนขนาดเล็กอีกจำนวนมากที่ยังไม่สามารถจัดการได้ สาเหตุที่สำคัญของการเสื่อมคุณภาพของแหล่งน้ำเนื่องมาจากการปล่อยของเสียลงสู่แหล่งน้ำโดยไม่ได้ทำการบำบัดน้ำเสียให้ได้ถูกต้องตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนดไว้ซึ่งแหล่งน้ำเสียมาจากน้ำเสียชุมชนน้ำเสีย อุตสาหกรรมและน้ำเสียเกษตรกรรมร้อยละ 70 20 และ 10 ตามลำดับ (กรมควบคุมมลพิษ. 2556) จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการเสื่อมคุณภาพของแหล่งน้ำมีสาเหตุหลักเนื่องมาจากน้ำเสียชุมชนและยังคงมีแนวโน้ม

เพิ่มขึ้นตราบไต่ที่สาเหตุของการเสื่อมคุณภาพของแหล่งน้ำยังไม่ได้รับการแก้ไขที่ถูกต้องหรือทำให้ลดจำนวนลงอย่างเป็นระบบและระบบบำบัดน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพต่ำเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลทำให้เกิดการเน่าเสียของแหล่งรองรับน้ำทิ้งตามมา

หากต้องการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ต้องคำนึงสถานการณ์การบำบัดน้ำเสียชุมชนในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะเรื่องการจัดการระบบบำบัดน้ำเสียที่มีอยู่ในปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพสามารถรองรับปริมาณการระบรทุกสารอินทรีย์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อเป็นให้เพื่อเป็นข้อมูลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการระบบบำบัดน้ำเสียได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและทบทวนเอกสารโดยเน้นพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นหลัก มีกรอบการวิจัย มุ่งเน้นเพื่อศึกษาสถานการณ์ ศักยภาพของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. บ่งชี้สถานการณ์ของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. วิเคราะห์สาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการน้ำเสียของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
3. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการจัดการน้ำเสียของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิด

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยดังต่อไปนี้

1. การบริหารจัดการระบบบำบัดเสียรวมของชุมชนในประเทศไทย

ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา รัฐบาลมีการลงทุนในการก่อสร้างระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชนจนถึงปัจจุบัน ระบบบำบัดน้ำเสียรวมในบางพื้นที่ใช้รูปการบำบัดน้ำเสียมากกว่า 1 รูปแบบ อาทิ เช่น ใช้ระบบบ่อปรับเสถียร (SP) ร่วมกับระบบบึงประดิษฐ์ (CW) หรือ ใช้ระบบบ่อปรับเสถียร (SP) ร่วมกับระบบเอเอส (AS) เช่น ระบบบำบัดน้ำเสียรวมของเทศบาลนครหาดใหญ่ จ.สงขลา เป็นต้น (กรมควบคุมมลพิษ. 2558ข)

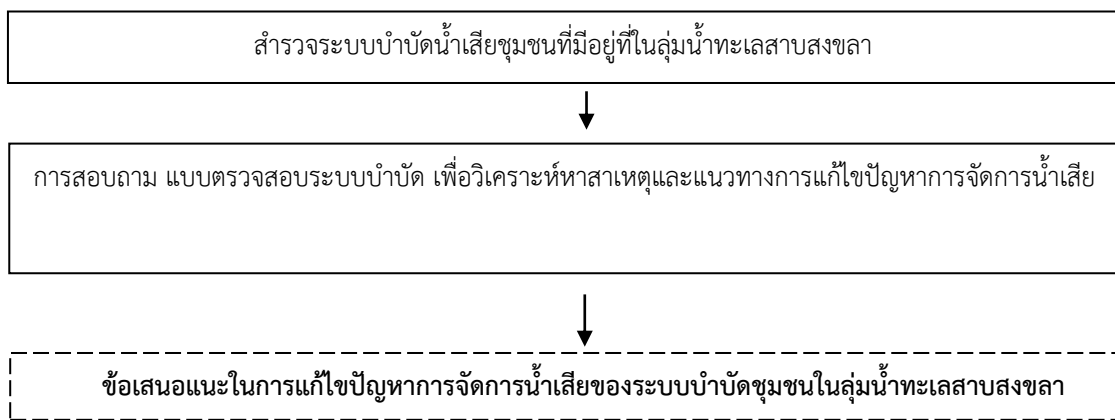
2. ระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนแบบรวมและแบบนำร่องในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีทั้งระบบบำบัดน้ำเสียรวม เช่น ระบบบำบัดน้ำเสียรวมของเทศบาลนครหาดใหญ่ และ เทศบาลนครสงขลา จ.สงขลา และ ระบบบำบัดน้ำเสียขนาดเล็กแบบนำร่อง เช่น ระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนเทศบาลเมืองสะเดา องค์การบริหารส่วนตำบลคลองรี จังหวัดสงขลา และ เทศบาลเมืองปากพะยูน เทศบาลเมืองพัทลุง จ.พัทลุง

3. แนวทางการจัดการน้ำเสียชุมชน

กรมควบคุมมลพิษจึงได้จัดทำร่างแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชนของประเทศ พ.ศ. 2560 – 2579 (กรมควบคุมมลพิษ. 2560) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชนในภาพรวมของประเทศและบูรณาการการดำเนินการร่วมกันของทุกภาคส่วน รวมทั้งให้ส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้จัดทำแผนปฏิบัติการจัดการน้ำเสียชุมชนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ภายใต้กรอบแนวคิด 3 ประเด็น ประกอบด้วย การจัดการน้ำเสียชุมชน ณ แหล่งกำเนิด การจัดการน้ำเสียชุมชนแบบรวมศูนย์และนำน้ำทิ้งกลับไปใช้ประโยชน์ และการสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชนของประเทศ พ.ศ. 2560 – 2579

วิธีดำเนินการวิจัย

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผลการศึกษา

1. สถานการณ์ของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนที่มีอยู่ในปัจจุบันของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ตารางที่ 1 สถานะและปริมาณน้ำเสียชุมชนที่เข้าสู่ระบบบำบัดน้ำเสียชุมชน

สถานที่	การรองรับน้ำเสีย/ปริมาณน้ำเสียที่เกิดขึ้นจริง/น้ำเสียเข้าระบบ (ลบ.ม./วัน)	สถานะ***
เทศบาลนครหาดใหญ่	138,000/173,802**/34,760*	ดำเนินระบบ
เทศบาลนครสงขลา	35,000/21,403**/7200**	ดำเนินระบบ
เทศบาลเมืองสะเดา	50/120/ไม่มีน้ำเสียเข้าระบบ***	ไม่สามารถดำเนินระบบได้
เทศบาลเมืองพัทลุง	50/200/ไม่มีน้ำเสียเข้าระบบ***	ไม่สามารถดำเนินระบบได้
เทศบาลเมืองปากพะยูน	50/120/ไม่มีน้ำเสียเข้าระบบ***	ไม่สามารถดำเนินระบบได้
องค์การบริหารส่วนตำบลคลองรี	50/120/ไม่มีน้ำเสียเข้าระบบ***	ไม่สามารถดำเนินระบบได้

หมายเหตุ; *ข้อมูลจาก เทศบาลนครหาดใหญ่. 2559 **ข้อมูลจาก สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2560 ***ข้อมูลจากการสำรวจลงพื้นที่จริง

จากการสำรวจสถานะและปริมาณน้ำเสียชุมชนที่เข้าสู่ระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่า มีเพียงระบบบำบัดน้ำเสียแบบรวมของเทศบาลนครหาดใหญ่และเทศบาลนครสงขลาที่ดำเนินระบบ แต่ยังประสบปัญหาน้ำเสียเข้าระบบจริงโดยเฉลี่ยเพียงร้อยละ 20 ของน้ำเสียที่เกิดขึ้นจริง ตารางที่ 2 สถานการณ์ระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

สถานที่	ภาพประกอบ	หมายเหตุ
เทศบาลนครหาดใหญ่ (บ่อฝังร่วมกับบึงประดิษฐ์)		ปริมาณน้ำเข้าระบบน้อยกว่าที่ออกแบบไว้ และมีปริมาณค่าคาร์บอนต่อไนโตรเจนต่ำเนื่องจากเป็นระบบรวมน้ำฝนก่อนเข้าระบบ
เทศบาลนครสงขลา (บ่อเติมอากาศร่วมกับบ่อฝัง)		มีการซ่อมบำรุงเครื่องเติมอากาศตลอดเวลาและมีปริมาณค่าคาร์บอนต่อไนโตรเจนต่ำเนื่องจากเป็นระบบรวมน้ำฝนก่อนเข้าระบบ
เทศบาลเมืองสะเดา (ถังกรองแบบเติมอากาศสัมผัส)		ไม่ได้เดินระบบอย่างต่อเนื่องทำให้ระบบไม่มีประสิทธิภาพ ปัจจุบันไม่มีการดำเนินระบบ
เทศบาลเมืองพัทลุง (ถังกรองแบบเติมอากาศสัมผัส)		ขาดการดูแลและซ่อมบำรุงระบบปั๊มทำให้ไม่สามารถดำเนินระบบได้ ปัจจุบันไม่มีการดำเนินระบบ
เทศบาลเมืองปากพะยูน (ถังกรองร่วมกับระบบบ่อ)		ไม่มีบุคลากรดูแลระบบทำให้ระบบล้มไม่สามารถกู้ระบบคืนได้ ปัจจุบันไม่มีการดำเนินระบบ
องค์การบริหารส่วนตำบลคลองรี (ถังกรองร่วมกับระบบบ่อ)		ขาดการเดินระบบอย่างต่อเนื่อง ทำให้ระบบไม่มีประสิทธิภาพในการบำบัด ปัจจุบันไม่มีการดำเนินระบบ

จากตารางที่ 1 และ 2 สสำรวจระบบบำบัดชุมชนแบบรวมและแบบนำร่องในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาทั้งหกแห่ง พบว่าปัจจุบันสามารถใช้งานได้จริงเพียงสองแห่งคือ ระบบบำบัดน้ำเสียเทศบาลนครหาดใหญ่และเทศบาลนครสงขลา ซึ่งพบปัญหาด้านการรวบรวมน้ำเสียได้น้อยกว่าน้ำเสียที่เกิดขึ้นจริงและระบบที่ออกแบบไว้ ส่วนระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนขนาดเล็กแบบนำร่องของเทศบาลเมืองสะเดา เทศบาลเมืองพัทลุง เทศบาลเมืองปากพะยูน และ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองรี ไม่สามารถใช้งานได้ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาสาเหตุของปัญหาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนขนาดเล็กแบบนำร่องในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2. สาเหตุของปัญหาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนขนาดเล็กแบบนำร่องในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ผู้วิจัยนำผลการดำเนินงานจากการสอบถาม แบบตรวจสอบระบบบำบัด การสำรวจ และการวิเคราะห์ตัวอย่าง มาสรุปสาเหตุของปัญหาด้านการจัดการน้ำเสียชุมชนขนาดเล็ก โดยแบ่งกลุ่มของสาเหตุปัญหาได้ 5 กลุ่ม ได้แก่ ด้านนโยบาย ด้านปริมาณและลักษณะสมบัติของน้ำเสีย ด้านระบบรวบรวมน้ำเสีย ด้านระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนแบบนำร่อง และด้านการควบคุมระบบ พร้อมทั้งใช้องค์ความรู้ทางด้านวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ประกอบในการวิเคราะห์หาสาเหตุปัญหาการจัดการน้ำเสียชุมชนขนาดเล็กในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ตารางที่ 3 สาเหตุของปัญหาการจัดการระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนขนาดเล็กในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

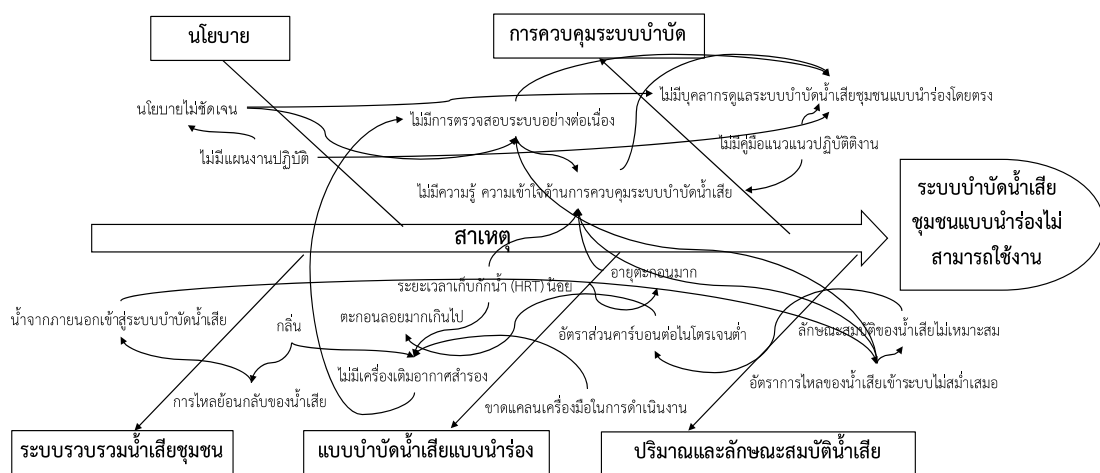
ปัญหา	การตรวจสอบ	สาเหตุ
1. นโยบาย	ทิศทางการดำเนินงานด้านการจัดการน้ำเสียสู่การปฏิบัติไม่ชัดเจนขาดปัจจัยด้านทรัพยากรต่างๆ	- นโยบายไม่ชัดเจน ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม - ไม่มีแผนงาน โครงการในการดำเนินงาน
2. ปริมาณและลักษณะสมบัติของน้ำเสีย		
2.1 อัตราการไหลของน้ำเสียเข้าระบบไม่สม่ำเสมอ	วัดอัตราการไหลของน้ำเสียในช่วงเวลาต่างๆ พบว่า ปริมาณของน้ำเสียเข้าสู่ระบบมีความแตกต่างกันมากในแต่ละช่วงเวลาและไม่มีถึงปรับเสถียร	- กิจกรรมการใช้บริการก่อให้เกิดน้ำเสียแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา - ระบบรวบรวมน้ำเสียไม่มีถึงปรับเสถียร
2.2 ลักษณะสมบัติของน้ำเสียไม่เหมาะสม	เก็บตัวอย่างวิเคราะห์ลักษณะสมบัติน้ำเสียก่อนเข้าระบบบำบัด พบว่า น้ำเสียจากอาคาร	- กิจกรรมให้บริการแต่ละประเภทก่อให้เกิด น้ำเสียที่มีสมบัติแตกต่างกัน เช่น การซัก

ปัญหา	การตรวจสอบ	สาเหตุ
	ต่างๆ มีลักษณะสมบัติไม่เหมาะสม เช่น ค่าความเป็นกรดต่างสูง ธาตุอาหารน้อย	ล้าง การใช้ห้องน้ำ เป็นต้น
3.ระบบรวบรวมน้ำเสียชุมชน		
3.1การไหลย้อนกลับของน้ำเสีย	มีน้ำซึ่งอยู่ภายในระบบรวบรวมเกิดกลิ่นจากการย่อยสลายแบบไม่ใช้ออกซิเจน มีปริมาณน้ำเสียเข้าระบบบำบัดน้อยลง	- การอุดตันภายในระบบรวบรวมน้ำเสียจากขยะทำให้มีการไหลย้อนกลับจากน้ำเสีย - การอุดตันของตะกอนหนัก
3.2 น้ำจากภายนอกเข้าสู่ระบบบำบัดน้ำเสีย	วัดระดับน้ำภายในระบบบำบัดเพิ่มขึ้น หรือ อัตราไหลเพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ ได้แก่ น้ำฝน น้ำประปาและน้ำใต้ดิน	- ระบบท่อลำเลียงน้ำประปา - ระบบรวบรวมน้ำเสียชำรุด - บริเวณรอยต่อระหว่างขอบปากบ่อกับระบบชำรุด -ระบบบำบัดชำรุด
3.3 กลิ่น	พบภายนอกอาคารบริเวณที่มีการอุดตัน มีฝ้าไขขยะจำนวนมาก	-มีสาเหตุมาจากการอุดตันและการชำรุดของระบบรวบรวมน้ำเสียและบ่อดักกลิ่น
4.ระบบบำบัดน้ำเสียแบบนำร่อง		
4.1 ปัญหาถังกรองแบบเติมอากาศสัมผัส		
4.1.1 ระยะเวลาเก็บกักน้ำ (HRT) น้อย	วัดปริมาณของตะกอนจมตัวภายในถังกรองเพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 ของปริมาณถัง และวัดอัตราการไหลมีปริมาณน้ำเสียเข้าระบบเกินค่าการออกแบบ	-ปริมาณของถังลดลงจากปริมาณตะกอนจมตัวมากเกินไป -อัตราการไหลของน้ำเสียเพิ่มขึ้น
4.1.2 ตะกอนลอยมากเกินไป	หากมีปริมาณมากเกินไปจนล้นออกมาภายนอกถัง ทำให้มีกลิ่น หากหลุดเข้าไปในถังเติมอากาศ อาจ จะ เกิด ภาวะ Shock loading ได้	-มีปริมาณของน้ำมันหรือไขมัน -เกิดก๊าซจากการย่อยสลายแบบไม่ใช้ออกซิเจนดันตะกอนให้ลอยตัวขึ้นสู่ผิวน้ำ -มีขยะลอยในระบบ
4.1.3 ไม่มีเครื่องเติมอากาศสำรอง	วัดค่าพีเอช ควรอยู่ในระหว่าง 7.6-9.1	-เกิดจากกระบวนการชักล้าง -ไม่มีบ่อกักปรับปรุงสมบัติก่อนปล่อยเข้าสู่ระบบบำบัด

ปัญหา	การตรวจสอบ	สาเหตุ
4.2 ถึงกระอะร่วมกับระบบบ่อ		
4.2.1 อายุตะกอนมาก	อายุตะกอนมีค่าเป็นอนันต์ เนื่องจากไม่สามารถวัดอายุตะกอนได้ ไม่มีการไหลออกของตะกอนจากถังแบบมีตัวกลาง เกาะติดจุลินทรีย์	-ไม่สามารถตรวจวัดค่าอายุตะกอนได้ -ควรวัดอัตราการหายใจของจุลินทรีย์โดยตรวจวัดภายในระบบปิด
4.3 น้ำทิ้ง		
4.3.1 อัตราส่วนคาร์บอนต่อไนโตรเจนต่ำ	อัตราส่วนคาร์บอนต่อไนโตรเจนต่ำ เนื่องจากปริมาณสารอินทรีย์ในรูปไนโตรเจนยังสูง ระบบสามารถบำบัดคาร์บอนได้เป็นหลัก	-ต้องมีการลดไนโตรเจนของน้ำทิ้งซึ่งอาจจะใช้ระบบพีชหรือเพิ่มปฏิกิริยาดีไนตริฟิเคชันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกำจัดไนโตรเจนในน้ำทิ้ง
5. การควบคุมระบบบำบัด		
5.1 บุคลากร		
5.1.1 ไม่มีบุคลากรดูแลระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนแบบนาร่องโดยตรง	บุคลากรส่วนใหญ่เป็นช่างหรือเจ้าหน้าที่ ขาดความรู้ ความเข้าใจในระบบบำบัดน้ำเสีย	-ขาดแคลนบุคลากร -อบรมเพิ่มเติมการดูแลระบบบำบัดน้ำเสีย
5.1.2 ไม่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการควบคุมระบบบำบัดน้ำเสีย	พบว่า ผู้ปฏิบัติไม่มีความรู้ความเข้าใจในการควบคุมระบบ หรือเรื่องที่อบรมไม่สามารถนำมาใช้กับระบบบำบัดน้ำเสียแบบนาร่อง	-มอบหมายคนไม่ตรงกับงานที่ปฏิบัติ -ไม่มีประสบการณ์หรือความเข้าใจด้านการจัดการน้ำเสียนาร่อง
5.2 เครื่องมือ อุปกรณ์		
5.2.1 ขาดแคลนเครื่องมือในการดำเนินงาน	พบว่า ไม่มีเครื่องมือ อุปกรณ์ และวัสดุในการดำเนินงาน เช่น ชุดทดสอบพารามิเตอร์ควบคุมพารามิเตอร์	-สภาพชำรุดจากการใช้งานหรือไม่รับการบำรุงรักษาที่ถูกต้องและสูญหาย -ไม่ได้มีการจัดทำแผนงาน -ชุดทดสอบพารามิเตอร์ควบคุมมีราคาแพง
5.2.2 กระบวนการดูแลระบบ	พบว่า ไม่มีคู่มือหรือแนวทางในการควบคุมระบบ ปฏิบัติงานไม่	-ไม่มีแผนงาน/โครงการในการดำเนินงาน

ปัญหา	การตรวจสอบ	สาเหตุ
	ถูกต้อง	-ไม่มีความรู้ ความเข้าใจในระบบบำบัด -ไม่มีคู่มือการปฏิบัติงาน

ดำเนินงานเก็บข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยการสอบถามและแบบตรวจสอบระบบบำบัด ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทั้งสองส่วนและนำเสนอประเด็นปัญหาที่พบโดยทั่วไปสำหรับการจัดการน้ำเสียแบบมีส่วนร่วมโดยประยุกต์ใช้วิธีแผนผังอิชิคาวะ (Ishikawa Kaoru, 1968) ได้แก่การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาการจัดลำดับความสำคัญ และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา ดังแสดงในรูปที่ 1 โดยผู้วิจัยนำเสนอสภาพปัญหาที่พบจากการเก็บข้อมูล ให้คำแนะนำด้านวิชาการทางวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม (สมาคมวิศวกรรมสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย, 2545) เพื่อประกอบในการจัดการแนวทางการจัดการน้ำเสียของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนขนาดเล็กแบบนาร่องที่เหมาะสมในตารางที่ 4

รูปที่ 1 กระบวนการค้นหาสาเหตุของปัญหาการจัดการน้ำเสียชุมชนขนาดเล็กแบบนาร่องด้วยเทคนิค Ishikawa Kaoru. (1968)

3. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหามจัดการน้ำเสียของระบบบำบัดชุมชนขนาดเล็กแบบนาร่อง

จากปัญหาในการจัดการน้ำเสียที่ไม่มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยและผู้ควบคุมและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนขนาดเล็กแบบนาร่อง ให้ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังตารางที่ 4 ตารางที่ 4 ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหามจัดการน้ำเสียระบบบำบัดชุมชนขนาดเล็กแบบนาร่อง

ปัญหา	ข้อมูลสนับสนุน	ข้อเสนอแนะ
1.ไม่มีบุคลากรดูแลระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนแบบนาร่อง	บุคลากรส่วนใหญ่เป็นช่างหรือเจ้าหน้าที่ ขาดความรู้ ความ	ควรมีแผนนโยบายแต่งตั้งบุคคลรับผิดชอบและการจัดอบรม

ปัญหา	ข้อมูลสนับสนุน	ข้อเสนอแนะ
โดยตรง	เข้าใจในระบบบำบัดน้ำเสีย	ด้านการดูแลระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
2.ไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการควบคุมระบบบำบัดน้ำเสีย	พบว่า ผู้ปฏิบัติไม่มีความรู้ความเข้าใจในการควบคุมระบบ หรือ เรื่องที่อบรมไม่สามารถนำมาใช้กับระบบบำบัดน้ำเสียแบบติดกับที่	ควรจัดให้มีการอบรม กำหนดกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ควบคุมและ ผู้ปฏิบัติ มีการประเมินผลก่อนและหลัง มีคู่มือการปฏิบัติงาน
3.ไม่มีการตรวจสอบระบบบำบัดอย่างต่อเนื่อง	การตรวจสอบระบบ การควบคุมระบบ การวิเคราะห์ พารามิเตอร์ ไม่สามารถแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าได้ เมื่อ อุปกรณ์เสียหาย ก็ไม่สามารถเดินระบบได้อย่างสมบูรณ์	ตั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น โดยมีผู้บริหาร ผู้ตรวจสอบ ผู้ควบคุม และ ผู้ปฏิบัติงาน ดำเนินการตามคู่มือแนวทางปฏิบัติงานระบบบำบัด
4.ไม่มีเครื่องเติมอากาศสำรอง	เครื่องเติมอากาศชำรุด หยุดการทำงาน ส่งผลทำให้เกิดกลิ่นและประสิทธิภาพการบำบัดลดลง	จัดให้มีการตรวจสอบและซ่อมแซมเครื่องเติมอากาศอย่างสม่ำเสมอ และระบบควบคุมการเติมอากาศแปรผันตามอัตราการไหลเข้าของน้ำเสีย

สรุป

จากการศึกษา พบว่าปัจจุบันระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสามารถใช้งานได้จริงเพียงสองแห่งคือ ระบบบำบัดน้ำเสียเทศบาลนครหาดใหญ่และเทศบาลนครสงขลา ซึ่งพบปัญหาด้านการรวบรวมน้ำเสียได้น้อยกว่าน้ำเสียที่เกิดขึ้นจริงและระบบที่ออกแบบไว้ และมีปัญหาการรวบรวมน้ำเสียและมีปริมาณน้ำฝนเจือปนผ่านรางน้ำเปิดทำให้ค่าคาร์บอนไดออกไซด์ในน้ำเสียชุมชนมีค่าต่ำกว่าก่อนเข้าระบบ ส่วนระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนขนาดเล็กแบบนาร่องของเทศบาลเมืองสะเดา เทศบาลเมืองพัทลุง เทศบาลเมืองปากพะยูน และ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองรี ไม่สามารถใช้งานได้ซึ่งสามารถสรุปปัญหาในภาพรวมของการจัดการน้ำเสียเข้าระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนขนาดเล็กแบบนาร่องในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาโดยแบ่งเป็นสองด้านคือ ด้านวิศวกรรมและด้านการจัดการ โดยแบ่งเป็นด้านนโยบายด้านปริมาณและลักษณะสมบัติของน้ำเสีย ด้านระบบรวบรวมน้ำเสีย ด้านระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนแบบนาร่อง และด้านการควบคุมระบบ โดยพบว่า ปัจจัยด้านควบคุมระบบมีความสำคัญมากที่สุด คือ ไม่มีบุคลากรดูแลระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนแบบนาร่องโดยตรง ไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการควบคุมระบบบำบัดน้ำเสีย ไม่มีการตรวจสอบระบบบำบัดอย่างต่อเนื่อง สุดท้ายคือ ไม่มีเครื่องเติมอากาศสำรอง

ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรมีการศึกษาความคุ้มค่าทางด้านเศรษฐศาสตร์เปรียบเทียบระบบบำบัดน้ำเสียแบบนำร่องกับระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนแบบรวมต่อจำนวนประชากรที่มีอยู่ในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา
- 2) ศึกษาอัตราส่วนคาร์บอนต่อไนโตรเจนที่เหมาะสมสำหรับระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสงขลาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการจัดการคุณภาพน้ำเสียชุมชนในทะเลสาบสงขลาที่เอื้อเพื่อการสำรวจและข้อมูลการดำเนินระบบงานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงบกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เลขที่ 29/2558

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). *ร่างแผนแม่บทการบริหารจัดการน้ำเสียชุมชนของประเทศ พ.ศ.2560 – 2579*. สืบค้นจาก http://www.pcd.go.th/info_serv/plan.html
- กรมควบคุมมลพิษ. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). *น้ำเสียชุมชนและระบบบำบัดน้ำเสีย*. สืบค้นจาก http://www.pcd.go.th/info_serv/water_wt.html
- กรมควบคุมมลพิษ. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2558ก). *ปริมาณน้ำเสียและปริมาณน้ำที่ระบบบำบัดน้ำเสียสามารถบำบัดได้ในแต่ละภูมิภาค ปี 2558*. สืบค้นจาก: https://www.m-society.go.th/article_attach/18962/20531.pdf
- กรมควบคุมมลพิษ. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2558ข). *สรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยปีพ.ศ. 2558*. สืบค้นจาก: http://www.pcd.go.th/Public/Publications/print_report.cfm?task=pcdreport-58final
- เทศบาลนครหาดใหญ่. (2559). *โครงการก่อสร้างระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสียรวมของเทศบาลนครหาดใหญ่และเทศบาลเมืองคลองแห*. สืบค้นจาก http://www.pcd.go.th/info_serv/pol_suc_hatyai.html
- ธงชัย พรธนะสวัสดิ์. (2544). *การกำจัดไนโตรเจนและฟอสฟอรัสทางชีวภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ: สมาคมวิศวกรรมสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทย.
- สมาคมวิศวกรรมสิ่งแวดล้อมแห่งประเทศไทยและกรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. (2545). *ตำราระบบบำบัดมลพิษน้ำ*. กรุงเทพมหานคร

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). ระบบสารสนเทศและฐานข้อมูล
เพื่อการติดตามประเมินผลระบบการจัดการน้ำเสียชุมชน. สืบค้นจาก

http://mews.onep.go.th/wwt_muni.aspx?id=90

Chislock, M. F., Doster, E., Zitomer, R. A. & Wilson, A. E. (2013). Eutrophication: Causes, Consequences, and Controls in Aquatic Ecosystems. *Nature Education Knowledge* 4(4):10. Department of Fisheries and Allied Aquacultures, Auburn University. USA.

Ishikawa, Kaoru (1968). *Guide to Quality Control*. Tokyo: JUSE

RV Thomann, and LC Linker, Contemporary issues in watershed and water quality modeling for eutrophication control: EUTROPHICATION RESEARCH. STATE-OF-THE ART: INPUTS, PROCESSES, EFFECTS MODELLING, MANAGEMENT, 1998, pp. 93-102, *Water Science & Technology [Water Sci. Technol.]*, vol. 37, no. 3

ความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน:
กรณีศึกษา ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

Collaboration in Public Services of Community Base Tourism:

A Case Study of Klongdan Waterfront Market Ra – Nod District, Songkhla Province

กมลวรรณ บุตรศรี^{1*}, ธัญรดี ทวีกาญจน์² และ นฤบาล ยมะคุปต์³

Kamonwan Bootsri^{1*}, Thunradee Taweekan² and Narueban Yamaqupta³

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³อาจารย์ประจำสาขาการจัดการธุรกิจ คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*Email: kbs.bew@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาสภาพการณ์ของความร่วมมือและบริบทพื้นที่ในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2.ศึกษาระดับความไว้วางใจ ระดับการสื่อสาร และระดับความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 3.ศึกษาอิทธิพลของความไว้วางใจ และการสื่อสาร ที่มีต่อความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการวิจัยเชิงผสมผสานวิธีการ (Mixed Method) จากการสัมภาษณ์และเก็บแบบสอบถามจากสมาชิกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่องค์กรบริหารส่วนตำบลคลองแดน ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน องค์กรสาธารณประโยชน์ และผู้ประกอบการเอกชน ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และเก็บแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงอ้างอิง สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) จากโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ SPSS for Windows Version 16.0 ในการประมวลผลและนำเสนอข้อมูล ผลการศึกษาพบว่าสภาพการณ์ของความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ด้านการวางแผน การดำเนินงานร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากร และการติดตามและประเมินผลแทบจะไม่มีความร่วมมือเกิดขึ้น หรือมีความร่วมมือกันน้อยมากตัวแปรความไว้วางใจในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 ตัวแปรการสื่อสารอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 และตัวแปรด้านความร่วมมืออยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.60 จาก การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามด้วยด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ความไว้วางใจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการ

ท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (Beta =.534) และการสื่อสารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Beta =.354) ตามลำดับ กล่าวคือ ผู้ที่ให้ความไว้วางใจสูงจะเป็นผู้ที่มีแนวโน้มให้ความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนสูง

คำสำคัญ: ความร่วมมือ, การจัดบริการสาธารณะ, องค์กรสาธารณประโยชน์

ABSTRACT

The study on Collaboration in Public Services of Community Based Tourism: A Case Study of Klongdan Waterfront Market Ra – Nod District, Songkhla Province aims to 1. Study the conditions of collaboration and context of public services of community base tourism. 2. Study measure the reliability level of communication and level of collaboration in public services of community base tourism And 3. Study the influence of reliability and communication on the collaboration in public services of community base tourism by Mixed Methods Research using Exploratory Sequential Design. The study is conducted in two phases: qualitative study from entering the survey area, research documents, and interview 15 informants. Then, quantitative study is conducted by collecting a total of 94 questionnaires from all the respondents. They made up of both public and civil society, such Klongdan Sub-District Administrative Organization, Klongdan Buddhist Lifestyle Community **Public & Civil Society Organizations** and private entrepreneurs. The research instrument are a semi-structured interview and questionnaires, descriptive statistics data analysis, inferential statistics including percentage, mean, standard deviation, correlation coefficient, skewness, kurtosis, correlation coefficient and multiple regression analysis. The collaboration in the area of public services of community base tourism, planning and decision making, collaboration of the Sub-district Administrative Organization and the , Klongdan Buddhist Lifestyle Community **Public & Civil Society Organizations** and private entrepreneurs, presently is hardly occurred, and the collaboration is relatively fragile. Moreover, collaboration in resource allocation is reduced and there is hardly collaboration in follow up and evaluation. The overall level of reliability in collaboration in the area of public services of community based tourism is low to moderate. The highest average values is resource allocation, the second highest is joint collaboration. The lowest average value is follow up and evaluation, respectively. The overall level of communication on the collaboration in public services of community base tourism is low.

Keywords: Collaboration, Public Services, Civil Society Organizations

บทนำ

การพัฒนาาระบบราชการของประเทศไทยที่ผ่านมา ภายหลังจากปฏิรูประบบราชการเมื่อปี พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 มาตรา 3/1 แสดงให้เห็นถึงการบริหารราชการอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำภารกิจของรัฐตามวิถีของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย มีการกำหนดแผนการพัฒนา ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ที่นำไปสู่การปฏิบัติทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารได้อย่างเป็นรูปธรรม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ได้กำหนดกรอบทิศทางในการพัฒนาประเทศโดยการใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นตัวนำ มีการกำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน (Collaboration) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2559) การมุ่งเน้นผลงานและการเปลี่ยนบทบาทจากผู้บริหารมาเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ การปฏิรูประบบราชการ โดยการบริการสาธารณะนั้นจะต้องมุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีผลสัมฤทธิ์เป็นตัวชี้วัด (ธนวัฒน์ พิมลจินดา, 2554; เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2556) มีสาระสำคัญ คือ การมุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมและสร้างความร่วมมือให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม สร้างความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น และความร่วมแรงร่วมใจ เป็นกลไกทำให้เกิดการบริหารของหน่วยงานภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน กระบวนการทำงานรูปแบบใหม่ได้รับความสนใจจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยคำแนะนำ ข้อเสนอแนะ และการตรวจสอบจากประชาชนถือเป็นนวัตกรรมใหม่ที่ส่งผลต่อการพัฒนาการทางการบริหารและการสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น อันเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน เพื่อสนอง อารังไว้ซึ่งทรัพยากรให้มีความพร้อมรองรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคตได้

ดังนั้นหน่วยงานของภาครัฐที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน และสามารถดึงเอาความได้เปรียบทางทรัพยากรในท้องถิ่นของตนมาใช้ในการสร้างมูลค่า และรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นคือ องค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากภารกิจกรมใด ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้นย่อมมีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นสาธารณูปโภค สาธารณูปการ รวมไปถึงการสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีอาชีพ มีรายได้เสริมจากการนำเอาทรัพยากรที่เป็นต้นทุนทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งภูมิปัญญาเก่าก่อให้เกิดประโยชน์ เผยแพร่วัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในพื้นที่ให้คงอยู่ พัฒนาพื้นที่ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว อันนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มร่วมกัน (Creating Shared Value: CSV) หากแต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการโดยไม่มีเป้าหมาย ก็มีโอกาสจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ต้องการตามเป้าหมายนั้น การนำเอาทรัพยากรมาใช้โดยไม่รู้คุณค่าก็อาจก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมที่ตามมาอย่างไม่สามารถฟื้นฟูรักษาได้ ทั้งนี้การไม่ตระหนักถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ การรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ และไม่เห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างอนุรักษ์ (พันธุ์ทิพย์ อธิปัญญาพงษ์, 2543) ทั้งนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความไว้วางใจ และความ

ร่วมมือระหว่างภาคประชาสังคมในท้องถิ่นกับภาครัฐ ที่สามารถดำเนินการพัฒนา หรือดำเนินกิจกรรมใดๆ ให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่ต้องการโดยสอดคล้องกับทรัพยากรทางการบริหารและศักยภาพของชุมชน พื้นที่ที่ต้องการพัฒนา แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด และระดับประเทศ โดยการดำเนินการนั้น จะอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้เชี่ยวชาญทางด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับภารกิจที่ต้องการจะดำเนินการให้ลุล่วง เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสาธารณะและการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การสำรวจพื้นที่โดยเบื้องต้นจากการสังเกตการณ์ และการสอบถามข้อมูลเบื้องต้นจากกลุ่มผู้นำชุมชน และบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ความร่วมมือในการจัดทำบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยว ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติงาน การตรวจสอบจากชุมชน ผู้วิจัยพบว่าชุมชนมีโอกาสมากกว่านี้หากได้รับการสนับสนุนจากกระบวนการทำงานของหน่วยงานรัฐอย่างเต็มประสิทธิภาพ รวมถึงการทำความเข้าใจร่วมกับแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กร ปัจจุบันมีหน่วยงานเพียงบางส่วนให้ความสนใจในความเป็นชุมชนวิถีพุทธคลองแดนที่มีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม วิถีชีวิต และประเพณีจึงเสนอการให้ความร่วมมือในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้กับชุมชน พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะที่สามารถถอดบทเรียนและศึกษากระบวนการดำเนินงานของรัฐ และชุมชนได้ จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษา ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงในด้านการจัดการท่องเที่ยวและการันตีด้วยรางวัลจากการเป็นชุมชนท่องเที่ยวอย่างมากมาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของความร่วมมือและบริบทพื้นที่ในการการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. เพื่อศึกษาระดับความไว้วางใจ ระดับการสื่อสาร และระดับความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความไว้วางใจ และการสื่อสาร ที่มีต่อความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สมมติฐานการวิจัย

1. ความไว้วางใจมีอิทธิพลต่อความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนดจังหวัดสงขลา
2. การสื่อสารมีอิทธิพลต่อความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนดจังหวัดสงขลา

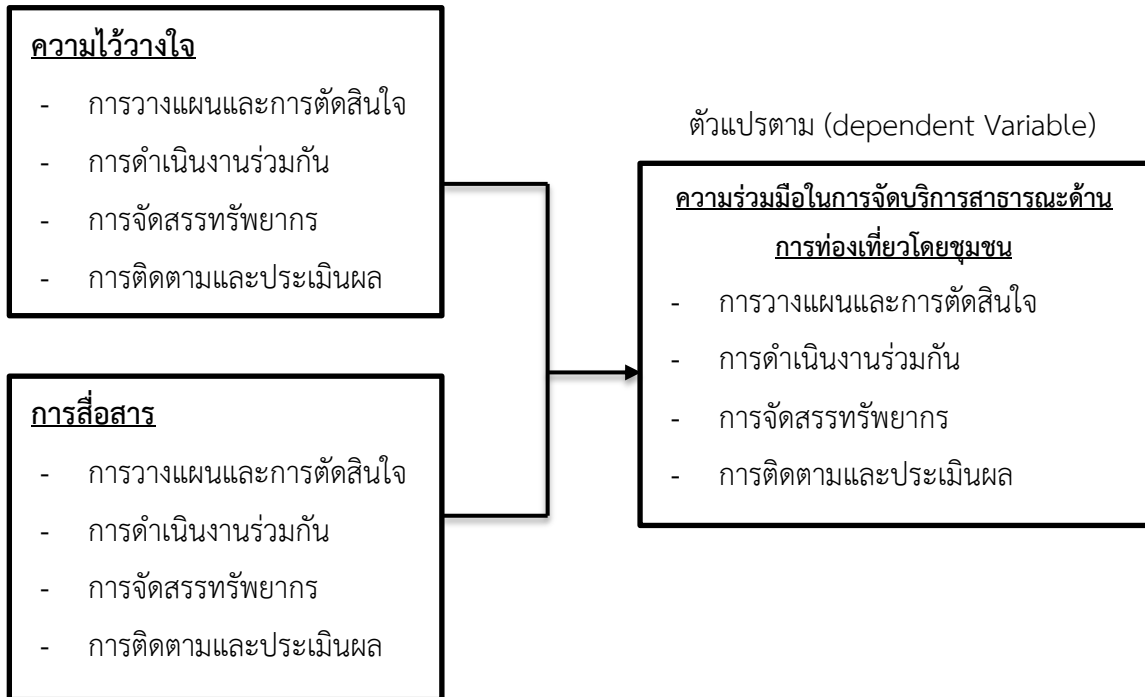
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิด

การบริการสาธารณะแนวใหม่เป็นการให้บริการแก่สาธารณะโดยตอบสนองความต้องการของส่วนรวมอย่างแท้จริง เปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อสังคม สอดคล้องกับหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นถึงความสำคัญและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง การเพิ่มความยืดหยุ่นในโครงสร้างการบริหารราชการอันเนื่องมาจากกระแสการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ให้มีความสอดคล้องกับปัจจุบันและเน้นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อผลสัมฤทธิ์อันเป็นประโยชน์สุขแก่ประชาชน มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อสังคม ยุติธรรม โปร่งใสในการปฏิบัติงาน

ความคาดหวังในการดำเนินงานในระบบราชการเป็นพื้นฐานสำคัญของความร่วมมือ จากผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อมุ่งหมายให้ประสบความสำเร็จจากการดำเนินการ เหตุนี้จึงมีวิธีการประเมินผลการปฏิบัติงานที่จะเป็นในการตรวจสอบประสิทธิภาพการทำงานร่วมกัน (Behrens, 2014) การบริหารราชการแบบร่วมมือกัน ระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกัน (Collaboration) หรือการอภิบาลผ่านความร่วมมือ หมายถึง การบริหารราชการที่มีผู้แทนจากภาครัฐโดยตรงเพียงหนึ่งคนหรือมากกว่า ผู้แทนที่ไม่ใช่ตัวแทนจากหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร (NPOs) เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์ประชุมที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ และมีกระบวนการตัดสินใจตกลงร่วมกันอย่างเป็นฉันทามติ สนับสนุนซึ่งกันและกันและ ความสมัครใจ เพื่อให้เกิดความรอบคอบในการกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับการนำนโยบายไปปฏิบัติหรือการบริหารกิจการสาธารณะ ตลอดจนการส่งมอบบริการสาธารณะอันเป็นภารกิจหนึ่งของรัฐ (สถาพร เริงธรรม และอภิชัย พันธเสน, 2553) สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากองค์กรภาครัฐและภาคประชาสังคมทำงานร่วมกัน (O'Flynn, 2009) การบริหารราชการแบบร่วมมือเป็นการส่งเสริมการให้ความเชื่อมั่นไว้วางใจ และลดความขัดแย้ง ดึงศักยภาพที่มีความโดดเด่นจากภาคส่วนต่าง ๆ บริหารงานอย่างมีคุณภาพ เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และยังเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการปรับปรุงการให้บริการสาธารณะได้ (Entwistle & Martin, 2005; Bryson, Crosby & Stone, 2006)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable)

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Method) โดยใช้แบบแผนเชิงสำรวจ (Exploratory Sequential Design) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยทำการศึกษาเป็น 2 ระยะ ได้แก่ การศึกษาเชิงคุณภาพจากการเข้าสู่พื้นที่สำรวจข้อมูล ค้นคว้าเอกสาร สอบถามผู้เชี่ยวชาญ และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คน จากนั้นทำการศึกษาเชิงปริมาณจากการเก็บแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 94 ชุดจากสมาชิกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดจากนั้น วิเคราะห์ประมวลผล แล้วจึงนำผลการวิจัยสรุปตีความร่วมกัน

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) สำหรับผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาเชิงคุณภาพ มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ 1) ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐระดับผู้บริหารองค์กร จำนวน 4 คน 2) ผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติการ จำนวน 2 คน 3) ผู้ให้ข้อมูลภาคประชาสังคมระดับผู้นำองค์กร จำนวน 4 คน 5) ตัวแทนจากผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 15 คน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative research) ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเก็บแบบสอบถามจาก บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลคลองแดน

ทั้งหมด จำนวน 48 คน สมาชิกชุมชนวิถีพุทธคลองแดนองค์กรสาธารณะประโยชน์ทั้งหมด จำนวน 39 คน และผู้ประกอบการเอกชน ได้แก่ เจ้าของตลาดนัดชุมชน เจ้าของรีสอร์ตในชุมชน เจ้าของปั้มน้ำมัน และเจ้าของร้านค้าชุมชน จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น 94 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการจดบันทึกในแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และจากการบันทึกเสียงมาวิเคราะห์เพื่อแยกข้อมูลออกเป็นประเด็นในแต่ละด้าน ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการณ์ของความร่วมมือและบริบทพื้นที่ในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการตีความตามหลักการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตสภาพแวดล้อมนำมาใช้เป็นข้อมูลเสริมเพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองแดน ชุมชนวิถีพุทธคลองแดน องค์กรสาธารณะประโยชน์ และผู้ประกอบการเอกชน นำมาเป็นข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 3 โดยการนำคำตอบที่ได้รับจากแบบสอบถามในแต่ละชุดมาแปลงเป็นตัวเลข รหัสข้อมูล จากนั้นบันทึกรหัสข้อมูลดังกล่าวประมวลผลค่าสถิติที่ต้องการโดยใช้สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) และสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐาน ความไว้วางใจและการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนใช้โดยโปรแกรมการคำนวณค่าสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ SPSS for Windows Version 16.0

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 สภาพการณ์ของความร่วมมือและบริบทพื้นที่ในการการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 94 คน พิจารณาสภาพการณ์ของความร่วมมือเป็นรายด้าน ผู้วิจัยพบว่า ด้านความร่วมมือด้านการวางแผนและการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงานร่วมกัน ด้านการจัดสรรทรัพยากร และ ด้านการติดตามและประเมินผล แทบจะไม่มีความร่วมมือ เหตุเพราะแต่ละภาคส่วนดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่ด้วยตนเอง เมื่อพิจารณาสภาพการณ์ของความร่วมมือเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวางแผนและการตัดสินใจ ความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลและองค์กรสาธารณะประโยชน์ จากเดิมมีการจัดทำแผนงานโครงการ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการพัฒนาตลาดริมน้ำคลองแดนโดยองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้จัด แต่เนื่องด้วยเหตุมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำองค์กรเปลี่ยนแปลงนโยบายและแผนการพัฒนาจึงทำให้การสนับสนุน ส่งเสริมการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดความไม่คล่องตัว ในขณะที่เดียวกันชุมชนดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

อย่างต่อเนื่อง เพื่อความคล่องตัวในการดำเนินกิจกรรมจึงการจัดตั้งเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์นั้น ได้รับสิทธิตามกฎหมายในเรื่องของการบริหารจัดการโดยเปรียบเสมือนองค์การองค์การหนึ่ง ทำให้มีการบริหารจัดการได้คล่องตัวความร่วมมือด้านการวางแผนและการตัดสินใจในปัจจุบันจึงแทบจะไม่เกิดขึ้น

ด้านการดำเนินงานร่วมกัน การดำเนินงานร่วมกันค่อนข้างเปราะบางเพราะองค์การบริหารจัดการ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเข้ามาเป็นจำนวนมาก

ด้านการจัดสรรทรัพยากร เนื่องจากพื้นที่ตลาดริมน้ำคลองแดนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการโดยชุมชนให้แก่ชุมชนท่องเที่ยวอื่น เป็นเหตุให้มีหน่วยงานจากภายนอก ทั้งที่เป็นหน่วยงานราชการและเอกชนให้ความสนใจและสนับสนุนส่งเสริม ทางด้านทรัพยากรต่าง ๆ การจัดการท่องเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดนจึงสามารถเติบโตและพัฒนาได้ด้วยความร่วมมือจากสมาชิกและผู้ที่มีความสนใจให้การสนับสนุน องค์กรบริหารส่วนตำบลในฐานะองค์กรส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ดูแล ให้การสนับสนุน พื้นที่ จึงถูกลดบทบาทลงเนื่องจากการดำเนินการจัดบริการสาธารณะภายใต้ความรับผิดชอบที่มีหลายมิติ ทำให้เกิดความล่าช้าในขั้นตอนหรือกระบวนการบริหารจัดการให้ทันท่วงที

ด้านการติดตามและประเมินผล แทบจะไม่มีความร่วมมือด้านการติดตามและประเมินผล เหตุเพราะแต่ละภาคส่วนดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่ด้วยตนเองและมีการจัดคณะทำงานทำการประเมินของตนเอง ความร่วมมือด้านการติดตามและประเมินผลจึงแทบจะไม่มี และจากผลการศึกษาระดับความไว้วางใจ

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความไว้วางใจ ระดับการสื่อสาร และระดับความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า ความไว้วางใจในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 ตัวแปรด้านการสื่อสารอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 และตัวแปรด้านความร่วมมืออยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.60 ปัจจัยด้านความไว้วางใจในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับน้อยไปจนถึงปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ การจัดสรรทรัพยากร (\bar{X} = 2.64) รองลงมาได้แก่การดำเนินงานร่วมกัน (\bar{X} = 2.63) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ การติดตามและประเมินผล (\bar{X} = 2.57) ตามลำดับ ปัจจัยด้านการสื่อสารในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ การวางแผนและการตัดสินใจ (\bar{X} = 2.59) และการดำเนินงานร่วมกัน (\bar{X} = 2.59) มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมาได้แก่การจัดสรรทรัพยากร (\bar{X} = 2.57) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่การติดตามและประเมินผล (\bar{X} = 2.43) ตามลำดับ และปัจจัยด้านความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไป

หาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่การจัดสรรทรัพยากร ($\bar{X} = 2.64$) รองลงมาได้แก่ การวางแผน และการตัดสินใจ และการดำเนินงานร่วมกัน ($\bar{X} = 2.63$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่การติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 2.51$) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ คือความไว้วางใจ และการสื่อสาร กับตัวแปรตามคือ ความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) พบว่า ความไว้วางใจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (Beta = .534) และการสื่อสารมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Beta = .354) ตามลำดับ

สรุป

สภาพการณ์ของความร่วมมือและบริบทพื้นที่ในการการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษา ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา เมื่อพิจารณาสภาพการณ์ของความร่วมมือเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความร่วมมือด้านการวางแผนและการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงานร่วมกัน ด้านการจัดสรรทรัพยากร และด้านการติดตามและประเมินผล แทบจะไม่มีความร่วมมือ เหตุเพราะแต่ละภาคส่วนดำเนินการบริหารจัดการพื้นที่ด้วยตนเอง

ระดับการสื่อสาร และระดับความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า ตัวแปรความไว้วางใจในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลาดริมน้ำคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ตัวแปรด้านการสื่อสารอยู่ในระดับน้อย และตัวแปรด้านความร่วมมืออยู่ในระดับน้อย

นอกจากนั้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ คือความไว้วางใจ และการสื่อสาร กับตัวแปรตามคือ ความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้วิจัยพบว่า ผู้ที่มีความไว้วางใจในการวางแผน การดำเนินงานร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากร และการติดตามและประเมินผลสูง จะเป็นผู้ที่มีแนวโน้มให้ความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนสูง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Jennifer Elizabeth Behrens (2014) ที่ศึกษาเรื่อง ความเป็นผู้นำในความร่วมมือการบริหารราชการ: ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำและผลการดำเนินงานร่วมกันของผู้บริหารฝ่ายบริการในพื้นที่ท้องถิ่น และสอดคล้องกับการศึกษาของ ฉัตรพล มณีกุล (2014) ศึกษาเรื่อง ความไว้วางใจของผู้ส่งออกอาหารไทยที่มีผลต่อความผูกพัน และความร่วมมือในการบริการบริหารจัดการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่าความไว้วางใจในตัวผู้นำมีความสัมพันธ์กับความร่วมมือ และยังมี ความสอดคล้องกับ Clark (2002) ที่ศึกษาเรื่อง องค์ประกอบของความร่วมมือระหว่างภาครัฐ – เอกชน ที่ก่อตั้งโรงเรียนใหม่ในรัฐแคลิฟอร์เนีย ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของภาคีความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และเอกชนอย่างมีนัยสำคัญคือความร่วมมือ และนักวิชาการอีกท่านคือ Fernandez (2004)

ศึกษาเรื่อง อธิบายถึงประสิทธิผลของการทำข้อตกลง: การวิเคราะห์เชิงประจักษ์ของการทำสัญญาเพื่อให้บริการระหว่างหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีนัยสำคัญ มีความไว้วางใจเป็นองค์ประกอบหนึ่ง ในขณะที่ วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ (2558) ที่ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการสาธารณะ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และความไว้วางใจของประชาชน ที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า การตอบสนองต่อความต้องการบริการสาธารณะ การส่งเสริมการมีส่วนร่วม หรือการสร้าง ความไว้วางใจให้แก่ประชาชนมีข้อจำกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิฑูรย์ ทองฉิม และศศิวิมล สุขบท (2549) ศึกษาเรื่อง แนวคิดการจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ ที่พบว่า จะต้องอาศัยโดยการมุ่งเน้นการก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่สำคัญ รวมไปถึงการการเข้าใจรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งต้องอาศัยแนวทาง ซึ่งมีความร่วมมือในด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลเป็นองค์ประกอบ

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาพบว่า สภาพการณ์ของความร่วมมือและบริบทพื้นที่ในการการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนปัจจุบันมีความร่วมมือกันค่อนข้างน้อย การให้บริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่วนใหญ่เป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน น้ำ ไฟฟ้า ถนนหนทาง ส่วนความร่วมมือด้านอื่น ๆ อาทิ การวางแผนและการตัดสินใจการดำเนินงานร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากร และการติดตามและประเมินผลมีน้อยมาก ควรจะต้องจัดให้มีเวทีสำหรับการได้พูดคุยทำความเข้าใจทัศนคติแนวทางการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาสังคมในพื้นที่มากขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน

2. จากการศึกษาพบว่า ระดับความไว้วางใจ ระดับการสื่อสาร และระดับความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาพรวม โดยประกอบด้วยประเด็นหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนและการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงานร่วมกัน ด้านการจัดสรรทรัพยากร และด้านการติดตามและประเมินผล เมื่อนำมาพิจารณาปัจจัยการสื่อสารจะเห็นได้ว่า การสื่อสารต่อระดับความร่วมมืออยู่ในระดับที่น้อยในทุกด้าน รองลงมาเป็นเรื่องของความไว้วางใจ หากได้มีการสื่อสารระหว่างกันมากขึ้น ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ของความร่วมมืออาจลดลง เนื่องจากการสื่อสารทำให้เกิดความเข้าใจและความไว้วางใจในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

3. จากการศึกษาพบว่า อิทธิพลของ ความไว้วางใจ และการสื่อสาร ที่มีต่อความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในด้านความไว้วางใจในการวางแผน ทำให้เกิดความร่วมมือในการวางแผนและการตัดสินใจ นอกจากนั้นยังส่งผลต่อความร่วมมือในการดำเนินงานร่วมกัน อีกทั้งการสื่อสารด้านการติดตามและประเมินผล จะก่อให้เกิดความร่วมมือด้านการติดตามและประเมินผล และที่สำคัญอย่างยิ่งคือการสื่อสารในด้านการดำเนินงานร่วมกันอย่าง การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากผู้นำองค์กร/ชุมชน หนังสือที่เป็นลายลักษณ์อักษร เสียงตามสาย หรือจากสมาชิก/เจ้าหน้าที่อบต.เกี่ยวกับบริการ

ดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ที่จัดทำขึ้นในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน การนำข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาพิจารณาร่วมกัน การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากผู้นำองค์กร/ชุมชน หนังสือที่เป็นลายลักษณ์อักษร เสียงตามสาย หรือจากสมาชิก/เจ้าหน้าที่อบต. เกี่ยวกับการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือ ได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้นำองค์กร/ชุมชน หนังสือที่เป็นลายลักษณ์อักษร เสียงตามสาย หรือจากสมาชิก/เจ้าหน้าที่อบต. เกี่ยวกับการประสานงานกับองค์กร/ชุมชนของตนเองให้เข้าร่วมในการจัดบริการสาธารณะด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน หากได้รับการสื่อสารประสานงานระหว่างกันมากขึ้น ก็จะทำให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากร และการติดตามและประเมินผล ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันพัฒนาพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิมโดยเป็นความร่วมมือจากต่างภาคส่วนแต่มีจุดร่วมคือพื้นที่ที่เป็นเจ้าของร่วมกัน

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ธัญรดี ทวีกาญจน์ ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.นราวดี บัวขวัญ ประธานสอภวิทยานิพนธ์ และกรรมสอภวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.นฤบาล ยมะคุปต์ ที่ให้ความกรุณาในการชี้แนะ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ของงาน ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธณพรธณธานี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพงศ์ เกริกสกุล อาจารย์ ดร.ธนวิศ สุวรรณวงศ์ และ อาจารย์ พูนศักดิ์ เงินหมื่น ผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบและให้คำแนะนำในกระบวนการดำเนินงาน การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ตลอดจนการวิเคราะห์ผลจนเสร็จสมบูรณ์ และขอขอบคุณคณะกรรมการชุมชนวิถีพุทธคลองแดน องค์กรสาธารณประโยชน์ และบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลาทุกคน ที่ให้ความร่วมมือในการให้การสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดีรวมถึงผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีได้เอื้อยามไว้ ณ ที่นี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับความผิดพลาดไว้แต่เพียงผู้เดียว

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรพล มณีกุล. (2557). ความไว้วางใจของผู้ส่งออกอาหารไทยที่มีผลต่อความผูกพันและ ความร่วมมือในการบริการรับจัดการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ. *จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์*. สืบค้นจาก. <https://www.tci-thaijo.org/index.php/CBSReview/article/view/3884>.
- ชนวัฒน์ พิมลจินดา. (2554). *สัมมนาว่าด้วยการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*. ม.ป.ท.
- ประทาน คงฤทธิศึกษากร. (2539). การพัฒนาคนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมือง. *วารสารรัฐศาสตร์*. 44(2): 18-24.
- พันธ์ทิพย์ อธิปัญญาพงษ์ . (2543). *บทบาทของภาคเอกชนในการส่งเสริมจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยว อย่างอนุรักษ์ กรณีศึกษา สมาคมไทยท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และผจญภัย*. กรุงเทพมหานคร: ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.

- พิฑูรย์ ทองฉิม และศศิวิมล สุขบท. (2549). *การจัดการด้านความร่วมมือการท่องเที่ยวโดยชุมชน เกาะลันตา จังหวัดกระบี่*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. (2556). *การจัดการภาครัฐแนวใหม่*. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- สถาพร เรืองธรรม และอภิชัย พันธเสน. (2553). การประยุกต์ใช้แนวคิดการอภิบาลผ่านความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามการคอร์รัปชัน. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*. 8(2). (พฤษภาคม - สิงหาคม).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2557). *ความหมายการมีส่วนร่วมฯ*. สืบค้นจาก.
<https://www.opdc.go.th/uploads/files/2556/yutasadtext.pdf>
- Bryson, J.M., B.C. Crosby and M. Middleton Stone. 2006. The Design and Implementation of Cross-Sector Collaborations: Propositions from the Literature. *Public Administration Review*, 66: 44–55.
- Clark, R. D. (2002). *Components of Selected Public-Private Partnerships to Build New Schools in California*. La Verne: University of La Verne.
- Entwistle, T. and S. Martin. 2005. From Competition to Collaboration in Public Service Delivery: A New Agenda for Research. *Public Administration*, 3(1): 233–242.
- Fernandez, S. (2004). *Explaining Contracting Effectiveness: An Empirical Analysis of Contracting for Service among Local Government*. Atlanta: University of Georgia.
- Horwath, J., & Morrison, T. (2007). *Collaboration, integration and change in children's services: Critical issues and key ingredients*. Child Abuse & Neglect.
- Janine O’Flynn. 2009. The Cult of Collaboration in Public Policy. *The Australian Journal of Public Administration*, 68: 112–116.
- Jennifer Behrens. (2014). *Leadership in collaborative governance: Understanding the relationship of leadership and collaborative performance of Local Departments of Social Services executives*. PhD, Public Policy and Administration. Virginia: Virginia Commonwealth University Richmond.

กลุ่มวัฒนธรรมกับการแก้ไขความขัดแย้ง

ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา

The Democratic Citizenship of Populations in Songkhla Province

หมัดเพาซี รุบามา^{1*} จิตกริ บุญโชติ¹ นพวัลภ์ มงคลศรี¹ และ สุกรี บุญเทพ²

¹ภาควิชาการบริหารจัดการท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

²ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

* E-mail: Madpouzee@hu.ac.th (corresponding author)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วัดระดับความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา 2) เปรียบเทียบความแตกต่างความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยระหว่างประชาชนจังหวัดสงขลา ตามเขตการเลือกตั้ง โดยใช้แบบวัดความเป็นพลเมืองเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากประชาชนจังหวัดสงขลา จำนวน 800 คน จาก 2 เขตการเลือกตั้ง เก็บข้อมูลจากตัวแทนเขตการเลือกตั้งละ 400 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ผลการศึกษา พบว่า

1) ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลาภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.83 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.57 โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนในจังหวัดสงขลา มีความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ด้านให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรมสูงที่สุด รองลงมา ด้านให้ความสำคัญกับชุมชนของตน และด้านให้ความสำคัญกับอิสรภาพในการรับรู้ข่าวสารที่ก้าวหน้าและทันสมัย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01, 3.79 และ 3.70 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.58, 0.63 และ 0.69 ตามลำดับ

2) ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลาตามเขตการเลือกตั้งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเขตการเลือกตั้งที่ 1²⁸ มีความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยสูงกว่า เขตการเลือกตั้งที่ 2²⁹ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.59 และค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.55 ตามลำดับ) ผู้วิจัยจึงทดสอบโดยการพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ความเป็นพลเมือง, ระบอบประชาธิปไตย, จังหวัดสงขลา , เขตการเลือกตั้ง

²⁸ ควนเนียง

²⁹ สิงหนคร

ABSTRACT

There are two objectives of this research 1) to measure democratic citizenship of Songkhla people 2) to compare democratic citizenship among Songkhla people according to electoral districts. By using the citizen model, 800 people from the two constituencies from Songkhla province. Data from 400 Election Commissioners were collected by simple random sampling.

1) The Citizen citizenship in Songkhla Province is very high. The mean was 3.85. The standard deviation was 0.54. The people in Songkhla are democratic citizens. The emphasis is on the highest culture, followed by the importance of the community. And the importance of freedom of information is progressive and modern. The mean was 3.99, 3.84 and 3.71, and the standard deviation was 0.58, 0.59 and 0.62, respectively.

2) The Democratic citizenship of Songkhla province by electoral region was statistically significant at the 0.05 level. The first polling area was higher democratic citizenship. Election area 2 (mean = 4.07, standard deviation = 0.48 and mean = 3.62, standard deviation = 0.50, respectively). All aspects were statistically significant at the 0.05 level.

Keywords: Citizenship, Democracy, Songkhla Province, Electoral district

บทนำ

ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นระบอบการปกครองรูปแบบหนึ่ง ที่ให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมหรือเสียงของประชาชน โดยใช้อำนาจนี้ผ่านทางองค์กรทางการเมืองต่างๆ ที่มนุษย์ได้ตกลงกันด้วยความสมัครใจ ทำสัญญากันเพื่อก่อตั้งรัฐ ให้ทำหน้าที่รักษาสีทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ (John Locke อ้างใน บุษอรียีหะ, 2559) โดยยึดหลักในการปกครองด้วยความเสมอภาค เสรีภาพและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยถือว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน เพราะอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง(การบริหารอำนาจรัฐ)นั้นมาจากเสียงข้างมากของปวงชนที่เป็นพลเมืองประเทศ ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย คุณค่าของระบอบประชาธิปไตยที่มีต่อบุคคล โดยระบอบนี้มองว่าบุคคลมีสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน โดยการที่คนจะมีเสรีภาพได้อย่างแท้จริง ก็จะต้องไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้อื่น เพราะประชาธิปไตยเป็นรูปแบบของการปกครองที่ยึดถือว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และประชาชนเป็นผู้ปกครองตนเอง ดังวาทะของอดีตนายกรัฐมนตรีสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ที่กล่าวไว้ว่า “ประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” การที่ประชาชนจะปกครองตนเองได้จะต้องมีเสรีภาพอย่างแท้จริง สังคมใดที่ประกอบไปด้วยบุคคลที่มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย จึงจะได้ชื่อว่าเป็นสังคมที่มีคุณค่า และเป็นสังคมที่น่าอยู่อาศัย

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะไร้เสถียรภาพ หากบุคคลหรือสมาชิกที่เป็นพลเมืองของสังคมขาดแบบแผนของความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมที่เป็นประชาธิปไตย สอดคล้องกับบทความเรื่อง การวัดความเป็นพลเมือง (Measuring Citizenship) ของถวิลวดี บุรีกุล และรัชชวดี แสงมเหษณ์ (2555) ที่นำเสนอไว้ว่าความเป็นพลเมือง (Citizenship) เป็นคำที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญแต่ประชาชนจะต้องเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยด้วย การดำเนินวิถีชีวิตของคนในสังคมที่เอื้อต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอาจประกอบด้วย 3 ด้านดังนี้ คือ ด้านวิถีวัฒนธรรมในการใช้ชีวิตของคนในชุมชน ด้านการให้ความสำคัญกับชุมชนของตน และด้านการให้ความสำคัญกับอธิปไตย ความก้าวหน้าและทันสมัยของคนในชุมชน

ด้วยปัจจุบันสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากสังคมชนบทเปลี่ยนผ่านเป็นสังคมเมือง เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม เข้าสู่ยุคแห่งเทคโนโลยีไอที ที่ให้ความสำคัญกับความทันสมัยของคนในชุมชน เพราะการขยายตัวของเมืองเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้บรรทัดฐานของสังคมเปลี่ยนไป พฤติกรรมของคนไร้ระเบียบวินัยขาดจิตสำนึกมากขึ้นก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) รวมทั้งความไม่เป็นระเบียบของคนในสังคม เป็นปัญหาและ

อุปสรรคต่อการพัฒนาของประเทศ เพราะในปัจจุบันเป็นยุคแห่งการแข่งขันกันเพื่อการขับเคลื่อนเข้าสู่สังคมแห่งประสิทธิภาพ ประชาชนในสังคมจึงจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมามองเห็นได้ว่า นับจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ เรื่อยมา ในกรอบแนวคิดของยุทธศาสตร์จะยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมให้ความสำคัญต่อการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันไป ทั้งนี้ประชาชนจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้ จะต้องคำนึงถึงสถานภาพ บทบาท สิทธิ และหน้าที่ในการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีสอดคล้องกับวาทะที่เกี่ยวกับประชาธิปไตยของท่านพุทธทาสภิกขุ (พระธรรมโกศาจารย์) วาทะหนึ่งว่า “ประชาธิปไตยผลประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ มิใช่ประชาชนเป็นใหญ่ ประชาชนเป็นใหญ่ถ้าประชาชนเลว ประเทศก็ฉิบหาย” ดังนั้นการที่บุคคลจะเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมได้นั้น จึงต้องตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ต้องปฏิบัติและมุ่งมั่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับหลักธรรม วัฒนธรรมประเพณี และรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ รวมทั้งบทบาททางสังคมที่ตนดำรงอยู่ ด้วยการเป็นพลเมืองดีที่เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นประชาชนจึงมีความสำคัญอย่างมากในระบอบประชาธิปไตย

พลเมืองที่ดีมีคุณลักษณะที่สำคัญในวิถีชีวิตประชาธิปไตย ก็คือเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักศีลธรรมและคุณธรรมของศาสนา มีหลักการทางประชาธิปไตยในการดำรงชีวิตปฏิบัติตนตามกฎหมาย ดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมและประเทศชาติตามหลักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ดังนั้นหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นหลักการสำคัญที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมได้ และการที่ประชาชนปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของสังคมย่อมส่งผลต่อประเทศ คือ สังคมและประเทศมีการพัฒนา สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ และสมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

สังคมประชาธิปไตยที่ดีไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจรวมไปถึงการขาดซึ่งความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่และความสำคัญของการเป็นพลเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้คณะผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของประชาชนที่เป็นพลเมืองของประเทศว่า ประชาชนทุกคนมีส่วนในการช่วยให้ประเทศเกิดการขับเคลื่อนและพัฒนาไปได้ คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความเป็นพลเมืองของประชาชนจังหวัดสงขลาเพื่อเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ 2 เขตการเลือกตั้ง ว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในจังหวัดสงขลาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวัดระดับความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยระหว่างประชาชนจังหวัดสงขลาตามเขตการเลือกตั้ง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชน กลุ่มจังหวัดสงขลา-สตูล เป็นการศึกษาเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองระหว่างประชาชนในจังหวัดสงขลา กับจังหวัดสตูล เพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุง และสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้แก่ประชาชนแต่ละพื้นที่ โดยการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 เป็นการสำรวจความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชน กลุ่มจังหวัดสงขลา-สตูล ว่ามีความเหมือนหรือต่างกันหรือไม่อย่างไร และในระยะที่ 2 เป็นการนำหลักสูตรการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นตามลักษณะความเป็นพลเมืองที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่มาใช้พัฒนาและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนในพื้นที่ แต่การนำเสนอในงานวิจัยชิ้นนี้จะนำเสนอเพียงการศึกษาในระยะแรกที่เป็นการศึกษาสำรวจความเป็นพลเมืองของจังหวัดสงขลาเท่านั้น โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการทำวิจัย และนำเสนอตามเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้

1. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นพลเมือง (Citizenship) เป็นการแสดงถึงรายละเอียดในส่วนของความหมายของพลเมือง จริยธรรมแบบพลเมือง และการวัดความเป็นพลเมืองที่อยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมแบบพลเมือง

2. แนวความคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ (Normative Citizenship) เป็นการแสดงถึงรายละเอียดในส่วนของแนวคิดด้านลักษณะของความเป็นพลเมืองของประชาชน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะความเป็นพลเมืองของประชาชน พบว่า คุณลักษณะของการเป็นพลเมืองที่ดีสามารถจำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรม ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับชุมชนของตน และความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับอิสรภาพในการรับรู้ข่าวสารที่ก้าวหน้า และทันสมัย สอดคล้องกับงานวิจัยของถวิลวดี บุรีกุล (2555) ที่ได้ศึกษาคุณสมบัติของการเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์หรือที่ควรจะเป็น (Normative Citizenship) ของประชาชนในประเทศไทย สามารถจำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรม เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นต้น 2. ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับชุมชนของตน เช่น การยอมเสียสละเวลาทำงานเพื่อส่วนรวม และการมีส่วนร่วมกับชุมชน 3. ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับอิสรภาพในการรับรู้ข่าวสารที่ก้าวหน้า และทันสมัย เช่น มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง มีการติดตามผลและวิเคราะห์การทำงานเชิงนโยบายของภาครัฐ และสามารถวิเคราะห์ หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาตามแนวทางของถวิลวดี บุรีกุล (2555) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 2.1 ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรม เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมของพลเมืองที่ต้องให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และการปฏิบัติตามกฎหมาย

- 2.1.1 การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

การใช้สิทธิ์เลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ (Referendum) เป็นการให้สัตยาบันในการมอบ

สิทธิของตนเองให้กับตัวแทนซึ่งเป็นกระบวนการที่นำมาเสริม “ทฤษฎีตัวแทนประชาชน” ในเรื่อง การร่าง รัฐธรรมนูญ สนธิสัญญา ข้อตกลงระหว่างประเทศ และกฎหมายหรือกิจการของท้องถิ่น เป็นต้น

ความสำคัญของการเลือกตั้ง คือการเลือกผู้แทนที่จะเข้ามาปกครองและสามารถสร้างความชอบธรรมให้แก่สังคมส่วนรวมได้ เพื่อช่วยลดความตึงเครียด ความขัดแย้งทางการเมืองประกอบกับการสร้างบูรณาการทางการเมืองโดยการระดมการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากประชาชน

หลักการสำคัญของการเลือกตั้งคือ ต้องเป็นการเลือกตั้งที่อิสระและมีการแข่งขันอย่างเสรี อาจจะมีหน่วยงานกลางที่คอยควบคุมไม่ให้เกิดการเลือกตั้งที่มีความสกปรกในการลงคะแนนเสียง โดยการให้ความเสมอภาค (one man one vote) และการลงคะแนนเสียงในที่ลับตามกำหนดเวลาและเป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งในประเทศไทยมีคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ซึ่งคนที่ได้รับการเลือกตั้งจะเป็นผู้ที่ได้เสียงข้างมากจากประชาชนและผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจะมีเวลาในการดำรงตำแหน่งจำกัดตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น ใน 4 ปี หรือ 5 ปี เป็นต้น

การเลือกตั้ง เป็นกระบวนการทางการเมืองที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยการออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเพื่อทำหน้าที่ในสภาและในรัฐบาล สอดคล้องทฤษฎีสัญญาประชาคม (The Social Contract Theory) เป็นแนวคิดหนึ่งที่สำคัญเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ที่ยอมตกลงกันกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมาด้วยกัน เพื่อเป็นวิถีวัฒนธรรมร่วมกันที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติ ซึ่งมีนักคิดที่สำคัญดังนี้

Thomas Hobbs (1588-1679 AD. อ้างใน บุษอริ ยีหมะ, 2559) กล่าวว่า มนุษย์มีสิทธิตามกฎธรรมชาติ (Natural Law) กฎธรรมชาติสามารถเข้าใจได้โดยการใช้เหตุผล แต่ในสังคมมนุษย์คนที่เข้มแข็งกดขี่คนที่อ่อนแอ ทำให้ชีวิตเต็มไปด้วยความวุ่นวาย โหดร้าย เพื่อให้สังคมมนุษย์มีสันติ มนุษย์จึงยอมมอบสิทธิที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้กับองค์อธิปัตย์ ให้มีอำนาจสิทธิขาดในการปกครองรัฐ

John Locke (1632-1704 AD. อ้างใน บุษอริ ยีหมะ, 2559) กล่าวว่า มนุษย์มีเหตุผล สภาทามธรรมชาติของมนุษย์มีแต่สันติสุข แต่เพื่อหาหลักประกัน แก้ปัญหา ข้อขัดแย้ง มนุษย์ได้ตกลงกันด้วยความสมัครใจเป็นเอกฉันท์ ทำสัญญาเพื่อก่อตั้งรัฐขึ้น เพื่อให้รัฐทำหน้าที่รักษาสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ (ชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สิน)

Jean Jacques Rousseau (1712-1778 AD. อ้างใน บุษอริ ยีหมะ, 2559) กล่าวว่า สภาทามธรรมชาติไม่น่าอยู่ มนุษย์จึงตกลงกันเป็นเอกฉันท์ที่จะก่อตั้งชุมชนทางสังคม Social Community และอำนาจอธิปไตยมีอยู่ในมนุษย์ทุกรูปทุกนาม เมื่อนมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นหมู่ จนเกิดสังคมขึ้นก็ได้สัญญา ก่อพันธะผูกพันกันโดยชัดเจนว่า จะมอบอำนาจที่ตนมีอยู่ให้กับสังคมร่วมกัน เรียกว่า สัญญาประชาคม ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และเป็นผู้อยู่ใต้อำนาจอธิปไตยที่มอบไว้แก่สังคม

จากแนวคิดทั้งสาม ทฤษฎีสัญญาประชาคมจึงหมายถึง การที่ปัจเจกชนทุกคนยอมยกสิทธิตามธรรมชาติ ให้แก่องค์อธิปัตย์ Sovereign ซึ่งองค์อธิปัตย์จะต้องสนองตอบต่อเจตจำนงทั่วไป (General Will) ของชุมชน อำนาจอธิปไตยเป็นของชุมชนและอยู่ที่ชุมชน

เพราะฉะนั้นจึงสามารถสรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

1. รัฐมีที่กำเนิดมาจากมนุษย์ หรือมนุษย์เป็นผู้สร้างรัฐ
2. การสร้างรัฐนี้มนุษย์มีเจตนาที่แน่นอน
3. มนุษย์ร่วมกันทำสัญญาระหว่างกันเป็นผลทำให้เกิดรัฐ
4. สัญญานี้มีผลผูกพัน มนุษย์คู่สัญญา
5. รัฐและรัฐบาลเกิดขึ้นจากสัญญา
6. รัฐและรัฐบาลจะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ร่วมทำสัญญาคือประชาชน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ค.ศ.1948) ที่กำหนดว่า “เจตจำนงของประชาชนย่อมเป็นมูลฐานแห่งอำนาจรัฐบาลของผู้ปกครอง เจตจำนงดังกล่าวต้องแสดงออกโดยการเลือกตั้งอันสุจริต”

ดังนั้นการเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรมที่มนุษย์ทุกคนจะยินยอมยกสิทธิของตนเองให้กับผู้ปกครองรัฐโดยผ่านการเลือกตั้งโดยสุจริตเท่านั้น

2.1.2 การปฏิบัติตามกฎหมาย

ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจำเป็นต้องรู้และเข้าใจในเรื่องของอำนาจอธิปไตยของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยว่ามีขอบเขตอย่างไร อำนาจที่ตนเองมีและอำนาจที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนจึงเป็น authority ในทางกฎหมายมหาชน อำนาจคือ สิทธิหรือความสามารถอันยิ่งใหญ่ที่จะบังคับเอาแก่ผู้อื่นได้ อำนาจอธิปไตยจึงเป็นอำนาจที่แสดงถึงความเป็นเจ้าของประเทศ

แนวคิดและความหมายของอำนาจอธิปไตย

รากฐานของรัฐคือ อำนาจและอำนาจเกิดจากความยินยอมเชื่อฟังของประชาชน แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยจะอิงกับพระเจ้า ธรรมชาติ และชาติ ในแต่ละรัฐต้องมีอำนาจหนึ่งที่อยู่นเหนือองค์กรต่างๆ คืออำนาจอธิปไตย และเรียกผู้ที่มีและใช้อำนาจนี้ว่า องค์อธิปัตย์

คำว่าอำนาจอธิปไตย หมายถึง เหนือกว่า อำนาจอธิปไตยเป็นที่มาของอำนาจรัฐซึ่งสมบูรณ์สูงสุด ยั่งยืน ถาวรและแบ่งแยกไม่ได้

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตย

ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจสูงสุดเป็นของพระเจ้า

ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจสูงสุดเป็นของกษัตริย์

ทฤษฎีว่าด้วยอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน

ความคิดเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยของคนไทย คนไทยเชื่อในเรื่องของกรรม นิยติกรรมนิยม และการปกครองของกษัตริย์ช่วยให้มนุษย์พ้นจากสภาพอนาธิปไตยโดยเน้นผู้ปกครองเป็นศูนย์กลางของสังคม และยังเชื่อว่าผู้ปกครองมีเทวบุภาพและพุทธบุภาพ “อำนาจเด็ดขาด ที่มี คุณธรรม”

วิธีการใช้อำนาจอภิปไตยของประชาชน

อำนาจอภิปไตยไม่ใช่หลักกฎหมาย แต่เป็นหลักการปกครอง ซึ่งมีนักวิชาการที่มีชื่อเสียงมากได้กล่าวถึงวิธีการใช้อำนาจอภิปไตยของประชาชนได้แก่ Montesquieu ในหนังสือชื่อ Spirit of Law ที่ได้เสนอไว้ว่า “...เป็นที่รู้กันโดยทั่วไปแล้วว่า คนทุกคนที่มีอำนาจย่อมหลงระเหิงใช้อำนาจเกินกว่าที่ควรต่อเมื่อพบอุปสรรคขัดขวาง เมื่อนั้นจึงจะหยุดยั้งลง อย่าว่าแต่อะไรเลย แม้แต่คุณธรรมก็ยังมีขอบเขตจำกัด...” และได้เสนอหลักการในทุกรัฐว่าควรมีอำนาจอยู่สามอย่างด้วยกันคือ 1) อำนาจนิติบัญญัติ เป็นอำนาจเกี่ยวกับการวางระเบียบบังคับทั่วไปของรัฐ และเป็นอำนาจในการตรากฎหมาย 2) อำนาจปฏิบัติการ เป็นอำนาจในการใช้หรือบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย เรียกว่าอำนาจบริหารซึ่งขึ้นอยู่กับกฎหมายมหาชน และ 3) อำนาจในการวินิจฉัยบรรดคดี หรืออำนาจตุลาการ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองและให้หลักประกันกับราษฎร อำนาจเหล่านี้หากมีการก้าวก่ายกันก็จะนำไปสู่การเผด็จการได้โดยง่าย ถ้าแยกกัน ค้านกัน ก็จะเสี่ยงต่อการถูกใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมน้อยลง

ทฤษฎีการครอบงำ

Antonio Gramsci (1891-1937 อ้างถึงใน วัชรพล พุทธรักษา, 2551) มองว่าประวัติศาสตร์ของมนุษย์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นประวัติศาสตร์ของความขัดแย้งทางความคิด ซึ่งนำไปสู่การต่อสู้ทางความคิดระหว่างคนกลุ่มต่างๆ เพราะคนกลุ่มต่างๆ พยายามที่จะยึดยึดความคิดของกลุ่มตนให้กับคนกลุ่มอื่นๆ โดยกระบวนการทางการเมืองและสังคม โดยความคิดของเขาตั้งอยู่บนฐานคิดของมาร์กซิสต์เกี่ยวกับโครงสร้างทางสังคม และการถ่ายทอดอุดมการณ์ของชนชั้นนำผู้เป็นเจ้าของทุนและปัจจัยการผลิต โดยมาร์กซิสต์ได้แบ่ง “ระดับ” (levels) ของโครงสร้างทางสังคมออกเป็น 2 ระดับ คือ โครงสร้างส่วนบน (Superstructure) หรือโครงสร้างในระดับการเมือง-กฎหมาย และโครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) หรือเศรษฐกิจ ซึ่งเขามองว่าโครงสร้างส่วนบนกับส่วนล่างต้องมีความสมดุลกัน ต่างส่วนต่างกำหนดปัจจัยซึ่งกันและกัน แต่อย่างไรก็ตาม ในความคิดของมาร์กซิสต์แบบดั้งเดิมนั้นกลับมีความเห็นว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจหรือโครงสร้างส่วนล่างเป็นตัวกำหนดปัจจัยทางการเมืองและกฎหมายหรือโครงสร้างส่วนบน

แนวคิดเรื่อง Hegemony เสนอว่า การที่สังคมทุกวันนี้ยังคงสามารถดำรงอยู่ได้ต้องมีการสืบทอดค่านิยมและความคิดโดยอาศัยกลไกของสังคม ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ กลไกด้านการปราบปราม (Repressive Apparatus) เช่น กฎหมาย ตำรวจ การลงโทษ และกลไกด้านอุดมการณ์ (Ideological Apparatus) เช่น โรงเรียน ครอบครัว ศาสนา การกล่อมเกลாத่างสังคมและการเมือง ซึ่งต้องมีการผลิตซ้ำ (reproduce) ทางความคิด ค่านิยม และความเชื่อถ่ายทอดส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่น ระหว่างกลไกทั้งสอง Gramsci ให้ความสำคัญกับกลไกด้านอุดมการณ์เป็นหลัก เพราะเป็นกลไกที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพทำงานอยู่ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน มีลักษณะเป็นไม้ نرمมากกว่าไม้แข็งและทำให้ผู้คนสามารถยอมรับได้อย่างยินยอมพร้อมใจ (consent) การ Hegemony จะไม่ใช่กำลังกดบังคับด้วยความรุนแรง แต่จะใช้การโน้มน้าวกล่อมเกล่าให้ยินยอมพร้อมใจ เมื่อความคิดนั้นกลายเป็นความคิด ค่านิยมหลักของสังคมแล้ว ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็จะกลายเป็นคนผิดปกติ แปลกประหลาด และแปลกแยกจากสังคม

ดังนั้น การใช้อำนาจของประชาชนและผู้ปกครองก็เป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติตามกฎหมาย ที่เป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยที่ปราศจากอำนาจครอบงำจากผู้ปกครอง

2.2 ความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับชุมชนของตน เป็นการศึกษานโยบายและทฤษฎีเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองที่ต้องให้ความสำคัญกับชุมชนของตน โดยการยอมเสียสละเวลาทำงานเพื่อส่วนรวม และการมีส่วนร่วมกับชุมชน

2.2.1 เสียสละเวลาทำงานเพื่อส่วนรวม

การทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นการทำงานของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งหนึ่ง มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีศรัทธา ความเชื่อ เชื้อชาติ การงาน หรือมีความรู้สึกนึกคิด ความสนใจที่คล้ายคลึงกัน มีการเกื้อกูลการเป็นอยู่ร่วมกัน (Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (1994, p.233) ดังนั้น การทำงานเสียสละเพื่อส่วนรวมจึงจำเป็นต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทางสังคมของบุคคลไปจนกระทั่งระดับสังคม ในการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์เราต้องมีการติดต่อสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกันสอดคล้องกับ ทฤษฎีปวิวรรตนิยมหรือทฤษฎีแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) ของ โฮเมนส์ ที่เป็นหลักทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยาที่สามารถนำแนวความคิดไปใช้ได้กับความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลที่มีการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์เราและต้องมีผู้เสียสละการทำงานเพื่อส่วนรวม โดยต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน โฮเมนส์ (George Homans) จึงพัฒนาทฤษฎีการแลกเปลี่ยนจากการทดลองของสกินเนอร์ (B.F. Skinner) ที่ได้ทดลองแสดงพฤติกรรมของนกพิราบโดยวางเงื่อนไขการให้รางวัล คือ เมล็ดข้าว ถ้านกพิราบไปจิกที่ปุ่มอื่นก็จะได้รับการลงโทษโดยจะมีกระแสไฟฟ้าดูดอ่อน ๆ จนเกิดความเจ็บปวด และระคายเคือง ต่อไปนกพิราบก็เกิดการเรียนรู้ต่อพฤติกรรมของตนและจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ตนเองได้ประโยชน์ คือ จิกปุ่มที่ตัวมันจะได้เมล็ดข้าวกิน เมื่อมันต้องการอาหาร

โฮเมนส์ จึงเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งไม่แตกต่างจากสัตว์อื่น คือคนเราจะคบหาสมาคมกันอย่างใกล้ชิดหรือขึ้นอยู่กับการสนองตอบความต้องการและทำประโยชน์ช่วยเหลือกันมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับความต้องการและผลประโยชน์ ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนที่อยู่ร่วมกัน ในด้านเศรษฐกิจการสูญเสียประโยชน์ได้รับรางวัลและการได้กำไรเป็นความรู้สึกสำนึกพื้นฐานในการคบหาสมาคม การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี การให้บริการแก่อีกฝ่ายหนึ่งก็ดี คนเราก็จะแสดงพฤติกรรมต่อผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ตนเองได้รับประโยชน์มากที่สุดถึงจะสูญเสียอะไรไปแล้ว ผลตอบแทนก็คือรางวัลหรือกำไรจำนวนมากจากผู้อื่นเป็นการสนองตอบ

นักทฤษฎีการแลกเปลี่ยนอีกคนหนึ่ง คือ เบล่า (Peter M. Blau) ได้ย้ำถึงสิ่งที่จะได้รับการตอบแทนเป็นสิ่งกระตุ้นให้คนเราคบหาสมาคมกัน นอกจากการแลกเปลี่ยนในระดับปัจเจกชนแล้ว เบล่า ยังได้ขยายถึงการกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การจัดสร้างที่พักผู้โดยสารของผู้สมครในสมัยเลือกตั้ง เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นการแลกเปลี่ยนที่กว้างออกไปในระดับสังคมด้วย (Johnson, 1981 : 362) การ

ที่ผู้เลือกตั้งบางส่วนไปเลือกผู้แทน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับทรัพย์สินกับทรัพย์สินผลประโยชน์ ความยกย่อง ความสะดวกสบาย หรือตำแหน่งหน้าที่ที่คาดว่าจะได้รับ ส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งก็ใช้เงินบ้าง ผลประโยชน์บ้าง การยกย่องนับถือว่าเป็นกลุ่มเดียวกันบ้างหรือตำแหน่งหน้าที่บ้างให้แก่ผู้สนับสนุน ลงคะแนนให้แก่ตนเป็นการแลกเปลี่ยนกับคะแนนเสียงที่ตนได้รับ

โฮเมนส์ ได้สรุปทฤษฎีการแลกเปลี่ยนว่ามีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ถ้าอดีตมีสถานการณ์กระตุ้นเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นเหตุให้การกระทำของบุคคลได้รับรางวัลแล้ว และหากมีสถานการณ์กระตุ้นทำนองเดียวกันขึ้นในปัจจุบันอีก บุคคลนั้นก็จะทำอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับในอดีตอีก

2. ภายในระยะเวลาจำกัดระยะหนึ่ง หากการกระทำของบุคคลเป็นประโยชน์กับอีกบุคคลหนึ่ง มากเพียงใด ผู้ได้รับประโยชน์ก็จะแสดงพฤติกรรมบ่อยขึ้นเพียงนั้น

3. ยิ่งการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลเป็นประโยชน์ต่อบุคคลอีกคนหนึ่งมากเพียงใด เขาก็จะกระทำกิจกรรมที่ได้รับประโยชน์นั้นบ่อยเพียงนั้น

4. ยิ่งบุคคลหนึ่งได้รับการกระทำอันเป็นประโยชน์จากอีกบุคคลหนึ่งบ่อยมากเพียงใด บุคคลนั้นจะยิ่งรู้สึกว่าการกระทำนั้นมีค่าลดน้อยลงเพียงนั้น

5. ยิ่งบุคคลหนึ่งมีความรู้สึก ว่า กฎเกณฑ์การแลกเปลี่ยนไม่ยุติธรรมแก่เขามากขึ้นเพียงใด เขาก็จะแสดงการโกรธมากขึ้นเพียงนั้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2540: 100-104)

จากแนวคิดและทฤษฎีดังกล่าว จะเห็นได้ว่าบุคคลใด บุคคลหนึ่งที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันแล้ว ยินยอมเสียสละเวลาทำงานเพื่อส่วนรวมย่อมต้องมีเหตุผลและแรงจูงใจ ฉะนั้นการที่จะให้บุคคลใด บุคคลหนึ่งยอมเสียสละเพื่อส่วนรวมจึงเป็นไปได้ยากหากไม่มีสิ่งจูงใจหรือได้รับผลกระทบโดยตรง ดังนั้นการเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน บุคคลต้องยอมเสียสละเพื่อส่วน เพื่อต่อรองกับหน่วยงานของรัฐเพราะประชาชนคือผู้มีส่วนได้เสียกับหน่วยงานของรัฐโดยตรง

2.2.2 การมีส่วนร่วมกับชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับชุมชนมีหลายมิติทั้งทางการเมือง การบริหารปกครอง การพัฒนาและการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข่านและแม็คนิเวน (Khan and Mcniven, 1984, อ้างถึงใน เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2555) นิยามเอาไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในกระบวนการของรัฐบาลโดยผ่านวิธีการที่มีโครงสร้างและกระบวนการที่ยอมรับกัน

แลงตัน (Langton, 1978, อ้างถึงใน เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2555) อธิบายคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ประกอบด้วยคำ 2 คำ คำหนึ่งได้แก่ “การมีส่วนร่วม” (participation) ซึ่งหมายความตรงตัวว่าหมายถึง “เข้าไปมีส่วนร่วม” (take part) ส่วนอีกคำหนึ่ง คือ “ประชาชนหรือพลเมือง” (citizen) ซึ่ง

ความหมายตรงตัวว่าหมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองหรืออาศัยอยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย (a legal inhabitant) แลงตันวิเคราะห์ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ต้องมีคุณลักษณะ 3 อย่างประกอบกัน ได้แก่ 1. กิจกรรม (activities) 2. รัฐบาล (government) และ 3. บุคคล (persons) และในที่สุด แลงตัน นิยามการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือพลเมืองว่าหมายถึง “กิจกรรมที่มีเป้าหมาย ซึ่งประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับหน่วยการเมืองที่เขาอาศัยอยู่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย”

ดาย (Dye, 1997 : 317) อธิบายว่า ตามอุดมคติแล้วการปกครองในระบอบประชาธิปไตยปรารถนาให้พลเมืองมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐบาลอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะผู้ออกเสียงเลือกตั้ง นักกิจกรรม สมาคม สมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ ผู้ปฏิบัติงาน และผู้สมัครรับเลือกตั้ง แม้ว่าในความเป็นจริงอาจหาคนมีส่วนร่วมเช่นนั้นได้ยาก แต่นักชุมชนนิยมยกย่องคุณค่าของการมีส่วนร่วมของพลเมืองทางตรง และเห็นว่าการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการออกเสียง แต่ต้องมีส่วนร่วมเป็นกลุ่มและประชุมกันทำงานกับชุมชนเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน นักชุมชนนิยมเห็นว่า ชุมชนต้องพูดคุยกันเรื่องของตนเอง โดยการประชุมแบบเผชิญหน้า เรียนรู้จากกันและกันกลายเป็นคนที่มีความอดทนต่อทรรศนะที่แตกต่างสร้างมิตรภาพและหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ในสหรัฐอเมริกา นักชุมชนนิยมเรียกร้องให้มีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) เพื่อเป็นวิธีการแสวงหาความหมายในชีวิตตามหลักที่ท็อกเกอวิลล์ (Tocqueville) ยกย่องการประชุมเมือง (town meetings) และการมีจิตอาสา (volunteerism)

คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ (2545, อ้างถึงใน ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2553 : 285) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมี 6 ชั้น เรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

1. การให้ข้อมูล
2. การเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน
3. การปรึกษาหารือ
4. การวางแผนร่วมกัน
5. การร่วมปฏิบัติ
6. การควบคุมโดยประชาชน

น่าสังเกตว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นอีกแบบหนึ่งนั่นคือ เป็นการพัฒนาของระบอบประชาธิปไตยที่เน้นการเลือกตั้งไปสู่การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังจะเห็นได้จากการใช้คำว่า “การให้ข้อมูล” (รัฐให้ข้อมูล ไม่ใช่ประชาชนขอทราบข้อมูล) “การเปิดรับฟังความคิดเห็น” (รัฐจัดเวทีให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ไม่ใช่ประชาชนยอมมีสิทธิ์แสดงความคิดเห็นหรือขอออกความคิดเห็น) ฯลฯ

2.3 ความเป็นพลเมืองที่ให้ความกำกับอิสรภาพในการรับรู้ข่าวสารที่ก้าวหน้า และทันสมัยเป็นการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับความมีอิสรภาพในการรับรู้ข่าวสารที่ก้าวหน้าและทันสมัย โดยพลเมืองจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง มีการติดตามผลและวิเคราะห์การทำงานเชิงนโยบายของภาครัฐ และสามารถวิเคราะห์ หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้

2.3.1 มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

การมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบอบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนสามารถเป็นพลเมืองที่ดีและสามารถรับรู้การทำงานของภาครัฐ รู้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง โดยหลักในการเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนจำเป็นต้องรู้เรื่อง รูปแบบการปกครองประชาธิปไตยแบบผู้แทน รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาว่ามีลักษณะอย่างไร หลักการจัดระเบียบราชการแผ่นดิน หลักการกระจายอำนาจ

2.3.2 การติดตาม และวิเคราะห์การทำงานเชิงนโยบายของภาครัฐ

การติดตาม และการวิเคราะห์การทำงานเชิงนโยบายของภาครัฐ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับอิสระในการรับรู้ข่าวสารที่ก้าวหน้าและทันสมัย โดย Ira Sharkansky (1970, อ้างถึงใน สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2551) ได้นิยามนโยบายสาธารณะไว้ว่า นโยบายสาธารณะ คือ กิจกรรมที่กระทำโดยรัฐบาลซึ่งครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของรัฐบาล อาทิเช่น การจัดการศึกษา การจัดสวัสดิการ รวมทั้งข้อกำหนด และระเบียบในการควบคุม และกำกับการดำเนินกิจกรรมของปัจเจกบุคคล และนิติบุคคลทั้งหมด ตลอดจนการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ

การกำหนดนโยบายหนึ่งๆ ขึ้นมา ย่อมต้องเป็นนโยบายที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อฝ่ายต่างๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนี้

1. ฝ่ายข้าราชการ นโยบายสาธารณะจะเป็นตัวกำหนดแนวทางการดำเนินงานภายในหน่วยงาน เมื่อรัฐบาลกำหนด นโยบายขึ้นมาแล้ว ข้าราชการจะเป็นผู้นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ
2. ฝ่ายรัฐบาล มีความสำคัญในแง่ เป็นผู้กำหนดนโยบาย ในด้านต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน
3. ฝ่ายประชาชน ภาคประชาชนถือเป็นผู้ได้รับผลกระทบในเชิงนโยบาย รวมถึงภาคประชาชนสามารถเข้ามาติดตามและตรวจสอบการทำงานของนโยบายภาครัฐ ได้ตามกระบวนการตามระบอบประชาธิปไตย

ทฤษฎีการวิเคราะห์นโยบาย

ความหมายของการวิเคราะห์นโยบาย Thomas R. Dye (อ้างถึงใน สมบัติ อารังธัญวงศ์) กล่าวว่า การวิเคราะห์นโยบายเป็นการวิเคราะห์ปัญหาของสังคมที่เป็นวิทยาศาสตร์ และสอดคล้องกับความเป็นจริง ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีการวิเคราะห์นโยบายส่วนใหญ่ จึงสนใจที่จะพัฒนาการอธิบายที่เหมาะสมมากกว่า การเสนอแนะทางเลือกในการตัดสินใจ ต่อปัญหา นโยบายที่กำลังเผชิญอยู่ Dye กล่าวว่า การวิเคราะห์นโยบายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอธิบาย (Explanation) มากกว่าการเสนอแนะ (Prescription) เป็นการแสวงหาอย่างจริงจังถึงสาเหตุและผลของนโยบาย โดยใช้ระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ และการวิเคราะห์นโยบายเป็นความพยายามที่จะพัฒนาและทดสอบข้อเสนอทั่วไปเกี่ยวกับสาเหตุ และผลของนโยบาย

James E. Anderson (1975:8) เห็นว่าการวิเคราะห์นโยบายเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบ (Examination) และการพรรณนาสาเหตุและผลของนโยบาย โดยทำการวิเคราะห์การก่อรูป (Policy Formation) เนื้อหา (Policy Content) และผลกระทบ (Policy impact) ของนโยบายเฉพาะเรื่อง ทฤษฎีการประเมินผลนโยบายสาธารณะ

การประเมินผลนโยบายมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์นโยบายเนื่องจากเป็นเทคนิคที่ใช้หลัก เหตุผลและเป็นระบบ ดังที่กล่าวไว้แล้ว ในเรื่องของการวิเคราะห์นโยบาย

2.3.3 สามารถวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

ความเป็นพลเมือง (Citizenship) คือ รากฐานสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองของ ประชาธิปไตย ที่ต้องเริ่มตนเองฐานพลเมืองที่มีความสัมพันธ์กับรัฐและมีบทบาทตระหนักถึงสิทธิและ บทบาทหน้าที่ทางการเมือง และเป็นภาครัฐเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นทาง เมืองไม่ว่าจะเป็นกรณีประชาสังคม ประชาคมติ เป็นต้น โดยก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างเห็นได้ชัด

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากร

การศึกษาการความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนจังหวัดสงขลา ประชากรที่ต้องการศึกษาในครั้งนี้ คือ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป) รวมทั้งสิ้น จำนวน 981,666 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 1,381,852 คน โดยแบ่งพื้นที่ศึกษาตามลักษณะการ แบ่งเขตการเลือกตั้ง แบ่งออกเป็น 8 เขต มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (อ้างอิงข้อมูลจาก www.songkhla.go.th/detail/2982) เขตที่ 1 ประกอบด้วย อำเภอเมืองสงขลา เขตที่ 2 ประกอบด้วย อำเภอหาดใหญ่ (เฉพาะเทศบาลนครหาดใหญ่ เทศบาลเมืองคลองแหและตำบลคลองอู่ตะเภา) เขต 3 ประกอบด้วย อำเภอหาดใหญ่ (เฉพาะเทศบาลตำบลคูเต่า ตำบลฉลุง ตำบลทุ่งใหญ่ ตำบลท่าข้าม เทศบาลตำบลน้ำน้อย เทศบาลเมืองควนลัง ตำบลทุ่งตำเสา และและเทศบาลเมืองคอหงส์ และอำเภอนา หม่อม) เขตที่ 4 ประกอบด้วย อำเภอรโนด อำเภอกะแสสินธุ์ อำเภอสทิงพระ และอำเภอสิงหนคร (เฉพาะตำบลม่วงงาม ตำบลบางเขียด เทศบาลตำบลชะแล้ ตำบลวัดขนุน และตำบลรำแดง) เขตที่ 5 ประกอบด้วย อำเภอสิงหนคร (เฉพาะตำบลปากกรอ ตำบลป่าขาด ตำบลท่าบง ตำบลชิงโค และเทศบาล เมืองสิงหนคร) อำเภอกวนเนียง อำเภอบางกล่ำ และอำเภอรัตนภูมิ เขตที่ 6 ประกอบด้วย อำเภอหาดใหญ่ (เฉพาะตำบลพะตง เทศบาลตำบลพะตง เทศบาลตำบลบ้านไร่ และเทศบาลเมืองบ้านพรุ) อำเภอคลอง หอยโข่ง และอำเภอสะเดา (ยกเว้นตำบลสำนักแต้ว และเทศบาลตำบลสำนักขาม) เขตที่ 7 ประกอบด้วย อำเภอนาทวี อำเภอสะบ้าย้อย และอำเภอสะเดา (เฉพาะตำบลสำนักแต้วและเทศบาลตำบลสำนักขาม) เขตที่ 8 ประกอบด้วย อำเภอจะนะ และอำเภอเทพา

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณ (Toro Yamane, 1973) ได้ประชากรตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มอย่างง่าย โดยแบ่งเป็นตัวแทนของประชากรในจังหวัดสงขลา จากจำนวน 8 เขตการเลือกตั้ง ให้เหลือ 2 เขตการเลือกตั้งด้วยวิธีการจับสลาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample random sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก ผลลัพธ์ที่ได้คือ ตัวแทนจากเขตเลือกตั้ง เขตที่ 4 ได้แก่ อำเภอสิงหนคร และ เขตที่ 5 ได้แก่ อำเภอควนเนียง โดยเก็บข้อมูลเขตการเลือกตั้งละ 400 คน

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้รวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้ ส่วนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนที่ 2 ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยเลือกอธิบายตามวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อวัดระดับความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยระหว่างประชาชนจังหวัดสงขลาตามเขตการเลือกตั้ง

วัตถุประสงค์ 1 ระดับความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวัดระดับความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ของประชาชนจังหวัดสงขลา พบว่า ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.83 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) เท่ากับ 0.56

เมื่อพิจารณาเป็นรายเขตการเลือกตั้ง พบว่า เขตเลือกตั้งที่ 1 มีความเป็นพลเมืองทั้ง 3 ด้านสูงกว่า เขตเลือกตั้งที่ 2 โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.88 (SD.) เท่ากับ 0.57, และ 3.77 (SD.) เท่ากับ 0.55 ตามลำดับ ทั้งนี้แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) รายด้านได้ดังนี้

1. ด้านความเป็นพลเมืองกับวิถีวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 4.05 (SD. เท่ากับ .59) และ 3.97 (SD. เท่ากับ .55) ตามลำดับ
2. ด้านความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับชุมชนของตน มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.84 (SD. เท่ากับ .65) และ 3.73 (SD. เท่ากับ .59) ตามลำดับ
3. ด้านความเป็นพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับอิสรภาพในการรับรู้ข่าวสารที่ก้าวหน้าและทันสมัย มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.77 (SD. เท่ากับ .71) และ 3.62 (SD. เท่ากับ .66) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ 2 ผลการเปรียบเทียบระดับความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา แสดงได้ดังตาราง 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา ระหว่างเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 2

ตาราง 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา ระหว่างเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 2

ตัวแปร	N	\bar{X}	S.D.	Mean Difference	Sig.
ประชาชนใน	800	3.83	0.5384	.11077*	.003
เขตเลือกตั้งที่ 1	400	3.88	0.5755		
เขตเลือกตั้งที่ 2	400	3.77	0.5512		

หมายเหตุ : * $p < .05$

จากตาราง 1 พบว่า ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา ระหว่างเขตเลือกตั้ง มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาตัวแปรทำนายเพิ่มเติมเป็นรายด้านก็ยิ่งพบว่า ทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงได้ดังตาราง 2

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรระหว่างเขตเลือกตั้งที่ 1 กับ เขตเลือกตั้งที่ 2

ตัวแปรทำนาย	MeanDifference	Sig
วิถีวัฒนธรรม	.07857*	.045
ความสำคัญกับชุมชน	.10525*	.011
ความสำคัญกับอิสรภาพในการรับรู้ข่าวสารที่ก้าวหน้าและทันสมัย	.14850*	.001

หมายเหตุ : * $p < .05$

จากตาราง 2 ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลาเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิถีวัฒนธรรม ด้านการให้ความสำคัญกับชุมชน และด้านการให้ความสำคัญกับอิสรภาพในการรับรู้ข่าวสาร ความก้าวหน้าและทันสมัย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุป

วัตถุประสงค์ 1 ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนจังหวัดสงขลา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 3.83 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) เท่ากับ 0.56 จะเห็นได้ว่าประชาชนในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่มีความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก ซึ่งถือได้ว่าประชาชนในจังหวัดสงขลาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง สอดคล้องกับที่ อริสโตเติล ได้กล่าวไว้ว่า พลเมืองที่ดีควรรู้และมีความสามารถทั้งเรื่องกฎระเบียบและการถูกควบคุมโดย

กฎระเบียบด้วย สอดรับกับทฤษฎีสัญญาประชาคม (The Social Contract Theory) ที่มีแนวคิดให้ความสำคัญเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ที่ยอมตกลงกันกระทำการหนึ่งสิ่งใดขึ้นมาด้วยกัน เพื่อเป็นวิถีวัฒนธรรมร่วมกันที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติ ซึ่งมีนักคิดที่สำคัญ (บูฆอริ ยีหมะ, 2559) เช่น Thomas Hobbs (1588-1679 AD) กล่าวว่า มนุษย์มีสิทธิตามกฎธรรมชาติ (Natural Law) กฎธรรมชาติสามารถเข้าใจได้ โดยการใช้เหตุผล แต่ในสังคมมนุษย์คนที่เข้มแข็งกดขี่คนที่อ่อนแอ ทำให้ชีวิตเต็มไปด้วยความวุ่นวาย โหดร้าย เพื่อให้สังคมมนุษย์มีสันติ มนุษย์จึงยอมมอบสิทธิที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้กับองค์อธิปัตย์ ให้มีอำนาจสิทธิขาดในการปกครองรัฐ John Locke (1632-1704 AD) กล่าวว่า มนุษย์มีเหตุผล สภาพตามธรรมชาติของมนุษย์มีแต่สันติสุข แต่เพื่อหาหลักประกัน แก้ปัญหา ข้อขัดแย้ง มนุษย์ได้ตกลงกันด้วยความสมัครใจเป็นเอกฉันท์ ทำสัญญาเพื่อก่อตั้งรัฐขึ้น เพื่อให้รัฐทำหน้าที่รักษาสัญญาตามธรรมชาติของมนุษย์ (ชีวิต เสรีภาพและทรัพย์สิน) และ Jean Jacques Rousseau (1712-1778 AD) กล่าวว่า สภาพธรรมชาติไม่ว่าอยู่ มนุษย์จึงตกลงกันเป็นเอกฉันท์ที่จะก่อตั้งชุมชนทางสังคม Social Community และ อำนาจอธิปไตยมีอยู่ในมนุษย์ทุกรูปทุกนาม เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นหมู่ จนเกิดสังคมขึ้นก็ได้สัญญา ก่อพันธะผูกพันกันโดยชัดเจนว่า จะมอบอำนาจที่ตนมีอยู่ให้กับสังคมร่วมกัน เรียกว่า สัญญาประชาคม ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และเป็นผู้ใช้ได้อำนาจอธิปไตยที่มอบไว้แก่สังคม จะเห็นได้ว่าจากแนวคิดทั้งสามของสัญญาประชาคมจึงหมายถึง การที่ปัจเจกชนทุกคนยอมยกสิทธิตามธรรมชาติ ให้แก่องค์อธิปัตย์ Sovereign ซึ่งองค์อธิปัตย์จะต้องสนองตอบต่อเจตจำนงทั่วไป (General Will) ของชุมชน อำนาจอธิปไตยเป็นของชุมชนและอยู่ที่ชุมชน เช่นเดียวกันกับที่ Keith Faulk (2000) ที่ได้กล่าวเน้นย้ำถึงสิทธิความเป็นพลเมืองมีความสำคัญมากกว่าสิ่งอื่นใด เพราะจะทำให้ประชาชนแต่ละคนได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานในฐานะที่เป็นพลเมือง (กฤษฎา แก้วเกลี้ยง, 2559)

วัตถุประสงค์ 2 ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดสงขลาเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิถีวัฒนธรรม ด้านการให้ความสำคัญกับชุมชน และด้านการให้ความสำคัญกับอธิปไตยในการรับรู้ข่าวสาร ความก้าวหน้าและทันสมัย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของฉวีลวดี บุรีกุล (2555) ที่พบว่าความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ด้านวิถีวัฒนธรรม ด้านการให้ความสำคัญกับชุมชน และด้านการให้ความสำคัญกับอธิปไตยในการรับรู้ข่าวสาร ความก้าวหน้าและทันสมัย มีความแตกต่างกันตามลักษณะของแต่ละภูมิภาค ซึ่งชี้ให้เห็นว่าวิถีวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่หรือชุมชนที่มีความแตกต่างกันจะมีลักษณะความเป็นพลเมืองที่แตกต่างกันมีการยอมรับวิถีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อาทิเช่นการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และการปฏิบัติตามกฎหมาย เพราะแต่ละวิถีวัฒนธรรมจะให้ความสำคัญกับชุมชนที่ต่างกันอาจจะเป็นเพราะการเห็นความสำคัญของการทำงานเพื่อส่วนรวมที่ต่างกัน หรืออาจจะถูกอำนาจครอบงำจากฝ่ายการเมืองให้ปฏิบัติตามแต่ไม่มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น หรืออาจจะถูกงูใจให้เชื่อในสิ่งที่ผู้อื่นนำเสนออยู่แล้วหรือเชื่อตัวแทนมากเกินไป ทำให้ประชาชนได้อธิปไตยในการรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันจนนำมาสู่การให้ความสำคัญต่อความเป็นพลเมืองที่แตกต่างกันได้

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการจัดทำหลักสูตรการความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยให้กับประชาชนที่มีความเหมาะสมกับลักษณะพื้นที่ต่างๆ ที่มีลักษณะทางวิถีวัฒนธรรม ลักษณะความเป็นชุมชน และการให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพในการรับรู้ข่าวสาร ความก้าวหน้า และทันสมัยที่เหมาะสมกับลักษณะของท้องถิ่น

ข้อจำกัดในการวิจัย

ด้วยข้อจำกัดของระยะเวลาและงบประมาณในการทำงานวิจัย ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้จำเป็นต้องเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงพื้นที่ไม่ครอบคลุมทั้งจังหวัดโดยการเลือกตามการแบ่งเขตการเลือกตั้งเพียงสองเขตการเลือกตั้งและจับฉลากเลือกเพียงหนึ่งอำเภอในแต่ละเขตการเลือกตั้ง เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูล

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งจากการวิจัยเรื่องความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนกลุ่มจังหวัดสงขลา สตูล ที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากมหาวิทยาลัยหาดใหญ่

เอกสารอ้างอิง

- ถวิลวดี บุรีกุล และรัชวดี แสงมทะหมัด. (2555). ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย. รายงานการประชุมทางวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 ประจำปี 2554. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2554). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง : พัฒนาการเมืองไทยโดยสร้างประชาธิปไตยที่ “คน” : <http://www.fnfthailand.org/node/84>.
- รัฐศิรินทร์ ว่างานนท์และคณะ. (2554). รายงานการศึกษาแนวทางการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองแก่เยาวชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า.
- บุษอริ ยีหมะ.(2559). ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พิมพ์ครั้งที่ 4)
- วรพิทย์ มีมากและชีวินทร์ ฉายาขวลิต. (2547). หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- วัชรพล พุทธรักษา. (2551). Gramsci: แนวคิดการครองอำนาจนำและกลุ่มประวัติศาสตร์. มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน. สืบค้นออนไลน์ เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2560;
<http://v1.midnightuniv.org/midnight2544/0009999447.html>
- ณัฏฐนัท เลี้ยวไพโรจน์. (2557). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา : หน้าที่ของพลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์ . (2545). การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2548). แนวความคิดว่าด้วยความเป็นพลเมือง. วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น. สถาบันพระปกเกล้า. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์ คลังวิชา จำกัด.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2525). รัฐศาสตร์ : ทฤษฎี แนวความคิด ปัญหาสำคัญและแนวทางการศึกษาวิเคราะห์การเมือง. กรุงเทพฯ : หจก.บรรณกิจเทรดดิ้ง.
- Dilys M. Hill, Citizens and Cities.(1994) Urban Policy in the 1990s. NY: Harvester pp.10-11
- John Stuart Mill, (1861). Representative Government, Chapter 15 pp.379-380
- Ranney Austin. (1993). The Governing: Introduction to Political Science. 6th ed. London: Prentice Hall International.
- Abowitz & Harnish. (2006). Contemporary Discourses of Citizenship, in Review of Education Research.
- Kahne Joseph , Westheimer Joel. (2004). Education the “Good Citizen”: Political choice and pedagogical goals, in American Political Science Association Journal. Vol.37.
- Rogers M.Smith. (2002). Political Citizenship: Foudations of Right in Handbook of Citizenship Studies, edited by Engin F Isin and Bryan S Turner, London :SAGE, p.105-106.
- Thomas Janoski and Brain Gran. (2002). Political Citizenship : Foundation of Rights in Handbook of Citizenship Studies, edited by Engin F Isin and Bryan S Turner, London :SAGE, p.13-14.

สมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี
Competencies in the operation of supervisor in the industrial zone of
Prachinburi province

อดิศักดิ์ สีบรรณมา

คณะวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

Email: adisak@buu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ หัวหน้างานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 280 คน และผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรีในภาพรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี พบว่าควรได้รับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานอยู่เสมอๆ ตลอดจน มีการสอนงานจากหัวหน้างานอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินการทำงานตามระยะเวลาที่กำหนด การมีสวัสดิการที่ดี เป็นต้น

คำสำคัญ: สมรรถนะ, เขตอุตสาหกรรม

ABSTRACT

The purposes of this study were 1) to examine the existing competency levels of the supervisor's operation in the industrial zone of Prachinburi province; 2) to propose the guidelines for developing supervisor's operation competencies. The population and sample include head of production-related jobs in the industrial zone of Prachinburi province. The data were collected amount of 280 respondents and additional seven human resource managers were selected to be interviewed. Research instruments were used in data collection: a questionnaire and an in-depth interview guide. The statistical analysis employed were percentage, Mean (X), standard deviation (S.D.) The results of the study revealed that 1) the overall current job competency levels of the supervisor's operation were at a high level; 2) the guidelines for supervisor's operation include receive training to increase knowledge related work is always there, as well as coaching from supervisors continued assessment work by the scheduled time a good welfare, etc.

Keywords: Competency, industrial zone

บทนำ

ในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การดำเนินธุรกิจเพื่อให้ได้ผลกำไร ในระดับสูงในแต่ละองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องนำระบบการบริหารงานต่าง ๆ มาใช้ในหน่วยงานและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทที่ต้องการโดยที่หลักการบริหารองค์กรที่สำคัญซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กร คือ หลักการ 4 M's ที่ต้องให้ความสำคัญโดยเริ่มจากคน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการบริหารงาน (Management) ซึ่งทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดคือ คน เพราะว่าคนเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่ทำให้งานสำเร็จถ้าขาดคนแล้วงานทุกอย่างก็จะไม่บรรลุความสำเร็จ กล่าวได้ว่าทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นปัจจัยหลักและความสำคัญต่อการแข่งขันทางธุรกิจ เพราะหากองค์กรต่าง ๆ มีทรัพยากรด้านอื่น ๆ เหมือนกันแล้ว แต่ผู้ปฏิบัติในองค์กรต่างกัันก็ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานต่างกันไปด้วย (ชูชัย สมितिไกร, 2550)

องค์กรจำนวนมากได้นำแนวคิดเรื่องสมรรถนะ (competency) มาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่มีศักยภาพและสมรรถนะอย่างต่อเนื่องให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นในระยะยาว ปัจจัยที่จะตัดสินอนาคตขององค์กรจึงไม่ใช่สินค้าและบริการแต่จะเป็นสมรรถนะขององค์กร ซึ่งเกี่ยวข้องกับขีดความสามารถบุคคลโดยตรงเพราะถ้าบุคลากรในองค์กรมีสมรรถนะที่ดีแล้วจะทำให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนำไปสู่ประสิทธิผลที่องค์กรต้องการซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Gibson et al. (1973) ที่มีความเห็นว่าประสิทธิผลขององค์กรเกิดจากความสัมพันธ์ของ ประสิทธิภาพ 3 ระดับ คือระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับองค์กร การให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์ถือว่ามีความสำคัญเพราะจัดว่าเป็นทรัพยากรที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาเพื่อเพิ่มขีดความรู้ความสามารถและศักยภาพได้อย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งมุมมองต่อการพัฒนาและการเพิ่มคุณค่าให้แก่ทรัพยากรมนุษย์ในเชิงเศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า (ศรัณย์ พิมพ์ทอง, 2557)

ศักยภาพการพัฒนาในพื้นที่ของจังหวัดปราจีนบุรี ปัจจุบันมีการจ้างงาน 82,564 คน จำนวนเงินลงทุน 290,386 ล้านบาท เป็นที่ตั้งของเขตประกอบการอุตสาหกรรมกบินทร์บุรี ตั้งอยู่ในอำเภอกบินทร์บุรี พื้นที่ 2,563 ไร่ สวนอุตสาหกรรม 3 แห่ง คือ สหพัฒนาอินเตอร์โฮลดิ้ง ตั้งอยู่ใน อ.กบินทร์บุรี พื้นที่ 2,068 ไร่ 304 อินดัสเตรียลปาร์ค ตั้งอยู่ใน อ.ศรีมหาโพธิ์ พื้นที่ 7,500 ไร่ โรงงานอินดัสเตรียลแมนเนจเม้นท์ ตั้งอยู่ใน อ.ศรีมหาโพธิ์ พื้นที่ 3,998 ไร่ และนิคมอุตสาหกรรมไฮเทคกบินทร์บุรี ตั้งอยู่ใน อ.กบินทร์บุรี พื้นที่ 1,075 ไร่ สภาพเศรษฐกิจจังหวัดปราจีนบุรีในไตรมาส 3 ปี 2559 อุตสาหกรรมที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมสูง 3 อันดับแรก ได้แก่ 1.สาขาการอุตสาหกรรม มีมูลค่า 149,170 ล้านบาท หรือร้อยละ 81.40 ของ GPP 2.การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือนมีมูลค่า 12,714 ล้านบาท หรือร้อยละ 6.9 ของ GPP 3.สาขาบริหารราชการ และการป้องกันประเทศ รวมทั้งการประกันสังคมภาคบังคับ มีมูลค่า 3,703 ล้านบาท หรือร้อยละ 3 ของ GPP เพื่อตอบรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในปราจีนบุรี แผนของจังหวัดจึงเน้นเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

อย่างเต็มที่เพื่อรองรับกับนวัตกรรมและการผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่ๆในสาขาการอุตสาหกรรม อีกทั้งกระบวนการผลิตที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง บุคลากรในสายการผลิตโดยเฉพาะหัวหน้างานจะต้องมีบทบาทในการดูแลพนักงานระดับปฏิบัติการให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและต้นทุนต่ำ อีกทั้งต้องพัฒนาให้มีความพร้อมที่จะรองรับกับการเปลี่ยนแปลง จากสภาพปัจจุบันโรงงานอุตสาหกรรมโดยเฉพาะหัวหน้างานยังขาดทักษะ ความรู้และคุณลักษณะที่เหมาะสมที่จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการบริหารของหัวหน้างานของ แพรวพรรณ บุญฤทธิ์มนตรี (2550) พบว่าหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ขนาดใหญ่ยังไม่รู้หลักและวิธีการสอนงานที่ถูกต้อง รวมถึงการขาดทักษะในการถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้ได้บังคับบัญชา

จากเหตุผลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทและความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจในสาขาการอุตสาหกรรม เพราะทรัพยากรมนุษย์มีส่วนสำคัญมากในการผลักดันให้องค์กรประสบความสำเร็จดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เพื่อที่จะศึกษาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี เนื่องจากเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีความสำคัญมากอีกสาขาหนึ่งที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจในจังหวัดปราจีนบุรีและส่งผลถึงการจ้างงาน ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้อาจเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาธุรกิจภาคอุตสาหกรรมโดยการอาศัยทรัพยากรมนุษย์ที่นับเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดขององค์กรและเป็นกำลังขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะของของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

การทบทวนวรรณกรรมของการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา งานวิชาการในหัวข้อดังนี้

สมรรถนะ (Competency) เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรมากขึ้นองค์กรชั้นนำต่าง ๆ ได้นำเอาระบบสมรรถนะมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นระบบ สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างถูกต้องทิศทางและคุ้มค่ากับการลงทุน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่บุคลากรในองค์กรอีกแนวทางหนึ่งด้วย ดังนั้น สมรรถนะจึงมีความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กร (ธนิษฐา ชิวพัฒน์พันธุ์, 2555) สมรรถนะ เป็นพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งจะมีความรู้ทักษะ พฤติกรรมที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่า ใครจะสามารถดึงตัวตนของตนเอง หรือเข้าใจในความคิดของตัวเองได้มากน้อยเพียงไร ซึ่งบางส่วนเป็นพฤติกรรมที่แอบแฝงจะเห็นรู้ได้เมื่อได้เกิดเหตุการณ์ต้องคิดหรือตัดสินใจความโดดเด่นจึงจะแสดงออกมา หรือการค้นหา ตัวตนเพื่อให้พบกับสมรรถนะที่ซ่อนเอาไว้ออกมาใช้ซึ่งสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย (อเนก เทียนบุชา, 2552) สรุปแนวทางในการ

กำหนดระดับของสมรรถนะไว้ 3 ด้าน 1.กำหนดตามบทบาทสายการบังคับบัญชา 2.กำหนดตามความเชี่ยวชาญ 3.กำหนดตามเกณฑ์คุณภาพ/มาตรฐานคุณภาพสากล สมรรถนะจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาบุคลากร โดยกำหนดจากพฤติกรรมของผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานดีซึ่งการพัฒนาบุคลากรนี้จะต้องเป็นไปตามแนวทางที่องค์กรต้องการ การจะเป็นสมรรถนะหลักนี้จึงไม่สามารถลอกเลียนกันได้เพราะแต่ละองค์การย่อมมีความต้องการบุคลากรที่มีลักษณะแตกต่างกัน (จิระประภา อัครบวร, 2549) สมรรถนะประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ 5 ส่วน คือ 1. ความรู้ (Knowledge) คือ ความรู้เฉพาะในเรื่องที่ต้องรู้ที่เป็นสาระสำคัญสำหรับวิชาชีพ เช่น ความรู้เกี่ยวกับเครื่องจักรเครื่องกล 2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (Self – Concept) คือ เจตคติค่านิยมและความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนหรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าเป็นตนเอง เช่น ความมั่นใจในตนเอง 3. ทักษะ (Skills) คือ สิ่งที่บุคคลกระทำได้ดีและฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ เช่น ทักษะของหมอฟันในการอุดฟันโดยไม่ทำให้คนไข้ รู้สึกเสียวเส้นประสาทหรือเจ็บ 4. แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน (Motive) เป็นแรงจูงใจหรือแรงขับภายในซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายหรือมุ่งสู่ความสำเร็จ 5. ลักษณะประจำของบุคคล (Traits) เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลนั้น เช่น คนที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้หรือลักษณะเป็นผู้นำ (อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์, 2547)

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ประชากรเป้าหมายการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อสำรวจสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี โดยประชากรเป้าหมายที่ศึกษานั้นคือ พนักงานระดับหัวหน้างานขึ้นไปที่เกี่ยวข้องกับการผลิตในสถานประกอบการผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งมีสถานประกอบการจำนวน ทั้งหมด 833 แห่ง (สภาอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี, มิถุนายน 2557) หน่วยวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หัวหน้างานการผลิตขึ้นไปที่เกี่ยวข้องกับการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวน 265 ราย ผู้วิจัยได้บวกเพิ่มจำนวนเพื่อความคาดเคลื่อนจากการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่ได้อีก 10% (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 292 ราย พบว่าการตอบกลับแบบสอบถามในการวิจัยที่สามารถใช้วิเคราะห์ได้ทั้งหมดจำนวน 280 ฉบับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างาน และแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี แบบสอบถามสร้างขึ้นโดยยึดหลักจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน คือตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ มีลักษณะคำถามแบบปลายปิด ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกตอบ

คำตอบเดียวประกอบด้วย 1. เพศ 2. อายุ 3. ระดับการศึกษา 4. ระยะเวลาในการทำงาน 5. ตำแหน่งงาน 6. ขนาดของธุรกิจ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรีซึ่งประกอบด้วย 1. สมรรถนะด้านความรู้ จำนวน 6 ข้อ 2. สมรรถนะด้านทักษะจำนวน 6 ข้อ 3. สมรรถนะด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง จำนวน 6 ข้อ 4. สมรรถนะด้านลักษณะประจำของบุคคล จำนวน 6 ข้อ 5. สมรรถนะด้านแรงขับภายใน จำนวน 6 ข้อ แบบสอบถามตอนที่ 2 นี้มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) โดยมี 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (open-ended questions) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นั้น ผู้วิจัยจะทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ทุกฉบับ แล้วจึงนำไปเข้ารหัสข้อมูล (code) ตามที่ได้กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อประมวลผลทางสถิติ โดยการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในตอนต้นที่ 1 โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ (percentage) ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลระดับสมรรถนะการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี จากแบบสอบถามตอนที่ 2 ซึ่งแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยตามลำดับทั้งโดยรวมและรายด้าน โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดังนี้

ให้ 5 คะแนน มีสมรรถนะในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมากที่สุด

ให้ 4 คะแนน มีสมรรถนะในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก

ให้ 3 คะแนน มีสมรรถนะในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง

ให้ 2 คะแนน มีสมรรถนะในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับน้อย

ให้ 1 คะแนน มีสมรรถนะในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี ใช้วิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยใช้ วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ในภาพรวมและนำเสนอผลการวิเคราะห์รายด้านได้แก่ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ด้านลักษณะประจำของบุคคลและด้านแรงขับภายใน รายละเอียดดังนี้

สมรรถนะ	Mean	S.D.	ระดับ
ด้านลักษณะประจำของบุคคล (Traits)	4.13	0.67	มาก
ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (Self – Concept)	4.08	0.65	มาก
ด้านแรงขับภายใน (Motive)	3.85	0.70	มาก
ด้านความรู้ (Knowledge)	3.80	0.69	มาก
ด้านทักษะ (Skill)	3.77	0.71	มาก
รวม	3.92	0.68	มาก

ระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.92) โดยสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านลักษณะประจำของบุคคล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.13) รองลงมาคือด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.08) ด้านแรงขับภายใน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.85) ด้าน ความรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.80) และด้านทักษะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.77)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ในการวิจัยเรื่องนี้กลุ่มตัวอย่างที่วิจัยซึ่งมีข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 41-50 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีระยะเวลาในการทำงานมาแล้วมากกว่า 20 ปี ทำงานในตำแหน่งหัวหน้าแผนก ขนาดธุรกิจของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ขนาดเล็ก

แนวทางการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี จากการสัมภาษณ์ผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ของสถานประกอบการในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 7 คน มีสาระสำคัญดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะทางด้านความรู้ การศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี ด้านความรู้ ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าต้องทดสอบความรู้ความสามารถอยู่เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสมในแต่ละแผนก มีทุนการศึกษาให้พนักงานศึกษาต่อ หัวหน้างานมีการสอนงานและกระตุ้นให้พนักงานเกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ จัดให้มีห้องแห่งการเรียนรู้สำหรับพนักงานพร้อมจัดให้มีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต จัดให้ผังโครงสร้างการบริหารงาน มีคู่มือ กฎระเบียบการปฏิบัติงานให้กับพนักงานทุกคนทุกแผนก ควรจัดให้มีการอบรมความรู้ในแผนกที่รับผิดชอบและอบรมในเรื่องที่ได้มีการสำรวจจากความต้องการจากพนักงาน

2. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะทางด้านทักษะ การศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี ด้านทักษะ ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า ทางสถานประกอบการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อเพิ่มระยะเวลาและ

จำนวนชั่วโมงการอบรมในแต่ละปีให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มพูนทักษะในการทำงานโดยเน้นอบรมด้านทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ มีการจัดตารางการสอนงานจากหัวหน้างานให้ชัดเจน มีการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาบรรยายให้กับบุคลากรนอกเหนือจากการให้หัวหน้างานสอนงานเพียงอย่างเดียว จะทำให้บุคลากรได้รับความรู้และประสบการณ์ที่ดีกว่า จะเป็นวิธีที่เกิดประสิทธิผลมากขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะทางด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง การศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า ทางสถานประกอบการควรมีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน (Manual) แจกจ่ายให้กับพนักงานทุกคน มีการกำหนดเป้าหมายของงานอย่างชัดเจนเพื่อให้พนักงานทำงานบรรลุวัตถุประสงค์มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก กำหนดการเรียนรู้ที่เหมาะสมควรมุ่งเน้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์โดยผู้มีประสบการณ์และประสบความสำเร็จในสายอาชีพเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้เรียนรู้เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของตนเองและเกิดความเข้าใจตนเอง รวมถึงเกิดความต้องการมีส่วนร่วมในการออกแบบแผนการพัฒนาของตนเอง

4. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะทางด้านลักษณะประจำของบุคคล การศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี ด้านคุณลักษณะประจำของบุคคล ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า สถานประกอบการ เปิดโอกาสให้พนักงานปรับปรุงตนเองอยู่เสมอโดยนำผลสรุปจากการประเมินผลการดำเนินงานจากหน่วยงานในแต่ละระยะเวลาและกำหนดให้หน่วยงานมีการติดตามการประเมินผลการดำเนินงานร่วมพิจารณาหาแนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสมกับตนเอง เป็นการช่วยผลักดันให้บุคลากรเกิดการพัฒนาในระดับสมรรถนะหลักของตนตามเกณฑ์มาตรฐานที่หน่วยงานได้กำหนดไว้ให้สูงขึ้น

5. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะทางด้านแรงขับเคลื่อน การศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี ด้านแรงขับเคลื่อน ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า มีการปรับขึ้นเงินเดือนพนักงานตามความเหมาะสมโดยพิจารณาจากผลงานเป็นหลัก ใช้หลักเกณฑ์ที่เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล ควรจัดให้มีโบนัสหรือเงินรางวัลประจำปีในทุก ๆ ปี เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการทำงาน ส่งผลให้สามารถทุ่มเทการทำงานได้ อย่างเต็มประสิทธิภาพ จัดให้มีห้องพักสำหรับพนักงานใกล้ ๆ สถานประกอบการเพื่อความสะดวกในการเดินทางมาทำงานและที่สำคัญควรจัดให้มีเงินทุนสำรองเลี้ยงชีพเพื่อความมั่นคง

สรุป

ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า หัวหน้างานมีสมรรถนะการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านลักษณะประจำของบุคคล อาจเป็นเพราะหัวหน้างานมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและต้องการข้อมูลย้อนกลับเพื่อทราบผลการทำงานของตนเอง พนักงานที่เกิดปัญหาในการทำงาน มีความ

พยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบที่สุดและเต็มใจและทุ่มเทความพยายามอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุ เป้าหมายที่วางไว้ รวมทั้งพัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงาน นอกจากนี้ยังมีความมุ่งมั่นพยายามเพื่อให้มีความก้าวหน้าในการทำงานและถ้าพนักงานได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานได้ทำงานตรงกับความถนัดและความสามารถของตนเองสามารถนำประสบการณ์มาใช้ให้ได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน ทั้งนี้หัวหน้างานรับบทบาทหน้าที่ของตนเอง รับผิดชอบในการทำงานแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเน้นการพัฒนาโดยอาศัยการแลกเปลี่ยนหรือต่อยอดประสบการณ์มีความสอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ในสถานที่ทำงานแบบไม่เป็นทางการเป็นการเรียนรู้ที่ยึดเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Focus) รวมถึงบทเรียนที่ได้เรียนรู้สืบเนื่องมาจากประสบการณ์การทำงานของผู้เรียนเอง ด้านความรู้และทักษะที่สนับสนุนในการปฏิบัติงาน พนักงานของบริษัทมีความสามารถในการนำเสนอข้อมูลต่างๆ เพื่อถ่ายทอดแก่ผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี และมีความรู้ความสามารถและกล้าแสดงความคิดเห็นบนพื้นฐานความรู้ที่ตนมีได้เป็นอย่างดี ในการพัฒนาศักยภาพของพนักงานการเพิ่มคุณค่างานในงานที่มีระดับหรือค่างานสูงกว่างานที่หัวหน้างานได้รับมอบหมายในปัจจุบัน จะส่งผลให้พนักงานทำงานในขอบเขตงานที่สูงมากขึ้น และพนักงานมีโอกาสในการตัดสินใจมากขึ้น เป็นการช่วยกระตุ้นส่งเสริมให้มีความพร้อมที่จะรับผิดชอบงานในตำแหน่งงานที่สูงขึ้นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่งจาก คุณไสว เชื้อสาวถี กรรมการผู้จัดการ บริษัท เวสเทิร์น ดิจิตอล (ประเทศไทย) จำกัด สาขาปราจีนบุรี ดร.ดิลก มูลวงษ์ ผู้จัดการอาวุโสและคุณสมโชค ไสลเพชรผู้จัดการแผนกทรัพยากรบุคคล บริษัท โตชิบา เซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและให้ข้อคิดเห็นตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ อีกทั้งขอขอบพระคุณผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์ในเขตอุตสาหกรรมจังหวัดปราจีนบุรี ที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนขอขอบคุณหัวหน้างานสายการผลิตทุกคนที่มีส่วนทำให้วิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- จิระประภา อัครบวร. (2549). สร้างคนสร้างผลงาน. กรุงเทพฯ :ก. พลพิมพ์.
- ชูชัย สมितिไกร. (2550). การสรรหา การคัดเลือก และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ดิลก มูลวงษ์. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะและการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของหัวหน้างานการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดร์ฟ. ดุษฎีนิพนธ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง

- ธนัชฐา ชีวพัฒน์พันธุ์. (2555). ความต้องการพัฒนาความรู้ทางบัญชีของบุคลากรส่วนการคลัง สังกัด
องค์การ บริหารส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555) การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. (พิมพ์ครั้งที่ 13).
กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญปิซิเนสอาร์แอนด์ดี
- แพรวพรรณ บุญฤทธิมนตรี. (2550). การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอนงานให้กับหัวหน้างานใน
โรงงานอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์: กรณีศึกษา บริษัท แคลคอมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย)
จำกัด (มหาชน). ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศรัณย์ พิมพ์ทอง. (2557). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับความคงอยู่ในองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัย
สายวิชาการในประเทศไทย. วารสารบริหารธุรกิจ ปีที่ 37 ฉบับที่ 142 เมษายน – พฤษภาคม
2557.
- อนเนก เทียนบุชา. (2552). การพัฒนาสมรรถนะหลักเพื่อเตรียมคนเข้าสู่งาน. ดุษฎีนิพนธ์ ปร.ด.
(เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระ
จอมเกล้าพระนครเหนือ.
- อานนท์ ศักดิ์วีระวิชัย. (กรกฎาคม-กันยายน 2547). “แนวความคิดเรื่องสมรรถนะ Competency: เรื่อง
เก่าที่ เรายังหลงทาง,” Chulalongkorn Review. 16(64): 57-78.
- อุไร รัตน์เมธาธร. (2553). การดำเนินงานตามสมรรถนะหลักของบุคลากรสังกัดองค์การบริหาร ส่วน
จังหวัด อุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). ขอนแก่น :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- Gibson, J. L., Ivancevich, J.M. and Donnelly, J.H. (1973). *Organizational: Structure, Process,
Behavior*. Texas: Business Publications, Inc.

กลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนของไทยใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง
Linguistic Strategies Used by Thai Private Enterprises to Terminating
Conflict Talk

พรรณนธร ครูชเนตร

คณะวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

E-mail: pannatorn-k@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนของไทยใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง และอภิปรายเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธี โดยใช้แนวคิดทางด้านวจนปฏิบัติศาสตร์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานำมาจากการตอบแบบสอบถามของพนักงานองค์กรเอกชนในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปราชินบุรี จำนวน 150 คน ในแบบสอบถามได้กำหนดสถานการณ์ความขัดแย้ง 3 สถานการณ์ คือ 1) สถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชา 2) สถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงาน และ 3) สถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้ใต้บังคับบัญชา ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนของไทยใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งมี 5 กลวิธีคือ การประนีประนอม การออกจากสถานการณ์ การใช้อำนาจ การยอมตาม และการเปลี่ยนประเด็นการสนทนา ส่วนปัจจัยพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมที่น่าจะมีผลต่อการเลือกใช้กลวิธียุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งของพนักงานองค์กรเอกชนคือ ลักษณะสังคมแบบอิงกลุ่ม และความคิดเรื่อง “หน้า”

คำสำคัญ: การสนทนาที่มีความขัดแย้ง, ความขัดแย้งในองค์กร, วจนปฏิบัติศาสตร์

ABSTRACT

This research aims to study linguistic strategies which Thai private enterprises use for terminating conflict talk. It also explores basic socio-cultural factors related. The framework adopted here are pragmatics. Data used in the study was taken from questionnaires of Thai private enterprises in Bangkok and Prachinburi 150 people. The questionnaire have three situations, they are: 1) conflicts with superiors; 2) conflicts with colleagues; and 3) conflicts with subordinates. Results show that there are five linguistic strategies that Thai private enterprises use to terminate conflict talk. That is compromise; withdrawal; dominant; submission and standoff. To analyze basic socio-cultural factors influencing how private enterprises adopt the linguistic strategies. The study shows that the concepts of collectivism and face influence the adoption of the strategies used for terminating conflict talk.

Keywords: conflict talk, conflict in organization, pragmatics

บทนำ

องค์กรเป็นหน่วยงานที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มบุคคลซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะดำเนินงานหรือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน โดยทั่วไปแล้วในการดำเนินงานของทุกองค์กร บุคคลในองค์กรจะต้องมีการพูดคุยหรือติดต่อสื่อสารกันเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ตามแนวคิดทางด้านการสื่อสารในองค์กร รูปแบบการสื่อสารในองค์กรสามารถจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ การสื่อสารทางตั้ง เป็นการสื่อสารจากผู้บังคับบัญชาไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชา การสื่อสารลักษณะนี้มักจะเป็นการสั่งงาน การอนุมัติตามข้อเสนอ เป็นต้น ลักษณะต่อมาคือ การสื่อสารแนวตั้ง การสื่อสารลักษณะนี้เป็นการสื่อสารจากผู้ใต้บังคับบัญชาไปสู่ผู้บังคับบัญชา เช่น การขออนุมัติ การเสนอรายงาน ส่วนการสื่อสารลักษณะสุดท้ายเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับเดียวกัน เช่น การเรียนรู้งาน การสร้างความสัมพันธ์ เป็นต้น (วิชัย โวหารดี, 2541) อย่างไรก็ตามไม่ว่าบุคคลในองค์กรจะติดต่อสื่อสารกันด้วยรูปแบบใด ในระหว่างการสนทนาหรือพูดคุยก็ย่อมมีโอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งกันได้อยู่เสมอทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ทุกคนมีความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และความต้องการที่แตกต่างกัน

ในอดีตที่ผ่านมาคนส่วนใหญ่มีแนวคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในองค์กรว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ก่อให้เกิดความแตกแยก และทำให้การปฏิบัติงานของบุคคลในองค์กรไม่มีประสิทธิภาพ แต่ในปัจจุบันความคิดความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ความขัดแย้งในองค์กรถือเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยกระตุ้นหรือส่งเสริมให้บุคคลในองค์กรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2534) อย่างไรก็ตามมุมมองของคนไทยยังคงเห็นว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงและจัดการให้หมดสิ้นไปเพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังจะสังเกตได้จากสำนวนของไทยหลายสำนวนที่สอนให้คนไทยจัดการความขัดแย้งโดยใช้วิธีการประนีประนอมหรืออะลุ่มอล่วยให้แก่กัน เช่น “ลดราวาศอก” “ผ่อนสั้นผ่อนยาว” “รักษาวงศ์ให้มั่น รักสั้นให้ต่อ” เป็นต้น

จากการสำรวจงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการยุติความขัดแย้งในองค์กรของไทยพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์ การจัดการองค์กร การจัดการการสื่อสารองค์กร ได้แก่ งานวิจัยของสุนีย์ ศรีโพธิ์ (2553) ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารเพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับกลุ่มเกษตรกรที่เป็นหนี้สิน งานวิจัยของ Boonsathorn (2007) ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการจัดการความขัดแย้งของพนักงานชาวไทยและพนักงานชาวอเมริกันที่ทำงานในบริษัทร่วมลงทุนของต่างชาติในประเทศไทย งานวิจัยของ Katejulasriroj (2011) ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการแก้ไขความขัดแย้งของพนักงานชาวไทยและพนักงานชาวญี่ปุ่นที่ทำงานในองค์กรหลากหลายเชื้อชาติในประเทศไทย รวมทั้งศึกษาปัจจัยเรื่อง “หน้า” ว่ามีผลต่อการเลือกใช้วิธีการแก้ไขความขัดแย้งของพนักงานชาวไทยและพนักงานญี่ปุ่นด้วยหรือไม่ งานวิจัยของศิรินทรา สุกุลวิริยะธรรม (2552) ศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการความขัดแย้งในองค์กร กรณีสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจธนาคารกรุงไทย ส่วนงานวิจัยทางด้านภาษาที่ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธียุติความขัดแย้งในองค์กรของไทยนั้น เท่าที่ผู้วิจัยได้ศึกษายังไม่พบว่ามีงานวิจัยใด

ศึกษาในประเด็นดังกล่าว ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในองค์กรเอกชนของไทย โดยมีคำถามวิจัยสองข้อคือ 1) พนักงานองค์กรเอกชนใช้กลวิธีทางภาษาใดบ้างในการยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในองค์กร และ 2) พนักงานองค์กรเอกชนเลือกใช้กลวิธีทางภาษาใดมากที่สุด และมีปัจจัยพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมใดบ้างที่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีดังกล่าวในการศึกษาครั้งนี้จะใช้ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของพนักงานองค์กรเอกชน ส่วนแนวคิดที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะอาศัยแนวคิดวัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) และแนวคิดเรื่องกลวิธีลดหรือยุติความขัดแย้งเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์

1. วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนของไทยใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในองค์กร
2. แจงน้ำหนักความถี่การปรากฏใช้กลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนของไทยใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในองค์กร

แนวคิด

แนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง ได้แก่ แนวคิดเรื่องกลวิธีลดหรือยุติความขัดแย้ง และแนวคิดเรื่องวัจนกรรม

1. แนวคิดเรื่องกลวิธีลดหรือยุติความขัดแย้ง

การลดหรือยุติความขัดแย้งเป็นประเด็นที่มีผู้ศึกษาวิจัยและเสนอแนวคิดไว้อย่างหลากหลาย แนวคิดที่มีผู้กล่าวถึงและนิยมใช้เป็นแนวทางในการศึกษาทางด้านจิตวิทยาและการจัดการองค์กรคือ แนวคิดของ Rahim (1983) (Boonsathorn, 2007) ส่วนในการศึกษาทางด้านภาษานั้นมีงานวิจัยของพรรณธร ครุฑเนตร (2557) ซึ่งศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า ผู้พูดภาษาไทยใช้กลวิธียุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง 5 กลวิธี คือ

- 1) การออกจากสถานการณ์ คือ การที่ฝ่ายหนึ่งถอนตัวออกจากวงสนทนาที่กำลังมีความขัดแย้ง ซึ่งอาจจะกล่าวถ้อยคำหรือแสดงกิริยาท่าทางเพื่อให้อีกฝ่ายทราบว่าตนเองต้องการยุติการสนทนา
- 2) การใช้อำนาจ คือ การใช้อำนาจบังคับให้อีกฝ่ายยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง
- 3) การเปลี่ยนประเด็นการสนทนา คือ การที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเปลี่ยนประเด็นการสนทนาจากประเด็นที่กำลังมีความขัดแย้งกันอยู่นั้นไปเป็นประเด็นอื่นเพื่อให้การสนทนาที่กำลังมีความขัดแย้งอยู่ในขณะนั้นได้ยุติลง
- 4) การยอมตาม คือ การที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวถ้อยคำหรือแสดงกิริยาท่าทางให้อีกฝ่ายรับรู้ว่ายอมรับฟังความคิดเห็นหรือยินยอมกระทำตามความคิดเห็นของอีกฝ่ายโดยมิได้ถูกบังคับให้กระทำ

5) การประนีประนอม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งยอมอะลุ่มอล่วยให้อีกฝ่ายโดยมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขก็ได้ เพื่อให้การสนทนาที่มีความขัดแย้งยุติลง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดของพรรณธร ครุฑเนตร (2557) มาใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกกลวิธี ทั้งนี้เพราะแนวคิดเรื่องกลวิธีลดหรือยุติความขัดแย้งที่พรรณธร ครุฑเนตร (2557) เสนอไว้ว่าจะมีความเหมาะสมมากที่สุดสำหรับการศึกษากลวิธีลดหรือยุติความขัดแย้งในมุมมองทางภาษา

2. แนวคิดเรื่องวัจนกรรม

แนวคิดเรื่องวัจนกรรมของ Searle (1969, 1976) เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่น่าสนใจในการศึกษาครั้งนี้ กล่าวคือ นำมาใช้วิเคราะห์ถ้อยคำที่พนักงานองค์กรเอกชนใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งว่าถ้อยคำดังกล่าวเป็นวัจนกรรมใดแล้วจึงนำมาจำแนกว่าเป็นกลวิธีใด

Searle ได้เสนอแนวคิดไว้ว่าการที่จะตัดสินว่าถ้อยคำใดมีเจตนาอย่างไร เราไม่สามารถพิจารณารูปภาษาที่ปรากฏเพียงอย่างเดียวได้ แต่ต้องพิจารณาเงื่อนไขต่าง ๆ ในบริบทการสื่อสารนั้นด้วย เพราะบางครั้งรูปภาษาอาจไม่ตรงกับเจตนาที่ผู้พูดต้องการจะสื่อ เงื่อนไขในการแสดงวัจนกรรมที่ Searle เสนอไว้มี 4 ประการคือ

1) เงื่อนไขเนื้อหา (propositional content) คือ รายละเอียดที่เป็นเนื้อหาของถ้อยคำนั้น

2) เงื่อนไขเบื้องต้นหรือเงื่อนไขเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐาน (preparatory precondition) คือ เงื่อนไขเบื้องต้นเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อที่ผู้พูดและผู้ฟังจะต้องมีมาก่อน

3) เงื่อนไขความจริงใจ (sincerity condition) คือ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการที่แท้จริงของผู้พูดที่กล่าวถ้อยคำนั้น

4) เงื่อนไขจำเป็นหรือเงื่อนไขเกี่ยวกับสาระสำคัญ (essential condition) คือ จุดมุ่งหมายของการสื่อเจตนา (Searle, 1969 อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2553)

เงื่อนไขในการแสดงวัจนกรรมที่ Searle เสนอไว้จะช่วยทำให้การจำแนกประเภทของวัจนกรรมและตีความเจตนาของถ้อยคำที่ใช้สื่อสารมีความแม่นยำมากขึ้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกกลวิธีทางภาษาบางกลวิธีที่คู่สนทนาใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง เช่น การขอร้อง การแนะนำ การสั่ง เป็นต้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งมีวิธีดำเนินการศึกษาดังนี้

1. สัมภาษณ์และศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในขั้นต้นผู้วิจัยจะศึกษาแนวคิดวัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) และแนวคิดเรื่องกลวิธีลดหรือยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์การยุติการสนทนาที่มีความ

ขัดแย้ง จากนั้นจึงจะรวบรวมงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีที่ใช้ลดหรือยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในองค์กรของไทย เช่น งานวิจัยของ Boonsathorn (2007) Katejulasriroj (2011) เป็นต้น

2. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นผู้ออกภาษาในงานวิจัยนี้คือ พนักงานองค์กรเอกชนในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 150 คน ซึ่งมีอายุระหว่าง 21 – 60 ปี และปฏิบัติงานในองค์กรนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยจะจัดทำแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด ในแบบสอบถามจะสมมติสถานการณ์ความขัดแย้งขึ้นมาจำนวน 3 สถานการณ์ คือ สถานการณ์ความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชา สถานการณ์ความขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงาน และสถานการณ์ความขัดแย้งกับผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความขัดแย้งในองค์กรจากงานวิจัยทางการจัดการองค์กรและสอบถามข้อมูลจากผู้บริหารองค์กรเอกชนหลาย ๆ องค์กรแล้วนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการสมมติสถานการณ์ในแบบสอบถาม

4. เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้พนักงานองค์กรเอกชนองค์กรต่าง ๆ ในจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 150 คนตอบแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าผู้ออกภาษาตอบแบบสอบถามครบถ้วนหรือไม่ หากผู้ออกภาษาตอบแบบสอบถามมาไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยจะไม่นำแบบสอบถามฉบับนั้นมาวิเคราะห์ ซึ่งแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาและมีคำตอบครบถ้วนมีจำนวนทั้งสิ้น 111 ฉบับ

5. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

ในขั้นต้นผู้วิจัยจะนำคำตอบในแบบสอบถามมาวิเคราะห์ที่สถานการณ์ เมื่อได้คำตอบของแต่ละสถานการณ์แล้ว ผู้วิจัยจะนำคำตอบมาแบ่งเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม ตามที่ให้เลือกตอบคือ “เงียบ” “พูดกับผู้บังคับบัญชา/เพื่อนร่วมงาน/ผู้ใต้บังคับบัญชา” และ “ใช้วิธีอื่น” เมื่อจำแนกข้อมูลเป็นสามกลุ่มแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลของแต่ละกลุ่มมาบันทึกไว้เพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป

6. วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนใช้ในการยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง

ในขั้นต้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มที่ตอบว่า “พูดกับผู้บังคับบัญชา/เพื่อนร่วมงาน/ผู้ใต้บังคับบัญชาว่า...” มาจำแนกเป็นถ้อยคำต่าง ๆ โดยอาศัยการเว้นวรรคของบอกลาและเนื้อความเป็นเกณฑ์

ตัวอย่าง

“เราเอาเข้าที่ประชุมติ่มมัย แล้วค่อยมาสรุปกัน”

จากคำตอบข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งเป็นถ้อยคำ 2 ถ้อยคำ คือ

ก. เราเอาเข้าที่ประชุมติ่มมัย

ข. แล้วค่อยมาสรุปกัน

หลังจากจำแนกถ้อยคำแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาวิเคราะห์กลวิธีโดยนำแนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีลดหรือยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งที่ พรรณธร ครูเนตร (2557) เสนอไว้มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจะพิจารณาจากข้อมูลที่ศึกษาและเปรียบเทียบเป็นสำคัญ

ส่วนข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มที่ตอบว่า “เจียบ” นั้น ผู้วิจัยจะนำเหตุผลที่บอกภาษาอธิบายมาบันทึกไว้เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้กลวิธีทางภาษา และข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามกลุ่มที่ตอบว่า “ใช้วิธีอื่น” ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ว่าวิธีดังกล่าวจัดเป็นกลวิธีทางภาษากลวิธีใด

7. แงนนับความถี่การปรากฏใช้ของกลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง

เมื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งแล้ว ผู้วิจัยจะแ่งนนับความถี่การปรากฏใช้ของแต่ละกลวิธีว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร พร้อมทั้งอภิปรายสาเหตุการปรากฏของแต่ละกลวิธี

ในการแ่งนนับความถี่ในการปรากฏ ผู้วิจัยคำนวณค่าความถี่จากสูตรคำนวณต่อไปนี้

$$\text{อัตราความถี่ในการปรากฏ} = \frac{\text{จำนวนการปรากฏของแต่ละกลวิธี} \times 100}{\text{จำนวนการปรากฏของกลวิธีที่ใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง}}$$

8. เขียนสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลทั้งหมดพบว่า พนักงานองค์กรเอกชนยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งโดยใช้กลวิธีทางภาษา 5 กลวิธี คือ การประนีประนอม การออกจากสถานการณ์ การใช้อำนาจ การยอมตาม และการเปลี่ยนประเด็นการสนทนา ซึ่งแต่ละกลวิธีมีรายละเอียดดังนี้

1. การประนีประนอม

การประนีประนอม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งยอมอะลุ่มอล่วยให้อีกฝ่ายโดยมีเงื่อนไขหรือไม่มีเงื่อนไขก็ได้เพื่อให้การสนทนาที่มีความขัดแย้งยุติลง (พรรณธร ครูเนตร, 2557)

กลวิธีการประนีประนอมที่พนักงานองค์กรเอกชนใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในองค์กรมีทั้งหมด 4 ลักษณะ คือ

1.1 การขอให้อีกฝ่ายพิจารณาความคิดเห็นที่ตนเสนอไปอีกครั้ง

ผู้วิจัยจัดให้กลวิธีนี้เป็นการประนีประนอมลักษณะหนึ่งทั้งนี้เพราะการที่ฝ่ายหนึ่งขอร้องให้อีกฝ่ายพิจารณาความคิดเห็นของตนอีกครั้งมีลักษณะเหมือนการผ่อนหนักผ่อนเบาให้แกกัน

กล่าวคือ ฝ่ายที่กล่าวขอร้องต้องยอมลดอารมณ์โกรธของตนเองลงในระดับหนึ่งจึงจะกล่าวขอร้องอีกฝ่ายได้ และในขณะเดียวกันฝ่ายที่ถูกขอร้องก็ต้องยอมลดอารมณ์โกรธลงจึงจะยอมกระทำตามที่อีกฝ่ายขอร้อง

ตัวอย่าง

“อยากให้อีกฝ่ายพิจารณาอีกทีค่ะ หากเราใช้สื่อทุกประเภทอาจจะเสียค่าใช้จ่ายสิ้นเปลืองมากเกินไป และอาจจะส่งผลเสียตามมาในภายหลังได้ หากเราศึกษาข้อมูลที่ดีแล้ว การใช้สื่อเพียงสื่อเดียวอาจจะคุ้มกว่าใช้ทุกสื่อโดยสิ้นเปลืองอีกด้วย”

“ดิฉันคิดว่าการประชาสัมพันธ์องค์กรน่าจะมีการศึกษารายละเอียดของสื่อประเภทต่าง ๆ ก่อนเพื่อให้องค์กรของเราได้รับประโยชน์จากการประชาสัมพันธ์นั้น ๆ ได้อย่างเต็มที่ หัวหน้าลองพิจารณาก่อนมั๊ยคะ”

“หัวหน้ารับข้อเสนอของหนูไปพิจารณาอีกทีนะคะ”

1.2 การขอให้อีกฝ่ายกระทำตามความคิดเห็นของตน

ผู้วิจัยจัดให้กลวิธีนี้เป็นการประนีประนอมลักษณะหนึ่งทั้งนี้เพราะการที่ฝ่ายหนึ่งขอร้องให้อีกฝ่ายกระทำตามความคิดเห็นของตนมีลักษณะเหมือนการผ่อนหนักผ่อนเบาให้แก่กัน กล่าวคือ ฝ่ายที่กล่าวขอร้องต้องยอมลดอารมณ์โกรธของตนเองลงในระดับหนึ่งจึงจะกล่าวขอร้องอีกฝ่ายได้ และในขณะเดียวกันฝ่ายที่ถูกขอร้องก็ต้องยอมลดอารมณ์โกรธลงจึงจะยอมกระทำตามที่อีกฝ่ายขอร้อง

ตัวอย่าง

“สื่อแต่ละชนิดมีเป้าหมายที่ต่างกัน ควรใช้ให้ตรงเป้าหมาย เราศึกษารายละเอียดของสื่อแต่ละประเภทก่อนเถอะครับ”

“เราควรลองไว้ที่อาคาร A ก่อนดีมั๊ย เพราะใกล้สำนักงาน เวลาที่เราจะนำมาใช้สามารถใช้ได้ทันที แต่ถ้ากลัวว่าไม่มีพนักงานรักษาความปลอดภัย เราก็จัดตารางเวลาและแบ่งกันมาตรวจสอบ เราว่าจะลองทำวิธีนี้ดูก่อน ถ้าลองทำแล้วสัก 1 อาทิตย์ไม่ดีขึ้น ค่อยปรับวิธีใหม่ดีมั๊ย”

“สามารถช่วยกันดำเนินการได้ไหม”

1.3 การเสนอเงื่อนไขหรือข้อตกลงที่ทำให้อีกฝ่ายพึงพอใจ

Vuchinich (1990) อธิบายไว้ว่า การที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสนอเงื่อนไขหรือข้อตกลงที่ทำให้อีกฝ่ายพึงพอใจ เมื่อต่างฝ่ายต่างยอมรับเงื่อนไขซึ่งกันและกัน การสนทนาที่กำลังมีความขัดแย้งอยู่นั้นย่อมยุติลง

กลวิธีนี้เป็นกลวิธีที่พนักงานองค์กรเอกชนเลือกใช้เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งทั้งในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา ตัวอย่าง

“จะทำตามที่หัวหน้าต้องการค่ะ แต่จะขอเก็บข้อมูลเพื่อนำเสนอการลดขั้นตอนการทำงานเพื่อลดเวลา ลดค่าใช้จ่าย และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด”

“เราลองทำกันทั้งสองวิธีเลย แล้วดูวิธีไหนมันดีมากกว่ากัน ถ้าวิธีของใครดีกว่าก็ทำตามวิธีนั้น”

“ส่วนไหนที่พวกเราทำได้ก็ทำกันเอง ส่วนไหนที่ทำไม่ได้ก็ค่อยจ้างเค้ามาทำแล้วกัน”

1.4 การขอให้อีกฝ่ายมีความใจเย็น

ผู้วิจัยจัดให้การขอให้อีกฝ่ายมีความใจเย็นเป็นกลวิธีการประนีประนอมในลักษณะหนึ่งทั้งนี้เนื่องจากการขอร้องให้อีกฝ่ายมีความใจเย็นมีลักษณะเหมือนการผ่อนหนักผ่อนเบาให้แกกัน กล่าวคือ ผู้ที่กล่าวขอร้องต้องยอมลดอารมณ์โกรธของตนเองลงในระดับหนึ่ง จึงจะกล่าวขอร้องให้อีกฝ่ายมีความใจเย็นได้ และในขณะเดียวกันฝ่ายที่ถูกขอร้องให้มีความใจเย็นก็ต้องยอมลดอารมณ์โกรธลงตามที่อีกฝ่ายขอร้อง

กลวิธีการขอให้อีกฝ่ายมีความใจเย็นเป็นกลวิธีที่พนักงานองค์กรเอกชนใช้ในการยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งสองสถานการณ์คือ สถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงาน และสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้ใต้บังคับบัญชา

ตัวอย่าง

“ใจเย็น ๆ เราค่อยคุยกันอีกทีว่าจะเอาไว้ที่ตึกไหน”

“ใจเย็น ๆ ค่อยคุยกัน ดูผลได้ผลเสียก่อนค่อยว่ากัน โอเคนะ”

2. การออกจากสถานการณ์

การออกจากสถานการณ์ คือ การออกจากวงสนทนาที่กำลังมีความขัดแย้ง ซึ่งอาจจะกล่าวถ้อยคำหรือแสดงกิริยาท่าทางให้อีกฝ่ายทราบว่าตนเองต้องการยุติการสนทนา (Vuchinich, 1990 : 132) การออกจากสถานการณ์ที่พนักงานองค์กรเอกชนใช้เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในองค์กรสามารถจำแนกได้ 3 กลวิธีคือ

2.1 การกล่าวขอเลื่อนการสนทนา

การกล่าวขอเลื่อนการสนทนา หมายถึง การกล่าวขอเลื่อนการสนทนาที่กำลังดำเนินอยู่ออกไปไว้ในภายหลัง ถ้อยคำที่ใช้ในกลวิธีนี้จะแสดงให้อีกฝ่ายทราบอย่างชัดเจนว่าต้องการออกจากวงสนทนา โดยที่ไม่สามารถตีความเป็นเจตนาอื่นได้ ถ้อยคำที่มักปรากฏใช้ได้แก่ “ขอไปศึกษาข้อมูล/รายละเอียด” “ขอไปหาข้อมูลเพิ่มเติม” “ค่อยคุยกันอีกที” “ค่อยมาสรุปกัน” กลวิธีนี้เป็นกลวิธีที่

พนักงานองค์กรเอกชนนำไปใช้ในการยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งทั้งในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับ
ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา

ตัวอย่าง

“เดี๋ยวคุยแล้วสรุปกันอีกที”

“เดี๋ยวเราหาข้อสรุปกันอีกทีนะ”

“ดิฉันขอเวลากลับไปหาข้อมูลที่ละเอียดเพื่อมาเสนอให้หัวหน้างานได้ลองพิจารณาข้อมูลอีกครั้ง”

“ขอกลับไปคิดดูก่อน แต่คุณช่วยทำรายละเอียดการบริการและค่าใช้จ่ายแล้วมาคุยกันอีกที”

“คุณลองศึกษาการจัดสัมมนา ดูวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียและงบประมาณแล้วมาคุยกันอีกที ถ้าดูแล้ว
แนวโน้มในการจัดสัมมนาแบบไหนดีกว่าก็เอาแบบนั้น”

2.2 การเดินออกจากวงสนทนา

ผู้วิจัยจัดให้การเดินออกจากวงสนทนาเป็นกลวิธีการออกจากสถานการณ์
ลักษณะหนึ่ง ถึงแม้ว่ากลวิธีนี้จะไม่มีการกล่าวถ้อยคำใด ๆ ให้อีกฝ่ายทราบว่าต้องการยุติการสนทนาที่ แต่
การเดินออกจากวงสนทนาเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าต้องการยุติการสนทนา ทั้งนี้เพราะเมื่อฝ่าย
หนึ่งเดินออกจากวงสนทนาไป การสนทนาที่กำลังมีความขัดแย้งกันอยู่นั้นย่อมยุติลง กลวิธีนี้เป็นกลวิธีที่
พนักงานองค์กรเอกชนเลือกใช้เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งเพียงสถานการณ์เดียวคือ ใน
สถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้ใต้บังคับบัญชา

2.3 การเงียบ

การเงียบถือเป็นกลวิธีการออกจากสถานการณ์ลักษณะหนึ่ง แม้ว่ากลวิธีนี้จะไม่
มีการกล่าวถ้อยคำใด ๆ ให้อีกฝ่ายทราบว่าต้องการยุติการสนทนา แต่การเงียบเป็นการแสดงให้เห็นอย่าง
ชัดเจนว่าต้องการยุติการสนทนา เพราะหากฝ่ายหนึ่งเงียบ การสนทนาที่มีความขัดแย้งกันย่อมยุติลงด้วย
จากการศึกษาข้อมูลทั้งหมดพบว่า พนักงานองค์กรเอกชนจะใช้กลวิธีการเงียบเพื่อยุติการสนทนาที่มีความ
ขัดแย้งทั้งในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งเหตุผล
ที่พนักงานองค์กรเอกชนอธิบายไว้ได้แก่

- กรณีที่มีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชา

“ให้เกียรติหัวหน้า”

“ไม่ต้องการให้หัวหน้าเสียหน้า”

- กรณีที่มีความขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงาน

“จะทำให้ทะเลาะกัน”

“รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมงาน”

- กรณีที่มีความขัดแย้งกับผู้ใต้บังคับบัญชา

“ไม่ยอมทำให้ทะเลาะกัน”

“รับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา”

3. การใช้อำนาจ

การใช้อำนาจ ในที่นี้หมายถึง การใช้อำนาจบังคับให้อีกฝ่ายยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง ผู้วิจัยจัดให้การใช้อำนาจเป็นกลวิธียุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งกลวิธีหนึ่ง เพราะเมื่อฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าบังคับฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่าให้กระทำตามความคิดเห็นของตน ฝ่ายที่มีอำนาจน้อยก็ยอมกระทำตามเนื่องจากเกรงกลัวผลที่จะตามมาหากไม่กระทำตามความคิดเห็นของฝ่ายที่มีอำนาจมาก เมื่อฝ่ายหนึ่งยินยอมกระทำตามความคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง การสนทนาที่มีความขัดแย้งก็ยอมยุติลง

กลวิธีการใช้อำนาจที่พนักงานองค์กรเอกชนใช้ในการยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งสามารถจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ การใช้อำนาจของตนเอง และ การใช้อำนาจของบุคคลที่สาม

3.1 การใช้อำนาจของตนเอง

การใช้อำนาจของตนเอง ในที่นี้หมายถึง การใช้อำนาจที่ตนมีตามสถานภาพขณะนั้นบังคับอีกฝ่ายให้ยุติการสนทนาหรือกระทำตามความคิดเห็นของตนเพื่อให้การสนทนาที่มีความขัดแย้งยุติลง

จากการศึกษาข้อมูลทั้งหมดพบว่า กลวิธีการใช้อำนาจของตนเองมีเพียงลักษณะเดียวคือ การสั่งให้อีกฝ่ายกระทำตามความคิดเห็นของตน กลวิธีลักษณะนี้จะปรากฏใช้ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเท่านั้น

ตัวอย่าง

“ทำตามความคิดผม”

“ทำตามที่พี่บอกก่อนนะ เพราะว่ามันมีเหตุผลอยู่แล้วว่าเพราะอะไร”

“เราต้องช่วยบริษัทประหยัด และบุคลากรเรามีความสามารถ ให้เอาตามที่ผมบอกแหละ”

“เรามีศักยภาพอยู่แล้ว เราสามารถทำเองภายในได้ ทำตามที่พี่บอก มีปัญหาอะไรมาแจ้งนะ”

3.2 การใช้อำนาจของบุคคลที่สาม

การใช้อำนาจของบุคคลที่สาม ในที่นี้หมายถึง การขอให้ผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตนเองและอีกฝ่ายมาช่วยยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง

จากการศึกษาข้อมูลทั้งหมดพบว่า กลวิธีนี้จะปรากฏใช้ทั้งในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งบุคคลที่สามที่พนักงานองค์กรเอกชนจะนำมาอ้างอิงเพื่อทำให้การสนทนาที่มีความขัดแย้งยุติลงมีลักษณะแตกต่างกันดังนี้

ก. กรณีที่มีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชา บุคคลที่สามที่จะนำมาอ้างอิง ได้แก่ ที่ประชุม ผู้บริหารองค์กร ผู้ที่มีประสบการณ์

ตัวอย่าง

“เอาเรื่องนี้เข้าที่ประชุมเลยคะ”

“หัวหน้าลองปรึกษาผู้บริหารมัยคะว่าท่านต้องการแบบไหน”

“ปรึกษาผู้ที่มีประสบการณ์ก่อนดีกว่าครับ”

ข. กรณีที่มีความขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงาน พนักงานองค์กรเอกชนจะกล่าวอ้างถึงผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างาน และที่ประชุม เพื่อให้การสนทนาที่มีความขัดแย้งยุติลง

ตัวอย่าง

“แน่ใจหรือ ถ้าทำอย่างนั้น ลองถามหัวหน้าก่อนใหม่ว่าเขาคิดเห็นเป็นอย่างไร”

“ถามหัวหน้าดีกว่า เราอย่าตัดสินใจเองเลย”

“เอาความคิดเห็นเข้าที่ประชุมดีกว่า”

ค. กรณีที่มีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชา บุคคลที่สามที่พนักงานองค์กรเอกชนจะนำมาอ้างถึงคือ ผู้บริหารองค์กรและที่ประชุม เพื่อให้การสนทนาที่มีความขัดแย้งยุติลง

ตัวอย่าง

“ให้ผู้บริหารเป็นคนตัดสินใจเถอะ”

“เราให้ทุกฝ่ายช่วยกันออกความคิดเห็นดีกว่า เพื่อความสบายใจของทุกคน”

“ไว้ให้ที่ประชุมตัดสินใจแล้วกัน”

4. การยอมตาม

การยอมตาม คือ การที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวถ้อยคำหรือแสดงกิริยาท่าทางให้อีกฝ่ายรับรู้ ว่าตนยอมรับฟังความคิดเห็นหรือยินยอมกระทำตามความคิดเห็นของอีกฝ่ายโดยมิได้ถูกบังคับให้กระทำ (Vuchinich, 1990 : 123)

ถ้อยคำที่มักปรากฏใช้ได้แก่ “เอาตามที่...เสนอเลยครับ” “เอาตามที่...เห็นสมควร” “จะดำเนินการตามที่เสนอ” “ผม/ดิฉันเห็นด้วยกับคุณ” กลวิธีนี้เป็นกลวิธีที่พนักงานองค์กรเอกชนนำไปใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งทั้งในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา

ตัวอย่าง

“เอาแบบที่หัวหน้าต้องการก็ได้คะ”

“เอาตามที่หัวหน้าเห็นสมควรครับ”

“เอาตามที่คุณตัดสินใจ”

“เห็นด้วยกับที่คุณว่า เพราะมีพนักงานรักษาความปลอดภัย น่าจะดีกว่า”

5. การเปลี่ยนประเด็นการสนทนา

การเปลี่ยนประเด็นการสนทนา หมายถึง การที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเปลี่ยนประเด็นการสนทนาจากประเด็นที่กำลังมีความขัดแย้งกันอยู่นั้นไปเป็นประเด็นอื่นเพื่อให้การสนทนาที่กำลังมีความขัดแย้งอยู่ในขณะนั้นได้ยุติลง (Vuchinich, 1990 : 130)

จากการศึกษาข้อมูลทั้งหมดพบว่า กลวิธีการเปลี่ยนประเด็นการสนทนาเป็นกลวิธีที่พนักงานองค์กรเอกชนใช้เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชาเท่านั้น

ตัวอย่าง

“เรื่องนี้เอาไว้คุยกันอีกทีแล้วกัน เอกสารที่จะส่งให้แผนกจัดซื้อเตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว”

กล่าวโดยสรุปแล้ว กลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในองค์กรมีกลวิธีหลักทั้งหมด 5 กลวิธี ได้แก่ การประนีประนอม การออกจากสถานการณ์ การใช้อำนาจ การยอมตาม และการเปลี่ยนประเด็นการสนทนา เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาของ พรพรรณ เศรษฐ (2557) พบว่า กลวิธีทั้ง 5 กลวิธีที่พบในการศึกษาครั้งนี้มีลักษณะเหมือนกับที่พรพรรณเสนอไว้เพียงแต่ผลการศึกษาในครั้งนี้พบลักษณะที่แยกย่อยน้อยกว่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการศึกษาของพรพรรณเป็นการศึกษาข้อมูลจากบทสนทนาทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวันโดยไม่ได้กำหนดสถานภาพของคู่สนทนาและประเด็นความขัดแย้ง ในขณะที่การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาการสนทนาที่มีความขัดแย้งในองค์กรซึ่งมีการกำหนดสถานภาพของคู่สนทนาและประเด็นความขัดแย้งไว้อย่างตายตัว

เมื่อพิจารณาค่าความถี่ในการปรากฏใช้ของกลวิธีทางภาษาที่ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในภาษาไทยทั้ง 5 กลวิธี พบว่ามีการปรากฏใช้ในอัตราที่แตกต่างกันดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การปรากฏใช้ของกลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในองค์กร

กลวิธีทางภาษาที่ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้ง	ความถี่การปรากฏใช้					
	กรณีขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชา		กรณีขัดแย้งกับเพื่อนร่วมงาน		กรณีขัดแย้งกับผู้ใต้บังคับบัญชา	
	ครั้ง	ร้อยละ	ครั้ง	ร้อยละ	ครั้ง	ร้อยละ
การประนีประนอม	48	43.24	47	42.33	28	25.23
การออกจากสถานการณ์	38	34.24	28	25.23	33	29.73
การใช้อำนาจ	14	12.61	28	25.23	46	41.44
การยอมตาม	11	9.91	8	7.21	3	2.70
การเปลี่ยนประเด็นการสนทนา	0	0	0	0	1	0.9
รวม	111	100	111	100	111	100

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า กลวิธีทางภาษาที่ปรากฏใช้มากที่สุดในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานคือ กลวิธีการประนีประนอม ผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับที่ พรหมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2556) ได้กล่าวไว้ว่า ในสังคมไทยมักจะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยวิธีประนีประนอม กล่าวคือ ต่างฝ่ายต่างยอมทำตามทุกวิถีทางเพื่อให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นยุติลง การที่พนักงานองค์กรเอกชนเลือกใช้กลวิธีการประนีประนอมมากอาจเป็นเพราะกลวิธีนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลวิธีการยอมตามที่ฝ่ายหนึ่งยอมกระทำตามความต้องการของอีกฝ่ายเพื่อให้อีกฝ่ายเกิดความพึงพอใจ เพียงแต่การประนีประนอมนั้น ต่างฝ่ายต่างยอมกระทำตามความต้องการของกันไม่มากนักน้อย อีกทั้งลักษณะทางสังคมของไทยเป็นสังคมแบบอิงกลุ่ม (collectivism) คนในสังคมลักษณะนี้จะให้ความสำคัญกับกลุ่มและต้องการการยอมรับจากสังคม เนื่องจากเห็นว่าการอยู่ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยกันเป็นสิ่งสำคัญ คนในสังคมแบบอิงกลุ่มจึงมักจะคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่นมากกว่าความรู้สึกของตนเอง (Jandt, 2010) ดังนั้นเมื่อมีความขัดแย้งในองค์กร พนักงานองค์กรเอกชนจึงเลือกใช้กลวิธีการประนีประนอมมากกว่ากลวิธีอื่นเพื่อรักษาสัมพันธภาพของตนเองกับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานไว้

กลวิธีที่ปรากฏใช้มากรองลงมาเมื่อมีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานคือ การออกจากสถานการณ์ กลวิธีนี้จำแนกออกเป็นกลวิธีย่อย 2 กลวิธีคือ การเจรจาและการกล่าวขอเลื่อนการสนทนา กลวิธีที่ปรากฏใช้ค่อนข้างมากคือ การเจรจา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเจรจาเป็นวิธีการยุติความขัดแย้งที่ดีวิธีหนึ่ง กล่าวคือ การเจรจาช่วยให้การสนทนาที่มีความขัดแย้งไม่มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากไม่มีการกล่าวถ้อยคำโต้ตอบกันอีก และเมื่อต่างฝ่ายต่างระงับอารมณ์โกรธของตนเองลงแล้วก็สามารถกลับมาสนทนากันต่อได้ (Oduro-Frimpong, 2007) นอกจากนี้แล้วกลวิธีการเจรยายังมีลักษณะเหมือนเป็นการยอมตามอีกฝ่าย การเจรยาก็เป็นกลวิธีที่ทำให้การสนทนาที่มีความขัดแย้งยุติลงและในขณะเดียวกันก็ช่วยรักษาสัมพันธภาพของตนเองกับผู้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานไว้ และจากเหตุผลที่ผู้บอกภาษาได้อธิบายไว้ อาจกล่าวได้ว่ากลวิธีการเจรยายังช่วย “รักษาหน้า” ของอีกฝ่ายและไม่ทำให้ความขัดแย้งมีความรุนแรงมากขึ้นอีกด้วย

ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้ใต้บังคับบัญชา กลวิธีที่ปรากฏใช้มากที่สุดคือ การใช้อำนาจ กลวิธีนี้มีกลวิธีย่อย 2 กลวิธี คือ การใช้อำนาจของตนเองและการใช้อำนาจของบุคคลที่สาม ซึ่งกลวิธีที่ปรากฏใช้มากที่สุดคือ การใช้อำนาจของตนเอง การที่พนักงานองค์กรเอกชนเลือกใช้กลวิธีการใช้อำนาจเพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งของตนเองกับผู้ใต้บังคับบัญชานั้นอาจเป็นเพราะประเด็นที่มีความขัดแย้งกันเป็นเรื่องเกี่ยวกับแผนการดำเนินงานขององค์กร กอปรกับในฐานะที่เป็นผู้บังคับบัญชาจึงจำเป็นที่จะต้องบังคับให้ผู้ใต้บังคับบัญชากระทำตามความคิดเห็นของตนเองเพื่อให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้และไม่ให้องค์กรเกิดความเสียหาย

กลวิธีที่ปรากฏใช้น้อยในสถานการณ์ความขัดแย้งทั้งสามสถานการณ์คือ กลวิธีการยอมตาม กลวิธีนี้ถือเป็นกลวิธีที่สามารถทำให้การสนทนาที่มีความขัดแย้งยุติลงได้เป็นอย่างดี เนื่องจากฝ่ายหนึ่งยอมกระทำตามความคิดเห็นหรือความต้องการของอีกฝ่ายซึ่งทำให้อีกฝ่ายพึงพอใจ แต่อย่างไรก็ตามการที่

พนักงานองค์กรเอกชนเลือกใช้กลวิธีการยอมตามค่อนข้างน้อยนั้นอาจเป็นเพราะกลวิธีนี้ทำให้ฝ่ายที่ยอมกระทำตามต้องเสียจุดยืนของตนเอง และเมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งทั้งสามสถานการณ์ จะเห็นได้ว่า ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกับผู้บังคับบัญชา กลวิธีการยอมตามมีการปรากฏใช้มากที่สุด นั่นก็อาจเป็นเพราะอีกฝ่ายมีสถานภาพเป็นผู้บังคับบัญชา การยอมทำตามความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชา ถือเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยรักษาสัมพันธภาพของตนเองกับผู้บังคับบัญชา และวิธีการนี้ไม่ได้ทำให้ฝ่ายที่ยอมตามรู้สึกเสียจุดยืนหรือเสียหายมากนักเนื่องจากการกระทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเป็นวิสัยที่คนทั่วไปพึงกระทำ

สรุป

กลวิธีทางภาษาที่พนักงานองค์กรเอกชนส่วนใหญ่ใช้ในการยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในองค์กรคือ การประนีประนอม และการออกจากสถานการณ์ กลวิธีทั้งสองนี้ถือเป็นวิธีการที่ทำให้การสนทนาที่มีความขัดแย้งยุติลงได้ และช่วยรักษาสัมพันธภาพของตนเองกับคู่ขัดแย้งด้วย หากพิจารณาตามแนวคิดทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา อาจกล่าวได้ว่า การที่พนักงานองค์กรเอกชนส่วนใหญ่เลือกใช้กลวิธีการประนีประนอมและการออกจากสถานการณ์เพื่อยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในองค์กรนั้นสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of needs) ที่มาสโลว์เสนอไว้ว่ามนุษย์ทุกคนจะมีลำดับขั้นความต้องการ 5 ระดับ โดยเรียงจากระดับต่ำไประดับสูงคือ 1) ความต้องการขั้นพื้นฐานหรือความต้องการทางด้านร่างกายเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น อาหาร อากาศ น้ำ 2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย หมายถึงความต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยปราศจากอันตรายทางร่างกายและจิตใจ มีความมั่นคงในการทำงาน 3) ความต้องการการมีส่วนร่วมในสังคม คือ ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับตนเป็นสมาชิก ต้องการได้รับการยอมรับจากคนอื่น ๆ รวมทั้งได้รับความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อนร่วมงาน 4) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและการยกย่องจากบุคคลอื่น และ 5) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นเมื่อพนักงานองค์กรเอกชนมีความขัดแย้งกับผู้อื่นในองค์กร การเลือกใช้กลวิธีทางภาษาที่สามารถยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งและช่วยรักษาสัมพันธภาพของตนเองกับคู่ขัดแย้งได้ถือเป็นการตอบสนองความต้องการของตนเองในด้านความต้องการความมั่นคงปลอดภัยและการมีส่วนร่วมในสังคม อย่างไรก็ตามการที่พนักงานองค์กรเอกชนจะเลือกใช้กลวิธีทางภาษากลวิธีใดในการยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งนั้นนอกจากจะขึ้นอยู่กับคุณลักษณะต่าง ๆ ของกลวิธีแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นอีกหลายประการที่มีผลต่อการเลือกใช้ อาทิ ประเด็นความขัดแย้ง สถานภาพของคู่ขัดแย้ง และลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยงบประมาณเงินรายได้คณะวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2553). *เอกสารคำสอนรายวิชา 2201783 การวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา)
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2556). แนวคิดจิตวิทยาในการจัดการความขัดแย้งในใจและสร้างสันติสุข. *วารสารราชบัณฑิตยสถาน*, 38(2) : 205-224.
- พรรณธรร ครุจนตร. (2557). *กลวิธีทางภาษาที่ใช้ยุติการสนทนาที่มีความขัดแย้งในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพมหานคร : นานมีพับลิเคชั่นส์.
- วิชัย โวหารดี. (2541). *การสื่อสารข้อความการบริหาร : การสื่อสารในองค์กร*. เอกสารประกอบการบรรยายโครงการ Global competence project. ม.ป.ท.
- ศิรินทรา สุกุลวิริยะธรรม. (2552). *การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อจัดการความขัดแย้งในองค์กร : กรณีสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจธนาคารกรุงไทย*. รายงานโครงการเฉพาะบุคคลหลักสูตรวารสารศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการสื่อสารองค์กร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุณีย์ ศรีโพธิ์. (2551). *การสื่อสารเพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับกลุ่มเกษตรกรที่เป็นหนี้สิน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2534). *ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน.
- Boonsathorn, W. (2007). Understanding conflict management styles of Thais and Americans in multinational corporations in Thailand. *International Journal of Conflict Management* 18(3) : 196–221.
- Jandt, F.E. (2010). *An introduction to intercultural communication : Identities in a global community*. Thousand Oaks, CA : Sage Publications, Inc.
- Katejulasriroj, P. (2011). “Face” conflict and conflict resolution in Thai-Japanese MNCs in Thailand. Ph.D. dissertation. Thai Studies, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Oduro-Frimpong, J. (2007). Semiotic silence : Its use as a conflict-management strategy in intimate relationships. *Semiotica* 167(1): 283-308.

Searle, J. R. (1969). *Speech acts : An essay in the philosophy of language*. Cambridge : The Cambridge University Press.

Vuchinich, S. (1990) . The sequential organization of closing in verbal family conflict.
In Grimshaw, A. (ed.), *Conflict Talk*, pp. 118 – 138. Cambridge : Cambridge University Press.

การสร้างการเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพ

Cultivating the Learning of Cultural Diversity Through Photography

พัฒน์นรินทร์ สุขโรจน์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

E-mail: pattanis@gmail.com

บทคัดย่อ :

ในสถาบันอุดมศึกษา แห่งหนึ่งในภาคเหนือของประเทศไทย ได้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจต่อวิถีที่แตกต่างทางวัฒนธรรมของนักศึกษา ซึ่งนำไปสู่การไม่ยอมรับและการกีดกันทางวัฒนธรรม ดังนั้นเพื่อจะป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงมีการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้น บทความนี้นำเสนอการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การสร้างพื้นที่ที่สาม ให้เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพื้นที่ความรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงคุณค่า ยอมรับและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้จากการถ่ายภาพและวิธีการวิพากษ์ และวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่าการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมสามารถทำให้เกิดความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้ ในระดับที่นักศึกษาสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อย่างไรก็ตามการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสถาบันอุดมศึกษา สามารถดำเนินการได้ในหลากหลายรูปแบบ ต้องอาศัยระยะเวลาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: พหุวัฒนธรรม, ความหลากหลายทางวัฒนธรรม, พื้นที่ทางวัฒนธรรม

ABSTRACT

University students in one of Northern Thailand’s institutes of higher education often have distorted and shallow understandings of the cultural, social, and gender differences among their fellow students. This leads to misunderstandings and sometimes open disrespect. To prevent and resolve such problems, we need to open cultural space in their learning process. This article presents research on an attempt to create a “third space” of culture in the university classroom (outside of student’s individual space, or the “second space” of an “other.”) The “third space” refers to an area of knowledge where students value, accept and respect cultural diversity. Through learning photography, students bring into question and criticism their representations and the context surrounding them. This research uses qualitative research methods, study from documents, Interviews, and observation combined with active research to gather data. By creating cultural space to gain understanding and acceptance of cultural differences in the classroom, students could take the advantage in their everyday lives. Creating a cultural space in the university can be implemented through a variety of learning processes, requiring continuation at regular intervals.

Keywords : Multicultural, Diversity, Cultural space

บทนำ

สังคมไทย เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ วัฒนธรรม ภาษา วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อความคิด ดังนั้นการจะทำให้เกิดความสันติสงบสุขและเท่าเทียมกันนั้น จำเป็นจะต้องใช้ แนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยม ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคม (ยศ สันตสมบัติ, 2551:151-189) ในการสร้างการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ต้องมาจากสำนักเรื่อง ศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นมนุษย์ ตลอดจนมีวิธีที่สามารถผสมผสานวัฒนธรรมได้อย่างสอดคล้องลงตัวในการ อยู่ร่วมกันในสังคม (ประสิทธิ์ ลิปรีชา, 2556:7-21)

อย่างไรก็ตามยังมีสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งทางภาคเหนือของประเทศไทยที่มีการจัดการเรียน การสอนแก่นักศึกษาซึ่งมีพื้นเพและพื้นฐานของผู้เรียนจากวัฒนธรรมที่หลากหลายแตกต่างกัน ส่งผลทำให้เกิดความไม่เข้าใจ ไม่ยอมรับ ตลอดจนการกระทำที่เป็นการกีดกัน เบียดขับทางวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ สาเหตุของปัญหาความขัดแย้งในสังคมต่อไปได้ ดังนั้นเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงควรมี การศึกษาวิจัยว่า นักศึกษามีการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไร และควรจัดการเรียนรู้ อย่างไร ที่จะทำให้นักศึกษาเกิดการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ทั้งนี้การศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ จะต้องใช้วิธีบูรณาการในการจัดการ เรียนรู้แบบต่างๆ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถสื่อสารในแบบสากล สร้างมุมมองที่แตกต่าง หลากหลาย ดังนั้นกิจกรรมการถ่ายภาพ ซึ่งเป็นการสื่อสารด้วยภาษาภาพ สามารถประกอบสร้างความหมาย และการวิพากษ์โต้เถียง ผ่านหัวข้อทางวัฒนธรรม นำมาสื่อความ และสร้าง “พื้นที่” อันจะ สะท้อนให้เห็นถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นวิธีการทำความเข้าใจวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ จึงเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถสร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมให้นักศึกษาได้เป็น อย่างดี

การวิจัยนี้จึงเป็นการศึกษาการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษา ตลอดจน การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพ ที่สร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางพัฒนา การจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมต่างๆ แก่นักศึกษา และบริบทที่ แตกต่างกันไปของสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งจะสามารถนำไปสู่ความเข้าใจและยอมรับ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย :

1. เพื่อศึกษาการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษา

2. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพ ที่สร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมแก่นักศึกษา

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยการจัดการเรียนรู้สร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมกระบวนการเรียนรู้ ได้ใช้แนวคิดในการวิจัยดังนี้

แนวคิดเรื่องพหุวัฒนธรรมศึกษา :การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้เรียนได้บูรณาการความคิด ความเข้าใจและเกิดการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้นั้น จะต้องมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์แบบการศึกษาพหุวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการติดต่อเชื่อมโยงกันของมนุษย์ในระบบวัฒนธรรมสากลที่เกิดขึ้นจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเพื่อพัฒนาเจตคติและพฤติกรรมซึ่งสะท้อนถึงความเคารพและเห็นคุณค่าของความแตกต่างทางวัฒนธรรม จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจและเหมาะสม (Michaelis,1972, และ Michaelis อ้างถึงในสิริวรรณ ศรีพหล,2555:12-16) แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Carlton Brown (Brown, 1976) ที่ได้อธิบายว่าการจัดการศึกษาจะต้องมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อการศึกษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงความเข้าใจของนักเรียนในการพัฒนาและการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อที่จะนำมาใช้ในการลอบคดีแก้ไขความเข้าใจผิดทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์และทางเชื้อชาติ ซึ่งการยอมรับและเคลื่อนไปสู่ความเป็นพหุวัฒนธรรมได้นั้น จะเกิดจากการเคลื่อนผ่านขั้นตอนต่างๆ 7 ขั้นตอนที่ Jaime Wurzel (อ้างถึงในเอกชัย จันทา,2556:16-17) ได้แจกแจงไว้คือ ขั้นที่หนึ่งเอกวัฒนธรรมนิยม (Monoculturalism) ขั้นที่สองคือการติดต่อข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural Contact) ขั้นที่สามคือความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (Cultural Conflict) ขั้นถัดมาคือการแทรกแซงที่เกิดการศึกษา (Educational Intervention) ไปสู่ขั้นตอนที่ห้าคือการเสียดุลยภาพ(Disequilibrium) และขั้นที่หกคือการตระหนักรู้ (Awareness) ขั้นตอนสุดท้ายคือ พหุวัฒนธรรมนิยม (Multiculturalism) เป็นกระบวนการที่นำไปสู่การยอมรับว่ามีความคิดที่แตกต่างไปจากของตนเองดำรงอยู่ด้วย อย่างไรก็ตามการปรับเปลี่ยนค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติของคน จึงต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ด้วยกระบวนการศึกษาและวิธีการที่เหมาะสม ดังนั้นการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเพื่อการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงต้องมาจากการพัฒนากระบวนการที่เหมาะสม ซึ่งใช้พัฒนาผู้เรียนเข้าสู่การเข้าใจและยอมรับการเป็นพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้บทบาทของสถาบันการศึกษา นักการศึกษาเช่น James Banks (Banks,2002:1-12) ให้ความเห็นเห็นว่าสถาบันการศึกษา

จำเป็นที่จะต้องจัดการเรียนการสอนพัฒนาธรรมอย่างจริงจัง เน้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมอื่นที่ต่างจากตน มีความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่เน้นให้กลุ่มคนในวัฒนธรรมหลักยอมรับในความแตกต่างของบุคคลอื่น (Enlightening Power Group Model) และรูปแบบที่เน้นให้กลุ่มคนในวัฒนธรรมย่อยเข้าใจตนเองในบริบททางสังคมของตนเอง และวัฒนธรรมหลัก (Share Power Model)

แนวคิดเรื่องพื้นที่: การเรียนรู้จากการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม

การจัดการเรียนรู้ก็เปรียบเสมือน “พื้นที่” (Space) ซึ่งใช้เชื่อมโยงผู้เรียนกับการเรียนรู้ ที่เกิดจากที่บุคคล(ผู้เรียน)นั้น ดำรงอยู่ในพื้นที่หนึ่งๆ ได้ด้วยปัจจัยของบริบททางสังคมวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งพื้นที่ต่างๆ ถูกให้ความหมายของเป็นพื้นที่ของกิจกรรม และตามความต้องการของการใช้พื้นที่ ของบุคคลที่อยู่รายล้อมพื้นที่เหล่านั้น ดังนั้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันได้อย่างเท่าเทียม จึงจำเป็นต้องมีการสร้างพื้นที่หนึ่งขึ้น ซึ่งผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมของตัวเองขึ้นมาเพื่อปะทะสังสรรค์กัน ดังเช่นแนวคิดเรื่องพื้นที่ของ Henri Lefebvre (Lefebvre อ้างถึงใน สพสันต์ เพชรคำ ,2554:2-15) ซึ่งได้แบ่งพื้นที่ (Types of Space) ออกเป็น 3 ประเภทคือ พื้นที่ทางกายภาพ (Physical Space) พื้นที่ภายใน (Mental Space) และพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ซึ่ง Lefebvre มองว่าพื้นที่ที่เป็นอาณาบริเวณที่สิ่งต่างๆ มาปะทะสังสรรค์กันอย่างหลากหลาย ซึ่งต่างมีปฏิสัมพันธ์และส่งผลกระทบแก่กันและกันในอาณาบริเวณที่เรียกว่า “พื้นที่ที่สาม” (Third Space) คือพื้นที่ทางสังคม หรือเป็นอาณาบริเวณซึ่งพื้นที่อีกสองแบบจะมาปะทะประสานกัน แนวคิดเรื่องพื้นที่ยังได้ถูก Michel Foucault (Foucault อ้างถึงในสุภางค์ จันทวานิช, 2552:274-288) เสนอว่า พื้นที่คือรากฐานของการทำงานของอำนาจทุกชนิด อำนาจไม่อาจแยกออกจากความรู้ และความจริง ความรู้สามารถถูกวิเคราะห์เชิงพื้นที่ การสร้างความหมาย (การแทนที่ การสวมรอย รื้อสร้าง การเปลี่ยนรูป) มนุษย์จึงถูกกำหนดด้วยวัฒนธรรมค่านิยม และระบบต่างๆในสังคม ในทุกที่ของความสัมพันธ์ทางสังคม เช่นการสร้างระเบียบข้อบังคับในสถาบันต่างๆสังคม หรือการที่สถาบันการศึกษาที่ใช้พื้นที่โดยนำผู้เรียนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม เข้ามาอยู่ร่วมกัน และควบคุมด้วยการแบ่งแยกและการจัดอันดับภายใต้กำหนดกฎเกณฑ์ ที่เป็นการจัดสรรพื้นที่ดังกล่าวนี้จึงทำให้ผู้เรียนตกอยู่ภายใต้การควบคุมได้ในทุกระบบความคิด และการกระทำไม่ให้ออกไปนอกกรอบที่กำหนด ในอีกทางหนึ่ง อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2554:144-147) ได้กล่าวว่าการศึกษารองพื้นที่ความรู้จะต้องพิจารณาความสัมพันธ์ที่หลากหลายผสมผสานเกี่ยวข้องกับพื้นที่ การช่วงชิงความหมาย เพื่อให้เกิดการต่อสู้ ต่อรอง สื่อสารให้กับผู้อื่นได้ทราบว่ามีพื้นที่นั้นมีความรู้อื่นอีกหลายชั้นหลายระดับ ที่ซ่อนอยู่ ซึ่งเป็นพื้นที่เชิงซ้อน ซึ่งเต็มไปด้วยการต่อสู้ต่อรองเพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ดังนั้น

จากแนวคิดเรื่องพื้นที่ การสร้างเรียนรู้แก่ผู้เรียนจึงควรมาจากการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมซึ่งเป็น “พื้นที่ที่สาม” ที่มีอิสระต่อความคิดและการแสดงออก เพื่อการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ การอธิบายความหมายที่สร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว

แนวคิดการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การจัดการเรียนรู้ที่ดีและนำไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมจะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเกิดทัศนคติที่ดีงามต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้ จนเกิดเป็นความรู้ ความเข้าใจของตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เกิดความสุขความเจริญ และเกิดการเปลี่ยนแปลงในพัฒนาการทั้งทางจิตใจ และทางร่างกาย ในปัจจุบันการจัดการเรียนรู้มีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยการวิจัยชิ้นนี้ได้พิจารณาเลือกใช้การจัดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ขั้นตอน และวิธีการ ที่สามารถเอื้อต่อการสร้าง “พื้นที่ที่สาม” ให้เป็นพื้นที่สร้างการเรียนรู้และความเข้าใจแก่ผู้เรียนให้เกิดการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้เป็นกลุ่ม รูปแบบการจัดการเรียนรู้นี้ได้พัฒนามาจากแนวความคิดของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ในการจัดการเรียนรู้กับผู้เรียนที่มีลักษณะหลากหลาย ทุกระดับ โดยมุ่งเน้นที่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สามารถคิดวิเคราะห์พิจารณาปัญหาในหลายด้าน สามารถรวบรวมข้อมูล การตั้งสมมุติฐาน และทดสอบ โดยที่ผู้สอนจะเป็นผู้จัดกระบวนการและระเบียบในการทำงาน เพื่อสนับสนุนการทำกิจกรรมของผู้เรียน จึงเป็นการฝึกกระบวนการกลุ่มในการทำงานแบบประชาธิปไตย ที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ ยอมรับและให้เกียรติผู้อื่น ไปด้วย

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีรากฐาน ที่ต่อยอดมาจากมาจากแนวคิดอีกด้านหนึ่งในการให้การศึกษาของจอห์น ดิวอี้ จากการศึกษาเป็นการสร้างประสบการณ์ชีวิตที่ต่อเนื่องโดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การทำโครงงานจึงเป็นการเตรียมผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถตามความต้องการในการทำงานที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้รูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถนำไปใช้เป็นกิจกรรมหลักหรือกิจกรรมเสริมในการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ที่จำเป็นต้องใช้ทักษะต่างๆ ในการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมาย จึงเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) การแบ่งปันความรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้การจัดการความรู้ (Knowledge Management) ประสบความสำเร็จ เมื่อการสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นได้นำไปเผยแพร่แบ่งปันให้กับผู้อื่นหรือ นำความรู้ที่กลับมาใช้ใหม่ การเรียนรู้จากการเผยแพร่ แบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ จากการรวมตัวกันของกลุ่มผู้เรียนที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยความสมัครใจ เพื่อร่วมสร้างความเข้าใจหรือพัฒนาแนวปฏิบัติในเรื่องนั้นๆจึงเป็นวิธีการที่เจ้าของวัฒนธรรมสามารถ การประกอบสร้าง คุณค่าและอธิบายวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างมีอิสระ

การจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างลึกซึ้ง ผ่านประสบการณ์ที่เป็นการสร้างสำนึกใหม่ จากการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ ให้เกิดความเข้าใจในตนเอง เข้าใจสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคม จากการทำให้ผู้เรียนได้สะท้อนคิด มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ซึ่งมาจากแนวคิดของ Jack Mezirow (Mezirow, 1998:70) ที่เสนอว่าการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้จากการการขยายการตีความของกรอบความคิดที่มีอยู่เดิมในการอ้างอิงการเรียนรู้ใหม่ โดยการเปลี่ยนมุมมองตนเอง หรือโดยการเปลี่ยนแปลงแบบแผน หรือในวิถีคิด อย่างไรก็ตาม แนวคิดได้ถูกเสริมปรับเปลี่ยนเชื่อมโยงกับจินตนาการปัญญาญาณ และอารมณ์ ซึ่ง วิจารย์ พานิช (2558: 86-93) ได้อธิบายว่าความสามารถในการจินตนาการ อาจตีความสิ่งใดสิ่งหนึ่งแตกต่างไปจากที่คุ้นเคยได้ และการใช้ปัญญาญาณหรืออารมณ์ก็อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้เช่นเดียวกัน ซึ่งจะช่วยสร้างความรู้ และมุมมองที่หลากหลาย ดังนั้นศิลปะจึงส่งเสริมการสานเสวนาให้สามารถมองโลกได้หลายมุม ทำให้สามารถเข้าถึงความจริง ที่แตกต่างไปจากมิติที่เคยรับรู้อยู่เดิม เนื่องจากการสร้างและเปิด “พื้นที่” ที่มีกฎมองข้าม หรือเป็นสิ่งที่ชุกซ่อนอยู่ในสังคม ให้ออกมาสู่การเรียนรู้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ ศิลปะที่นำมาใช้อาจมีหลายรูปแบบเช่น การใช้ภาพวาด ภาพถ่ายเป็นต้น

จากการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว เพื่อให้สามารถถ่ายทอดและสร้างจินตภาพร่วมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การถ่ายภาพจึงถูกนำมาเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างมุมมองที่แตกต่างหลากหลาย เป็นการสื่อสารด้วยภาษาภาพที่เป็นการสื่อสารในแบบสากล ภาพถ่ายจึงถือได้เป็นความจริงทางวัฒนธรรมที่ประจักษ์ต่อสายตา (พรรณราย โอสถาภิรัตน์, 2546:76-81 และ Banks, Marcus, 2001:23-24) การถ่ายภาพสามารถสื่อความ ประกอบสร้างความหมาย และสร้าง “พื้นที่” โดยเฉพาะพื้นที่ทางวัฒนธรรม อันจะสะท้อนให้เห็นถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นวิธีการทำความเข้าใจวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เพื่อนำมาทำความเข้าใจในเรื่องของวัฒนธรรมที่ต่างกันจากการวิเคราะห์และทำความเข้าใจ “คนอื่น” ภาพจึงเป็นพื้นที่ ของการถกเถียง ความจริง ที่เจ้าของวัฒนธรรมสร้างขึ้น สอดคล้องกับ อานูภาพ สุกุลงาม (2552:1-11) ได้เสนอว่าการจัดกิจกรรมถ่ายภาพนั้นเป็นการการเล่าเรื่องจากภาพ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับผลผลิตทางวัฒนธรรม โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ใช้ความคิดวิเคราะห์สำรวจว่า “อะไร” คือสิ่งที่พวกเขาต้องการนำเสนอ นอกจากนี้ภาพถ่ายที่ถูกนำมาเสนอได้ถูกตีความหมายจากบุคคลที่ต่างกันก็ให้ผลที่ต่างกันอย่างเช่นกัน ทั้งนี้เกิดจากมุมมอง การรับรู้และทัศนคติของผู้ชมภาพที่จะตีความ (Pink, 2006:3-20) ภาพที่ปรากฏจึงถือเป็นความจริงที่ถูกคัดเลือกและนำมาเสนอเป็นเรื่องราวเพื่อชี้ประเด็นที่ผู้ถ่ายภาพต้องการนำเสนอ แต่เมื่อผู้ชมที่ดูภาพจะตีความสิ่งที่นำมาเสนอไปอย่างไรนั้นก็จะขึ้นอยู่กับกระบวนทัศน์ (Paradigm) ที่แตกต่างกันของผู้ที่ชมภาพแต่ละคน

วิธีดำเนินการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการศึกษาการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษา และเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพ ที่สร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมแก่นักศึกษา การวิจัยนี้จึงจึงใช้วิธีการศึกษาที่ประกอบไปด้วย การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการใช้ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้แก่นักศึกษา จากการใช้วงจร 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน การลงมือกระทำ การสังเกต และการสะท้อนการปฏิบัติ(PAOR) ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไป จากนั้นจึงนำข้อมูลจากการวิจัยทั้งหมดมาวิเคราะห์-สังเคราะห์โดยได้ดำเนินการโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพ เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้จากการรับฟังการบรรยาย อภิปราย ตั้งหัวข้อ ทดลอง ปฏิบัติการถ่ายภาพ เพื่อมานำเสนอ ผลงานของตนเองและผู้อื่น วิพากษ์โต้เถียงและสรุป โดยใช้หัวข้อการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและกระบวนการทัศน์พหุวัฒนธรรมนิยม ที่นักศึกษาสนใจและต้องการ ทั้งนี้ได้สร้างการจัดการเรียนรู้ และได้นำไปทดลองใช้ในห้องที่ 1 (ภาคเรียนที่ 2 ของนศ.รหัส 58)และนำมาผลมาแก้ไขปรับปรุง และทดลองใช้อีกครั้งในห้องที่ 2 (ภาคเรียนที่ 2 ของนศ.รหัส 59) รวมใช้เวลาติดตาม 4 ภาคเรียน จากนั้นจึงได้นำผลมาวิเคราะห์

ทั้งนี้เพื่อศึกษาการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาก่อน ระหว่างและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์แปรผลโดย วิจัยเชิงคุณภาพ จากนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจร่วมกิจกรรมและยอมให้ข้อมูล จำนวนทั้งสิ้น 10 คน โดยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสังเกตถึงปฏิกิริยา ปฏิสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเพื่อนำมารวบรวม ตรวจสอบและวิเคราะห์ โดยการจัดระเบียบข้อมูล นำมาแสดงเนื้อหาบรรยายเบื้องต้น และบรรยายประกอบกับการตีความ การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของปรากฏการณ์ และสุดท้ายจึงนำไปสู่การสร้างข้อสรุปและการตีความเชิงทฤษฎี

ผลการศึกษา

การวิจัยที่ถูกอ้างถึงในบทความนี้ กำลังอยู่ในระหว่างการทำทดลองและเก็บข้อมูลเพื่อจะนำไปวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ในเบื้องต้นจึงขอนำเสนอผลการวิจัยแต่เพียงบางส่วน ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อแรก การศึกษาการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของนักศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในหลายมิติและ ชับซ้อนโดยที่พบเห็นที่สำคัญคือความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ภาษา เพศวิถี ความแตกต่างของถิ่นฐาน และวิถีชีวิตเมื่อต้องเกิดการข้ามวัฒนธรรมที่มีผลจากการโยกย้ายถิ่นฐาน ซึ่งส่งผลต่อลีลาชีวิต วิถีชีวิต การบริโภคอุปโภคในชีวิตประจำวัน และทัศนคติ การมองโลก ความเชื่อความศรัทธาในการดำรงชีวิต และการยอมรับวัฒนธรรมของตนเองและผู้อื่น

การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างได้พิจารณาจากการที่กลุ่มตัวอย่างเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมอื่นที่ต่างจากตน ในสองลักษณะคือกลุ่มคนในวัฒนธรรมหลักยอมรับในความแตกต่างของบุคคลอื่น และกลุ่มคนในวัฒนธรรมย่อยเข้าใจตนเองในบริบททางสังคมของตนเอง และวัฒนธรรมหลัก ซึ่งในระยะก่อนการเริ่มกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีการแสดงออกที่หลากหลาย ต่อวัฒนธรรมที่แตกต่าง อีกทั้งมีการต่อสู้ต่อรอง ในทั้งทางตรงและทางอ้อมในพื้นที่(การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพ)ที่ถูกสร้างขึ้น ซึ่งเป็นการแสดงออกทางอากัปกริยา ท่าทาง คำพูด หรืออาการเจ็บไม่แสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ยังแสดงออกในผลงานที่นำเสนอเบื้องต้น อย่างไรก็ตาม หลังจากที่เริ่มกิจกรรมไปในระยะหนึ่งแล้ว กลุ่มตัวอย่างเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ในการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะความสนใจที่มีต่อวิถีทางวัฒนธรรมที่แปลกใหม่ วัตถุประสงค์ที่มีการอุปโภคบริโภคที่ต่างต่างกัน แต่ยังคงคุณค่า และประโยชน์ใช้สอย ซึ่งสังเกตได้จากการตั้งคำถาม และการติดตามผลในหัวข้อดังกล่าว ซึ่งยังมีการสอบถามวิทยากรถึงประเด็นต่างๆ นอกเวลาของกิจกรรม นอกจากนี้การพัฒนาหัวข้อการนำเสนอยังมีแนวโน้มของการสืบเสาะค้นหา คุณค่าและความหมายของวัฒนธรรมของตนเอง หรือการเลือกที่จะนำเสนอผลงานที่เป็นการถ่ายทอด การเรียนรู้วิถีของ “ผู้อื่น” ออกมาให้ผู้ร่วมกิจกรรมคนอื่น ๆ ได้รับรู้ อีกทั้งในช่วงระยะเวลาท้ายของกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ใช้การวิพากษ์ในระหว่างการทำกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างยังมีเหตุและผล ที่ใช้วิจารณ์ญาณ รับฟังความคิดเห็นต่าง โดยไม่เหมารวม ต่อกระบวนการจัดการความรู้ กลุ่มตัวอย่างสามารถคิดวิเคราะห์ แนวทางการยอมรับความแตกต่างและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีได้อีกด้วย

โดยสรุปการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างจะเคลื่อนผ่านการยอมรับในขั้นการรับรู้ จากการปะทะสังสรรค์กับสิ่งใหม่ ยอมรับว่ามีอยู่จริง สู่ขั้นการให้ความสนใจ โดยกลุ่มเป้าหมายจะเริ่มค้นหาข้อมูลและเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้ จะเป็นในลักษณะที่ตั้งใจและใช้กระบวนการคิดมากกว่าขั้นแรก โดยในขั้นของการประเมิน กลุ่มตัวอย่างมีการพิจารณา ไตร่ตรอง การใช้วิจารณ์ญาณที่จะนำข้อมูลที่ได้นำมาพิจารณา เพื่อตัดสินใจว่าควรจะทำอย่างไร

หรือยอมรับสิ่งใหม่นั้นอย่างไร ดังจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการในการสร้างแรงจูงใจจาก อาจารย์ วิทยากร และบุคคลรอบข้าง หรือออกไปหาข้อมูลเพิ่มเติมซ้ำเพื่อสนับสนุนว่าการตัดสินใจนั้น ถูกต้อง อย่างไรก็ตามในกลุ่มตัวอย่างมีการเลือกที่จะก้าวเข้าสู่ขั้นการทดลอง โดยลองปฏิบัติทั้งหมดหรือ เพียงบางส่วน เพื่อพิสูจน์สิ่งที่พบใหม่นั้น และมีการชักชวนเพื่อในกลุ่มในการทดลอง หรือมีการทดลอง ซ้ำๆ ในประเด็นเดิม ทั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่ก้าวไปสู่ขั้นการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ เป็นการยอมรับและนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสังเกตได้จากแนวความคิดและการแสดงออกในผลงานที่ นำเสนอในครั้งสุดท้าย

สำหรับการก้าวเข้าสู่การเป็นพหุวัฒนธรรมของนักศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง โดยส่วนใหญ่ถือว่าเป็นได้ เกิดกระบวนการเป็นพหุวัฒนธรรมแล้ว กล่าวคือก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างจะอยู่ในขั้นที่หนึ่งและ สอง ซึ่งในเป็นการทบทวนความหมายและคุณค่าของวัฒนธรรมตนเอง จากการเป็นเอกวัฒนธรรมนิยม อย่างไรก็ตามเมื่ออยู่ในมหาวิทยาลัยจึงมีการติดต่อข้ามวัฒนธรรม คือการได้มีโอกาสปะทะสังสรรค์กับ วัฒนธรรมอื่นๆ และการศึกษาในระบบทำให้ต้องการแสวงหาความรู้จากแหล่งอื่นๆ สาเหตุนี้เองที่ทำให้ เกิด ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เป็นการเผชิญหน้าระหว่างทัศนคติที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด การรับรู้ การศึกษาทำ ความเข้าใจความรู้ใหม่ และเชื่อมโยงกับความรู้เดิม ซึ่งขัดแย้งในความรู้และความจริงในแบบที่เคยเป็นมา โดยการจัดกิจกรรมที่เสมือนพื้นที่ทางวัฒนธรรม เพื่อทำให้ เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน กลุ่มตัวอย่างจึง ขยับสู่ขั้นที่สี่ คือการแทรกแซงที่เกิดการศึกษา ที่รับเอาข้อเสนotechnique ใหม่ ๆ หรือได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ซึ่งตามมา ด้วยการตั้งคำถามเพื่อหาข้อยุติ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะคล้ายกับขั้นการเสียดุลยภาพ เมื่อความรู้เดิมถูกทำให้สูญเสียมูลค่าที่ต้องไป ส่งผลให้ทัศนคติและความคิดที่มีอยู่เดิมได้ปรับเปลี่ยนไป ด้วย และการเคลื่อนสู่ขั้นที่หก กล่าวว่าเป็นการตระหนัก ที่กลุ่มตัวอย่างเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ที่พยายามปรับปรุงความรู้ใหม่เข้าสู่ตนเอง อย่างไรก็ตาม พบว่ากลุ่มตัวอย่างบางคนได้ละทิ้ง หรือยังไม่มี โอกาสในการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของตน ด้วยการได้รับข้อมูลย้อนกลับจากผู้อื่นได้เกิดการรับรู้ และถ่ายทอดสื่อสารให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน ที่เรียกว่าขั้นพหุวัฒนธรรมนิยม เนื่องจากมีฝ่ายที่ เป็นตัวแทนของกลุ่มหลักในสังคมที่มีอำนาจมากกว่า ทำให้มีความรู้สึกที่ว่าวัฒนธรรมเหนือว่าอยู่ตลอดเวลา จึงไม่สามารถก้าวมาสู่ขั้นสุดท้าย หรือดำรงอยู่ในการเป็นพหุวัฒนธรรมได้อย่างตลอดเวลา

ในอีกด้านหนึ่งการใช้พื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์ที่หลากหลายผสมผสานเกี่ยวข้องกัน ใน พื้นที่ทางสังคม โดยการปะทะสังสรรค์กันอย่างหลากหลายต่างมีปฏิสัมพันธ์และส่งผลกระทบแก่กันและ กันในพื้นที่วัฒนธรรมที่สร้างขึ้นที่เป็น “พื้นที่ที่สาม” การช่วงชิงความหมายเพื่อให้เกิด การต่อสู้ต่อรอง สื่อสารให้กับผู้อื่นได้ทราบว่าเป็นพื้นที่นั้นมีความรู้ชั้นหลายระดับ ที่ซ่อนอยู่ ไม่ได้เป็นมิติเดียว

อย่างที่ปรากฏในปฏิบัติการหรือกิจกรรมเท่านั้น ในการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ จึงมีการต่อสู้ต่อรองเพื่อปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อสร้างความหมายใหม่ อาทิเช่นการให้เหตุผล หรือการสร้างความน่าสนใจในหัวข้อ หรือผลิตผล(ภาพถ่าย)ที่ดูน่าสนใจน่าติดตามกว่า เป็นต้น การสร้างพื้นที่ให้กับผู้เรียน จึงเรื่องที่สุดคล้องและสามารถนำไปใช้กับ การศึกษาในแบบ “วัฒนธรรมข้ามคน” เพื่อขจัดความคิดความ เป็นคนอื่น ซึ่งเป็นมายาคติออกไป แต่จะหยิบแนวคิดในเชิงบวกมาใช้ โดยการจัดการเรียนรู้จากการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมโดยการให้โอกาสการแสดงออก การเข้าถึง เรียนรู้ และสร้างความรู้ ความจริง ร่วมกัน ทั้งคนกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย ในการจัดการเรียนรู้จึงควรใช้ฐานคิด ความเข้าใจในความแตกต่างของ โครงสร้างของกลุ่มชน โดยการสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมขึ้นใน สถาบัน เพื่อให้ผู้เรียนได้สามารถใช้พื้นที่ ในการแสดง นำเสนอความเป็นตัวตนเพื่อการเรียนรู้ ความ เข้าใจ ยอมรับ ในวัฒนธรรมของตนเอง และวัฒนธรรมของผู้อื่นที่แตกต่างกันออกไป

วัตถุประสงค์ที่สอง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการถ่ายภาพ ที่สร้างการยอมรับ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมแก่นักศึกษา สามารถสรุปหัวข้อการจัดการเรียนรู้ออกมาได้เป็นหัวข้อที่ เป็นความต้องการของนักศึกษาได้ดังนี้ 1.วัฒนธรรมหลัก วัฒนธรรมย่อย 2. ความแตกต่างทางวัฒนธรรม (ชาติพันธุ์ ภาษา วิถีชีวิต สีลาชีวิต ความเชื่อและศาสนา) 3. วัฒนธรรมสัมพันธ์ 4. การเหมารวม 5. ภาพ แทนทางวัฒนธรรม 6.การถ่ายภาพทางวัฒนธรรม สำหรับวิธีการจัดการเรียนรู้ประกอบไปด้วย การ บรรยาย การอภิปราย กรณีศึกษา การฝึกปฏิบัติกิจกรรมการถ่ายภาพแบบต่างๆ การทัศนศึกษาสถานที่ จริง เช่นตลาด ชุมชนพื้นที่ที่มีความผสมผสานด้านวัฒนธรรม การนำเสนอผลงาน และการวิพากษ์ ได้เถียง การพัฒนาหัวข้อโครงการ ทั้งแบบกลุ่มและเดี่ยว และสุดท้ายคือการนำเสนอออกสู่สาธารณะ(การ เปิดเวลาเสวนาและการจัดแสดงนิทรรศการ)

สำหรับการจัดการเรียนรู้ มีการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการผสมผสานกัน โดยการ นำมาใช้ในแต่ละประเด็นหัวข้อที่จัดการเรียนรู้ตามความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ เพื่อให้ผู้ร่วม กิจกรรมเกิดความเข้าใจและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยการจัดการเรียนรู้ แบบสืบเสาะหาความรู้เป็นกลุ่ม โดยการสร้างประเด็นคำถามเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสืบค้นหาข้อมูลเพื่อนำมา วิเคราะห์ เรื่องวัฒนธรรมหลัก วัฒนธรรมย่อย จากการเปรียบเทียบและหาความสัมพันธ์ของวัตถุทาง วัฒนธรรมเช่น อาหาร เครื่องแต่งกาย การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ ให้ผู้ร่วมกิจกรรม ได้ทดลองสร้าง โครงการทั้งแบบกลุ่มและแบบเดี่ยว เพื่อฝึกปฏิบัติการถ่ายภาพ การนำเสนอ และร่วมวิพากษ์ผลงาน ใน ประเด็นการเหมารวม ความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นต้น การจัดการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดย การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นกลุ่ม ในประเด็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกัน ใน

กรณีตัวอย่างที่เป็นประเด็นคำถามที่วิทยากรกำหนดขึ้น เพื่อหาการแก้ไขปัญหาก็ประสบความสำเร็จ และหาแนวทางที่สามารถนำมาใช้ร่วมกันได้ เช่นบทเรียนที่ประสบความสำเร็จในการอยู่ร่วมกัน ความแตกต่าง ความคล้ายคลึงของการแก้ไขปัญหานั้น เป็นต้น และสุดท้ายคือการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ได้ใช้กิจกรรมการถ่ายภาพ ที่ให้ผู้ร่วมกิจกรรมการบูรณาการ ใช้ความคิดรวบยอด สร้างสรรค์ผลงานถ่ายภาพ โดยเริ่มตั้งแต่การมีอิสระในการวางแผน ตั้งหัวข้อ ลงพื้นที่ นำเสนอผลงานของตนเอง และร่วมวิพากษ์ ผลงานของตนเองและผู้อื่น กลุ่มตัวอย่างสามารถเรียนรู้ร่วมกัน ในมุมมองที่แตกต่าง โดยที่ผู้ร่วมกิจกรรมสามารถสื่อความ ประกอบสร้างความหมาย วิเคราะห์และทำความเข้าใจ “คนอื่น” ดังนั้นผู้เข้าร่วมกิจกรรมจึงมีกระบวนทัศน์ (Paradigm) ที่แตกต่างกันแต่ทุกคนจึงได้สร้างกรอบแนวคิดใหม่ของตนเองขึ้น การตีความหมายภาพถ่ายที่หลากหลายทัศนะ มุมมองจากบุคคลที่ต่างกันก็ให้ผลที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการสร้างสำนึกและโลกทัศน์ใหม่ ให้เกิดความเข้าใจในตนเอง เข้าใจสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคม

สรุป

จากข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการวิจัยนี้ พบว่าการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม ที่เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผ่านการถ่ายภาพสามารถทำให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้ในระดับที่สามารถนำเอาคุณค่าประโยชน์ของความแตกต่างไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป อาจใช้เวลาช้าหรือเร็วและมีปัจจัยซับซ้อนในหลายมิติ ขึ้นอยู่กับแต่ละตัวบุคคล การสร้างการยอมรับ มีขั้นตอนตั้งแต่การได้รับรู้ ปะทะสังสรรค์ ชักจูง จนถึงการตัดสินใจยอมรับ โดยผ่านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้และได้ทดลองในหลากหลายรูปแบบที่ต้องใช้การผสมผสานบูรณาการการเรียนรู้ และสามารถปรับเปลี่ยนทั้งหัวข้อ เนื้อหา และรูปแบบไปตามความต้องการ ความจำเป็น และกระบวนทัศน์พหุวัฒนธรรม ซึ่งทั้งนี้สถาบันการศึกษาสามารถสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมแก่นักศึกษาได้ในหลายรูปแบบ ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลา กระทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่สนับสนุนทุนการวิจัยให้ส่วนหนึ่ง และขอขอบพระคุณ อาจารย์ดร.ประสิทธิ์ ลีปรีชา, รศ.รัตนา ณ ลำพูน, อาจารย์ดร.ยงยุทธ ยะบุญธง และรศ.ดร.นงเยาว์ เนาวรัตน์ สำหรับความรู้และคำปรึกษามาโดยตลอด ขอขอบพระคุณ ผศ.รุช ประวัง, อาจารย์

จักรินรัตน์ นิยมคำ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่สนับสนุนการวิจัยชิ้นนี้ และขอขอบคุณกลุ่มนักศึกษาที่เผยแพร่ข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา

เอกสารอ้างอิง

ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2556). พหุวัฒนธรรมนิยม ความหมาย กระบวนทัศน์ และสถานภาพ.

วารสารสังคมศาสตร์, 25(2): 7-21.

พรรณาราย โอสถาภิรัตน์. (2546). สื่อทางกายภาพกับความรู้ทางมานุษยวิทยา. *สื่อกับมานุษยวิทยา*.

กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

วารากรณ์ ตระกูลสฤษดิ์. (2551). *แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน*. กรุงเทพฯ :

เอ็ม ไอ ที พรินติ้ง.

วิจารณ์ พานิช. (2558). *เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง= Transformative Learning*. กรุงเทพฯ :

มูลนิธิสยามกัมมาจล.

ยศ สันตสมบัติ. (2551). *พหุสังคม ชุมชนข้ามถิ่น และการเมืองวัฒนธรรมของประเทศไทย*. ใน *อำนาจ*

พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมืองวัฒนธรรมของประเทศไทยในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

สพสันต์ เพชรคำ. (2554). *ตำนานอูรังคธาตากับเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม*

ของผู้คนในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 3(5): 2-17.

สิริวรรณ ศรีพหล. (2555). *การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนทางไกล เรื่อง พหุวัฒนธรรม*

สำหรับครูสังคมศึกษา. การวิจัย นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุภางค์ จันทวานิช. (2552). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อานันท์ กาญจนพันธ์. (2551). “พหุวัฒนธรรมในบริบทของการการเปลี่ยนแปลงผ่านทาง

สังคมและวัฒนธรรม” ในบทความแนวคิด ชาตินิยมกับพหุวัฒนธรรม. เชียงใหม่: ศูนย์ภูมิภาค

ด้านสังคมศาสตร์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อานุภาพ สุกุลงาม. (2552). *มานุษยวิทยาทัศนศึกษา(Visual Anthropology) ที่ปรากฏใน*

กิจกรรมเยาวชน. สืบค้นจาก [http://www.sac.or.th/main/article_detail.](http://www.sac.or.th/main/article_detail.php?article_id=52&category_id=26)

[php?article_id=52&category_id=26](http://www.sac.or.th/main/article_detail.php?article_id=52&category_id=26).

- เอกชัย จันทา. (2556). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยในสังคม
พหุวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษาศาสตรดุษฎี
บัณฑิต การศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Banks , James A. (2002). *An Introduction to Multicultural Education*. Boston MA :
Pearson Education.
- Banks, Marcus. (2001). *Visual Methods in Social Research*. London UK :
SAGE Publication.
- Brown, Carlton E.(1976) *The True Purposes of Multicultural Education*. Retrieved from
<http://eric.ed.gov/?id=ED184908>.
- Mezirow, Jack. (1998). Transformative Learning and Social Action: *A response to Inglis*.
Adult Education Quarterly, 49(1): 70-72.
- Michaelis, John Udell. (1972). *Social studies for children in a democracy: recent
trends and developments*. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall.
- Pink, Sara. (2006). *Future of Visual Anthropology*. New York : Routledge.

ภาคผนวก

ภาพตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ ด้วยกิจกรรมการถ่ายภาพ

ภาคผนวก

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ: วันสันติภาพสากล ครั้งที่ 2

“50 ปี ม.อ. สันติภาพเพื่อสังคม”

วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2560

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

หลักการและเหตุผล

งานวิจัยมีความสำคัญมากต่อการพัฒนาประเทศ การจัดประชุมวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานวิจัย และผลงานวิชาการต่างๆ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนางานวิจัย เพื่อทำให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำให้นักวิจัยหรือนักวิชาการที่มาร่วมประชุมได้สร้างเครือข่ายในการวิจัย เพื่อการพัฒนาต่อไป ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของมหาวิทยาลัยด้านการวิจัย ตลอดจนการสร้างประสบการณ์ด้านงานวิจัยในระดับชาติ ในโอกาสที่ วันที่ 21 กันยายน เป็นวันสันติภาพสากล (International Day of Peace หรือ World Peace Day) ที่สถาบันสันติศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญ จึงขอจัดประชุมวิชาการระดับชาติ ภายใต้ชื่อ ประชุมวิชาการระดับชาติ : วันสันติภาพสากล ครั้งที่ 2 “50 ปี ม.อ. สันติภาพเพื่อสังคม”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นการเสนอผลงานวิจัยประจำปีในสาขาต่าง ๆ จำนวน 6 สาขา ได้แก่
สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา
สาขาวิชารัฐศาสตร์
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
สาขาวิชาสังคมศาสตร์
สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนา
สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
และสาขาที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อเป็นเวทีทางวิชาการ ได้แก่ อาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา นักวิจัยภาคเอกชนได้พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพของงานวิจัย ตลอดจนเผยแพร่ความรู้ในสาขาดังกล่าวให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
3. เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของงานวิจัยในการผลิตและเผยแพร่ผลงานวิชาการงานวิจัยต่อไป

4. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ระหว่างนักวิชาการในภาครัฐและเอกชนอันจะนำไปสู่แนวทางการวิจัยเพื่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศในอนาคต เพื่อส่งเสริมและสร้างเครือข่ายงานวิชาการงานวิจัยและสถาบันการศึกษาในประเทศ เพื่อพัฒนาการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิชาการผลงานวิจัยในระดับชาติ
5. เพื่อให้ นักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ ได้ตระหนักถึงบทบาทในการสร้างสันติภาพแก่สังคม และประเทศ

สาขาการประชุมวิชาการ

สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา

สาขาวิชารัฐศาสตร์

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

สาขาวิชาสังคมศาสตร์

สาขาวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนา

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

และสาขาที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบในการจัด

เสนอผลงานวิจัยภาคบรรยายเรื่องละ 20 – 25 นาที

เสนอผลงานวิจัยภาคโปสเตอร์เรื่องละ 1 บอร์ด

การสัมมนา อภิปรายและบรรยายพิเศษ

ระยะเวลาการส่งผลงาน

ตั้งแต่ 3 เมษายน – 30 มิถุนายน 2560

หน่วยงานหลักในการจัดการ

สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วันที่ เวลา และสถานที่จัดโครงการ

วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2560

ภาคเช้า ปฐกถาพิเศษ “บทบาทของมหาวิทยาลัยในการสร้างสันติภาพ” และเสวนาวิชาการ หัวข้อ “ม.อ. กับการสร้างสันติภาพเพื่อสังคม” เวลา 08.30 – 12.00 น. ณ ห้อง FMS 3409 อาคารวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาคบ่าย การนำเสนอผลงานวิชาการ เวลา 13.00–17.00 น. ณ ห้องบรรยาย สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อัตราค่าลงทะเบียน

ผู้มาประชุมและนำเสนอผลงาน 1,000 บาท

ผู้เข้าร่วมประชุม

อาจารย์ ข้าราชการ นักวิจัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอื่นๆ บุคลากรภาคเอกชน และผู้สนใจทั่วไป จำนวน 120 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และนักศึกษา ได้เผยแพร่งานวิจัย และข้อค้นพบใหม่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางวิชาการ และการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติ ผู้เข้าประชุมมีโอกาสดialogue แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปพัฒนาและแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานได้ ผู้เข้าประชุมมีความรู้และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ทำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คณะกรรมการจัดประชุม

1. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ	ประธานคณะกรรมการ
2. ดร.นฤทีร์ ดวงสุวรรณ	รองประธานคณะกรรมการ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร	กรรมการ
4. นางสาวเพ็ญนภา พัทธชนม์	กรรมการ
5. นางสาวเกศฤดี บุญรัตน์	กรรมการ
6. นายอุสมาน หวังสนิ	กรรมการ
7. นายพัทธนันท์ ลิ้มอรุณวงศ์	กรรมการ
8. นางสาวชวัลรัตน์ บุญกาญจน์	กรรมการ
9. นางสาวจริเษ เจริญดี	กรรมการ
10. นางรุ่งนภา อัครบวร	กรรมการ
11. นางสาวจุฑามาส อินอุทัย	กรรมการ

12. ดร.นิวัติ สาหิม	กรรมการและเลขานุการ
13. นางสาวมุลยานา ดะอูแม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการบรรณาธิการ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ	ประธานกรรมการ
2. ศาสตราจารย์ ดร.พระชาติรี เหมพนโธ	กรรมการ
3. ศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา	กรรมการ
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ชิตชนก เขิงเซาว์	กรรมการ
5. รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสัจการ	กรรมการ
6. รองศาสตราจารย์ ดร.เกษตรชัย และหิม	กรรมการ
7. รองศาสตราจารย์ ดร.รงค์ บุญสวยขวัญ	กรรมการ
8. รองศาสตราจารย์ ดร.อุมาพร มุณีแนม	กรรมการ
9. รองศาสตราจารย์ ดร.วรยุทธ ศรีวรกุล	กรรมการ
10. รองศาสตราจารย์ กรกฎ ทองชะโชค	กรรมการ
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี	กรรมการ
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกรี หลังปุเต๊ะ	กรรมการ
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพรชนาจักร	กรรมการ
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษอรีย์ ยีหมะ	กรรมการ
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทธิศักดิ์ ตือเราะ	กรรมการ
16. ดร.นฤทธิ ดวงสุวรรณ	กรรมการ
17. ดร.ธัญรดี ทวีกาญจน์	กรรมการ
18. ดร.ตายุติน อูสมาน	กรรมการ
19. ดร.พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์	กรรมการ
20. ดร.จิตติวุฒิ บุญยวงศ์วิวัชร	กรรมการ
21. ดร.นพ. บรรพต ต้นธีรวงศ์	กรรมการ
22. ดร.ชันทอง วัฒนประดิษฐ์	กรรมการ
23. ดร.สงเสริม แสงทอง	กรรมการ
24. ดร.นิวัติ สาหิม	กรรมการและเลขานุการ

การประเมินผล

ใช้การประเมินผลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามวัดความพึงพอใจ โดยมีเป้าหมายได้รับค่าประเมินความพึงพอใจเกิน 3.51 ในคะแนนเต็ม 5

กำหนดการ

วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2560

08.30 – 09.00 น. ลงทะเบียน ณ FMS 3409 อาคารวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการจัดการ
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

09.00 – 09.05 น. กล่าวรายงาน
โดย รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ
ผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา

09.05 – 09.15 น. กล่าวเปิดงาน
โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ลิ่มสกุล
อธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

09.15 – 10.15 น. ปาฐกถาพิเศษ หัวข้อ “บทบาทของมหาวิทยาลัยในการสร้างสันติภาพ”
โดย ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช

10.15 – 12.00 น. เสวนา หัวข้อ “ม.อ. กับการสร้างสันติภาพเพื่อสังคม”
โดย

คุณบรรจง นะแส	นายกสมาคมรักษาทะเลไทย
คุณโชรยา จามจรี ปัตตานี	นักวิชาการสำนักส่งเสริมและการศึกษาต่อเนื่อง ม.อ.

คุณอุดม ทักขระ	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำแดง
----------------	--------------------------------

คุณภูวสิทธิ์ สุขใส ภาคใต้	ผู้อำนวยการและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์โฟกัส
------------------------------	---

ดำเนินรายการโดย

ดร.นฤทีร์ ดวงสุวรรณ	อาจารย์ประจำสถาบันสันติศึกษา ม.อ. หาดใหญ่
---------------------	---

12.00 – 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.00 – 17.00 น. นำเสนอผลงานวิชาการ ณ ห้องบรรยาย สถาบันสันติศึกษา
(พร้อมรับประกาศนียบัตรในห้องนำเสนอผลงาน)

The background features a bright blue sky with large, fluffy white clouds. Several black silhouettes of birds are shown in flight. At the bottom, there is a lush green field with a line of trees in the distance. The overall scene is bright and positive.

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ:
วันสันติภาพสากลครั้งที่ 2
"50 ปี ม.อ. สันติภาพเพื่อสังคม"